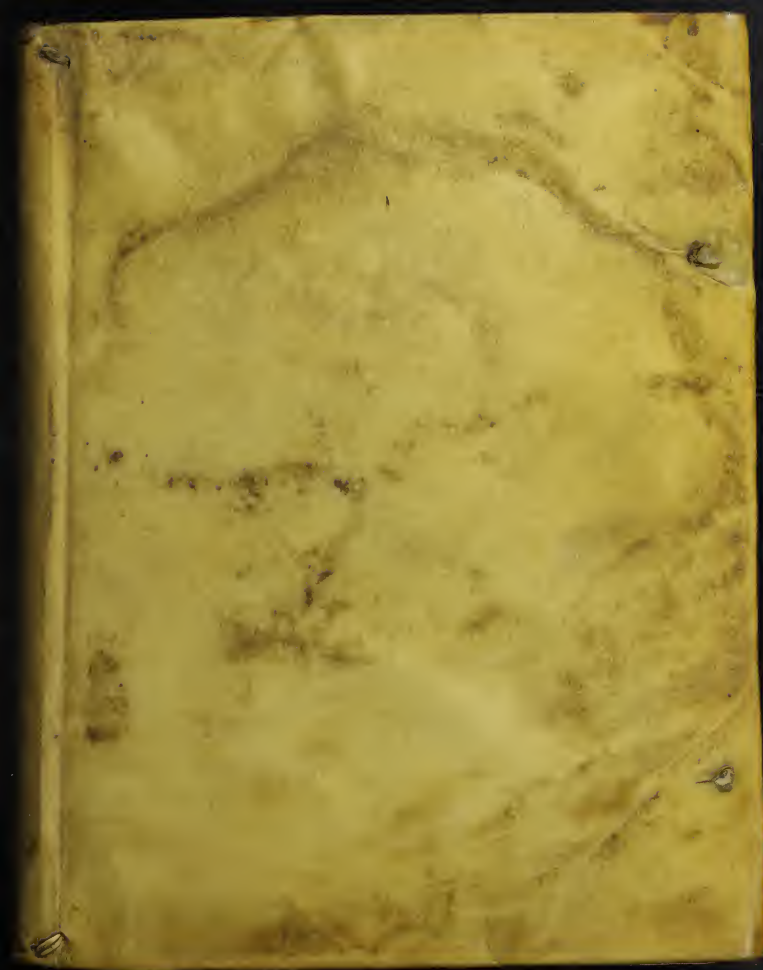

5627

Vol. 1. 15. 1765. 829

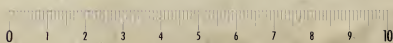

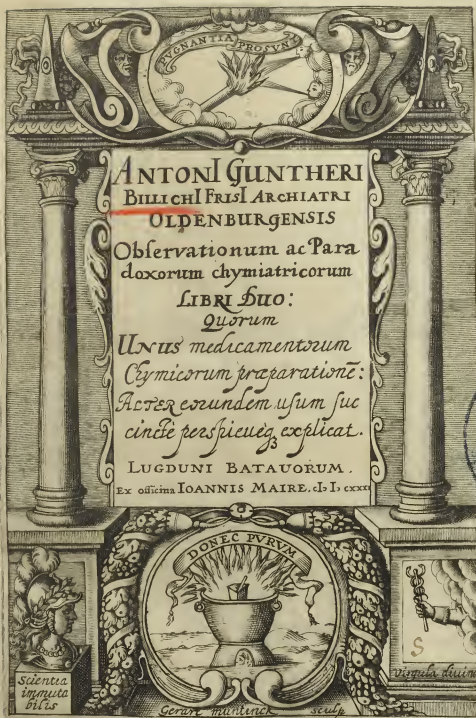
Pharmacopœi Parisienses

ExDonoMagistri
GILLET

1765

Ad autorem V. Cl.

Monstrorum domitor, Chemeiæ maxime vindex,
ANTONI, veteris præsidiumque scholæ.
Sic igne & calamo pergas occidere monstra.
Sic referas ægris pharmaca sana polo.
Cedebat schola prisca novæ, medicina veneno,
Vidimus Helveticis omnia pasta cibis.
Omnia restituis. Talem te Delic vates,
Talem te Alcidem secula fera colunt.

H. CONRINGIUS.

Magnificum, Excellentissimum, Clarissimumque Virum,

HENNINGVM ARNISÆVM,
Philosophum ac Medicum incompara-
bilem, Regis Daniæ Archiatrum, Do-
minum, Patronum, ac Præceptorem
suum æternùm venerandum atque ob-
servandum,

PRÆFATIO AVTORIS.

VVM Chymie proprium munus sit separare purum ab impuro: ego quidem nullibi ferè magis, quam in Chymia Chymiam desidero. Daveniam, magnifice vir, liberè coram te pronunciandi, quæ forsitan non absurdè sentio: Chymia non minus laborat, quam corpora, quorum curam suscipit; imo vero plurimis obsita ulceribus, papulas tractat peregrinas, & navis ac verrucis rerum mederi audet, quam fera scabtes depascitur. Iactat separandi, scilicet, artificium, quæ antiquum Chaos reducit, cuius opera atque opere, innumera prosemodum gravissimæque hinc inde confusiones, accuratarum separationum nomine, irrepserunt, atque in tantum invalüere, ut veluti in præstigiatorum acetabulis ac calculis ipsa iam delectet fallacia. Iubebimus eam, dum natura manus infert, propria vineta cedere, suamque ipsius excutere officinam: Quam si quid adhuc videt, videbit sepulchri dealbati similem, nite-

PRÆFATIO

re foris, intus sordere ac putere. Demat age deleatq̃, non minus insidiosam quàm mendax puritatis purpurissum, quo frons lenocinatur: parum supererit in recessu sinceri & intaminati, vixque occurreret angulus, quin purgamenti atque inquinamenti scateat, quin spurcitie disfluat ac tabo. Et putet adhuc iniuriam sibi fieri, si audiat à quoquam ἰατρὸν ἀφ' ἑαυτοῦ ἀφαιρῆσαι τὴν τέχνην? Inquies: non artis eam culpam esse sed artificum, qui dum exercent eam, depravant ac contemnerant, faciuntque, ut singulorum error publicus sit, publicus singulorum. Hoc verò est quod volebam: Videlicet, quàm tanta separandi cupido sit, ante omnia artifices ab ipsâ arte separari. Hoc enim caput esse artis mali videtur, quod vulgo plus artificibus quàm arti studeamus, nec remedio locus, quamdiu servire magis, quàm discere pergitur, remque non ex rerum naturâ sed autorum captu cognoscere velle ac metiri. In aliis, ut video, disciplinis alienâ industriâ multum tribuimus, aliquid & propria relinquimus, permittimusque nobis, invenire aliquid, mutare, asserere, deserere: Hic verò, nisi inventis acquiescamus, nisi paratis incubemus, & à populari nutu, ceu vilia mancipia, pendeamus, nihil nobis reliqui fore ad artis notitiam comparandum putamus, vixque extra tritam semitam pedem ponere ausi, avitis in erroribus, iamque inveteratis, & procul dubio ad nepotes transituris, consenesimus inertes & immorimur. Quâ certè in re, haut facile dictu, utrum judicii libertas magis an publica utilitas periclitetur. Ac mihi quidem omnia sollicitius consideranti liberalis cumprimis ac preclara Eupompi vox visa est, naturam imitandam esse non artifices, docentis. Haurire nos potius à fonte voluit, quàm rivulos consecrari, turbidos sæpè, limosos, & nescio quid peregrini trahentes è solo, quod pervadendo alluunt ac lambunt. Communem magistram monstravit, quæ in medio posita patet omnibus, nec invidia cuiquam nec invidia præterquam ignavo: quàm quotquot ante-

DEDICATORIA.

*recedentium adierint, scio non exluisse gdituros, sed multum ex illa operis reliquisse & sequentibus. Proinde nec dominos illos esse, sed commilitones, quibus nec iuravimus, nec renunciarimus. Duccs quoque, non tamen qui imperent sed praeant, sequenai nisi in devia ducant, nec nisi criticis audiendi auribus, quum docuerint dediscenda. Omni-
 nò enim credo, potuisse illos & necessaria reperire, nisi superflua quassissent, & vestigare utilia, si supersedissent inutilibus, si Opinionem sub freno tenuissent, multiforme malum, quod manumissum semel, terminum, ubi consistat, non habet, suiq, nec capax nec potens agitur in immensum. Quare via veteri utar, sin propiorem melioremque indigavero, hanc inibo, atque in hoc quidem studiorum genere non tam ingenio ad discendum, quàm iudicio ad discernendum, opus imprimis esse arbitror. Socrates hanc summam dixit esse sapientiam, bona malaeque distinguere. Ille mihi ad artis culmen pervenisse visus est, & lapidis fabulosi particeps, qui non tantum vera opera à falsis, sed & falsa à fallacibus didicisset, non autore populo, discernere. Quisquis enim chymiae chymiarum adhibuerit, dum succum dirimit à fecibus, & magnum in exiguo claudit, adeoque in ipsam artem artis cultrum stringit, omnes (mea quidem sententia) habebit numeros, efficietque, uti recentium inventa veterum institutis ritè concilientur & accommodentur, haecque illorum accessis locupletentur atque exornentur, sicque vetusta novitatem, nova auctoritatem, obsoleta nitorem, obscura lucem, fastidia gratiam, neglecta cultum, confusa ordinem, dubia fidem, falsa repudium, vera applausum, experientia rationem, ratio experientiam, natura omnia sua, omnia naturam suam accipiant. Sanè hanc ipsam, neque aliam, labor meus metam spectat (aurum enim Mida habeant sibi, quibus arrident & auriculae) ad quam si pertingere non liceat, saltem aspirasse, etiam non asecuto, pulchrum esse duxi. Quoque longius absum,*

P R Æ F A T I O

eò fervidius inſto mihi, eo acrius conor, & methodi dexte-
 ritate circumcidere longitudinem artis, & experimenti fal-
 laciã obſervationum certitudine conſtringere, & ingenuita-
 te iudicandi iudicii ſuperare difficultatem. Quod ſi modo
 maſculis conatibus ullus ſubſcriperit effectus viro dignus, & in
 quo genuinum frangat calumnia: non tam mihi gratulabor,
 quam tibi, Excellentiffime Arniſæ, gratias agam, qui eſ-
 ſe aliquid meas nugas putare dignatus, non tantum docui-
 ſti me, generoſo atque excelſo ſpiritu contemnere contem-
 ptum adverſarii, (utpote quem de coloribus nunquam viſis
 iudicare iudicabas) verum etiam hortatus porrò es, perge-
 rem, veluti cepiſſem, nec me paterer per calumniam à bo-
 no propoſito abduci, præmia quoque ſera poſteritatis, ſi quid
 præſens ætas cavillari quam probare mallet, gloriamque co-
 mitem uirtutis etiam invite propoſuiſti. Agnoſco uberta-
 tem amoris tui, quem non à meritis meis, quæ nulla ſunt,
 ſed ab una illa tua pluſquam humana humanitate aſtimo. Cre-
 vit cum favore tuo animus meus, & ſe maiora aggreſſum,
 quantum conſcia ſui imbecillitas mea revocabat, tantum ſui
 prodiga tua impellebat benivolentia, ut iam non officii mei,
 ſed tui ſolius beneficii eſſe fatear, quatenus me nec institu-
 ti pænitet, nec cæpti pudet, nec piget progreſſionis. Quam-
 obrem qui videas hac ſeſe ſponte ſua in clientelam tuam de-
 dere, omnino exiſtimabis, non tam mea offerre me, quam
 te tua recipere. Nec aſpernabere, quia vilia ſunt. Te di-
 gnum niſi à te ipſo proficiſci nequit. Ac neq; celitibus ſemper
 pingues placuerunt victime: Sæpe etiam modico farre &
 tenui acerrâ litavit pauper villicus. Tu quoque qui & re-
 rum ſcientiâ mortalis ingenij faſtigium ſupergreſſus es, &
 humanitatem, quâ te ipſe ſuperas, divinam propemadum
 reddidiſti, non committes ſpero, uti mea indignitas tua
 felicitati obſtet, utque pluſ favere quam ignoſcere potuiſſe
 videre. Obſervationes non præcepta do, nec axiomata ſed
 para-

DEDICATORIA.

paradoxa: & si rem rectè arbitramur, ab ipso titulo liber mihi regressus & ad emendationem & ad veniam patet? Nam quisquis ea, ut parum nitida ac tersa criminabitur, ignorat certè, quantum fumi ac fuliginis ab ipsis hauserint incunabulis. Nescit inter atroscarbones cineremque immundum philologia flosculos suos spargere: quique spagircas officinas intrat mercurius, mercurii non eloquentiam sed alas habet, & versatile ad omnia ingenium. Idcirco nec curiosulos vocum aucupes curabo, nec severos rerum Rhadamanthos expavescam. Quin imò aequiores subinde faventioresque sententias, veritatis nomine ac numine fretus, pollicebor mihi ac promittam. Si tamen insanire patus larva perget, audiam, ut agram convicia facientem, cui vel phrenesis vel acuta febris meliorem sui partem abstulit: nec irascar sed miserebor. Feram non placido tantum vultu, sed quo Lentulum sputo protervum magnanimus Cato sustinuit, exporrecto ac festivo, aut si hoc parum sit, ius in me dubo, quod Chrys publico vomitu sordentibus magna Græcia comitia quondam sanciverunt, fædè, quicquid voluerit, quicquid potuerit, agendi. Tuo vero unius favore abundè felix cæterorum omnium nec gratiam multum expetam, nec metuum offensam. Vale

O & præsidium & dulce decus meum,

Fatumque hunc invalidum ac rudem sine tantum ab amplissimo nomine tuo ornamentis, tantum ab autoritate tua roboris capessere, quantum fiducia in tua benivolentiâ habet genitor: Utque illum abiicias, huius nolis unquam oblivisci, sed aternum tibi commendatum habe tuum Billichium. Qui si tibi observantiam aliquâ ex parte probaverit, maximo apponet lucro, uberemque se putabit universæ scriptionis fructum percipisse. Iterum Vale. Dabam Ieverâ ipso festo Michælis Archangeli anno æræ Christianæ MDCCCXXX.

T Y P O.

DVm procul ab operis nostris abest auctor Vir Clar.
errores plusculi, nescio qua incuriâ, eas irrepserunt.
Sunt quidem illi maximam partem tales, ut levi litera-
rum mutatione tollantur: ne tamen vel bonis fraus fiat,
vel malis calumnię anfa præbeatur, hanc emendandi ra-
tionem sponte nostra placuit præmittere. Priores zyphrę
paginarum, sequentes linearum numerum indicant.
Tu verò lector vale & fave.

p. 11. l. 12. *χόμῃ*. 13. 4. quantoperèq. 15. 9. operationum, 17. 8. coagu-
gulationi. 20. 11. liquefecit. 23. 21. *urique*, imo etiam an neutri 25. 10.
primigenium. 26. 12. stamine. 28. 18. in ign. 29. 10. diffusi. *ibid.* 21.
sapit. 31. 26. at exp. *ibid.* 32. colligemus. 32. 6. apud Beg. *ibid.* 25. 1. 3.
35. 22. mobilitate *ibid.* 23. quantam. *ibid.* 28. exiit. 36. 2. salvo. 37. 24.
sulph. salis. 39. 16. talcum. 43. 10. *Fæx*. 44. 15. essent. dissectiones. 47. 8.
exmer. *ibid.* 25. explicariunt. *ibid.* 33. progressu. 49. 34. interjectu. *ibid.*
35. exanimetur. 51. 25. acerrimum. 55. 18. arde. 57. 18. salem. 59. 14.
sed re. 62. 28. fufura 64. 5. quarra. *ibid.* 7. noluit. 70. 28. exhalario. 71. 22.
amnes. 73. 24. liberæ. *ibid.* 31. lixivium. 74. 31. Cæs. Baricellus. 75. 9.
metal. it pessum: in sec. sursum. *ibid.* 22. confingere. 76. 6. vitriola-
cæ. *ibid.* 7. viridiusculam. 78. 17. Chymicorum. 84. 4. commendabile.
85. 25. seu herb. 86. 5. divis. includitur rerort. vasi. *ibid.* 7. volârit. 88.
31. pitello. 89. 6. corrodens. *ibid.* 8. ipforum fun. 91. 36. non antimonio
92. 30. quod utiq. *ibid.* 31. ductum. *ibid.* 33. in hoc non fer. 96. 2. nil nisi.
97. 13. *in marg.* Algemistica. 98. 4. arbitrari. *ibid.* 24. ni ut cum. *ibid.* 36.
nec Charitas. 99. 27. sol. halitu. *ibid.* 30. quanta. 102. 18. cluit cal. 103.
17. castum. 107. 18. accendat. *ibid.* 19. prosternet, generabit. 110. 4. cru-
dorum adj. 113. 7. cordial. *ibid.* 22. motum. 117. 27. suspirios. 120. 2. mi-
tioris. 122. 12. mentefcente. 124. 9. attent. 129. 10. numen. 136. 10.
qui solam mixti formam relinquit metallis, atque 140. 1. ferietur. *ibid.*
34. fastid. erit. 141. 3. tam ob. 142. 27. tollat. 143. 5. doliolum. 144. 18.
digeritur. 145. 12. sal. chal. qui ipsius chalcanthi. 155. 17. dispareret.
ibid. 35. resolvendo. 156. 19. & lat. 158. 1. indicio *ibid.* 32. cogimur. 159.
6. everriculum *ibid.* 20. membra obnoxia. 160. 2. titulo. *ibid.* 20. restin-
xit. 162. 24. temeritati. 165. 28. cabulo. *ibid.* 34. ferox. 167. 19. *in marg.*
conspuit. 168. 16. abigitur. 169. 24. permittant. 170. 27. dies conti-
nuant. 171. 11. tentorio. *ibid.* 15. Platerus nomin. *ibid.* 19. dis. sublima-
to 173. 5. edulcoratione.

ANTONI GYNTHERI BILLICH

Archiatři Oldenburgensis

OBSERVATIONVM
AC PARADOXORVM
CHYMIATRICORVM

LIBER I.

CAPVT I.

DE

NATVRA CHYMIÆ.

ONSILIVM institutumque operis ipso nomine
CHYMIATRIA patefacit, promittitque primo
artem, dein usum artis, quæ *ἡ τέχνη* ita appel- *Partitio 8.
peris.*
latur, etymo haut incongruente. Quia enim in *Etymologia
artis.*
eo plurimam maximamque operam habet, uti aut
succosa emulgeat & emungat, aut quæ exsucca sunt, insuccet
atque humectet, idque nunc eliquando aliàs colliquando fa-
ciat: neutiquam aliena erit, quæcunque aut ab opere ipso,
aut proposito operis trahitur appellatio. *Fernelius* fusilem il- *lib. 2. de
Abd. rer.
caus. c. 18.*
lam & metallicam philosophiam *χημείαν* vocat. Ita enim à
Suidâ forsitan acceperat. *Arabes* articulo vernaculo, *Ægyptii*
ipso nomine eam sibi vendicant. *Ægyptus* enim, ut *Plutar-* *Ægyptus
Chemiadi-
ta fuit.*
chus auctor est, quod præ cæteris fusca sit sicut oculi nigrum,
Chemia vocitata fuit, cordique assimilata: Quâ, nî fallor,
magistrâ *Moisès* aureum bovem didicit in cineres potum-
que piacularem, præclaro artis specimine, redigere. Non
tamen tanti nominis mensuram ars ea quantacumque sit, im-
plet.

plet. Neque enim sicuti inter regiones Ægyptus, ita inter disciplinas Chymia eminet : multò minus metuenda scientiæ humanæ aut sine tali pupillâ cæcitas, aut dempto hoc corde, mors atque interitus. Scitum est *Spagiriam* vocabulum, & utramque faciliè paginam confecerit. Vulgo Paracelsò tribuitur : Ego vèrò crediderim cuiusvis esse potius quam rudis ac barbari. Derivatur *σπο* ἡ *σπάρις* ἢ *σπαίρειν*, insinuatque rei chymicæ scenam omnem ac summam. Quæ cum tam latè, quam ipsa medicamentorum materies pateat : Chymia aliquid supra vulgus ausa, gemino atque opposito modò ad illius perfectionem adspiravit. Subiecti namque corporis substantiam nunc destruit, segregat, distrahit, divellit, extendit : Aliàs construit, vnit, congregat, componit, contrahit,

Densat, erantque rara modò ; & que densa relaxat.

Inde discidium ; hinc, concilium. Vtrumque appositâ significatione *Spagiria* complectitur : ipsæque artis actiones unicè huc & certatim redeunt. Obiri inprimis solitæ ministerio atque ope qualitaturn, quibus ceu individuis satellitibus stipata elementa armant sese ruuntque in mutuam perniciem, causam mutationis cuiuscunque in hoc sub lunâ globo. Binum earum par : Vnum agentium, caloris & frigoris : Alterum patientium, humoris & siccitatis. Accedunt occulta rerum odia atque amicitia, miranda certè, tam effectuum novitate ac præstantiâ, quam & formæ effectricis nobilitate, quæ longè est supra elementorum aut conditionem aut caput. Hisce itaque adminiculis freta diligens naturæ simia, aggreditur opus suum : & conclusa luteis furnis & fragilibus vitris elementa, fumosi sub ergastuli fornice, ingeniosè committit, cietque in prælium, minimè dubiâ victoriæ spe, sed cuius præmium fructusve non dimicantium sit, sed suum : Generat, corrumpit, miscet, putrefacit, coquit, assat, elixat, fermentat, emollit, indurat, eliquat, colliquat, attenuat, inspissat, rarefacit, condensat, mirabilesque mistorum affectus & effectus, variasque in agendo ac patièdo vires vicefve, quæ tacito olim sinu natura premit, promit. Diffusam eam operationum turbam artifices nonnulli ad certum numerum revocayère. Alii & ordinem superaddiderunt, quo seriatim,

dispo-

Obiectum
artis, ma-
teria me-
dicamento-
rum.

Tractandi
modus du-
plex : aut
per analy-
sin, aut per
synthesin.

Media ope-
randi, qua-
litates ele-
mentares &
manifestæ.

Tum etiam
specificæ ac
formales
mistorum
sympathia
& antipa-
thia.
Ars naturæ
simia.

disponerentur ac cohærent. Mihi ut numerus placeat, ordinata series displicet, vel certè sic ordinata. Turbas intelligo *Beguni*, atque incompositam deerrationem fluctuantis, & summa imis miscntis, quantopere distinguere satagit, tanto impensius confundentis. Placet rem omnem altiùs, & ex ipso *Beguni tyrocinio* repetere, ne aut illi iniuriam faciamus, aut fraudem veritati.

*Operatio-
num Chy-
micarum
numerus, or-
do, series.*

Itaque postquam duo summa operationum chymicarum genera *Begunus* constituisset, solutionem nempe ac coagulationem: Illam primo loco exegit, definivitque, operationem, quâ corpus naturale mistum in tria sua principia mercurium sulfur & sal, ex quibus natura conflatum est, separatis heterogeniis, recluditur. Solutionis porro duas species fecit, Calcinationem & Extractionem. Illa misti in calcem solutio perhibetur, fierique vel corrosione vel ignitione. Corrosio, misti calcinatio per res corrosivas. Modi huius numerantur quatuor: Amalgamatio, præcipitatio, stratificatio, fumigatio. Amalgamatio, definiente *Beguino*, corrosio est metalli per hydrargyrum. Præcipitatio, corrosio per aquas fortes. Stratificatio, corrosio per pulveres corrosivos: Eademque & Cæmentatio dicitur, cui affinis commixtio, quâ corpus corrodendum, cum pulveribus corrosivis commiscetur, & igni postmodum admotum in calcem redigitur. Fumigatio est corrosio metalli per fumum vel vaporem acrem. Ignitio est calcinatio per ignem. Estque vel cinefactio vel reverberatio. Cinefactio est ignitio, quâ corpora vegetabilia & animalia in cineres igne violentiore rediguntur. Reverberatio est ignitio, qua corpora igne vivo in furno reverberii calcinantur. Hac pertinet & desiccatio humiditatis nativæ, ut fieri solet in sale, vitriolo, alumine, & similibus. Hinc ad extractionem *Begunus* progreditur, speciem resolutionis, quâ corporis mixti partes subtiliores à crassioribus segregantur. Estque ea duplex, vel generaliter vel specialiter sic dicta. Generalis fit dupliciter, cum ascensione & descensione, tum modo intermedio. Estque illa vel sicca vel humida. Sicca, sublimatio: Humida, destillatio dicitur. Sublimatio est extractio partium subtiliorum siccarum, per ignem

*Disponum-
tura Begu-
no per gene-
ra & spe-
cies.*

in sublime elevatarum & vasi adhærentium. Destillatio est partium humidarum in halitus à calore extenuatarum atque elevatarum extractio. Estque Destillatio pro diverso vasorum positu vel recta vel obliqua. Illa fit per alembicum aut vesicam: hæc per retortam. Huc pertinet rectificatio & cohobatio. Rectificatio est repetita liquorum distillatio ad eos magis purificandos & exaltandos. Cohobatio est distillationis reiteratio, quâ liquor distillatus rursus fœcibus reaffunditur, & denud distillatur. Extractio generaliter sic dicta, quæ fit descensione, est duplex: vel calida vel frigida. Calida est, quâ partes subtiles à grossis per descensum mediante igne separantur. Frigida est, quâ per descensum absque igne partium subtilium à crassioribus fit separatio. Estque vel filtratio vel deliquium. Filtratio est, quâ humores aquosi per tritorium aut chartam emporeticam aut manicam Hippocratis, laciniam, aut simile quoddam, relictis in filtro aut vase partibus crassioribus, percolantur. Deliquium est, quum immundæ calces, sales & similia liquabilia, seu per se inclinata tabulæ marmoreæ aut vitreæ imponuntur, vel sacco inclusa suspenduntur, ut in aëre vapido tabescentia purum succum emittant. Fit tamen interdum, ut nulla fiat partium segregatio per deliquium, uti quando sales iam ante repurgati, aut similia in cellâ aut alio loco frigido in liquorem resolvuntur. Extractio, quæ fit modo intermedio, est quâ rerum liquidarum vel siccarum humectatarum partes puriores ab impuriotibus sine destillatione & sublimatione separantur. Species illius tres sunt digestio, putrefactio, circulatio. Digestio est, qua res calore digestivo ad modum naturalis ciborum digestionis in ventriculo coquuntur sive maturantur. Appellatur & maceratio, quia hæc etiam vim habet penetrandi, rerum compagem referandi, & impuritates separandi. Putrefactio est, quâ mistum per putredinem naturalem, humore siccum terminans vincente, resolvitur, ad essentiam ab heterogeniis extrahendam & segregandam. Circulatio est liquoris ab elementis depurati in pelicano per varias circumvolutiones aut rotationes, quibus impuritates residuæ prorsus auferuntur, in gradum præstantiorem conversio sive exaltatio.

altatio. Huc non immeritò referri posse videtur & Fermentatio, exaltatio rei in substantiâ, per quam mediante digestione calor agens exsuperat, inque naturam suam vertit patiens. Extractio specialiter sic dicta est, quâ è misto partes subtiliores & nobiliores à menstruo aliquo apprehensæ, elementari crassitie in fundo relicta extrahuntur, & in syrapi aut sapæ consistentiam, distillatione vel evaporatione, coagulantur.

Sic quidem Solutio cum suis speciebus fuit, quam Coagulatio statim excipit, principalis chymicarum operationem altera: quâ res molles & liquorosæ è consistentiâ tenui fluidaque in solidam per humiditatis privationem coguntur. Hæc etsi ferè inseparabiliter cum solutionis speciebus, uti præcipitatione, amalgatione, sublimatione, distillatione cohæret, tamen ea peculiariter fieri traditur, primò exhalatione, quâ humor à re coagulabili expiret: secundo coctione, quâ res liquidæ ad solidiusculam consistentiam coquantur: tertio congelatione, ut cum crystalli in cellis à frigore producantur: quarto fixatione, quâ res ignem fugientes & volatiles, ut in eo fixæ perseverent, assuefiunt, id quod fit vel medicinæ fixæ additione, vel misturis, sublimationibus, cæmentis, pro cuiusq; naturâ. Et hæc quidem hætenus Beguinus. Qui plenius omnia minima maxima cognoscere discupit, adeat autorem ipsum *lib. 1. Tyroc. capp. 2. 3. 4. 5.*

Ego verò novum tibi Labyrinthum, novum Dædalum monstrabo. In ipso statim vestibulo, vide, quantæ tricæ, quanta confusio! Quæ adversa sunt, ut diversa committuntur, occurritque contrariorum definitio non contraria, sed disparata. Quid enim? solutionis proprium munus est resolvere, dividere, parti: an coagulationi ex adverso partes alias dabimus, quam componendi, uniendi, redintegrandi? Sin coagulationis tessera, est liquida cogere, fluida solidare: solutio ecquid aliud erit, quam eorum quæ solida, quæque coacta sunt, liquefactio ac diffusio? Hoc verò immota contrariorum lex dicat; quam in definiendo haut leviter Beguinus violavit. Hic primus error, quem multò absurdior sequitur, idemque fecundior. Ut in mercurium, sulfur, salem, mixta secedant, heterogenea secludantur, extractione, calcipatio-

Beguinus operationes chymicas subtiliter distinguendo, crassissimè confudit, explicando obscuravit.

Contrariorum contraria definitiones Arist. 6. Top. 1.

natione, coagulatione, omnibus hisce simul opus est, frustra-
 que puros rerum succos falsuginemque sinceram extundere
 artifex speret, nisi macerando, digerendo, fermentando, co-
 quendo, stillando, rectificando, filtrando, colando, torren-
 do, urendo, liquando, coagulando, exhalando, congelando,
 materiam suam exerceat. Igitur ad unam Beguini solutio-
 nem concurrunt plurima: ipsaque non operatio, sed opera-
 tionum cumulus est, &, quod hinc consequitur, speciebus
 suis tum compositior tum posterior, nec tantum subiectarum
 specierum, verum etiam oppositi ac contradistincti generis
 effectum. Quod si vera est constansque solutionis definitio,
 poterit solutionis speciebus convenienter aptari. Id autem
 fieri non posse, tum ex dictis liquet, tum ex consideratione
 ipsarummet specierum liquebit amplius. Nam mistum in
 calcem solvere, non magis est mistum in tria chymicorum
 prima resolvere, quam dicere, calcem aut cineres esse mer-
 curium, sulfur, salem. Verbi gratiâ, quando metallum corro-
 ditur, amalgamatur, præcipitatur, stratificatur, fumigatur,
 cæmentatur, cômiscetur: nequaquam eo ipso, in partes, qui-
 bus mixtum est, dividitur, sed in particulas minimas, quarum
 merito quantum continuumq; existit, discerpitur. Eapropter
 quam facilis fuit eius per calcinationem pulveratio, tam quoq;
 libera patet per fusuram redintegratio. Iam verò Extractio tam
 latis atque amplis finibus circumscribitur, uti ipsa non sit spe-
 cies solutionis, sed genus: Atque aded species, generis ge-
 nus; genus species speciei: quo ipso vix monstruosius quid-
 quam dici aut cogitari possit. Nam corporis mixti partes
 subtiliores à crassioribus segregare, minimè gentium est, mi-
 xtum in mercurium, sulfur, salem, dissolvere: Sed vice ver-
 sâ, compositum in tria illa prima dissolvere, est subtile fecer-
 nere à crasso. Nam multa expurgantur, depurantur, desfæ-
 cantur, salvâ substantiâ suâ, salvis partibus, quibus substantia
 contextitur; Nec in Beguino exempla desunt, præsertim de
 sale, nitro, tartaro, mercurio, sulfure, vitriolo, auro. Ideo-
 que multo spaciosiores extractio quam solutio terminos ha-
 bet, genusque specie angustius constringitur. Equè turpe,
 specierum commixtio, quarum genera distincta sunt: quan-
 tumque

*Solutio Be-
guini non
operatio est,
sed pluri-
marum o-
perationum
concursum.*

*Definitio
solutionis
non conve-
nit solutio-
nis specie-
bus.
Non calci-
nationi:*

*Neque et-
iam extra-
ctioni.*

*Extractio
Beguini la-
tior est ipsa
solutione.*

tumque inter se invicem coagulatio & solutio, tantum etiam species utriusque dissideant, oportet. Quid ergo mentis fuit Beguino, ut scriberet, coagulationem, cum solutionis speciebus inseparabiliter cohærere? Si cohærent, quare divulsit? Annon dissitorum generum, sunt & species dissitæ? Quomodo itaque quod cum speciebus amice conspirat, generi adversabitur? Ruent ex imis omnia fundamentis, si quæ sunt coagulationis congelationi reddideris: Nec solum ea præcipitationem, amalgamationem, sublimationem, misturas, cæmentationes, verum etiam universam calcinandi rationem, quam nullo aut falso titulo solutio possidet, iure meritissimo repetet, distillationem ex æquo cum solutione partietur, in extractione quoque speciali potissimam sibi partem vindicabit: Quin etiam quæ propria sibi ac peculiaria facere ausa est, ut coctionem, exhalationem cum distillatione, rectificatione, cohobatione, digestionem, putrefactionem; congelationem, cum deliquio; fixationem cum calcinatione; haut, credo, invita communicabit. Neque verò aut ipsa per se calcinatio, aut extractio firmo pede stabunt, si species utriusque examinaveris. Nam, quod nec Beguino displicuit, calcinationis est, privare rem humiditate, quæ consolidat partes. Id corrosio nunquam facit: Ignitio non semper. Metallum quodque quàm facile corroditur, tam facile redintegratur, & vulnus, quod corrosu infligitur, sine negotio, sine cicatrice coit in metallis. Non coiret, si partem liquabilem amputasset corrosio. Quapropter per corrosionem salva est atque incolumis, quæcunque metallis inest, humiditas partes continuans: quam ne quidem calcinata per ignem omnia deposuisse, exemplo mercurii suo loco docebitur. Æternus ille liquor uritur non exurit, ignisque vivus, qui plantas atque animalia cinescit; qui sal, nitrum, alumen, vitriolum, sulfur, exanimat: quique, quod Beguinus neglexit, metalla vilia in scorias redigit & stercorea cadavera, quibus nullâ arte nullo folle animam metallicam rursus inspires: Idem mercurium parcendo calcinat, calcinando parcit. Hoc rarum ignis munus est, perpetuum corrosivorum. Quorum quot sunt formæ, totidem corrosionis species aut modos numerabimus. Vnam

Generum oppositorum sunt & opposita species.

Iniquè, quæ coagulatio-nis sunt propria, solutio sibi arrogat: perperam alterutri addicatur, quod commune utriusque.

Calcinatione Beguini vacillans. ut & extractio claudicans.

Mercurius uritur non exurit.

*Corrosionis-
species.*

per liquores : Alteram, per pulveres. Bis binos Beguinus modos habet. Primus amalgamatio est, quæ ad liquidam corrosionem pertinet : Fumigatio ambigua est, nunc liquoribus debita, nunc pulveribus. At præcipitatio non quidem ipsa per aquas fortes corrodit, sed quæ per aquas fortes aliofque liquores acutos corrosa sunt, quæque etiam citra corrosionem liquefacta, deiicit ad fundum, germana præ aliis omnibus non solutionis sed coagulationis filia. Stratificatio denique, cæmentatio, & commixtio, non tam corrodunt, quam materiam corrodendam disponunt. Reverberatio verò tam corrosioni quam ignitioni communis, uni ignitioni iniquè addicitur. Nisi fortè hic quoque libeat medium inter corrosionem & ignitionem constituere, non quale Beguinus dedit inter distillationem & sublimationem, quod removeat extrema : sed quod utrumque extremorum ex æquo participet & admittat. Qua de re ipse viderit. Nos properamus ad extractionem, cuius species non ingloria Distillatio est. At Distillationis definitio, tam verè ac rectè de filtratione, deque deliquio enunciat, quam

*Extractio-
nis species.*

Candida de nigris & de candentibus atra.

Quin imò fatente Beguino, nulla interdum fit partium separatio per deliquium, hoc est, summum genus quandoque non dicitur de specie inferiore. Quumque ad extractionem intermediam, extractio specialis reducatur, vacabit ille quoque locus, qui in extractione ultimus est, & nos suprà extractionis specialis potissimam partem in coagulationis ditionem transcripsimus.

Dichotomia, tyrannicarum dilanationes.

Longè adhuc deterius eorum peccatum est, qui bipartitis catenatisque minutiis discerperunt rem ac dilacerarunt. Non ea partitio, sed laniena est. Nec membra, sed frustula video. Nullam facit divisionem, quisquis nimiam facit.

Sæ operationes principales.

Præstiterat, simplices operationes, simpliciter numerando collegisse, quàm subtiliter dividendo & subdividendo, dislocasse, quæ inseparabiles erant; quæ insociabiles, copulasse. Ingens panditur area senis interstincta spaciis, quibus omnis artificum labor, omnisque industria decurrat. Primum Digestio occupat, proximum Distillatio. Inde Sublimatio stat :
ponè

ponè Calcinationem. In extremis Solutionem locamus atque Coagulationem. Spacia ipsa amplissimis terminis & quasi pomæriis circumdamus.

Ac *Digestionis* nomen commune facimus infusioni, macerationi, insolationi, coctioni, elixationi, affationi, fermentationi, putrefactioni, circulationi: Commune, inquam, tam imitamentis maturitatis, quam vitiis.

1.
Digestio
aquirvoca.

Destillationem finimus defluvium liquoris concreti ex vapore. Vapor aut elixatione erumpit aut affatione. Elixationem pernix quisque amat, tenuis, agilis, mobilis, igneus primum aëreusque, post & aqueus. Affatio terreum protrudit, pigrum, lentum, inertem, residem, gravi corporis crassamento immersum. Ideoque ille rectâ lineâ sustollitur in balneo seu vaporario, tum etiam in vesicâ, quotiens nempe impensiore ebullitione opus est, excoquitur: Alter transversim educitur per cornutum vas, expositum, nunc aperto igni & prementibus circum circa flammis: aliàs medijs in cineribus sabulove æstuans, prout magis minusve sequax stilla est. Inventa præterea & ratio, ut retro actus uterque vapor cadat in præceps: atque à *descensu* nomen id genus distillationi: quæ mihi quidem perinde videtur disponere opus suum, atque quarta syllogismorum figura terminos. Nec impedit, quod *Beguinus* eam ipsam in picis confectioe adhiberi tradat *lib. 1. cap. 4.* Longè enim aliud ex Theophrasto colligitur *lib. 9. Hist. plant. cap. 3.* Adscribam verba. *Canalis vero, inquit, per medium structus acervum, picem fluentem in foveam ducit. Cubitis circiter quindecim ab acervo pix effluens tactu frigida sit. Effluit ergo ab acervo pix, non defluit, nec recto itinere cadit in foveam, sed per obliquum canalem ducitur ad latus, multum expressiore obliquæ stillationis argumento, quam ejus, quæ per descensum dicitur.*

2.
Destillatio
quid?

Quotuplex.

Picis confectio imitatur obliquam distillationem, non eam, quæ per descensum.

Porrò quemadmodum humidam fluidamque ac stillantem anathymiasin distillatio: ita *sublimatio* siccam occupat solidam ac consistentem, quam ut plurimum sicci ignis operâ, aliquando & balnei tepore in sublime agit, appingitque operculo.

3.
Sublimatio.

At excidio humidi atque internecioni imminet *Calcinatio*, *Calcinatio.*

eaque modo vivo igni grassatur, modo cœco materijs erodentibus abdito strenuè rem gerit : diversæque virtutis monumenta edit, non tantum favillas, cinerem, scorias, calcem : sed & pulvisculos specie cinerum aut calcis. Adeoque alia vera esse cognoscitur, alia verisimilis.

Quotuplex.

5. & 6.

Solutio, Coagulatio.

Denique *solutio* ac *coagulatio* inter terminos consistunt liquidi & sicci, sed contrariâ reciprocatione. Incipit solutio à sicco, terminatur humido : At ex adverso, quæ liquida sunt, coagulatione inarescunt & solidantur. Opifex solutionis calor, frigus, humor. Coagulatio & ijsdem caussis fit, & privatis. Durescunt frigore, quæ calor liquefacit : Vicissim quæ frigore extabuere, redeunt calore : Humoremque nunc calor evocat exhalando, nunc frigus cogit exprimendo, qui exire potest, qui non potest, compingendo. Quin & congressus humori humor mille coagula peperit, nec pauciora dedit arcanus salium ac mineralium schematismus, in mutuâ eorum concordia dixerim an repugnantia, radicans.

Instrumenta artis.

Iamque curriculum omne artis patet : quod uti absolvas, ante omnia de *instrumentis* tibi prospice, eaque elige, quæ u sui magis quàm ostentationi sint, & rei non pompæ inserviant. Pauca è multis suffecerint : Eorumque alia materiam opificij, alia ignem opificem continent. Ignis duplex : humidus, & siccus. Humidus in balnei aut fimi tepidario, & vesicæ vaporario, emicat. Siccus in æstuario patente, aut cinerum & sabuli caldario gliscit. Quæ materiam capiunt vasa omnia partim focus, partim operationibus accommodantur, & horum etiam cætera ignobilia utensilia referuntur, His habitis, materia protinus ipsa arripienda, adeundaque primum,

*Ignis quo-
plex?*

*Materia
circa quam
ars versatur,
distinguitur.
Inde
ordo libri
capitur.*

quæ circa nos patet, quam plantæ stirpesque nec non animantia abundè suggerunt : Inde operta telluris subeunda, quæque infra nos latent, adducenda in medium, & quantâ fieri potest industriâ, pro ratione propositi, excutienda. Hoc satius erit, quam cum Beguino per liquidas, molles, duras artis species atque opera saltuatim divagari : satius, tales formas in suis quanque materiis quærere, quam materias sæpè invitas, formis istis fortuitis incertis atque ambiguis, quæ promiscuè nunc integra corpora, nunc corporum particulas vestiunt,

vestiunt, alligare. Prorsus enim accidentaria est, quæcun-
à consistentiâ fluidâ, spissa, solidâ, rarâ, densâ, molli, durâ
desumitur effectorum chymicorum differentia. Essentialis
& specifica non nisi ab ipsâ corporum analysi ac synthesi con-
stituitur, quam nos in ipsis corporibus potius quam in corpo-
rum larvis atque umbris pervestigabimus. Atque ita facie
artis in primo limine levibus adumbratâ lineamentis, dein-
ceps, in eo erimus, ut contextu operis colores ducamus, si
non ab elegantia splendidos, attamen à veritate castos, à re
ipsâ plenos.

*Propositum
nostrum,
formas in
suis mate-
riis scruta-
ri, sine inob-
iectis, effe-
cta in cau-
sis, opera in
subiectis ac,
cidentia in
substantiis.
Scrutiniij
modus ge-
minus: A-
nalyticus,
Syntheticus,
ut ab initio
dictum.*

CAP. II.

DE ANATOMIA VEGETABILIVM.

Plantarum historia aut per partes externas totamque for-
mam, aut per internas haberi potest, ut etiam in anima-
lium genere partes abditæ è dissectionibus patent: Ea *Theo-
phrastij* sententia est *lib. 1. Hist. plant. cap. 1.* cui vix hodiè
subscribent, quotquot inter artifices spagiricos nomen suum
profitentur. Quin potius, si per eos fter, ad macellum rele-
gabitur culter lanionius, ut qui in cortice & involucris hæ-
reat, minimè gentium intima viscera denudet, atque ob id
rudem hanc anatomen oculis non naturæ servire existima-
bunt: se verò magistris ipsarummet partium partes & re-
conditissima quæque ac simplicissima plantarum membra
erui ac detegi: quæ qualia sint, & quomodo à suo toto re-
fescantur, universamque aded plantariæ anatomes rationem,
ipsis imprimis ducibus atque auctoribus, quam possumus,
plenè ac planè persequemur.

*Chymici,
vulgaris a-
natomia,
utpote mor-
tua, con-
temptores:
Sue vero,
ceu vitalis,
præcones
fœtorei.*

Hoc fundamenti loco præstruemus, terminum & metam
anatomes spagiriæ, non esse prima miscibilia. Ratio est in
promptu. Quia prima miscibilia sunt simplicia & incompo-
sita. Quæcunque verò ex resolutione chymicâ prosiliunt
partes, eæ compositæ omnes, non simplices. *Mercurius* non sunt
enim continet substantiam sulfuream atque salinam: sulfur substan-
tiam salsam ac mercurialem: Sal verò substantiam oleaginosam
sua.

*Anatomia
chymica
non pertin-
git ad mis-
cibilia pri-
ma.
Partes
elicitæ
simplices,
sed compo-
sita.
& mer-*

Orteex ele-
mentis.

& mercurialem. Nec ullum prædictorum principiorum simplex atque solum, quod de reliquis non participet, reperitur, disertante Beguino lib. 1. Tyroc. Chymic. cap. 2. Præterea partes, quas anatome spagirica producit, omnes ex elementis oriundæ sunt: id quod ne ipsi quidem artis antesignani inficias ibunt. Ignaris, atque etiam, uti credo, invitis veritas axiomata extorsit, quæ sequuntur. *Mercurius est substantia aëria ac spirituosâ*: Quercetanus lib. 1. Defens. Hermet. Med. cap. 14. *Spiritus autem participant partem de aquâ, partem de igne*: & prout sunt vel aquosiores, vel magis oleaginosi, pro eo etiam vel aqua vel oleum dicuntur: Beguinus lib. 2. cap. 4. *Sulfur est humidum oleaginosum*: Quercet. l. allegato, *Balsamum oleaginosum*, Beguinus lib. 1. cap. 2. *Atqui omnia olea inter aëris & ignis naturam ambigunt*: & quo acriora sunt, eo magis ignea; quo minus acria, eò magis atherea & aërea censentur, Beguinus l. 2. cap. 6. *Sal est corpus purè terreum*, Quercetanus l. allegato. *Iam verò sal constat ex partibus diversis terreâ, aqueâ, igneâ. Consistentia & soliditas eius à terrâ, liquabilitas ab aquâ, mordicatio ab igne. Hoc Beguini philosophema est lib. 2. cap. 6, vulgari quidem fali ab auctore accommodatum*: Idem tamen nec à chymicis salibus abhorre, sed in eos apprimè quadrare, nemo ignorat, nisi qui ipsos. Quare concludimus, partes ex analysi spagiricâ enatas, quas magnum famosumque (fumosum dicere debebam) mercurii, sulfuris ac salis nomen inumbrat, non esse simplices sed compositas, nec prima miscibilia, sed mixta, non elementa, sed ex elementis orta, nec principia, sed principitata. Non equidem principia: hoc enim stante prædictâ hypothesi spontè suâ & necessariò confit: quoniam principia corporis mixti, quâ mixtum est, sunt prima miscibilia. Iam verò uti modò demonstratum, partes chymicâ dissectione patefactæ, non sunt prima miscibilia. Ergò eadem partes neque sunt principia corporis misti, quâ mistum est.

Chymico-
rum mercurii,
sulfur,
sal: non
sunt prin-
cipia sed
principitata.

Frivola
atque insolen-
s nugato-
rum de
tribus illis

Quæ cum ita sint, uti revera sunt, quid quæso juvat Chymicos, de tribus suis primis, hypostaticis, formalibus, immaterialibus, celestibus, astralibus, activis, spiritualibus, incorporeis, vitalibus, tanto opere, tanto impendio gloriari, &
in re

in re tam angustâ tam augusta nomina frustra atque immeritò prodigere? Si corpora non sunt, si simulacra inania sunt, si tenues sine corpore vitæ sunt : quomodo feriunt sensus, quomodo feriuntur?

*primis spermologia & iactatio fa-
stiosa re-
tunditur.*

Tangere enim ac tangi nisi corpus nulla potest res.

Hic verò instat *Beguinus*, & propriè loquendo ea nec corpora esse contendit, quia sint planè spiritualia, ob cœlestium seminum influxum, quo imprægnata sunt: nec spiritus, quia corporei, sed inter utramque naturam ambigere, hoc est, uti ipse *lib. 3. c. 1.* explicat, esse corpora spiritualia, esse spiritus corporeos. Parum abfore crediderim, quin Divûm conciliis inferat sua principia, & in fastis eorum nomen consignet. *Crotlius* certè in *præfat. Basilica* suæ ea tantum non adorat, non secus ac si forent,

Chara Deum soboles, magnum Iovis incrementum

Vtinam verò quid corpora propriè esse velit, *Beguinus* explicasset! Possemus non iniquis conditionibus cum eo pacisci, uti scapham scapham diceret, corpus, corpus. Nunc in incerto fluctuamus cum eo, nescij aut dubij, corporibusne an spiritibus decantata illa Chymicorum idola accenseamus: nempè an horum duum alterutri? an utrique? Nam, per *Beguinum* omnia hæc simul sunt: Sunt videlicet & corpus & spiritus, sunt etiam nec corpus nec spiritus, denique alternis vicibus nunc corporis nunc spiritus personam induunt exuuntve. Quid vero si cælum ipsum, si spiritus quoque corpora dixerimus: quod sine ullo flagitio fieri potest? Tolleitur ita ambiguitas hermaphroditica, ipsaque adeò spectrorum chymicorum triga assumpto sexu corporeo liberius inter corpora & mixta consanguinea conversabitur. Nam quod parentes illa suos familiamque ejurare meditentur, hoc prorsus de nihilo est. Ego potiùs suavor eis sim, ut deposito ventoso fastu in gratiam redeant cum elementis, quorum non tantum effecta, verum etiam ludibria sunt. Actum erit de illis, si aquâ & igni interdicantur. His elementis vitam animamque suam, quantumvis vitalia, quantumvis siderea debent. Et tamen non nisi pro callis cadaveribus & inertibus statuis, nec non nescio quibus relollaceis fungis elementa habentur: Elementa, in-

ta, inquam, quorum intolerabili potentia & masculis viribus actiosa chymicorum & Achillea principia, quanta demum & qualiacunque sint, imbelles manus dant, & turpiter & muliebriter succumbunt. Sales in igne fluunt, in aëre extabescunt, in aquâ, ceu futilis glacies, deliquescunt. Olea non minus aër quam ignis est. Aquæ stillatitiæ vix primam aëris hybèrni injuriam sustinent, quin desubito in solidam glaciem vertantur ac fathiscant: suntque eadem brevis ævi, & facilius mucum ac situm, quam vitam, tolerant. Scilicet tanti ac talia sunt tria Chymicorum prima ac postrema, quibus nisi affurrexerint, vapulant vulgò ac plorare jubentur elementa. Hanc gratiam à pullis matres referunt, ut quos in lucem ediderint, eorum petantur calcibus.

*Anatomes
spagirica
terminus
& meta ul-
tima in
plantis: a-
qua, oleum,
sal, spiritus.*

Oritur ex dictis alia adfertio, eaque propria hujus loci: Nempe spagiricæ analyseos terminum esse prima mixta, hoc est, particulas plantarum similes & prima ac simplicia elementorum texta, quæ tum elementorum numero respondeant, tum prædominantis cujusque elementi characteris- mum præ se ferant. Hæc artificiosæ separationis industriam sistunt. Itaque prima sunt ipsi arti, quæ ceteriùs quidem sæpè subsistit, ulterius nunquam progreditur. At natura in ijs nequaquam acquiescit, & neque quam contextit telam, orditur ab ijs, neque quam retextit, in iisdem finit: Sed altiùs inchoat, excurrit longius, profundius definit, atque ad ipsorummet quamvis primorum prima provehitur, Arti pro principiis orta, pro elementis elementorum monumenta, pro primis miscibilibus prima mixta, pro igni, aëre, aquâ, terrâ particulas cedit igneas, aëreas, aqueas, terreas, quas in apricum profert ingenium separandi artifex, & in unaquaque sigillatim prævalentis insignia elementi exhibet. Namque in aquis aqua redundat, in oleis aër exuberat, in spiritibus emicat ignis, sal magnæ matris sudor est. Omnia ut dixi, separatione prodeunt, quæ duplex: Distincta & Confusanea. Ab illâ sinceræ partes & distinctæ: ab hac confusæ & miscellæ. Vtramque,

*Eorum cum
elementis
analogia.
Ipsa ana-
tomia du-
plex.*

Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam.

Duo sunt, quibus plantarum substantia continetur: Calor

lor insitus, actionum omnium opifex, formæ naturalis proximum instrumentum: & Humor, caloris habitaculum, formes, pabulum, sustentaculum. Horum duum nulla est à se invicem separatio. Accidens enim calor est, nec magis à subiecto separari, quam sine subiecto subsistere potest. At Humor tam dividiuus quam multiplex existit. Vnus primigenius, aërius, pinguis, oleaceus, viscosus, ignibus cognatus, proximam oleis spiritibusq; igneis materiam suppeditat. Alter aquosus, alimentarius, flammis adversus, feri modo primigeniam circumfluit, aquarum stillatitiarum jugis fons & origo genitatis. Tertius & ipse ignobilis, glutinosus, tenax, ficcus, igni non tantum inimicus sed & rebellis, nihilominus exustus, terreus, saluginis seminarium. Primus cum mafsâ sanguineâ similitudinem habet: Secundus sero, sanguinis vehiculo, respondet: Vltimus lotium sanguinis recrementum refert, & eam ob causam non ineptè abs Lullio *humor urinalis* appellatur. De singulis ordine videbimus.

Ex triplice succo vegetabili quatuor simplices forma per analysis distinctam procedunt.

Triplicis succi similitudo cum sanguine, sero, lotio.

Dius ille fucus, ignis amor, aëris pullus, naturæ delitiæ, primus vitæ genius: ipse quoque non est uniusmodi, sed tam varius, quàm oleum quod artis operâ extillat. Olei autem distinctionem *Fernelius* à coloribus captavit, geminumque, quod profluat, prodidit, primum pallidum, dein flavescens: *lib. 4. Meth. med. cap. 10.* Alibi versicolori varietati substantiæ diversitatem adjunxit, agnovitque unum tenue idemque albicans, alterum siccius atque rubens: *lib. 2. de Abd. rer. caus. cap. 18.* Verum enimverò tenuitati oleorum non est perpetuus comes albedo aut pallor. Nam quod ex flore chamæmeli ebullit, cœruleo splendore pulcherrimè enitescit. Cinnamomum, gariophylli, macer, nux moschata, atque id genus aromata, satis quidem tenue oleum exsulant: id tamen nec pallet, nec albicat, sed ex ruffo propemodum nigricat. Viride fuit, quod olim ex absinthio, ex menta, ex rutâ extraximus. Quod ex corticibus mali citri atque aurantij stillatum in officinis vulgò vœnit, id haut obscurè flavescit. Sicciora quoque non tantum flavent aut rubent, sed & quasi felle suffusa virent, ceu illud, quod smegma Venetum profundit. Quo siccius quodque eò & nigrius. Præterea plu-

Oleorum differentia rectius à substantia quam colorum varietate desumitur.

rima in plantarum ac stirpium genere corpora reperire est, quæ tenuis atque alitis olei inania sint, tantum siccioris feracia ac fixioris. Neque enim ex omnibus omnia. Solus, quod sciam, terebinthi aut laricis resinofus liquor in quatuor olea secedit, spectabilia præcipue exacto colorum cum materiâ commercio. Quorum quod primo loco venit, album cernitur, idemque tenuissimum; secundum flavum pariter ac tenue existit: tertium crassum ac rubens: ultimum atrum, picis ritu aut visci lentescit, nec innatat aquæ, ut alia, sed sedit. In plerisque alijs nec colorum ratio nec substantiæ conditio isti numero examussim respondent. Nam quod substantiam attinet, aromata & quæcunque alia ex simili aut pari flamine polydædala naturæ manus contexit, trigeminum oleum lacrimantur: Primum volatile, tenue, ætherium: postremum fixum, reses, densum, turbidum, terrestre, spissum; tum quod inter hæc duo medium sit. Cæteræ omnes lignorum, corticum, succorum, resinarum, gummium, lacrimarum, feminum, fructuum species duræ, crassæ, solidæ, densæ atque compactæ, quotquot demum sunt, negant primum, secundum haut illiberaliter dant, pleraque & tertium. Usque aded ad constituendam oleorum differentiam pluris est substantia, quam colos: idque ob hanc amplius causam, quod substantia ipsam quoque opificis actionem variet. Alium enim eliciendi modum ales oleum, alium crassius postulat. Illud ignem humidum amat: Hoc verò non proleatur nisi sicco. *Fernelius* indiscriminatim utrumque excocit in furno cineribus oppleto, per cucurbitam vitream, quæ protractum cololum & longam proboscidem habeat. Nos cornutam interpretamur, & de modo ipso ita statuimus, eum illis duntaxat oleis convenire, quæ durioris ac fixioris substantiæ compagibus attineantur. Ligna contumaciora, patentem etiam ignium foco, violentius urgeri ac propelli. At spirituale oleum, nunquam felicius, purius, sincerius, liquidius, plenius, quam per æneam vesicam elici, spumante abeno, & stillandi labore aliquotiens redintegrato, donec balsami ætherij nulla supersit in exuvijs guttula. Est quoque quod de præparatione materiæ extillaturæ haut abs re moneamus, *Fernelio* duce,

*Ratio olea
eliciendi &
conficiendi.*

*Materia ex
stillatura
uti præpa-
randa.*

eliqua-

eliquaturi ex stirpibus oleum, in id non virentes, sed convenienter arefactas sumemus. Ita partim humoris alimentarij & aquei minuetur portio, & oleagina sincerior & purior elicietur, partim etiam herbæ poterunt teri. Imprimis enim eas tundere, & terendo in tenuissimum pulverem redigere, eo auctore, necesse est: *lib. 4. Meth. cap. 10.* Sic enim mos est, exsiccata omnia deligere, è quibus oleum elici debet: *lib. 4. Physiol. cap. 3.* At enim verò potuit primo nascentis chymix ævo satisfacere tale artificium: Adultioribus experimentis compertum, nonnullas, ut Vegetæ sunt, ut succosæ ac virides, majore bono adscisci. Rorulentus ac pinguis succus, cuius fragrans vis in dissipabili ac subtilissimâ materiæ parte micat, exsiccatione partim exspirat ac vanescit, partim vitiat ac corrumpitur. Eam ob rem nec Veneri nec Gratijs litat oleum, quodcunque ex aridis mali citrij aurantijque corticibus prolicitur. Nimirum, quia oleum illud volatile, quod digitorum pressu ex viridibus corticibus profilit, & prope lucernam scintillas agit, perit in arefactis & genitabili madore orbatis: Idemque & rosæ usu venit, & lilio convallium, & floribus tunicæ atque id genus alijs. Quin etiam integre stirpes tritis præstant, extenuatisque in farinam; quod multum olei & quidem præstantioris, dum molitur stirps, aër rapiat atque hauriat, id quod pœnitendo cum detrimento didicere, qui aromatum stillationi primi dederunt operam, nec *Crollius* dissimulat *Seët. de Ol. Cinnam.* Multo minus ex ratione fit, quod oetidui aut decendij maceratione *Fernelius*, alij verò & putrefactione, & diutinâ fermentatione materiam extabefaciant. Talis enim ac tanta digestio, nec necessaria est, nec utilis. Non necessaria: quia brevi ac levi suffernefactione satis superque ad effluvium disponitur oleum spirituale. Cæterorum apparatus aut nullus est, aut modicus & in facili. Modum partim res ipsæ statuunt, partim vasa, quibus capiuntur. Nihil attinet, ut exarescant, pulverentur, digestionem fathiscant. Scissas, quæ datur, fractas, tufas, ruptas, quæque faciliè in spumam & bullas attolluntur, ne exundent, argillâ, sabulo, filicum farinâ permixtas atque compressas, gratam statim paratamque Mulciberi hostiam

Non semper plantarum arefactione opus, in destillatione olei.

Neque etiam tritura conducibilis.

Multo minus materiam putrefieri aut fermentari expedit.

ritè immolamus. Neque etiam utilis : quoniam putrefactione exsolvitur atque in auras abit succus primigenius, fermentatione ac digestionem diuturniore ignescit. Ab ignescente illo ortum ducunt spiritus flammiferi : quos eam ob cōnationem proximo statuimus ab oleis loco.

*Aqua vitæ
quid ?*

Etenim spiritus illi ignei, qui *AQVÆ VITÆ* titulo superbiunt, nihil aliud sunt, quam humor rerum primigenius, transmutatus in igneum. Transmutationis præcipua administra fermentatio est, quam nimis angustè in *Timæo* finivit *Plato*, motionem partis terrenæ, & conversionem in aërem. Nam

*Opifex eius
fermentatio.*

quantum terra cietur, tantum ignis ciet, neque minus aër in ignem, quam terra in aërem mutatur, campumque latum congressui aqua pandit. Quare humor vegetabilis fermentescens, si eo usque extenuetur, ut terram ignis vincat, in

Natales a-
ceti,

promptu est spiritus ardere aptus : Sin ignem terra proster-
nat, acetum exoritur, defectu videlicet ignis vivifici, oppressi
atque pessumdati domino victricis terræ. Orta testantur de
principijs. Itaque igneis spiritibus ignea mobilitas viget :
acidi latices terrenâ torpent ignaviâ, Quantumque ignei a-
quam supergrediuntur, tantum aqua acidus : Atque aded
aqua veluti acidorum anteambulo est, ita igneorum pedis-
sequa, illustri super omnia exemplo, ut præpollentis elemen-
ti motum mista imitentur. Alembicus talium artifex est, &
magister non minus locuples quàm fidus, idemque sæpius
lentæ ac tardæ fermentationis vicarius, quando humidum
aërium plurimâ aquâ circumfusus disrarat atque attenuat.
Rarefactum illud extenuatumque striatim defluit in alembi-
co, pristinæ memor viscositatis, quæ partes continet ac coër-
cet, nec finit disfluere ac dilabi. Eâ quoniam serum destitui-
tur, ideo capitello vitreo intus adhæret, non secus ac balnea-
rum sudor proximis fenestris.

*Vicaria fer-
mentationis
Distillatio.*

*Serum sive
Aqua :
quotuplex.*

Serum autem ipsum (ed enim usque pervenimus) aut me-
rum aut mixtum manat. Merum spiritus acidi, ut dixi, præ-
mittunt : ignei relinquunt. Mixtum aquæ stillatitiæ pro-
dunt, quotquot genium atque indolem plantæ suæ referunt.
Quæ quod ignaviores sunt, ed & meraciores, quantumque de
odore & sapore stirpium, tantum quoque de humore primi-
genio.

genio possident. Aliter judicavit *Fernelius*, decrevitque, aquam stillatitiam alimentarii humoris portionem esse tenuiorem, quæ si sine odore & sine sapore sit, nullas: sin odorem saporemque stirpis retineat, exiguas illius vires habere. At profectò odorem saporemque aquis unus impertit primigenius succus: Alimentarius quisque, quatenus merus est eatenus & insipidus & inodorus. Quare ipsæ etiam aquæ stillatitiæ, quod sapidæ quodque odoratæ sint, illius non huius beneficio obtinent, debentque portiunculæ humoris oleacei, per serum subtiliter & parcè sparsi atq; diffusi, quod nares afficiant ac palatum. Aquas dixeris spirituofas, aut spiritus aquosos. Partem enim aliquam earum frequens stillatio igneam in naturam convertere valet, id quod suprà, ubi de spiritibus ageremus, inuimus. Adiice nunc hoc quoque, si lubet, experimentum. Florem rosaceum in vesicâ ahèneâ excoque, orique fistulæ prominentis obtende atque strictè adalliga linteum mundum duplicatum. Videbis progressu operis aquam fluere inertem ac fatuam, oleum interceptum linteoadhærescere, albicans ac spissiusculum, quo, quum fruitur aqua, nectar merum & ambrosiam spirat, quum eodem fraudatur, nihil rapit, nihil olet, præter aquam.

Aqua Stillatitia, quod plantarum suam sapientiam atque olentiam habentia succo primigenio.

Oleum rosarum stillatum.

Iamque tempestivum, postquam vivum ac spirans plantarum corpus evisceravimus, progredi ad exangue cadaver, & in collapsis concrementarum rudibus superstitem scrutari salem. In eo sanctissimi thesaurum mysterij *Scaliger* situm esse existimavit. Ideoque beatam exclamavit alteram vitam, quæ docebit nos, quomodo fiat ab exustione falsum: *Exercit. ad Cardanum 51.* Verum enimvero quicquid id est voti, nec vitâ beatâ dignum esse crediderim, nec *Scaligero*. Nec enim exustio salem facit, sed, ubi later patefacit. Absumpto namq; humore seroso pariter atque oleoso, efficit, uti luxuriet, ubicumque est, falsuginosus, liber jam & sui juris, postquam abscessere, quorum contemperatione potestas ejus refrænabatur. Cæteroqui nec statuta est nec rata falsedinis cum exustione connexio. Nam multa exuruntur, quæ neutiquam falsescant, & vice versa falsescunt, quæ non exuruntur. Succipressi miti quantumvis coctione degenerant in immitem sal-

Sal.

furam : Et in lapidum ac mineralium familiâ invenias, quorum cineres nihilo expressius saluginis vestigium habeant, quam flumen, cymbæ. Quare ingratis meis salem finiet, quisquis finiet terram à calido & sicco passam. Quoniam multæ terræ lapideæ ac minerales dantur, quarum cineres non lixivij sint, sed prorsus cretacei, calcarij, insulsi. Præterea sal non magis terræ peculium est, quam aquæ : ac veluti melle crassamentumque terræ, ita quod fusilis sit, quodque liquabilis, id uni aquæ debet : potestque ob id non minus rectè aqua terrea, quam terra aquea dici. Ac licet ignis multum sibi de eo vendicet, non tamen meruit aër, ut sicco pede præteriretur, quum symbola sua sali, diribitore Beguino, elementa pro se quodque conferrent. Det stabilitatem terra, aqua fluorem, mordacitatem ignis : Aër certè volatilitatem ne fixis quidem salibus denegabit, sed diæ fermentationis vi, spumare eos docebit & exsilire, vi validæ sublimationis efflorescere. *Aristoteles* auctor est, Vmbros cinerem harundinis & junci decoquere aquâ solitos, donec exiguum superesset humoris : qui, ubi refrixisset, salis copiam fecerit *lib. 2. Meteorol. cap. 3.* Hoc se apud *Theophrastum* invenire *Plinius* testatur *lib. 31. cap. 7.* idemque non harundinei tantum junceique salis meminit, sed columni insuper & querni. Amborum auctoritate (nam de *Theophrasto* nihil mihi constat) Chymicorum castigabitur temeritas, quæ suis inventis salem cineritium annumerare ausa est. Quo magis mirari subit, potuisse eò audaciæ prolabi *Ioannem Papium*, ut sales cinereos negaret esse sales. Præsertim, quia & ipse decernit salis proprietatem esse, quod adstringat, quod acris sit, quod saluginosus, quod aqueæ originis, quod aëris humidi receptione denuò liquefiat. Certè enim, qui proprietates participant, eos & naturam participare fas. Adstringere sales cineritios & mordere nemo neget, nisi qui sensibus suis uti nesciat : saluginosos esse & aqueæ originis ipse fatetur *Papius*, parari namq; ex aquis saluginosis decoctione; sed & hausto conceptoque aëre udo aquefcere norunt Chymicorum *παίδες*. Quid ergò impediatur, quo minus in salium genere per ipsum *Papium* recenseantur? Non levius *Quercetani* peccatum est, affectan-

Erudita antiquitas
novit ex cineribus
plantarum extrahere
salem.

Inconsideratum atque ineptum
Papii iudicium de salibus cineritios : in libello de medicam. præparationibus eorumque causis.

affectantis in sale cinereo anatomen. *Defens. Hermet. med. lib. 1. cap. 21.* Fæces, inquit, post liquorum primigeniorum ac oleorum extractionem remanent, quas sedulo verus Chymicus sibi aservat, ab eo in calces ac cineres vi ignis rediguntur, ex quibus tertium illud principium, admodum vitale, salem nempe prolicit, admirandas adhuc in se continentem essentias; liquorem nimirum mercurialem, & sulfur quoddam oleosum aut oleum sulfureum, nec non alium salem igneum longe efficaciorum, ac promptioris, ut ita loquar, activitatis, maiorisque potentia, quam qui jam fuerit extractus. Hæc ille. Qui quum potuerit plantarum manes ex suis bustis, lustrali velut igne excire, uti ex *cap. 23. Defens. Hermet. Med.* liquet: Quidni quoque liquores tum mercuriales tum oleosos educat ex inani cinere, & insulfam salis cinerei anatomen adornet; quæ progrediatur in infinitum? Neque enim si primus sal in serum oleum aliisque salem dividitur, ratio ulla vetet secundum idem dividi, & tertium, & quartum, & eadem de serie innumeros. Metam sibi modumque modestior conatus statuit, nec quicquam in sale cinereo quærit amplius, quam ut à complexu immundi luti liber glaciatur in solidas ac gemmantes micæ. Quales illime ac limpidum lixivium producit, iussu humore supervacaneo ad tertias aut dimidias consumpto, scissuris plurimis ac variis gelido in loco dehiscere, inque fragmina dissilire cubica aut tetragona.

Sale dempto terra restat. Chymicorum quidem persuasione, mortua, sterilis, damnata, ac experientiâ judice, tam beata, tam fertilis ac vivax, ut semen sibi commissum animare, vegetare atque in florentem fructiferamque herbam attolle-
re apta nata sit. Eadem, quàm vacua salis, tam inepta ad vitrum, licet obstante Beguino, qui facili negotio in vitrum abire scripsit *lib. 1. cap. 2.*

Colligimus modo, quas hætenus distraximus partes, & à primo orsi initio, oleum munerabimus, oleique affinem spiritum, serum, salem, terram distinctæ monumenta analyseos, utpote cui ad minutiores nullus patet aditus. Indistincta, pro partibus frustra porrigit, massamque indigestam, & superiorum coagmentum. In fuligine elucet paradigmata

eius,

Anatomia salis cinerei à Quercetano excogitata progreditur in infinitum.

Præclarum insigne salis cinerei fragmina lucida, solida, multiformiter angulata.

Caput mortuum Chymicorum, vivificat semina.

Sal verus vitriarius.

Confusa analyseos opera.

ejus, tum imprimis in Chylismatis.

Fuligo
quid?

Flores Ben-
zoini.

Chylisma-
ta, Extra-
cta, Succa.
Extrahendi
rationem
ut tradide-
rit Diosco-
rides.

Fuligo, definiente Scaligero, cujusque rei pinguis crema-tilis pars est, ac demum aliarum rerum fumus condensatus
Exercit: 56. Modus conficiendæ ejus, si quid artificij subest, apud *Dioscoridem* exstat *lib. 1. cap. 85. 86. 94. 97*: imitatio *Beguinum*, quando Benzoinum defloravit. *lib. 2. cap. 18.*

Chylismata extrahuntur aut exprimuntur. Extrahendi nec ars nova est, nec novus modus, quanquam *Ioan. Hennio* ita visum sit *Method. ad Prax. lib. 1. & lib. 2. cap. 25.* Rationem ejus à *Dioscoride* accipe, verbis interpretis *Ruellij lib. 3. cap. de gentianâ*: *Contusa*, inquit, *radix quinque diebus aquâ maceratur*, postea in eadem tantisper decoquitur, dum extent radices, & ubi refluxit aqua, linteo excolatur: mox discoquitur, dum mellis crassitudo fiat, fœtiliq; reconditur. Similia *cap. 9. ejusdem lib. de centaurio minore* habet. Dabo tibi ipsissima *Dioscoridis* verba *χυλίζεῖ* δὲ ἡ πῶς συλλογμένη ἐγκύμων οὕτω σπέρματος καὶ ἀποβρεγμένη ἡμέρας ἑ: εἴτα ἐψέῃ ἀχέει ἀν' ἐπερέχοι τὸ ὕδωρ. ἔπειτα τότε ψυχθέρῃ, ὑλίζεῃ δ' ὁδοῖς θλιβείσης τ' πῶς καὶ πάλιν ἐψέῃ μέλει μελιτώδους συστάσεως.

Ne quid ad artificij plenitudinem deesset, subjungit: *Quod si quid concretum faucibus vasis adhærescat deradunt, reliquoque humori permiscent.* Item hæc: *Qua autem siccis radicibus aut herbis liquamenta exprimuntur, decocta (ut in gentiana mentione retulimus) preparantur.* Ita *lycium*, & *absinthium*, *hypocistis*, & consimilia coguntur. De *lycio* vide *cap. 135. lib. 1. de hypocistide* libri ejusdem *cap. 128.* *Chylismatis* denique *absinthini cap. 26.* meminit. Nec aliter *extractum melampodij* clarissimus

Extractum
melampodij
Mindererus
ex
disciplinâ
Dioscoridis
conficit.

Chymia ad
artificium
ecchyloscos
quid quan-
tumve at-
tulerit.

Raymundus Mindererus concinnavit, quod in pharmacopœâ Augustanâ inter ecchylo mata cathartica locum non postremum repperit. Ut liqueat, extrahendi artificium, dignum omninò fuisse, quod & erudita antiquitas inveniret, & non degener posteritas imitaretur. Nec quicquam chymia novi, præter liquorem attulit, da infusis, melliginis spissitudinem aut picis: da decoctis, ut crassescant; dabis pariter & formam extracti. Suntque extracta nihil aliud, quam infusa aut decocta solida & spissa: Hæc vero nil nisi extracta liquida & fluxa. Itaque formam extractis elargitur consistentia, consistentiam coagulatio: nec nos gratis potissimam extra-

ctionis

tionis partem coagulationi suprà attribuimus.

Atque idcirco inter extractos & expressos succos hoc ante omnia discriminis intervenit, quod expressi vernaculo liquore gaudeant & suo: Illi vero non nisi adscito atque adventitio, aquâ, sero, mulsâ, vino, aceto, quosque propemodum solos ad hoc negocium Chymici de suo conferunt, liquoribus stillatitijs eliciantur. In quibus primæ autoritatis quondam fuere spiritus ignibus cognati: nunc gloriæ ejus non exigua pars & aquis cessit. Ipseque succus expressus quasi sui satur explet se & altero, tam proprii servans, quam rapax alieni. Altera differentia est, quod suamet sponte falsescant, qui ex plantis expressi sunt: Extracti ejusmodi corruptelam nesciant, nisi artis mystæ à foris importassent salem. *Theophrastus* quidem memoriæ prodidit, nihil in genere plantarum falsum percipi, scilicet ut in se talem sortiatur saporem. si quæ sint, eorum summam partem duntaxat falsugine obduci, averfam penitus à plantis qualitatem ejus saporis esse. per summa consistere, nec in pulpâ sed putamine fructus sitam, extrinsecam omnino ac peregrinam. Vide *lib. 6. de causis. Plantar. cap. 14.* Nemo tamen sententijs hisce ascriptorem sese hac tempestate statuet, præterquam inexpertus & rudis magisterij recens inventi, quo exuberans in sapis falsilago igne modico (ne quis exustionem caussetur, ut in cineribus) excoquitur, & ad oculum demonstratur, eaque non adventitia, aliena, hospes, externa, quæ in superficie leviter hæreat, sed intercutanea, vernacula, nativa, ingenita, intimo plantarum gremio, & ipsi quasi centro medullitus immersa: cujus non granula & micas, sed grumos & acervulos artifex industria superaggerat. Modum quidem satis accuratè *Beguinus* tradidit *lib. 2. cap. 17.* At de re ipsâ non perinde laudabiliter sentit. Salem enim succosum essentialem vocat, quum ne quidem sincerus sit. Rectiùs *tartarum herbarum* nuncupasset. Est enim ejus prorsus eadem, quæ fæcis vini, & generatio & anatomie.

Differentia inter succos extractos atque expressos.

Salsilago Saporum.

Eius separanda modus. Salsuccorum, tartarum herbarum.

Tinctura.

Tincturæ quoque cuncta alia cum extractis communia habent, præter pigmentum. Hoc non obvio cuivis liquori, sed certo ac familiari res coloratæ insinuant. Pigmentum olei

anchusa existit, quam *Plinius* verè scripsit, liquari in aquâ non posse, oleo dissolvi: *lib. 22. cap. 29.* Flores hyperici aquam respuunt, oleum tingunt & spiritus igneos. *Petroelinum*, *menta*, *ruta*, aliæque consimiles plantæ, ocysimo atamen innoxio calore arefactæ, aquæ vitæ viriditatem communicant, radiantis æmulam smaragdi. Et quia in vegetabilium anatomia nihil jam superest, opportunè hinc ad animalia transimus.

Aqua vitæ
smaragdi-
na.

CAP. III.

DE ANATOMIA ANIMALIVM.

Anatomia,
olei salis
ac feri ma-
gistra à
plantis ad
animantia
progreditur,
nec locum
habet nisi
in genere
viventium.

Lapidum
quorundam
materia vel
vegetabilis
est. vel ani-
malis: Om-
nium forma
et coagu-
latio mine-
ralis.

SUBstantias simplices, supra & enumeratas & commemo-
ratas, quando ex unoquoque tum stirpium tum viventium
genere sese elicuisse *Fernelius* testatur *lib. 2. de abd. ver. caus.*
cap. 18. satis luculenter τὰ πρῶτον συντεταγμένων artificiosæ anatomo-
mias, simul etiam materiam adæquatam designat olei, feri, sa-
lisque fertilem, quæ ita vegetabilium atque animalium fami-
liâ continetur, ut vix extra hanc subsistat. Nam licet & in
mineralium tribu reperiantur, & speciatim in lapidibus, qui
istiusmodi anatomias tum perfectè tum ex parte tantum, ca-
paces existant, quorum suo loco fiet mentio: Hi tamen om-
nes ad alterutrum ultro maternum suum genus referunt, gau-
dentque vel vegetabiles vel animales salutaris. Ita ex vite
vitam ducit *tartarus*. *Succinum* ex arboribus delapsum maris
appulsu defertur in littora, quorum arenâ obrutum effoditur
postea: *Scaliger ex Tacito exercit. 140. sect. 8.* *Gagates* bitumi-
nis foetura est, & si *Scaligero* fidem habemus, solidum bitu-
men: *Exercit. allegat. sect. 4.* Sicuti è contrario *Naphtha* bi-
tuminis colamen existit. *Dioscorides lib. 1. cap. 102.* Nobile
corallion mollis fuit herba sub undis. Animalia quoque tum
pariunt lapides tum abortiunt, tum ceu munimenta sibi cir-
cumdant. Vnde nihil mirum, si chymicâ analysi dissoluti,
haut obliviscenda antiquæ consanguinitatis vestigia, lapi-
des illi, quotquot sunt, ostendant. Ipsa verò analysis eo
ingenio & tali propemodum modo & hic in animantibus ad-
ministra-

ministratur, quo qualive antecedentia subacta sunt.

Nam axungia, adeps, sebum, butyrum, stercus non aliter, *Analysis axungie, adipis, sevi, butyri, stercoris: cornuum, ossium.* atque duriusculæ gummi, resinarum, lacrimarum species emulgentur: Cornua atque ossa lignorum more pervicacium exercentur. Quod dum fit, mephitis movetur ac camarina, nec oleum balsamusve stillant, sed sæda sætensque fa-
nies & tabus abominabilis. Latet in vitæ thesauro thesaurus minimè vulgaris, quem recludit ingeniosa separatio.

Sanguis altâ satis ac spaciosâ cucurbitâ fictili, vitreo coopertâ alembico reconditur, & succenso luculento igne excoquitur, donec liquore omni exhaustus speciem præbeat terræ nigræ, levis, spongiosæ, Non nisi tale vas conveniebat, quia arctiore ac depresso minimè coërcetur effusæ ebullitionis impetus. Sed neque balneum neque arenæ furnus tam plenè ac sufficienter exinanibunt atque emedullabunt sanguinem, quam patens flamma. Stillatus liquor turbidus est & confusus: ex quo chartæ emporeticæ in formam infundibili complicatæ obiectu separo atque intercludo oleum, cui æquè ingratum virus ac superioribus. Postea liquorem percolatum committo diplomati, ut alembicus ab ignavo phlegmate divortium faciat partis spiritualis, quæ igneorum spirituum levitate ac nobilitate conspicua est: inimicitiam cum ignibus quantum aqua gerit; spirituum acidorum aspergine spumat, fumat, effervescit, incandescit, salsuginosum dejicit crassamentum: iteratis destillationibus clarissimam puritatem adipiscitur: asseclâ gaudet sale volucris, vasis distillatoriis hinc inde sese applicante. Fixus sal, sanguinis exuvijs, exuritur, ut solet: facilè in alterum mutabilis, nec ita longæ fermentationis interventu.

Anatomia sanguinis.

Spiritus sanguineus.

Sal sanguinis fixus facile fit volaticus.

Anatome lotij, quoad ipsum procedendi modum non multum differt ab anatomia aceti. Si similitudo anatomes, rerum similitudinem introducere aut debet aut potest. Dicemus, lotium sanguinis vitium esse, perinde ac Plinio dictatore, acetum vini vitium est: lib. 23. cap. 1.

Anatomia lotij, non differt multum ab anatomia aceti.

Hæc, quæ diximus, perfectæ separationis opera sunt. Imperfecta in extractis carni, mumie, jocinoris, splenis, pulmonum, testiculorum, castorij, in calcinationibus sive tostio-

Extracta animalium, & calces.

ne cornuum, cranij & similibus munijs occupata est. Eadem & cornu cervinum salvi atque incolumi natali succo calcinatum, magno hiatu promittit, & vivi corporis mumiam vendit, fabulis freta *Paracelsi*, quas *Parte 9. operum tract. 3. Philosoph.* legere potest, cui vacat. Artificij simplicitas utrobique admirationem tollet, fortè & contemptum afferet atque adeo

---- minuet presentia famam.

*Mumia vi-
vi corporis
Paracelsica*

Sanguis magnâ copiâ collectus lavatur frigidâ relavaturque totiens, donec non amplius inficiat aquam. Lotus carnis speciem præbet substantiâ, colore, fibris : siccatusque miti calore, exteritur in pulverem. Hæc scilicet mumia vivorum, & cruoris incruenta & carnea portio est.

*Cornu cer-
vi philoso-
phicè &
mysticè
calcinatum.*

At cornu cervinum magno aheno coquunt, donec mollescat, quod triduo ut plurimum fit. Post igni demptum, ac leviter decorticatum blando hypocauli calore exsiccant. Ita demum evadit friabile, aptumque comminui in pollinem, quem titulo *calcis philosophicæ*, tanquam *Phidixæ* aliquod signum sustollunt. Certè equidem *Philosophicæ*. Quia *Philosophus*, quando 4. *Meteorol. cap. 7.* cornu mollescere prodidit, admirando opificio incunabula dedit. In quo humidum substantificum, quod tostione evanescit aut carpitur, sartum teetum servari perperam opinantur. Errorem manifestum rimæ aperiunt, quibus cornu coctum pluribus in longum dehiscit. Eas enim cernere est succo manantes nativo, copioso, pellucente, sequaci, mucilagineo : Ac non nisi hoc liquefacto mollescere cornu ; non nisi penitus exsucto rursus durescere. Quare humidi illius par ferè utrobique vacuitas. Differentia hæc : Cornu tostum, plus caloris adventitij habet cocto : Coctum, plus humidi extranei tosto.

CAP. IV.

DE ANATOMIA ET SYNTHESI MINERALIVM.

TRaditam hætenus anatomen & ex eâ resultantes particulas individuas *Quercetanus* ipsis etiam corporibus subterraneis (quæ à minera, id est matrice & loco natali *mineralia* appellantur) accommodavit *lib. 1. defens. Hermet. med. c. 16.* Magno quidem affectu, verum effectu prorsus irrito. *Beguinus* quoq; quum omne corpus mistum in hæc tria principia sacro ternario constantia recludi posse & consumi affectuisset, validis rationum momentis, quibus (se iudice) id probari posset, anteposuit inspectionem ocularem, exemplis è vario mistorum genere desumptis, rem omnem in gratiam tyronum dilucidaturus *lib. 1. cap. 2.* Ita illi homines in exemplis plaudunt & exultant, quæ ubi ad rem ipsam, imprimis mineralem, ventum est, parum illis aut nihil patrocinantur. Nam quod *Quercetanus* in theatrum chymicum producat salem marinum, vitriolum, sulfur, mercurium vulgi, plumbum, antimonium, omnia tripartita, & uti videri vult, in salem solidum, & fluidum serum, denique huic supernatans oleum redacta: frustra est, ac quisquis uniuscujusque anatomes anatomem instituerit, quam non congruat istis pedibus iste cothurnus, & quam aptum sit tali patellâ tale operculum videbit, & nisi *Heracliti* terrocitate horreat, ridebit.

Fac acidum salis laticem sustinere personam mercurij sive caduceati sive petasati, sive ejus qui *Sosiam Plautinum* præsentavit : At sulfur satis oleosum, oleumque ejusdem sulfureum quonam ex *Vtopiæ* angulo protrahemus ? Nam lapilli salis congelati sal sunt, non oleum, nec particula salis à toto recisa, sed ipsummet totum. Quod uerò reliquum est, non sal salis est, sed atramentum, cujus effusione effugit prensantem manus eluditque *Sepia*.

Consimiliter & vitreolum & cream citius ferreamve glandulam, quam veri guttulam olei dabit. Salque vitrioli, integrum

Anatomia, tria simplicium formarum, olei, feri, salisque procreati, gravissimo errore, labore prorsus irrito, à viventibus transfertur ad Mineralia.

Quercetanus eam ridiculè aptavit salis maris, sulfuris, mercurio vulgi, plumbo, antimonio.

Anatomia anatomias salis maris

Vitrioli

tegrum potius vitriolum, quam vitrioli membrum existit. Quin inòd ne vitrioli quidem spiritus, mercurij ætherij genium habet, sed crassiuscula terræ soboles infrà salutabitur, ubi id argumenti ex professo tractabimus.

Sulfuris.

Et quid de sulfure exenteratò fieri Quercetanus velit, in quo præter unum salem nihil quidquam in conspectum venit amplius? Sulfurea enim atque inflammabilis sulfuris substantia nuspiam extra sulfur cernere datur. Vsque adeo ubique ferè & perpetuò oleum deficit lampadi Quercetaneæ, ut obscuram anatomes suæ noctem collustrare nequeat atque ex voto illuminare.

Mercurii.

Mercurio porrò vulgari parcere non tam potuit quàm debuit, quippe quem totum æthereum & spirituales hîc pronuntiavit, alibi (puta *Defens. Hermet. med. cap. 8.*) totum homogeneis constare partibus, iisque spiritualibus disertè fateatur. Qui talis est, ex eo liquorem, & dulce sulfur, ac sal, ne ipse quidem divûm interpres, virgulâ licet divinâ, extraxerit.

Plumbi.

Iam verò ecce tibi plumbeum in plumbo Quercetanium. Germanum aceti foetum subdit supponitque plumbo, & inanes falsasque exequias vivo it Saturno: quem in tria frustra discerptum à Quercetano, promptiùs ego tibi reconcinnabo, quàm olim disiecta Virbij membra compegit Æsculapius.

Antimonii.

Nec de antimonio dubita, quin antiquum obtineat Quercetanus. Rubrum ex illo pulverem vidimus, conflagrare facilem: Nuspiam oleum comparuit, nuspiam sal vomitivus. Et quænam quæso reguli antimonialis cum liquore mercuriali aut seroso latice convenientia? Nimirum hic locus alios mores, nova consilia postulat: nec tantum de MINERALIBVS Chymix, quantum de plantis atque animantibus licet. Quade re nostram nunc accipe mentem.

*Mineraliù
alia ratio
quam vi-
getabilium
atque ani-
malium.*

*Mineraliù
tria summa
genera
Sales.
Sulfur foris
resina est,
intus sal.*

Sunt subterraneorum tria summa fastigia: Vnum salium, alterum lapidum, tertium metallorum. Pertinet ad sales non tantum mariûs, fossilis, gemmeus, ammoniacus, nitrum, & si qui sunt alij: sed & sulfur ipsam, cujus saporem ad sal-fuginem vergere magnus Scaliger observavit *Exercit. 51.* artis certiore experimento constat, merum ac verum intus & in
cute

cute salem esse, tantum externo resinæ cortice circumveltum. Duo afferunt sales ad pensum: Corpus integrum, & pro oleo, sale, mercurio, unam animam acidam causticamque. *Lapidum* amplissima familia est, non tantum per triplicem mistorum tribum, sed & per omnem fermè elementorum provinciam longè lateque propagata. Nihil absurdum fuerit uno omnes loco recensere, quorum idem sit principium lapidificum, & concretio mineralis: divisio ejusmodi. Pauci plenam perfectamque experiuntur anatomiam: plurimi imperfectam & semiplenam: cæteri nullam. In primo genere venit vini tartarus, qui in duplicem succum (aquo-
sum putà nec non oleosum) ac lixivios cineres dividitur. Succinum & gagates præterhæc & volucris sale luxuriant. At Coralium, margarita, oculi cancri, nec non Testacea cor-
chylum operimenta, omnia succi pauperrima videas, ditissima calcis insulsæ. Saxa, filices, gemmæ, magnes, taleum, omnia tam macra sunt, uti succum nullum profundant nisi adventitium, extrinsecæ debitum falsugini, quæ in varias liquorum, salium, pulverum formas, lapides perinde ac metalla effingit.

Metallorum enim alia nulla analysi est, quam quæ imperfectiora quatuor in fulginem ac scorias, igne quam maxime violento distrahit. Nam in auro, argento, hydrargyro quantalibet ea vires suas frangit. Etenim deficit in hisce primaria artis functio, quæ nunquam integris rebus, nunquam corporibus, nisi saucijs, gaudet, quorumque vulnera, funera, dis-
cidia, excidia, perpetuò meditatur, inque particulis, membris, frustis, sanguine, visceribus eorum, more Democriti pascit animum atque oblectat. Alteri jam nunc materies amplissima prosternitur, & magnus campus, in quo rerum societatem, unionem, communionem, fœdera, nuptias, conjugia, matrimonia celebret ac frequentet. Nec divortio locus, nisi quum corporis metallici integritas atque incolumitas demonstranda venit. Infelix artis cultor, cœtera satis excutus, quum in metalla stringitur, quum in aquam, oleum, salem, quum in hydrargyron & sulfur metalla diffecare ag-
greditur, plumbeam habet aciem: & eo usus, quisquis ille est,

*Anatomia, nil nisi animam causticam ex-
torquet sa-
libus.*

2.

Lapides.

*Alii abs-
olutam ana-
tomiam sus-
tinent ut
vegetabiles.
Alii man-
cam; ut a-
nimales, &
corallia.
Alii nul-
lam, ut mi-
nerales.*

3.

*Metalla.
Imperfecta
pro oleo, a-
quâ, sale,
fulginem
dant &
scorias. Per-
fecta nulli
potentia
nulli arti
succumbunt
Deposito
cultro ana-
tomico, ap-
prehenden-
da fibula
synthetica,
adhibenda-
que deinceps
tractationi
metallorum.*

est, anatomicus, dum destruit metalla, construit: dum separat, confundit: nihil detrahit metallis, sed multum addit: nec nisi quod prius attulerat, refert. Corpus putat esse quod umbra est: nec cum ratione operatur, sed aut inanes nugas agit, aut præstigias turpissimas. Quas tamen ingeniosa Reductio uno omnes spiritu diffilat; cujus beneficio metalla à peregrinarum materierum adulterio, mangonio, involucro, complexu vindicantur atque in integrum restituuntur.

*Reductio
anatomie
metallorum
detrahit
larvam.*

*Anatomes
metallica
falsitas, va-
nitas, fuci-
litus, cla-
rissimis o-
stenditur
exemplis.*

Ne quid gratis dixisse videamur, utriusque analyseos exemplum proferemus, nec fortuitum illud nec proletarium, sed singulare & excuratum, quo magni nominis auctores fisci, aduversariorum suorum jugulum petere minimè dubitarunt. Suprà iners Quercetani plumbum attigimus, quod primo loco diligentius tractabimus, nec populari trutinâ sed aurificis staterâ ponderabimus, ut quomodo interiorem plumbi anatomiam exhibeat, quomodo principia illa tria patefaciat, discant, quorum imperitiam & crassam ignorantiam crasse atque imperitè flagellare ausus est.

*Plumbæ an-
atomias,
quam ex
plumbo
Querceta-
nus ador-
navit, mal-
leus ferreus.*

Primo, inquit, *plumbum calcinetur*. Atqui calx nullum ex se humorem emittit, sed qui aliunde immittitur, haut ægrè in se recipit & admittit. Instar enim telluris æstivis solibus fissæ & exsuctæ amicam sitit pluviam, quam non tantum avidè bibit, verum etiam

---- *quum vult ex se ipsa remittit.*

Id fortè non ignoravit Quercetanus. Ideoque ceu bonus Iupiter arentem Saturni terram largo aceti imbre perpluit, ut videlicet ex aceto suppeteret liquor, quem nec à Saturno, nec à calce Saturniâ ullo modo impetrasset. Magnum itaque operæ precium erat, ut pro liquore plumbi, liquorem aceti vendicaret, ipsam quoque solennem anatomes methodum intervertere, & oblivisci ejus, quod quinque à plumbo paginis, in anatomia roris solis ferid erat præcepturus, ut nempè mercurius ex omni re primò in dissectione aut separatione extraheretur in vaporem aqueum, sulfur in oleaginosum, tertid ex facibus rerum residuis & in cinerem redactis sal proliceretur. Legem in omni re observandam ipse legislator violavit in plumbo, & præpostero ordine, orsus à sale desit in liquoribus;

bus. *Ex plumbo*, ait, *calcinato cum menstruo aceti radicati vegetabilis, vel animalis, hoc est ex melle extracti, salem educito*. Errorem errore cumulat. Acetum enim ex plumbo salem nulum educit, sed omnem plumbo salem adducit, perperamque falsugo ea plumbi esse creditur, quum tota sit aceti, quod cum plumbo concorporatum, ut superfluous humor in auras abiit, concrevit in salem. Itaque ipse etiam liquor stillatitius, quem ex saccharino illo sale vel dulcedine plumbi, vi ignis, retorto vase, in capax recipiens eruere Quercetanus docet, is quantus quantus est, non plumbi, sed aceti est: Adeoque destillatio minime gentium plumbum emulget & evacuat, sed aceti liquorem, qui cum plumbo in salem coërat, exigit & reposcit à plumbo. Ipsum vero plumbum tam in aceto, quam in vase distillatorio saluum atque incolume perstat. Etenim sive sali plumbeo sive sæcibus salis plumbei nigris in fundo retortæ remanentibus, paucillum smegmatis vel tartarei cineris adjeceris, atque in tigillo flagrantissimis carbonibus exposueris, sufflaverisque, mora nulla erit, quin intra horulæ quadrantem prorupturus sit capularis senex, claudi nepotis beneficio, in vitam ac splendorem redux.

Hac demonstratione convellitur atque jugulatur demonstratio Quercetani, quâ in omnibus metallis vel solidissimis tria illa principia investigari posse, & seorsim etiam arte separari ac oculis subjici, docere voluit magis quam docuit. Neque enim demonstrationem solidam sed stolidam delirationem attulit. Alijs opus est, si facile intelligi velit, quæ sine fundamento philosophatur. Plumbi exemplum tantum abest, ut juvet eum, ut confodiat etiam ac confundat. Sole apodictico sophisticas tenebras & obscuram nebulam, quam veritati obduxit, discutiamus, hoc vel alio modo ratiocinantes.

Vbi plumbum sartum tectum servatur, ibi nulla fit anatomia plumbi:

In anatomia plumbi, quam Quercetanus edidit, plumbum sartum tectum servari iam modo ostendimus.

Concludimus ergo, in eâ anatomia plumbi nullam fieri plumbi anatomiam.

Nec aliud toto illo actu agere Quercetanum, quam uti pro præclaris sublimibusque, quæ temerè ebuccinat, mysterijs, magnas nugas pleno folle spiret. Quare pergere ei per nos licet, & in stillaticio salis plumbei latice, quam maximâ potest industriâ, scrutari suspiciendos æthereos ignes, æthereum eruere mercurium, sulfur oleaginosum, ardentissimam aquam, liquorem sanguinis instar rubrum, oleum fixum, cum spiritu salis nitroso ac sulfureo: Hæc, inquam, omnia ad lubitum, ad satiem, rimari ei licet, & minimo serpentem ostendere in ovo. Nunquam ita ex plumbo eliciet mercurium, nunquam sulfur extrahet, sed fortè fortunâ latentem in aceto aquam vitæ, quam terra supplantaverat, consopiverat, & propemodum extinxerat, non eo tamen pacto, rarefactam atque extenuatam resurgere jubebit, evigilare & quasi reviviscere: Proin ex frigido Saturni astro nequaquam ille, quisquis est, ignis effulget, sed, si quis talis est, quem nullus percepi, eum ex aceto velut ex cineribus suscitari crediderim, & frequentibus quidem tum stillationibus tum rectificationibus, præeunte quin etiam fermentatione longinquâ, suscitari, ne quis putet verum esse, quod Quercetanus credi voluit, liquorem, qui ex saccharino illo sale aut dulcedine plumbi primo statim impetu erupit, ardere, & flammam promptiùs ipsâ aquâ vitæ vini concipere. Nam maria ante exufferis, quàm illum accendas, Nec enim pabulum ignis est, sed præsentissima perniciës. Vnde jam non levis suspicio est, Quercetanum, quum liquorem plumbi ardentem adduceret in medium, de re sibi incognitâ verba fecisse, eademque audaciâ ignium*rapacissimum finxisse, quæ Beguinum compulit, ut eundem, ceu odoratissimum, prædicaret. *Tanta, inquit, fragrantia totum laboratorium replet, ut non dubitem quin ea omnium vegetabilium odoratorum simul congestorum & mistorum odores longè superet: l. 2. c. 4.* At enim verò hautquaquam spirare messem Sabæam, biferiq; rosaria Pesti, sed potius gravi & acuto nidore nares offendere non nimium obesas, judicabit, quisquis ea in Beguinum libertate usus fuerit, quâ Beguinus Ioannem Baptistam Portam de spiritu vini corripuit. *lib. 3. cap. 2.* Cæterum exhaustus liquore sal plumbeus fæces relin-

*Spiritus
plumbi ar-
dens & in-
flammabi-
lis anile
Chymico-
rum signu-
rum.*

*Spiritus
plumbi edo-
ratissimus
somnia
Beguinu te-
mulentu aut
febricitan-
ti.*

linquit nigras, seu caput mortuum nigerrimum, nullius, si Beguino credimus, momenti, sin experientiam consulimus, in veri plumbi formam revocabile. Ex ijs sæcibus & ex hoc capite mortuo salem Quercetanus extrahit fixum, iudicio parum fixo. Neque enim animadvertit, hoc pacto cramben bis coctam apponi, tantumque abesse, uti colophonem eo addat anatomix suæ, ut potius integram à primo ovo ordiatur. Et quis quæso anatomix finis erit, si salem eum fixum moverit emoveritque Destillatio? Sudabit secundus eundem, quem primus, liquorem, & pari nisi fallor, liberalitate. Fax iterum superstes, etiam tertio sali, & post eum infinitis, uti non immeritò videtur, latissimam patefaciet januam. Nec alioqui novum est Quercetano, aut insolitum, in sale procedere in infinitum.

Labantem Quercetanus excipere auctor debet *Disquisitionis de Heliâ Artista Theophrasto*, qui *Heliophilus à Percis* nominari vult, etsi sub illo nomine nemo alius latet, quam *Raphaël Eglinus* Theologiæ in Acad. Marpurgenfi professor, artis chymix non minus strenuus cultor, quam propugnator acerrimus. Is quum adversus duos Iesuvitas, *Hagelium* videlicet & *Pererium*, de principijs metallorum disputaret, defenderetque chymicorum sententiam, quæ metalla ex hydrargyro & sulfure oriri contendit: ausus est ad autopsiam rapere adversarios suos, & conclusionem, quæ metalla ex hydrargyro & sulfure produci negaverat, reapse evertere, & ipso facto demonstrare, metalla ex argento vivo constare, in quod resolvantur, & ex quo componantur. Non nostrum, inter eostantas componere lites. Hoc tamen omnind ad propositum pertinet, examinare media & modos, quibus rem conficere gloriatur, & videre, an quicquam vel talibus adversarijs, vel causâ, quam tuendam susceperat, vel deniq; se ipso dignum præstet Heliophilus.

Qua de re-
ritate Quer-
cetanus ex
plumbo eli-
cuit oleum,
mercurium,
sal: prorsus
eadem ex
plumbo &
ceteris me-
tallis Heli-
philus à
Percis ex-
trahit mer-
curium cur-
rentem, &
sulfur ar-
dens.

Dux, inquit, sunt via apud Alchimistas, altera quæ dicitur Humida, quæ fit per aquas & solutiones: Altera, quæ dicitur Sicca, quæ fit per pulveres. Vtriusque documentum edere aggreditur, & patefacere, quomodo metalla vel horæ spacio tam mollia quàm dura in argentum vivum currens converti &

resolvi queant. Nimirum triviali hac Chymicorum jaſtantiâ percrebuit, omnia metalla facili negotio in argentum vivum, & argentum vivum in omnia metalla reduci poſſe. Poſſunt (inquam ego) quia poſſe videntur. Nam Beguinus quidem, qui circulare illud axioma *lib. 2. cap. 14.* promulgavit, de re tam facili, quam crepat, nil præter caſſa & inania verba dedit. Equidem artificialem mercurium in ſcenam produxit *lib. 2. cap. 13.* Qui fiat modo ſatis trito, & Artiſtis noto, per ſales reſuſcitativos tam ex medijs mineralibus, quàm ex metallis, imò verò non modo ex mineralibus, ſed etiam ex ſanguine humano & ex plantis eliciatur: Modum tamen ipſum vel celavit vel ignoravit. Atque eà de cauſſa factum putamus, quod in ſuo tyrocinio umbratiles medicamentorum chymicorum formas aucupari maluerit, quam ſingulorum corporum eſſentiales tradere. Tameſi enim ipſe minimè diſſiteatur, poſtquam ſuperiore libro in genere de ſolutione ac coagulatione egiſſet, nunc in ſequentibus in ſpecie, quomodo uniuſcujuſque corporis miſti clauſtra referenda ſint, monſtrari ab ſe debere: Quoniam tamen perſpiciebat, ſi hanc viam ingrederetur, fieri non poſſe, quin ſimul chymicorum pudenda, præſertim in hac, quam tractamus, mineralium anatomiâ detegeret: aliud conſilij cepit, & tyrocinij nomine, tum culpam omiſſi officij excuſavit, tum etiam communi errori objecit nubem. Satis quidem omnia callidè: niſi quod oblitus ſit, hæc quæ de extractione mercurii ex triplice miſtorum genere docuit, pugnare cum ijs, quæ *lib. 2. cap. 2.* ſerid inculcaverat. Verba eius ſunt: *Per mercurium ſulſur & ſalem non intelligendum eſt, quod eiſmodi mineralia ex miſtis concretisſque corporibus, beneficio analyſeos chymica poſſint erui, qualia vulgò à mercatoribus venduntur, verum ſufficit, ſi ſint talia, præſertim in vegetabilium & animalium familiâ, quæ mineralibus illis ſint analogæ, & tantum inter ſe diſſerant eſſentia, proprietatibus & actionibus, quantum illa in ſuo genere minerali.* Conciliet hæc cum ſuo artificiali mercurio, imprimis cum hydrargyro humano & plantarum placidè, ſi poſteſt, componat. Poſteà de modo cogitet, quo exteri metalla poſſint, ut ſiccum illum liquorem profundant. Nam Sales reſuſcitavi

Contradictio Beguini.

suscitavi altum hinc stertunt, & da qui ipsos suscitet. Quod si verò ad Artistas redeat, tum de mercurio artificiali prorsus conclamatum est: frustra que manum vindicem Heliophilus ei commodet. Neque enim verum est, quod scribit, ad oculum evidenter apparere, quomodo plumbum in argentum vivum redeat, ex quo fuerat ab initio creatum. Sed oraculi hujus Hippocratici veritas fit eo ipso evidens, quod *libro de Fractis* legitur: *Turpe & ab arte abhorrens, aliquid molientem in ipso artificio deficere*. Heliophilus verò non tantum deficit, sed & graviter delirat

ἄλλων ἰατρὸς ὡτὸς ἔλκεσι βρύων.

Nam eccui non primâ statim fronte suspecta sit hydrargyri per hydrargyrum extractio? Aqua fortis hydrargyro graviora nequaquam elicit ex plumbi calce mercurium, sed ex adverso plumbi calx allicit ad se mercurium inhærentem aquæ forti: Calx ipsa in totum illibata persistit. Quoniam resuscitato, quem aqua fortis absorpserat, mercurio, quæ in residuo est materia (quàm scenæ suæ apprimè serviens Heliophilus, nunc scoriam & fæcem sulfuris plumbi superstitem, nunc fæcem terream & sulfuream, nunc albam calcem nominat) ea, inquam, materia vasculo fusorio imposita, & smegmate aut cineribus tartari commixta Vulcani ope, viventis plumbi glandulam dabit, nequaquam quod Heliophilus persuadere conatus est, in pristinum argenti vivi pondus revivificabitur. Mercurius enim jam antea revixit, is videlicet & non alius, quàm quem aqua fortis sepeliverat: quod superest Saturnus sibi, invito etiam & fremente Heliophilo, assumit & vendicat. Nec est quod objicias mihi, quisquis hisce Chymicorum ludificationibus faves, fieri haut rarò, ut duplo majus sit Mercurij pondus, postquam ex plumbo extractus est, vel quod rectius dixeris, confusus coagmentatusq; cum plumbo, quam fuerat antea: Nulla enim propterea facta est plumbi analysis, sed adulterium plumbi & mercurij, quod mulciber facilè detegat, hydrargyro expirare jussu, plumbum ostensurus pulvisculum. Optandum verò iterum atque iterum foret, ut alias vias, quarum meminit, docuisset, per

*Hydrargy-
rus plumbo
per hydrar-
gyrum sal-
laciter &
fraudent-
ter extrahi-
tur.*

quas citra omnem mercurium resolvere plumbum in mercurium liceret. Res magna preciumque moræ foret, & verum solidumq; aliquot dierum specimen, nugis momentaneis libenter anteponeremus. Salibus quoque illis, quibus plumbeus hydrargyrus absque hydrargyro conficeretur, statuat, quam mererentur, in æde Divæ Mnemosynes, ut plumbi dormitoribus, hydrargyri reparatoribus, consecraremus. Nunc, quia salia nobis, hunc quoque salibus honorem invidet, sublestâ ubique fide. Nam de mercuriis, quos ex chalybe, cupro, argento, auro, stibio per viam siccam machinatur, idem prorsus, quod fuit de plumbeo, iudicium,

----- & crimine ab uno

----- Disce omnes.

Itaque Hagelius ac Pererius quos tam frivole exagitat, ut viderint, sophismata, quibus perstrepat, ad vivum refecari, atque artem arte refelli, non injuriâ reponent ei ex Juvenale.

---- I demens, & inania tunde metalla,

Vt pueris placeas & declamatio fias.

Nugamentum puerile
Heliophili
nostri de
sulfure plumbi.

Fallacia quæ fideliter huc usque militavit Heliophilo, ea neque in sulfuris extractione eum deseruit. Placuit in plumbo totiens agere experimenta, fortè quia rei vilis & obviæ facilis jactura fit. At plumbo per acetum extrahere animam, sulfur, essentiam, absurditate non caret, absurditas ex effecto innotuit. Nam qui ex decoctione aceti saturnini in fundo residet pulvisculus, quamvis impalpabilis, quamvis sine pondere, plumbum nihilominus est, & velit nolit Heliophilus, corporale plumbum. Hoc tu nunquam tam subtiliter aceto extenuaveris, quam solide tradita superius reductio idem redintegrabit. Atque idcirco polline plumbi subcroceo, Heliophilus non sulfur extractum ex metallis, quod ad aliquam fixationem pervenerit, oculis subiecit, sed canem Æsopicum ridiculo spectaculo exhibuit, inhiantem, re neglectâ, umbris. Non aliter, inquam, Heliophilus, rei imagine deceptus, rem perdit, non minus ineptus metallorum architectus, quam infelix hydrargyri metallici magister. Habito namque sulfure plumbi factitio seu fictitio, nil aliud ad metalli generationem restabat, nisi mercurius: quem tam felice matrimonio copu-

Heliophilus, quum
eximaginatione
plumbi.

copulat cum plumbo ad conficiendum plumbum, quam in præcedentibus eundem associaverat plumbo, ad eliciendum ex plumbo mercurium. Quamobrem quia Iesuvitis in re metallica cæcutientibus glaucoma adeo efficaciter abstersum est collyrio Heliophili, qui hydrargyro in auras fugato pulverē reduxit plumbeum, ut videlicet haberet ex mercurio plumbum verum, naturale, per artem factum: quis neget in posterum, metalla in mercurio & sulfure, naturali ac verā genefi gigni atque effici? Genesis enim tam naturalis ac vera est, quam certa legitimaque analysis fuit, similesque omninō habent labra lactucas.

Securus hosce scopulos prætervehetur, quisquis metalla addendo, quam subtrahendo, & multiplicando, quam dividendo, tractare malit. Hoc quum in plumbo Quercetanus faceret, facere se tamen ignoravit, & quum maximè descindere plumbum voluit, maximè univit, docuitque exemplo haut contemnendo, perinde ac plumbum cum aceto in unum corpus coaluit, ita cætera quoque metalla cum familiaribus ac amicis liquoribus concorporata terminare modum artis, novamque speciem operis condere, anatomix oppositam, quam *Magisterij* nomine insignivit *Paracelsus*, & peculiari libro exegit in *Archidoxis*, nec *Beguinis* ignoravit, uti apparet ex *lib. 2. cap. 19. & lib. 3. cap. 1.* Quamquam uterque & verbis minùs commodis, & exemplis partim falsis, partim alienis, rem explacarint. Summa *Magisterij* in eo consistit, uti integrum corpus exhibeat, sicuti anatomia partes: Integrum, sed merito convenientis additamenti redactum in formam liquoris, salis, pulveris. Exempla *Beguinus* attulit ex tartaro, perlis, corallis, sulfure: quum longè illustriora ex mediâ metallorum œconomiâ petere potuisset, quæ locis indebitis hinc inde sparsim, quæ fors forsve tulit, suo tyrocinio inferfit. Nos omnium rationem, quanta proposito & conveniat & sufficiat, habituri in congressu sumus, quando prælibatis jam summatim generalibus, descendemus ad species. In quibus agmen ducet sal: sequentur ordine, sulfur, lapides, metalla, metallica.

bi sulfure metallum fabricatur, circulatorem agit vel præstigiatores ridiculum.

Meta ac terminus, artis, in metallorum præparatione Magisterium est. MAGISTERIUM. Quid?

DE HISTORIA CHYMICA SALIS.

*Calcinatio
salis ex Dio-
scoride.*

Primum opus, purificare salem. Primum purificationis rudimentum à calcinatione est, quam luculenter edidit Dioscorides lib. 5. cap. 126. *Vritur, inquit, sicili, diligenter oper- tus, ne exiliat, conditusque prunis, usque dum effervescat. Alioqui fissilem, subacto polline oblinunt, & carbonibus subijciunt usque dum eius crusta exuratur. Solet & sal communis hoc modo uri. Aqua semel abluitur. & siccatus in ollam coopertam mittitur, subdito igne moveturque, donec iam non exiliat. De nitro hæc habet: lib. eod. cap. 131. Ustionem salis habet tam nitrum, quam spuma eius. Adicit in fine capitis: Aliqui supradicta carbonibus urunt, subiectâ prius testâ novâ, donec incandescant. Nisi nefas sit, meri- diano soli lucernâ Diogenâ illudere, conabimur observatiun- culis nostris calcinationem Dioscoridis illustrare. Ante om- nia operculum supervacaneum mihi visum fuit, quamquam & *Beguinus* illud in calcinatione salis communis usurpaverit lib. 22. cap. 11. Finis ustionis est, efficere, ut sal effervescat, non amplius exiliat, incandescat, uno verbo, ut fluat. Ad hoc nihil operculo opus est. Imo verò operculum magis impedi- mento sit, utpote quod exitu libero prohibeat perterricre- pos salis halitus, quos ciet plurimus humor, in aërem versus, poris salis arctioribus densioribusque coangustatus, ex qui- bus dum vi viam sibi facit, perrumpitque obstantia facit quo- que ex luctâ & collisione fragorem. Malè vero & infelici- ter, quisquis clausâ ollâ sacra hæc celebraverit. Patentem aërem tam impetuosus aër amat, & si negas, excusso dis- cussiove operculo, ingratis nostris, ipse iter inveniet. Id verò quod operculo cavere Dioscorides voluit, rectius ca- veris tu, si non ad summum repleveris ollam, sed tertiam partem vacuum reliqueris, addiderisque subinde tantum novi salis, quantum spatij cesserit fufus, donec sale omni li- quato, finem tandem & voti & calcinationis nactus sis. Su- pervacua est ablutio.*

Nitrum

Nitrum sicuti igni familiarius est, ita & promptius faciliusve in prunis liquefcit. Liquefcienti & candefcenti sulfuris frustula injiciunt, quibus non tantum divisio fit sæculentię à partibus purissimis, verùm etiam solidiori coagulationi subternitur fundamentum. Quo nomine etiam cum cineribus plantarum sulfur concremant, aut lixivijis earundem, laticem sulfuris acidum inspergunt, ut sal habeant compactius, etsi eo pacto tantum ferè decedit sinceritati, quantum concretioni accedit. Desinant in posterum Chymici de lapide prunellæ magnificè gloriari. Nam & apud *Hippocratum* τὸ *νίτρον ὀνίλον* quater invenimus: Semel quidem in *tertio de morbis*, bis in *de internis affectionibus*, denique semel *lib. 1. de morb. mulier.* Ac, ne dubites eruditæ antiquitati cognitum eum lapidem fuisse; *Plinius* auctor est, nitrum frequenter liquatum cum sulfure coqui in carbonibus, sulfur concoctum in lapidem verti. Hæc recognosce ex *lib. 31. cap. 10.*

*Nitri facilis
calcinatio.*

*Lapis prunelle nec
Chymica
inventum
est, nec ho-
dierni se-
culi.*

Glebæ porrò salis ac nitri fusæ aut calcinatæ liberaliter solvantur, fideliter colantur, ingeniosè coagulantur. Ita fit, ut in stirias glaciales congelascant. Nimius in nitro *Beguinus* est, inutilisque apparatus ille omnis, qui calcinationem præcedit: at labor triplicatus, etiam temerarius, præsertim quia simplex sufficit.

*Lapilli cry-
stallini ex
salibus.*

Corporis curam dedimus: Docendum, ut animam sales efflent. Ad id calcinatum assumere salem necesse est, ob periculum rupturæ, quod vasi stillatorio imminet ab crudo sale, tam impotente sui, quàm impatiente ignis. At nitrum crudum an calcinatum adhibeas, nihil refert; nec quicquam à crudo metuendum talis noxæ, quum admodum facilè ignem toleret. Hoc primum moneo. Alterum, quod te facere velim est, ut utrumque in minutissimum pulverem redigas. Nec enim nisi pulverati, exactè miscentur cum bolo, sabulo, argillâ, farinâ laterum, silicum aut vitri. Misceri autem opus est, tum ut futuræ ebullitionis effera vis compefcatur, tum etiam ut solidæ materiæ interjectæ disjungantur particulæ, disjunctæque examinentur, quæ conjunctæ atque unitæ inexpugnabili robore obnituntur stillationi. Ut plurimum materiæ peregrinæ tripla est ad ipsos sales proportio. Quos ritè

*Spiritus sa-
lium.*

præparatos Beguinus imponit retortæ firmæ & amplæ, ut tertia ad minimum pars vacua remaneat: Certè equidem non abs re. Nam debile vas nec ignis vehementiam foris, nec materiæ concitatæ graves labores, intus sustineat. Artius verò, nec molem fermentescentem contineat, nec se ipsum. Nimirum spaciosâ in aulâ jactat se anima salium, non tamen inani. Itaque receptaculo amplo Beguinus, aquæ (stillatiæ scilicet, ut inutili labore laborem aggravaret) libram infundit, quàm arentes & siticulosi spiritus dum avidè bibunt, bibuntur, quantumque saturantur, saturant. Hinc exacto opere, mordax in fundo acetum stagnat. Par aquæ & salium pondus est. At exacti operis indicium, de nitro quidem, disparens sensim in vitro flammeus fulgor, nitro peculiaris, eique superveniens flavescens à nebulâ cadaverosa opacitas. Namque, quem sal exhalat, acerrimus vapor specie subtilissimorum atomorum illabitur receptaculo ventrioso, fugiens ferè visum. Quare aliis conjecturalibus signis eius proliciendi finem assecuti sumus, expertique, tempus, quod ad exinanitionem salis requiritur, triplo longius esse eo, quo nitrum emungitur.

*Refinitio
acetis cuius-
cumque mi-
neralis.*

*Spiritus ni-
tri ac salis,
spiritu vini
maritatus
interque.*

*Acetorum
mineralium
unum idem-
que genus
proximum.*

Coeterum acetum ipsum, quod salibus extorquetur, tum demum ad culmen pervenit, quando & electo purius enitescit, & pruna acrius vellicat linguam. Limpidum fit, quod per retortum vas, lento calore extillat in arenâ usque ad aridas fæces. Acerrimum alembicus in balneo efficit, phlegmate eousque evocato, donec acetum ex sale tantundem supersit, quantum fuit ipsius salis, antequam dederetur neci. Vidimus, qui sale & Apolline dignum se facturos existimarent, si in locum aquæ, spiritum vini ardentem substituerent, quo causticus salium halitus exciperetur. Hoc illis licuit. At non ita Beguino, quæ maximè cognata sunt, dissociare.

Potuisset eadem & sede, & nomine eodem, dignari oleum salis, quâ habuit, quo censuit spiritus ex sulfure, vitriolo, nitro: imò etiam debuisset. Genus enim omnibus idem est, & quò unum retuleris, eò traxeris omnes. Nisi fortè consistentiam caussaris, quâ salis latex quàm proximè oleum attingat. Atqui sulfuris latex multò propius accedit: quem nihilomi-

nus *κατα γεννησιον* oleum appellari, ipsemet fatetur Beguinus. Consimiliter & salis oleum appellari fas erat, idque præcipuè considerari, illam oleo æmulam substantiæ conditionem hautquaquam pertinere ad naturam acetorum mineralium, sed insigne eorum vitium esse, facile tamen elui rectificatione, quâ vitro splendidiora efficiantur. Nihil dubit reliquum est, postquam ipse Beguinus promiscuè, nunc oleum, nunc spiritum salis, nuncupavit laticem illum, quem *lib. 2. cap. 6.* titulo olei salis erat descripturus. Et nos progredimur ad cætera.

CAP. VI.

DE HISTORIA CHYMICA SULFVRIS.

DIxi ad sales pertinere sulfur. In fronte resina est, in recessu nil nisi fuligo, nil nisi sal in fuligine, merum in sale acetum. Fuliginem, quam vulgò vitreâ campanâ excipiunt, atque liquefaciunt, nos per curtam alembici fistulam in capax receptaculum traximus, quod aquâ ad mediam usque partem repleveramus. Magnum sulfuris pondus paulatim concremavimus sub alembico, quoad aqua fumi sulfurei decubitu permixtuque abundè exaceret. Ignis fuliginis opifex, sulfur omne absumpsit, nec ardendi finem ante fecit, quàm sulfuris. Aqua autem sulfurata in balneo maris eousque excocta, ut paululum humoris reliquum esset, visa est refrigeratione solidescere firmarique in salem candidum. Qui postea obliquâ stillatione in arenâ resolutus est in aterrimum acetum. Hoc si tu cum vitrioli spiritu purissimo purissimum comparaveris, non possit similis esse ovum ovo, lac lacti. Imposuitque viris doctissimis hæc non dicam indiscreta similitudo, sed, si ita licet idemitas, ut sulfureæ aciditatis originem arcessiverint ab aciditate chalcantiosâ. Satis id quidem præposterè. Quum, uti suo loco demonstrabitur, sulfur vitriolo generatione prius sit, ratioque sulfuris ad vitriolum, quæ principii ad ortum, materiæ ad materiatum, simplicis ad compositum, partis ad totum. Atque eam ob causam nihil

*Sulfuris in-
terior ana-
tomia.*

*Quæren-
dum: in vi-
trioli sul-
fur, non in
sulfure vi-
triolum.*

*Error Li-
bri Sen-*

meriti, Vn-
ceri, Hech-
stet. Quercetani,
Cec.

chalcantli participat sulfur, sed chalcantum sulphuris bene multum. Estque sulfur acidum non aciditate chalcantiosâ: sed chalcantum acidum aciditate sulfureâ: atque aded hoc alienâ, precariâ, mutuâtitiâ: illud nativâ, primitiva, suâ.

Mendacium
tralatitium
de aceto
sulfureo.

Sed à rerum similitudine lubrica est ac præceps in errorem via: & sapiente sapientior facilè hîc hallucinetur. Illud intollerabile mendacium est, quod de vi refrigeratoriâ aceti sulfurei divulgant: tantam eam esse, ut quamvis ex sulfure toto adustibili educatur, tantum absit, id flammæ concipiendæ esse obnoxium, ut etiam, quo minus incendatur pulvis pyrius, impediât, si vel tantillum ejus huic inspergatur: Verba sunt *Quercetani lib. 1. defens. Hermet. Med. cap. 17.* Qui jam alibi hæc dixisse dicit, ne semel mentiretur. Quæ simpliciter *Quercetanus* prodidit, graphicè *Matthias Vnzerus* exaggerat *Anatomia Sulfuris Sect. 1. paragra. 7.* Audite declamantem: *Documentum huius rei nobis præbet pulvis ille Pyrius seu nitratus, in cuius, ut notum est compositionem aliâs magna pars Sulfuris ingreditur. Hic enim liquore isto acido seu spiritu semel atque iterum persusus atque imbutus, sapiusq, resiccatus iterum, demumq, martiali usui adhibitus, tantum abest ut flammam, prout aliâs in momento fieri solet, concipiat, editoq, fragore spherulam seu glandem ex tuba seu canali bombardæ quam longissimè propellat ac exturbet, quin potius tunc fixatis suis spiritibus, qui aliâs minimè impediti, celerem hanc actionem mirificè promovent, omni $\epsilon\kappa\pi\upsilon\sigma\acute{\alpha}\sigma\epsilon\iota$ totis quasi viribus resistat, adeò ut ferè citius stiriam in hyeme de testò pendulam accenderis, quam ex eiusmodi pulvere invalido micam flammæ elicias.*

Præcox acumen
Grecorum
Marini in
Comm. ad
Semert,

Nec nugandi finis. Fuit etiam, qui causam venaretur in vi adstrictoriâ, quæ tum vias hiantes contraheret, occluderetque cæca spiramenta, per quæ subit succeditque aër, ignis nutrimentum, quo privatus ignis vivere non potest: tum etiam exprimeret ac suffocaret, quicquid sibi, utpote frigidæ, adversum occurrit, atque è contrario congenerem sibi frigiditatem validissimè imprimeret.

Gravis ar-
tificum ve-
renus, &
pudenda
esitantia.

Nihil hîc nisi supinam ignaviam increpabo, quæ vel temerariæ atque inconsultæ opinioni, vel cæcæ atque stolidæ credulitati posthabuit, in re præsertim obviâ ac parabili, investigationem veri: quâ quæso, quid facilius erat?

Ante:

Ante oculos interque manus sunt omnia nostras.

Est fateor cum igni certamen spiritui sulfureo, sed quale aceto ipsi, quo nihil promptius flammam extinguet, *Theophrasto ac Plutarcho* testibus. Non tamen perinde pulverem pyrium enervat, atque ignem edomat. Imbue, age, aceto sulfureo fulmen illud Martis, sparge, perfunde, inebria ad fatiem ad lubitum,

Verte omnes tete in facies, & contrabe quicquid

Sive animis, sive arte vales, ----

Nihil efficies. Integra ei vis simul atque inaruit, reedit, ut tum non instar stirix ignem respuat, sed stipulæ in morem facillimè corripiatur, nec fixatis spiritibus suis frigeat ac torpeat, sed nugatorum injuriis incassum vexatus vigeat atque exiliat: Atque adeò quisquis in posterum contradicere auserit, dignus omnino sit, qui in proprio corpore faciat sentiatq; experimentum.

Sulfur, quod in salium familiam cooptavimus, minimè se indignum sale præstat. Et hætenus quidem animam acerrimam haut gravatè reddidit; Corpus integrum in flore exhibet, in balsamo, in lacte. Merum in flore: mixtum in lacte & balsamo. Verbulo uno atque altero meminisse horum satis est: quippe quæ nulli non hodiè tonstrinæ sint notissima.

Oleum sulfureum non magis emasculat pulverem nitrosulfureum, quam ipsum sulfur auri fulminei vim mirabilem compefcit.

Sulfur corporale in flore, lacte, balsamo.

CAP. VII.

DE ANATOMIA ET HISTORIA CHYMICA LAPIDVM.

IAmque ordinis & instituti ratio postulat, ut quam ab initio hujusce de re minerali commentatiunculæ proposuimus lapidum distinctionem, eam hæc loci redordiamur, uberiusque deducamus. Ea, nisi fallor, tripartita fuit, atque eo pacto digessit lapides, ut aliquos integram sustinere anatomen diceret, alios mutilam, cæteros nullam.

Tartarus, succinum, & horum consanguinei abeunt quiscumque in serum, oleum, salem, terram, dissectione omnibus & numeris & partibus absolutâ: quam adeo plenè docuit

Crollius, ut nihil desit, quædam etiam superant.

*Anatomia
succini cor-
recta.*

Namque ut à *succino* incipiam, quorum attinebat, illud lavare ante stillationem: quum stillatio ipsa purum ab impuro sufficienter secernat, & si quæ fortè fordidiore macula adhærescat, ei funditus delendæ rectificatio sit, minimè à *Crollio* præterita? Idem aquis stillatitiis immergere. quid, quæso, refert, quum satis sibi ex seipso vehiculi suppeditet, nec hulum iis acutus olei odor mitescat? Sufficit in frustra utrum-

*Anatomia
tartari e-
mendata.*

que confregisse: Alius omnis apparatus superfluous est. Quare & *tartarum* exstillaturus frustra *Crollius* ante pulverat, inutiliter in lavacro volvit, revolvit, inaniter solvit, filtrat, coagulat, coquit, assat, purificat, & tanquam obtento capite *Gorgoneo*, facit durefcere in lapidem. Vinum quoque immerito prodigit, quo gulam, quam tartarum irrigare, multo satius sit. Etenim hisce omnibus actis, nihilo ad distillandum aptior sit rudi ac fæculento, qualis ex cadis vinariis recens corraditur. Etiam sine laborioso atque operoso istiusmodi procæmio, feliciter cedit opus & ex voto. Operis finis liquor geminus, & cineres acerrimi. Sero turbido oleum innatat nigricans, spissum, tum olfactu tum gustu detestabile, quod decapulatur abiiciturque, indignum cui alius labor impendatur. Inde serum unâ itemque alterâ distillatione purificatur & extenuatur, cujus fœtorem nec oceanus eluat, nec æthna exurat, nec *Crollius* excoquat, nec denique ars ulla expungat aut expugnet. Cineribus evacuatis sal prodit causticus, pars magna coagmenti ejus, quod *Tartarum vitriolatum* appellavit, cui primum in Basilicâ locum assignavit *Crollius*. Si res tanti est, penitiùs, age, eam introspeciamus, & *Crollianis* observationibus, adjiciamus quæ nobis haut iniquior experientia suggessit.

*Tartarus
vitriolatus.*

*Structura
tartari vi-
triolati.*

Fit tartarus vitriolatus ex combinatione salis tartari & spiritus vitrioli: Combinationis modo non simplice. Nec enim sal liquefactus tantum adhibetur, sed & solidus in myrrhinâ aut vitreâ patinâ latâ illâ ac patente, optatam cum spiritu vitrioli societatem init: ne arbitreris, vitro magni uteri stri&ique oris semper opus esse. Ipsum quoque laticem chalcanthinum susque deque habitâ proportionem, quam nimis reli-

giosè

giosè Crollius observavit, nec tam parçâ & trepidante manu, sed largius liberaliusque per intervalla tamen, admetimur. At finem affundendi & cessandi initium, quod à nauseabundo sapore Crollius captavit, rectius tibi vel omnimoda cessatio insinuaverit vel evidens remissio æstus, quo duo illi ignes mirum in modum exagitati ita effervescent atque incandescunt,

Ut multo accensis fervore exuberat undis,

Clausus ubi exusto liquor indignatur abène.

IIabito lacteo coaguli pulvere hautquaquam acquievi: sed solutionis ministerio & colaturæ exquisitæ adminiculo, super-ventu demum interruptæ coagulationis, coëgi tartarum vitriolatum, multis ac variis fissuris angularibus, in solida ac lucida segmenta, nitidioris monimen elegantiae, non perinde firmæ fixitatis, ac Crollio visum fuit, qui tartarum vitriolatum gratis pronunciavit fixum. Gratis, inquam, & injuriâ. Nam vitrioli spiritus, nunquam tam tenaciter adhæret sali tartari, quin eum amoveat distillatio: nec tam antè unquam ambo coaluerunt, quin divortio semper patuerit locus. Non hîc fixationem Crollius, sed dissociabile duûm salium conjugium docuit, monstravitque viam, innumera ejusmodi coagula effingendi.

Nam quo vultu sal tartari spiritum vitriolaceum aspicit, eo & quodvis acetum minerale salutat: Vnde tartarus prodit nitratus, salinatus, sulfuratus: Eademque sive lis sive amicitia, quæ spiritus acidus cum sale tartari committit, in nulum non salem vegetabilem simul atque animale eisdem concitet. Quo artificio concinnatos vidi sales fraxineum & absinthiten salinatos, & ex carduo nitratum: Atque in hoc ipso desitum pridem nitri ingenium nitrario spiritui rediisse, non sine jucunda admiratione animadverti. Litem cum amicitia copulo, in dubio relinquens, utra sit coaguli causa. Illius argumentum est, orta ex acetorum & salium congressu æstuosa ebullitio, hostilem quendam conflictum præ se ferens. At pro amicitia stat appetitus unionis. Contraria enim non appetunt se mutud, sed pellunt. Illi autem non fugiunt se invicem fugantque, sed potius in mutuos amplexus cupidissi-

*Tartarus
nitratus,
salinatus,
sulfuratus.*

*Salfraxi-
neus & ab-
sinthites sa-
linati, sal
cardui ni-
tratus, in-
numeraque
id genus a-
lia coagu-
la.*

mè

mè ruunt. Nec nisi intimè conjuncti finem faciunt fermentandi.

*Cremor seu
cristallus
tartari.*

Ad tartarum redeo : cujus decoctum refrigeratione superficietenus cogitur in crustam glaciale : idemque fervens colo transfusum sæpius, donec clarescat, niveum acidulumque pulverem deponit, quem cum titulo salis essentialis describeret *Beguinus*, quid scripserit, quidque fecerit, quum cremorem seu crystallum suam faceret, nescivit *lib. 2. Tyroc.*

*Non est sal
vel parti-
cula à toto
recisa : sed
ipsummet
totum puri-
ficatum.*

cap. 17. Ea enim ratione minimè omnium pars essentialis à toto reciditur, sed ipsum totum duntaxat exarenatur, atque à cæno & purgamentis dividitur purissima tartari substantia, capax ejusdem anatomias, quàm totum discinditur. Hoc *Crolius* docere *Beguinus* potuerat : Is enim tartarum appellat purificatum, eundemque aptissimum esse asseverat ad distillandum, prolestandumque exinde tum spiritum tum oleum tartari. Proindeque non essentiâ tartarus differt à sale *Beguini* essentiali, à cremore, à crystallo : sed hoc uno, quod impurus sit, quod sæcibus, limo & sabulo, squalleat. Quibus demptis nascitur id, cui ambitioso nomine non sine causa invidiam *Beguinus* conciliavit, majus operæ precium factururus, si ejus conficiendi artificium expeditius tradidisset. *Salem*, ait, parietibus vasis adhaerentem, separatim facibus, frequenti aquæ affusione collige, & iterùm, ut suprà, decoque, lavâ, à facibus separa & exsicca. At enim verò nequaquam iteratâ salis imaginarii decoctione opus est ; nisi sordibus refertus sit, quas exquisitior colatura non sinit commaculare salem. Ideoque & ablutio supervacanea est, nisi, non separandis sæcibus, sed sali in aliud vas transferendo serviat. Quin imo consultius ipsa quoque tartari decoctio omittitur : præstatque aquâ fervente affusâ solvere tartarum, quoad solvi potest. Hoc enim pacto multùm condidiora granula produxerit.

*Elegans &
faciliculus
parandus
ratio.*

Cæterùm imperfectæ analyseos paradigmata, quod suprà quoque diximus, in corallio prostant, in margaritis, in oculis cancri, in conchis, in cæteris ejusdem gentilitatis. Magno unumquodque acervo vix succi stillatitij momentum dat, salis ne quidem atomum elargitur, sed calcem pro sale cretaeam insipidamque toto horreo suggerit.

Quercetanus tamen assumpto in exemplum *Corallio*, ablo-
 lutæ dissectionis magisterium proficitur *lib. 1. defens. Hermet.*
Med. cap. 16. Nec tantum copiosissimum salem nitrosum
 aut nitrosulfur ex corallijs extrahit, verum etiam ex librâ
 unâ salis exsiccati, & à menstruo optimè separati, vel sex un-
 cias spirituum, vi ignis potest educere, qui faciliè in liquorem
 spiritualem flammæ concipiendæ aptum resolvatur. Dicam,
 quod res est. Idem choragus eandem in corallo fabulam,
 quam jam antea de plumbo egerat, personâ tantum mutatâ,
 redintegrat: simili quoque plausu excipiendam. Vnam nôris,
 utramque nôris. Quemadmodum enim dissolvens acidum
 & acutum nullum ex plumbo salem trahit, sed salem omnem
 apportat conglutinatque plumbo, id quod in præcedentibus
 ostensum est: Ita quoque existimandum est, salem, quem
 hîc loci *Quercetanus* jactat, non ex visceribus coralliorum
 excerptum, sed totum à foris esse, advenam esse, non indige-
 nam, quem quâ promptitudine susceperint, eâ & dimittant
 corallia. Nam veluti distillatio solem à plumbo repetit,
 plumbo intacto: ita quoque coralliis valedicit sal adven-
 titius: ipsa facibus elotis, specie subtilis glareolæ revertun-
 tur, non inepta ad novum cum sale matrimonium, si cui ani-
 mus sit novum ei negotio acetum impendere. Itaque quid
 quantumve de sale margaritarum, corallorum, & id genus la-
 pidum, deque eorundem liquoribus sentiendum sit palam est
 ex dictis.

*Anatomia
 anatonias
 corallorū,
 quam edi-
 dit Quer-
 cetanus.*

*Eadem in
 corallo fa-
 bulâ, qua
 in plumbo,
 agitur.*

*Castigatio
 Crollii.*

Crollius vero vitare omnem errorem potuisset, si perinde
 de sale corallorum judicare voluisset, atque de tinctura co-
 rallorum pronunciavit. Sed specie rerum deceptus est, ar-
 bitratus se salem rei solvendæ habere, cum tamen *ipsum sit men-
 strui solventis*. Equidem in margaritis sal candidissimum scru-
 tatur, ab omni acetositate acri liberum: At videndum ei et-
 iam erat, ne cum acetositate acri, ipsum unâ salem perderet.
 Nam hæc pariter sunt, & cum illâ statque caditque sal. Proin-
 de nec acredinem eluere, salvo sale, potest: nec, demptâ
 acredine, servare salem. Vtrumque simul est, neutrum se-
 orsim.

Hoc unum rectè in coralliorum anatomia docuit *Querce-*
tanus,

*Lapidum
 alii integri*

& sine calcinatione dissolvuntur: Alii non nisi calcinati. Animad-versa in Quercetanus.

tanus, quod vel citra calcinationem in salem redigantur. Idem *Crollius* explicatius inculcavit: *Crustacei*, inquit, ut sunt oculi cancri, lapides cipryni, non egent calcinatione: per se enim in aceto distillato solvuntur, ut perla & corallia: *Secl. de Nephrit.* Non tamen necessaria est eorundem comminutio in pulverem, quam requirit *Quercetanus*: quoniam integra, sponte sua, sicuti unio *Cleopatrarum*, extabescunt asperitate aceti. Nec verò magna eorum pars, quod idem *Quercet.* voluit, sed tota substantia in salem abit & convertitur. Sal autem quam facilè calore induruit, tam promptè iterum in cella gelidà liquefit, perpetuà durefcendi liquefcendique vicissitudine, quā per salis socij præsentiam lapides gaudent: per absentiam, carent. Lapidés, inquam, non tantum hi, quos *crustaceos* *Crollius* nominat, nosque imperfectæ anatomix subjecimus; verum etiam quos *siliceos* idem vocat, gemmæ, rubinus, granatus, hyacinthus, topasius, amethystus, crystallus, & cæteri de genere hoc, cum quibus perpetua anatomix pax est.

Lapides qui anatomiam respiciunt, nec nisi calcinati dissolvuntur.

Solo nitro commodum absolvitur eorundem calcinatio. Proportio nitri ad lapides.

Hi quum nativos liquores & salem ingenitum invideant nobis, adscititio succo inania anatomes simulacra cient, non sine præviâ calcinatione. Quæ solo sale nitro commodum perficitur, ne opus sit cum *Crollio* imitari *Medeam*, quæ

Terque senem flammis, ter aquâ, ter sulfure lustrat,

Esto autem nitri pondus ad lapides non par atque æquale ex præcepto *Crollij*, sed triplum aut quadruplum. Nitro in polinem extrito adamussim lapides misceantur. Fuso demum concrematoque in totum nitro abluantur & siccentur, habiles jam neque indigni, quos favente genio, vel, acetum, vel alius quispiam familiaris liquor maritet.

CAP. IIX.

DE HISTORIA CHYMICA AVRI.

A lapidibus transimus ad metalla: in quibus uti inoffenso pede progredieremur, facilem ac planam in superioribus viam straximus. Mittimus metallorum mercurios, metallorum sulfura, spiritus, liquores, olea, salia, tincturas, quinque essentias,

tias, ac vacua nomina, vana somnia, suavia deliria, ovaque subventanea, autoribus fautoribusque suis, domum suam, ubi male nata pejùs educata, pessimè manumissa sunt, remittimus. Alia nobis mens est, nec turpe *Turpilianum Scaligeri alcumistam* imitari, qui ut est in *Manibus Catullianis*,

---- *artem vaser arte condendo,*

Sic artem, puto, mutat, ut metalla,

Quæ mutata tamen manent priora.

Imponit faciem facetiorem.

Ea enim facies, quæ nihil mutatis metallis imponitur, ipsa aut magisterium est, aut magisterio finitima, atque ea propter unicum argumentum, in quo universa de metallis tractatio in progressu occupabitur. Nec terret nos trux Scaligeri Iambus: quippe quo minime gentium res, sed rei nefariè abusus impostor flagellatur,

*Preparatio-
nis metalli-
ca scopus
unicus MA-
GISTERI-
UM.*

Aurum pollicitus parare plumbo.

Feriant sceleratam fraudem hæc fulmina: Nos veritatis nomine ac numine tecti, rectâ semitâ decurremus ad metam. Ac primo loco regem metallorum producemus, comitatum satellitio lunæ, Martis, Veneris, Iovis, Saturni. Stabit in ultimo ordine metallorum carnifex, & ante hunc thalamus extruetur Veneri ac Marti.

*Ordo tra-
standorum
inposterum.*

Plinius contra falis ac aceti succos, rerum domitores, prædicat constantiam auri *lib. 33. cap. 3.* Sententiâ utique ambigua. Vbi namq; constantia ejus bracteati, atque unâ cum sale & sulfure, alternâ coacervati struæ, moxque expositi flammæ circumeuntis continuo atque æquabili percussui? Frangitur tandem indomita illa vis, ignium triumphatrix, succumbitque sali, consopita & quasi extincta in favillis metallicis. Si tam constans est tamque immutabile, quare non tuetur se à succis salium stillatitiis, & acetis mineralibus? Cur vincitur ab his, victoribusque indulget ignominiosum nomen aquarum regiarum & chrysulcarum, nec non stygiarum, ad similitudinem aquæ septicæ, quæ exitialis magno Alexandro fuit, nulli parcentis nec metallo, nec materiæ, præterquam ungulæ mulinæ. Obfistat iis, si potest, & cum strepitu & spumâ invadentes masculè repellat, nec se patiatur combibi,

*Anceps Pli-
nii de auro
sententia.*

reddique, prout salibus visum fuerit, vomitu foedo ac spurco, qui lutum potius ac stercus referat, quàm aurum, Magnum caducæ atque imbecillis constantiæ argumentum, calcinari ac solvi succo salium : majus, solvi non succo sed turbâ succorum : maximum, per ipsos sales fieri dissipabile & igni, quem per se temnit aurum, nec magis eo carpitur, quàm culicis punctiunculâ tergus elephanti.

*Aquarum
regiarum
tam nume-
rosa coloris,
quam mus-
carum sudo
celo.*

Iam enim tibi seriem deducam aquarum, in quibus aurum diffluit, tribus distributam classibus : quarum vnam aqua fortis constituit, vulgaris illa ex nitro & chalcantho extillata : alteram spiritus nitri : tertiam spiritus salis. Nullus tamen horum liquorum per se solvit aurum & solitarius : sed aquam fortem eâ gratiâ necesse est gravidam facere aut ammoniacale, aut nitro purificato, aut concreto in lapillos sale. Spiritum nitri commasculat salis spiritus, & sal ipsum, & nitrum, & ammoniacus. Salis spiritum vicissim in aurum armat nitrarius, tum cætera, sal ammoniacus, nitrum. Et ammoniacus uterq; fidelem hîc operam navat, tum communis, tum artificialis ille, ex stillatitiis sanguinis ac salis liquoribus coalitus, operosâ ope digestionis, sublimationis, destillationis. Quin & salis & nitri latices promiscuè assumuntur, sive in aquâ consistent, sive vini spiritu. Estque adhæc integrum alicui, ammoniacum (credo cæteros quoque sales) sociare liquoribus aut simplice solutione, aut distillationis laboriosiore tædio exacuere copulatos. Auget numerum liquor, qui ex mercurio sublimato & antimonio mixtis stillat. Is enim tam avidè haurire aurum perhibetur, quam aqua glaciem aut nivem absorbeat : quod ipsum non tam corrosivi potentiaë adscripserim, quam præsentis mercurii trahaci magnetismo. Si calculos jam subduxeris, integra ferè acies explicari potest succorum falsuginosorum atque acidorum, quorum potestate firmitas auri labat ac deliquescit : imò verò & in ludibrium ignis vertitur. Hoc qualiter fiat, docebo ut reliqua.

*Butyrum
antimonii,
solutorium
auri perhi-
betur.*

*Api ce-
rauroboli
confectio.*

Aquæ forti ammoniaco satiataë in phialâ vitreâ immerge aurum in laminas ductum. Arenâ calente aut aquæ tepore excitata corrosivi virtus, resoluit aurum in aquam croceam.

Huic

Huic in vitro spaciosissimo affunditur limpida lixivía facis vini, aut sal huius liquefactus. Quin tartari vicem sunt clavellati ac coeteri plantarum ac stirpium lixivii cineres. Confusus duobus liquoribus, miræ in vitro turbæ, spuma, bullæ, excandescencia: donec aqua tepida affluenter superingesta inducat tranquillitatem, confidente ad fundum materiâ luteâ, quæ innocuo calore siccata, pulvis evadit ignium non tantum rapacissimus, sed & hisce conceptis fulgurat & tonat. Vix

Lixivii tartari succedanea.

----- fulmine tanti

Dissiliunt crepitis;

Adeò ingentem parvâ mole, fragorem edit, contrarium pulveri nitro-sulfureo. Nam nitrosulfurei impetus supra se erumpit: aurei, infra se. Ideoque in sonitu similitudo animadvertitur, in ictu contrarietas. Atque ob id nitrosulfureus pyrii nomen meretur: sequitur enim motum ignis; aureus.

Auri fulminantis & pulveris tormentarii vulgaris contrarietas in quo consistat

Dum flammas Iovis & sonitus imitatur Olympi,
non immeritò ceraunochryson dicitur. Causa impervia est intellectui humano:

----- quàm dicere nemo est

Qui possit, neque eam rationem reddere distis.

Crollium, quantum pudit hac in re ad ἀνατιολόγητα Dioscoridis confugere, tantum, si in vivis foret, pæniteat incertæ ἀτιολόγιας. Nam dum contrarietatem salis ammoniaci & salis tartari, nitri item & sulfuris aurei caussatur: næ facit tollendo difficultatem, ut ea maior sit. Cum multa possim, unum ex eo quærere lubet: Ferrum eodem modo tractatum, quare ipsum quoque non fiat ceraunobolon? quare iisdem causis concurrentibus, ammoniaco, sale tartari, spiritu nitri, sulfure ferreo; non idem etiam effectus?

Incerta ἀτιολόγια. Crollii.

Nec minor fortè remediî admiratio, quàm vitii, si vitium est. Si, inquit, aliquid de sulfure vulgari trito ipsi immisceatur, & postea in crucibulo, admoto igne exuratur, subtilissima calx auri remanet purpurei coloris, quæ omnem vim percutiendi amisit, quod mirum & notatu dignum est. Imo verò hoc notatu dignum est, uti Crollium non audias, nisi non tantùm frustra verum etiam infelicitè operari malis. Non eo pacto: sed haustis absor-

Crollium non rectè docuit auro adimere vim percutiendi.

*Verus mo-
dus auri
fulminei e-
domandi.*

ptisque acetis mineralibus ex sulfure, sale, nitro, vitriolo stillatitiis, obsolescit virtus fulminis & tonitru imitatrix, igniumque jam contemptor effœtus pulvis ægrius flammæ scintillulam ejaculabitur, quàm ignibus Batavis ante annos non ita multos oneratus oceanus glacialis. Nec te causæ investigatione anxium animi sollicitumque teneat :

*Multa tegit sacro involucre natura, neque ullis
Fas est scire quidem mortalibus omnia : multa
Admirare modò, nec non venerare, neque illa
Inquiras, quæ sunt arcanis proxima. namque
In manibus quæ sunt, hæc nos vix scire putandum.
Est procul à nobis adeò præsentia veri.*

*Is non à
qualitate
manifesta
est, sed spe-
cificâ atque
arcana.*

Auro fulmineo pollinem misce sulfureum : mixturam aceto aliquo montano imbue, & prunis impone. Sulfur conflagrare videbis, auro illibato. Si adstrictio & refrigeratio aciditatis munit aurum adversus potentiam ignis, quare sulfur non itidem munit ? Quæ nisi specifica virtus, unum servat, alterum perire finit ?

*Reductione
asseritur
sententia
Pliniana.*

Atque hæc licet se non aliter atque commemoravimus, habeant, patrociniabimur nihilominus Plinio, aurique constantiam propugnabimus, quomodocunq; immutati. Quamcunque illi formam falsedo dederit sustinet ut personam, minimè perempto sibi ad se reditu. Vt redeat, opus inprimis est, separari ab ipsa falsilagine, cujus penitissimo immersum gremio reconditur. Exemplum dedimus in præcedentibus, quando falsum tartari liquorem liquori aurato instillantes, percussimus pulverem fulmineum, quem spiritibus acidis madefactum infractumque sulfura postmodum reducem fecit: Nec desunt alia aliis perficienda mediis. Spiritui sanguinis idem ingenium, quod falsamento tartari. Præcipitat & hydrargyrus, nec non concussu attrituve continuo agitatam raptat amicum metallum. Veruntamen conjugium illud admodum breve Vulcanus facit, fugans mercurium, solem sistens redivivum. Saturnus quoque à complexu ut metallorum rudium, sic erodentis falsuræ, distinet aurum, resuscitatque in cineritio seu cupellâ, ipse in auras abit evanidus. Neque ammoniaci incognita vis, quo tanquam alis quibusdam

*Media mo-
dusque au-
ri reduendi
multiplex.*

dam succincta metalla subvolant, acta igni. Ipse mox eluitur, facilem metallis regressum, liberumque linquens commeatum à pulvere ad splendorem. Si guttulas lunæ solutæ, soluto insperseris soli, adumbrabis eclipsin solis terreni. Fortè nihil cæterorum cupiat, qui sale tartari rectè norit uti. Olim aurum potabile, quod etiam cineritio autor reduci negaverat, vidi cum duplo salis tartari conteri. Tritum horà unà atque alterà torrefieri in catillo fusorio, donec rubesceret materia, tum remotam ab igne, ferventemque etiamnum, immergi frigidæ. Vidi frigidam derepente ingurgitasse se falsedine, aurum deposuisse speciem pulvisculi lutei, quem subsecuta fusio compegerit in globulum. Eat nunc *Anglia*, utque aurum irredivivum vendicet sibi, frontem iterum atque iterum perfricet: auro, qualescunque sustineat vices, immota sua perstat constantia.

Aurum potabile Fræcisci Antoni Londonsis solli- què perstringitur.

CAP. IX.

DE HISTORIA CHYMICA ARGENTI.

LVnæ quoque non corpus, sed vultus inconstans est. Salvaque virginitas ejus, etiam quum osculis & coitu Endymionis sui fruitur. Nitri filius est, qui rapit eam, atque in amores suos pellicit. Languidior tamen, nisi igneam ejus aëriamque pernecitatem, terreâ firmitate ac soliditate vitriolum attemperet. Quapropter fit, ut aqua fortis ex vitriolo & nitro junctis stillata, potentius longè validiusque argentum solvat spiritu nitri simplice ac solitario. Liquor solutâ lunâ ebrius, colore cœruleo effulget, vitriolaceoque sapore horret. Mirum, auro parcere, qui argentum bibit: quique aurum sorbet, non libare argentum. Crystallus, quam ex liquefacto argento non minus negociosâ quam curiosâ digestionis atque distillationis operâ *A. Sala* in de *Septem Planet. terrestr.* cogit, mihi sponte suâ nata est in vitro, quo lunam solutam toto anno asservavam, ex nova Maiâ novum visurus Mercurium. Cæteroquin intersperso prunellæ lapide (quorundam ex instituto) facilis coagulatio. Nos autem

Crystalli- lunares.

non

non minus expeditè, etiam sine lapide illo, in cæruleam crystallum coëgimus liquorem soluto argento splendentem : quum à sedimento seu calce albâ, quæ suâ sponte præcipitare solet, sedulò separatum, leni evaporatione ed redigeremus, uti quanta duntaxat pars remaneret, quæ fervens desubitò gelidâ tellure reposta, postridiè in purissimum atque elegantissimum vitriolum coisse visa est : Ipsum verò vitriolum hoc nolunt nisi blandissimo vel potius nullo calore siccescere.

Excrystallo sit vitrum, non ex pulvere alboreper- cussio.

Crystallum argenteam *Crollius* in vitrum duci corneâ suâ scissilique lunâ innuit in fine *Secl. de Cordial.* Pulvis namque albus aqua salita percussus & edulcatus, quando in prunis liquefcit, non in cornu vitreum abit, sed in argentum redit. Deliquium præterea luna patitur non abs aqua tantum salita, sed & abs sole, hydrargyro, cupro, sale tartari, spiritu sanguinis, spiritu salis, & reliquis : at Mulciberis interventu plenam recuperât lucem.

CAP. X.

DE HISTORIA CHYMICA FERRI.

Medicamentorum ex ferro forma duæ: sicca, liquida.

Crocus per reverberationem seu ustionem simplicem. Calcinatio ferri per sulphur & sales pyroticos viâ siccâ & humidâ.

SVccedunt metalla viliora : in quibus ferro principatus debetur, optimo vitæ pessimoque instrumento. Debit preciosa ponè sequi, pro quibus perpetua bella gerit. Mulciber ab eo nomen habere fertur, quod ferrum mulceat. Mulcet autem duobus modis: Ustione & extinctione. Ustio scorias dedit, & pulvisculum puniceum, levem, spongiosum, mollem, impalpabilem, qui floris nomen mereatur aut croci: cujus sæpè affatim, post extillatos salium spiritus, spontè suâ mihi præbuit trabecula ferrea, cui stillatorium vas infederat. Ferrum candens si cum sulfuris massa terete atque oblongâ commiseris, videas non sine stridore comminui in grumos. Hi aquâ excipiuntur in situlâ, & à sulfure repurgati in nigerimum stomoma extenuantur. Sal causticus ustionis aut vicem aut effigiem repræsentat : pulveris autor croci, quando ferri laminas nunc acutis humoribus, nunc sicco modo calcinat.

nat. Est namque inter Martem & sales sociabile admodum
confortium, polydædala architectatrix, non unius vitrioli, vi-
trioloq; similis coaguli falsi, marte saturati. Vitriolum martis
fatis inclauit. Alia quæ vidi vitriolo compositiora recensebo.
Tartarum vitriolatum vel simile aliquod coagmentum ex sa-
libus, dissolve cum aquâ communi aut stillatitia. Liquorem
solutum effunde in lamellas chalybis, atque ut hæ quoque
solvantur arena fervente operam da. Aut acutis salium li-
quoribus solutum martem præcipita cum fluidis salibus ex
tartaro, carduo, absinthio, & affinibus. Materiam ferro sa-
tiam leni pruna decoque ad duriciem. Habebis tartarum
vitriolatum martialem, pluresque de genere hoc alios sales,
quorum tibi nomina res ipsa suggeret.

*Vitriolum
martis.*

*Tartarus
vitriolatus
martialis.
Duplex en-
im confi-
cendi mo-
dus.*

*Alia id ge-
nus compo-
sitiones
martiales.*

*Liquores
hauriunt
ferruginem
vel cum vel
sine extin-
ctione.*

*Metalla co-
lixari.*

*Limatura
simplex
præstat cal-
cinata per
sulfur.*

*Acetum
martium.*

Extinctionis opus, aqua ferraria: ad cujus imitationem
alios etiam liquores candefactum tetigit ferrum. Sed & ci-
tra extinctionem ferrugo liquoribus abundè communicatur.
Fernelius negavit metalla elixari *lib. 4. Meth. med. cap. 11.*
Non dubia jam elixatio, ex quo infusione etiam & macera-
tione, copiosam haurire ferruginem visa aqua, serum, hydro-
mel, vinum, acetum, succi expressi. Servit huic rei atrum il-
lud stomoma, sulfuris atque ignis extemporale opusculum:
cui tamen multum præstare videtur decidua ab acicularum
aut fidium politura scobs, gratiorem quippe dulcedinem
spargens, odoremque modicum, nec ita gravem. Illud qui-
dem mollius liquabiliusve, sulfuris beneficio, effectum est:
at simul & vitium indelebile à sulfure traxit, tetram graveo-
lentiam, & saporem nauseosum. Limatura aceto infusa, tin-
cturæ ritu colorat liquorem. Inde fontem acidularum arti-
ficialium aperuit *Felix Platerus lib. 3. Observat: in curat:*
Cachexia: Sumpsi, inquit, limaturam ferri purissimi vel chalybis,
& ad cyathi unius quantitatem, affudi aceti albi fortis mensuram
unam, sicque in infusione asservavi bene oclusa dies aliquot. At
enimverd nimis ferri parvus est, & buccellam famelico Pla-
terus præbet. Tantillo ferri vix saturabitur tanta aceti in-
gluvies. Si limaturæ sextarium pro cyatho admetiariis, poterit
delicioribus ferri particulis ad satiem expleri. At exacti
operis indicium, quod incerto dierum numero Platerus de-

*Acidula
artificiales
Felicis Pla-
teri.*

Vina chalybeata.

Tartarus martius vel Marstartareus.

Mars ceruonobolus commentum ingenuorum ocio abundantians.

Glukradij nota notantur.

Itemque Franciscus de Verulamio Anglus.

signavit, certiùs tibi ostendet exacta tincturæ imago, quam acetum, interpositâ morâ menstruâ, nullo adhibito externo igne, induit. Sin arenâ fervente, aut in stubâ super furno macerare malis, rem octidui fore, nuper comperi. Quin acceti loco vinum assumere licet inprimis hispanicum aut malvaticum, successu non minus prospero ad vina chalybeata conficiendum, quàm illic ad assimilandum acidulas ferreas. Ramenta ferri cum pulvere tartari, æquis utriusque portionibus incoxi aquæ sextuplo. Succum colo trajeci, & calore propitio deduxi in pulverem, cui vel tartari Martii, vel Martis tartarei nomen per me indas licet.

Ductum in lamellas Martem injeci aquæ solari communi, nec mora: prorsus ita per se sine ullo igne externo effebuit liquor

----- magno veluti cum flamma sonore

Virgea suggeritur costis undantis abeno,

Exultantque æstu latices, furit intus aquai

Fumidus, atque altè spumis exuberat, amnis:

Nec jam se capit unda: volat vapor ater ad auras.

Solutionis perfectæ signum, ut subsedit atque despumavit liquor, sensim defervescens æstus. Mox ferrum, uti aurum ales, egi in præceps. Præcipitatum ficcatumque per duas horas detinui in prunis ferventissimis, exploratum, si qua inesset ceraunochrysi æmula vis, quam nullus deprehendi. Consimiliter in aquâ forti, quæ nullum salem armoniacum recipit, Martem solvi, & oleo tartari percussî. Fore enim, ut sic fulminandi potestate polleret, perluaserant mihi *Glukradij ad Beguinum nota*. Sed fefellit me Scholiastes, & quamvis seriâ asseveratione rei inexpertæ falsum perhibuit testimonium.

Caloris æstuosi efficax fuscitabulum, me iudice, impetuosâ fermentatio est. *Franciscus de Verulamio Anglus in Novo Organo* caussatur obstinationem corporis ferrei, & difficilem cessionem partium. Hinc conflictum fieri, calorem ex conflictu, quum aqua regis penitret & fodiat divellatque partes corporis ferrei, ipsumque corpus resistat. Vbi verò corpora faciliùs cedunt, vix excitari colorem. Pace viri ingeniosissimi

dixe-

dixerim præfiscini: ratio hæc gemina concutitur instantiâ. *Duplex ad-
versus Ve-
riolam
instantia.*
Nam longè contumacius resistit aurum. Id tamen levibus
crispatur bullis, & modico fervore corripitur. Præterea li-
xivium tartari cognatorumque salium, ut & spiritus sangui-
neus facillimè cedunt, & nihilominus vehementissime spu-
mant aspergine aquæ regiæ, fervidissimè tumultuantur. Fer-
rumque ipsum, non quia reluctatur aquæ forti, sed quia eam
promptissimè in porosam suam substantiam admittit, ex-
stuat. Perinde atque ignescere idem videmus, non respuen-
do ignem, sed avidissimè recipiendo. Qui receptus, sicuti
poros & foraminula ferri, quaquaversum & secundum om-
nes dimensiones pandit, dilatat, extendit: ita ignis poten-
tialis & humidus, quo aquâ regiæ ferocit, penetrans se atque
insinuans in ferri massam, fermentat eam, attollit, amplifi-
cat. Inde calor, æstus, spuma, bullæ.

CAP. XI.

DE HISTORIA CHYMICA ÆRIS.

MArtem sequitur amica Venus; cujus historiam in vitrio-
lo persequimur. Facilis æris in vitriolum transitus est, *Cognatio
æris & chab-
ranti.*
& qualibet ferè æris præparatione cernere datur.

CAP. XII.

DE HISTORIA CHYMICA STANNI
ET PLUMBI.

AMborum tractatio communis commune caput exigit.
Vno eodemque modo solvuntur, coagulantur, redu-
cuntur. Non solvuntur nisi pulverata. Pulveris rationem *Calcinatio-
nem plum-
bi Dioscori-
des ac Pli-
nius exatè
tradide-
runt.*
post Dioscoridem ac Plinium tradere ejus intersit, qui post
Homerum velit Iliada scribere. Solutio autem, coagulatio,
reductio, omnia jam ante tradita sunt, ubi anatomiam Quer-
cetani explosimus. Hic tamen quæ ad faciliorem *exigenti-
am*
spectant, quædam obiter recensēbimus.

*Facilis præparatio
plumbi & stanni.*

Rudis ab initio & confusanea solutio sufficit, & coagulatio non facta ad unguem. Minium vel cerussa, libræ pondo, mensurâ unâ aceti diluitur, quantum dilui potest, digestionem triduanâ, & concussione vasis vitrei, quo continetur. Nec opus, acetum Saturno ebrium in balneo abstrahere; sed primâ vice satis est, discoquere in vase æreo, quo saccharum ad confectiões clarificatur atque inspissatur in officinis. Tantisper autem coqui debet, donec quarta pars, aut etiam eo minus supersit, ac caveri, ne nimium vas repleatur, sed plus dimidiam partem vacuum relinquatur, ob ebullitionem immodicam, quam coctio cit. Humor ad debitam spissitudinem reductus, fervensque ab igne remotus, transfunditur confestim in myrrhinum vas, quod in cellâ humi positum postero die copiam facit Saturni in melliginis ideam concreti. Hic, uti porro dure scat, & in lucidas crystallos coëat, non aqua pluvia destillata, (uti verò Crollius vult) sed novo aceto, opera multum accuratiore, solvendus est atque coagulandus. Et si ne sic quidem voti compos fias, etiam tertio idem labor repetendus, qui sperato fructu nunquam fraudat sedulo operantem, sed & securum facit omnis alius negotiosi operis, quo se plumbumque inutiliter fatigavit Crollius.

*Nimius in
plumbo
Crollius.*

*Fabula de
spiritu
plumbi in-
flammabilis.*

Ex hoc (idem ait) saccharo distillatione artificiosâ spiritus elicitur inflammabilis. Puto equidem inflammabilis non fecus ac

Stiria, quæ impexis induit horrida barbis.

Artificium autem omne distillationis in justo ignis regimine consistit, refrenante materiæ ebullientis præpotentem lasciviam. Quam si semel sibi permiseris,

Qua data porta ruit, ----

---- & frustra retinacula tendens

Fertur equis auriga: neque audit currus habenas.

Quam ob causam retorto vasi multum præstat alembicus non nimis altus, idemque pronior. Primus sudor aquæ modo fluit in canali: sequens crassior est & rubicundus. Stillandi finem indicat cum stilla rarefcens, tum materiæ in vase stillatorio conspicua ariditas. Caput mortuum vase fracto eximitur, vivi ferax plumbi, si catillo fusorio indas firmo, & quem prius.

*Reactio
capitis
mortui, re-*

priùs smegmate, inprimis circa fundum, intus obleveris. Hoc enim peculiare Saturno, perforare fundum debilioris vasculi. At potentiam hanc tam hebetat sapo quam faciliat felicitat-
que fusionem.

salui à stillatione plumbeifalis.

CAP. XIII.

DE GENESI ET ANALYSI CHALCANTHI.

Exemplum *Magisterii*, quod in metallis hætenus artis operâ, haut rarò laboriosâ, consecuti sumus, longe clarissimum gratuitumque naturæ liberalitate proponitur in *Chalcantho*: quod ipsum nos non tantoperè cum *Plinio* mirabimur, qui nullius æquè miram naturam esse scripsit *lib. 34. c. 12*: quàm analytico scrutinio rimabimur: utque eò dexterius faciamus, collocabimus in ipso frontispicio compendiarium definitionem, quæ, quod structuram naturamque vitrioli accuratè ob oculos ponat, ea propter articulatim distincteque explicabitur. Est autem Chalcanthon nihil aliud, quam **SULFURÆ SALSUGINIS ÆRATÆ FERRATÆVE COAGULUM.**

Definitio Chalcantis.

Abs sulfure initium: quo constare vitriolum *A. Sala* ratio-
cinatur ex eo, quod artificialem vitrioli fabricam ingredia-
tur sulfur. Hypothesis præsupponitur hæc: Quod ad vitrioli generationem artificialem concurrat, idem concurrere & ad naturalem. At qui ea non tam certitudine apodicticâ, quam topicâ probabilitate nititur. Artificiale enim vitriolum conficitur etiam ex aceto stillatio, monstrâte *Beguino lib. 2. c. 17*. Imo verò non ex aceto tantum, verum insuper ex aquâ forti, regiâ, spiritu nitri, spiritu salis efformari, *A. Sala* autor est: *Traët. 2. de Anat. Vitriol. & cap. 6. Dissert. de spir. Vitriol.* Acetum autem vini, simul etiam aqua fortis, regia, tum stillatitii nitri ac salis liquores, nunquam hætenus, quod sciam, comparuere in terræ fibris. Præterea acriter negat *Angelus*, vitriolum reperiri naturale argentatum: quum tamen artifice ingenio operosius subactum argentum, crescere in elegans vitriolum, mediocres etiam Alcumistæ cognitum habeant exploratumque; ac ne ipse quidem diffiteatur *Seët. 1. Aphor. Chymiatr. 50. & Seët. 2. Aphor. 39.*

Sulfur in-esse Vitriolo non tam ratione constat, quam sensu percipitur.

Nimirum ipso sensu satis superque perspicitur, vitriolo inesse sulfur.

----- quid nobis certius ipsis

Sensibus esse potest, quo vera ac falsa notamus?

Sive enim vitriolum usseris, sive succum ex eo omnem longâ distillatione exhauseris: idem tibi nares odor feriet, qui proficiscitur à sulfure incenso, afflavitque proculdubio *Matthiolum*, quando scribit, chalcanthi venam dum foditur, foetidum graveolentemque halitum eructare, sulfuris ferè instar: *comm. in 5. Dioscor. cap. 114.*

*Qualiter
vitriolo in-
sit sulfur.*

De sulfuris ergò præsentia certos nos reddit fidele sensus testimonium. Videndum, qualiter vitrioli compositionem ingrediatur sulfur. Duo autem sunt modi. Namque, aut ut est integrum, crudum ac vivum subit, aut incendio resolutum in exhalationem. Nec dantur plures. Nam quod fixatum vocant, nihil ad rem facit, quum de tali sulfure sermo sit, quod patiaturs ab igni. At fixatum illud dicunt esse prorsus inviolabile igni. Iam verò duum modorum solus convenit posterior: id quodd evidentiissimâ demonstratione innotescit. Fieri enim nequit, ullâ ut ratione, vaporem illum acerrimum ac suffocantem, præpotentis graveolentiæ vehiculum spargat de sese sulfur vivum crudumve, nisi cum luculentâ flammâ. Vitriolum contrâ, quando dictum vaporem sulfuris halat in igne, minimè omnium flagrat aut ardet. Consequens ergò est, vitriolum non continere in sese sulfur, nisi posteriore modo, resolutum videlicet incendio in exhalationem.

*Exhalatio
sulfurea.*

Operæ autem precium est, cognoscere porrò, exhalatio hæc quid, quomodo conferat vitrioli formamentum. Constat ex superioribus, eam totam falsuginosam esse, & aquæ quâ permiscetur, affatim & acrimoniæ & asperitatis imperitare: addo, & potestatem corrodendi dissolvendique ferrum ac æs. Est enim inter cotidiana experimenta, aquam exhalatione sulfuris refertam, injecta æris ac ferri ramenta promptissimè colliquefacere, ferroque saturatam nonnunquam cœrulescere, sæpiùs ex rubro nigrescere, nec nunquam etiam flavescere: At abs ære viridem colorem semper & ubique trahere,

*Corrodit
dissolvitque
ferrum ac
æs.*

trahere, contrà quàm *Crollius* prodidit, æri cœruleum attrituens, viridem ferro: *Basil. Chym. sect. de Stomach.*

Perquam autem facilis probatu deinceps est, vigens in reconditis telluris specuariis sulfuris eadem indoles ac vis, iisdem insignis effectibus. Est enim hic idem agens & patiens: ignis, sulfur, sulfurea anathymiasis, aqua, metallum. Idem activi & passivi concursus, & quidem eò facilior commodiorve, quò major in fistulosis terræ intervenijs & loci opportunitas & copia suppetit materiæ inexhaustæ, æternum igni alimentum ministrantis, & sæcundâ ex matrice proventum metallorum uberrimum. Porro ex eodem ejusdem tum activi tum passivi concursu, quidnî eadem quoque actio, & ex actione resultans effectus idem? Vt indubium ita sit, in subterraneâ regione, ex actione ignis in sulfur oriri totiens nominatam exhalationem, exhalationis permixtu cum aquâ succum asperum atque austerum, aptum natum metalla æris ac ferri efficaciter combibere atque absorbere.

Omnia sunt manifesta. Manifestissimum omnium *Aqua*, *Aqua subterranea.* in cavis redundans subterraneis. Habet enim non tantum venas aquarum terra, ex quibus corrivatis flumina effici possunt, sed & omnes magnitudinis vastæ: *Seneca lib. 3. Natural. Quæst. cap. 19.* & flumina nostris paria, & lacus, & aquas sine exitu stagnantes: *Idem lib. 4. cap. 14.*

Ignis famigeratis *Ætnæ*, *Vesuvii*, *Lipares*, *Islandiæ*, centum alijs incendijs innotuit. Nec eum edita tantum loca, sed & jacentia evomunt: *Seneca epist. 51.* Quin imo ex recentioribus non desunt, qui domicilium ignis haut alibi collocent, atque in profundo: orti quippe ex confertissimo circa universi punctum coitu radiorum celestium, deferentium calorem ac lucem, ex quibus ille. Ipse *Aristoteles*, etsi proximo infra lunam loco habitare ignem vult, disertè tamen fatetur, terram continere in se, ut aquæ ita spiritus ignisque scaturigines, quarum quædam sub terrâ lateant, oculis humanis subductæ, multæ spiracula habeant, emissariaque vaporis. Nonnullas huiusmodi scatebras secundum fortes sitas, aquas inde manentes calfacere, aliquæ inde ut tepentes, effervescentæ aliæ, quædam modicè temperatæ ut emittantur *lib. de Mundo*

cap. 4. Nec Aristotelis tantum ea fuit opinio, sed & ex vetustioribus *Empedoclem* citat *Seneca* existimantem, multis terram locis opertos tegere ignes, quibus aqua caleseat, si subiecti sint solo, per quod aquis transcurfus est: *lib. 3. Natural. Quæst. cap. 24.* Nec *Scaliger* obstat *Exercit. 55. s. 2. Magno* inquit, *motu nitrosa sulfureaque quedam corpora credimus attenuari, caloremque concipere, quem in aquam transfundant, cuius attritu sit excitatus calor de potentiâ in actum.* Procul enim dubio magni ejus motus primum principium nullum aliud fuerit, quam ignis: quippe, quo ciente, vis illa præpotens, quâ nitrum ac sulfur pollent, erumpit, argumento pulveris nitrosulfurei, qui non nisi igni actus agit, iners per se & ociosus, nisi animetur igni.

*Sulfuris
magna sub
terra vis.*

Ecce tibi ignem sub imâ tellure occultum pariter & manifestum! Hic porro vix reperitur sine sulfure: cujus esse magnam sub terris vim *Seneca* ait *lib. 5. Natural. Quæst. cap. 14:* Imo vero, quæ incendiis flagrant loca, sulfuris fertilissima esse, parum abest quin dixerim, omnia.

*Halitus
sulfureus.*

At halitus quem sulfur conflagens expirat per se minimè sufficit metallum solvere, nisi divisione continui in calcem. In liquorem tum demum metallum convertere potest, quum prior ipse ab humore extrario reddatur fluidus. Ideoque & aqua necessaria erat, tum uti solveretur metallica pars, tum ut coagularetur totum. Quod neutri seorsim licet, iuncta præstant aqua & halitus: producant, liquefacto ære, *aquam viridis Galeni, videm,* quam in scaptesulâ Cypriâ *Galenus* vidit, perpetuo stillicidio ab exesâ rupe delabi in lacum. Lacus ille sicuti ipsius vitrioli promptuarium fuit: ita viridis aqua inchoamentum vitrioli, deducti inde ad consummatam perfectionem, solius superventu coagulationis.

*Aqua viridis
Galeni,
feminariâ
vitrioli.*

*Metallum
vitriolo in-
est.*

Etenim nec metalli experts vitriolum esse, fidem faciunt metallicus tum sapor tum colos: adstipulatur super hæc & græca appellatio. Æris enim cognitionem (*Plinio teste*) insinuat chalcanthon, quod hanc fortassis ob causam inter metallica retulerunt antiquitatis medicæ antistites *Dioscorides, Plinius, Galenus. Scaliger* quoque etiam alioquin carbonariis ciniffionibusque parum æquus, tolerare tamen utcumque videtur,

detur, quod in semimetallis chalcantion numerent, faciant-
que eorum speciem tertiam *Exercit. 89.* Nemo disertius,
quod res erat, fassus est *Matthiolo.* Hic enim aquam Gale-
ni viridem, pronuntiavit, dum per ærarii montis meatus la-
beretur, innumera secum æris ramenta detulisse. Quin imò,
eodem auctore, quoddam vitriolum nunquam concrefcit,
nisi ferri frustum immergetur, aut æris.

Subest ergò vitriolo metallum. Dicemus, & quodnam *Quodnam
metallorum
insit.*
subsit, & quomodo subsit. Credibile est nullum aliud subesse,
quam quod possit solvere latex fælgine sulfureâ satur. At-
qui hic æs & ferrum colliquat, & quidem (ut *Matthiolus*
perhibet) parvo tempore, nullum cæterorum aliud. Ergo
æs ac ferrum sola ex metallis intrant compositionem vitrioli.
Vbi *Matthioli* notandus error, opinantis, cætera omnia me-
talla abs succis vitriolatis erodi, excepto plumbo, eos ob id
plumbeis excipi alveis. Nam nec aurum erodunt, nec argen-
tum, nec stannum, caussa que assumpti eum in usum plumbi
fuit non periculum erosionis, sed metalli vilitas, quum pre-
ciosiora ne quidquam redimant impensam.

Ostendi, quæ vitriolo insint, metalla. Dicam porrò, quo- *Quomodo
metallum
insit.*
modo insint. Nempè eodem prorsus modo, quo *Fernelius* do-
cuit mistis inesse elementa *lib. 2. Physiol. cap. 6. 7. 8. & lib. 3.*
cap. 1. formis non evanescentibus, aut intereuntibus substan-
tiis, sed permanentibus ac integrè servatis, licet libere ac sui
juris non sint, sed implicitæ, vinctæ, & quasi interceptæ sul-
furei laticis prædominio, redituræ ad naturam suam metal-
licam, quam primum fuerint ab illius complexu seclusæ. Quâ
in re mirari subit solertiam artis, quæ non tantum docnerit
separationem utriusque metalli, sed & in separatione adin-
venerit varietatem.

Diffolvatur vitriolum aquâ. Præsto deinde sit lixium tar- *Modi tres
separandi à
vitriolome-
talli.*
tari vel cinerum clavellatorum. Quin plantæ quoque ac stir-
pes satis idoneum suppeditant, quod aquæ vitriolo inebriatæ
largiter instilletur, donec liquor omnis ex viridi evadat lim-
pidus, & ex turbido clarus pellucidusque. Confusis ambo-
bus permixtis que capeffet se ad fundum ruffa quædam ochra
feu argilla, quam sedulò elue, & siccata asserva. Est enim

Sulfur vitrioli, quod Crollius prodidit, metallum est.

Fixum vitriolaceum sulfur Vnzeri, & ipsum nil nisi metallum est.

Secundus modus extrahende ex vitriolo substantiæ metallicæ per salem armoniacum.

Tertius modus per laminam ferream.

non (ut *Crollius* prodidit *Tur. Specif. purg. Paracel.*) sulfur fœtidum vitrioli: sed, quod fusio ad oculum demonstrat, metallum vitrioli hospes & incola. Hoc ipsum & *Matthias Vnzerus* oculis usurpare potuisset, & proprijs manibus conficere, quod amici olim dono habuit, si fusioni impensiolem operam dare voluisset. *Hunc* ait, pulverem inditum tigillo seu crucibulo, si calcines paucillum, instar croci rubicundus evadet. Sin verò diutius, quàm par sit, calcinetur, totus nigerrimus (quemadmodum ipsi hoc vidimus atque experti sumus) reddetur. Fixum est hoc sulfur (modò mereatur hunc titulum) & perstat in igne absque fumo & incendio: in *Append. Tract. de Sulf.* Imò verò (inquam ego) non tantum in igne rubet, nigricat, fumi expers atque incendij: sed & si paululum boracis asperferis, & folle vehementiori ignem sufflaveris, videbis globulum ex eo metallicum conflare.

Aliter. Colcotar seu vitriolum assatione rubefactum commisceatur conteraturve cum pari pondere salis armoniaci. Mistura hæc bociâ recipiatur, & superimposito alembico in pervio exponatur aperto igni; sitque hujus moderamen aliquanto laxius eo, quod in floris sulfurei confectioe consuevit adhiberi. Materiam in sublime raptam collige ex alembico, & aquâ calente dissolve. Quod mergitur, id ipsum nihil aliud esse quàm metallum, id vero fusura eadem eodem modo manifestabit.

Aliter. Bulliatur vitriolum in ollâ cum aquâ fontis, in eaque chalybis lamina per horâ quaternionem demergatur. Extrahito demum chalybem. Ipsum enim lamellis aris instar colligatum habebis, quæ cultro radendæ sunt, ut alias chalybem immittere possis, novasque lamellas extrahere, siquidem tamdiu corradî poterunt, quousque vitrioli portio in aquâ fuerit. Postremum hoc artificium totidem verbis descripsit *Iulius Cæsar* in *Hortulo geniali*. Quod visum fuit ex autore transcribere non tantum ob perspicuitatem & parem perspicuitate certitudinem, sed ut hoc quoque teste uteremur hospitantis reverà in vitriolo metalli. Quod si solam, quæ desideratur, fusionem addideris, perfectum efficies tum *Baricelli* artificium, tum metallum.

Modos habes tres separandæ ex vitriolo portiunculæ metallicæ,

tallicæ, totidem distinctos instrumentis, Quorum primum partem vitrioli sulfuream primariò spectat : reliqua duo metallicam. Actione salis tartari in saluginem sulfuris acutam, separatio obtingit primi modi. Ea odio an amore fiat, controversa res, & superiùs in medio relicta. Hoc certum, ejus merito fieri, uti succus sulfureus deferat metallum. Deser-tionem sequitur metalli fidentis decubitus. Et hac in parte contrarius est hic modus secundo. Contrarii quippe & mō-tus. In primo metallum it fursum : in secundo, pessum. Mo-tus in altum caussa sal armoniacum est, auriga metallorum ; quæ, dum ab igne in altum pellitur, veëtat secum, specie pul-visculi colligenda ex alembico. Contraria quin etiam & cau-sa. Sicuti namque primo modo secernitur metallum, quia abs salugine sulfureâ deseritur, ita in secundo, ut & in tertio, accidit ejusdem metalli segregatio, quia ipsum deserit salu-ginem sulfuream. Atque in secundo quidem, sali adhærens familiari; in tertio, raptum pelle&umque in societatem me-talli affinis, quî cum tam ar&ta ipsi cognatio, tamque fervida est in mutuos amplexus propensio, ut induxerit in animum poëtarum, qui philosophiam cabalisticam delibaverant, Mar-tis & Veneris amores (ex mente *Quercetani defens. Hermes. Med. 1. cap. 16.*) inde contingere. Vnde fortean illud Poëtæ :

Mulciberis capti Marsque Venusque dolis.

Dicitur enim Alcumistis Venus Æs : Mars, Ferrum. Nec defunt probabiles analogismi, quibus appellationem æquivo-cam utcumque illi colorant, frustra sugillante *Scaligero Exercit. 106. sect. 1.*

Sic quidem sese habet metalli ex vitriolo separatio. Cu-jus cognitio exactior non inutilis futura est naturæ studiosis percupidisque veri, ut discant, quotiens tanquam medium assumitur vel vitriolum vel vitriolata aqua, totiens suspe-ctam esse metallorum, quam machinantur, transmutationem. Sic quando per viam cæmentationis cum vitriolo, plumbum in cuprum mutari, ærisque hujus artificialis portiunculam si-bi dono datam abs amico fuisse *Matthias Vnzerus* scribit *Anat. Mercur. lib. 1. cap. 17* : haut abs re suspicetur quispiam, fa-

Trium mo-dorum in-ter se inveni-tem cons- paratio.

Fallax me-tallorum transmuta-tio per vi-triolum in-sistuta.

Ætium illud æs, non tam ex plumbo, quam vitriolo ortum, nec tam transformationem quam solam secretionem conflaturamq; intervenisse. Idem de cupro iudicium, quod ex ferro tam naturaliter in fonte Cypsenſi, quàm per lixivium artificiale in monte Kuticenſi confieri *Ioannes Mattheſius in Sæptâ ſuâ allegat Conc. 3.* Aquæ enim vitriolacæ ſunt, quæ ferrum in pulvem viridiuſculum redigunt corrodingo. Puls deinde in fornacibus excocta, liquidum æs profundit, relictis ferreis ſcoriis, quæ priſtinum ferri pondus facile æquent. Vnde haut improbabilis conjectura capitur, æs illud non quidem tranſmutatione ferri in æs (quanquam inter alios hoc ipſum vehementer ſerioque *Laſarus Erckerus* velit lib. 3. de *Re metall.*) produci ſed ex aquis vitriolatis duntaxat extrahi, idque beneficio abſtruſæ illius ſympathias, quæ inter ferrum & æs reciproce com meat.

*Principia
vitrioli in
unum col-
lecta.*

Fuerunt ſulfur, aqua, metallum, principia atque elementa vitrioli: Quibus ſocium ſe addere ſolet portiuncula luti mineralis, adhærentis vel metallo ipſi quod raro illime reperitur in matrice ſuâ; vel aquæ, in quam decumbit ſulfurea ſalſugo, permixti.

*Vitrioli co-
agulatio
inſtar ſalis
ſeſe habet.*

Reſtat coaguli ratio: quæ haut aliter ſeſe cum vitriolo atque cum ſalibus habet, potuitque movere Paracelſum & aſſeclas, ut crederent, vitriolum ſalium genere contineri. In eâ ſententiâ quum & *Quercetanus* eſſet, non tulit impunè. Reprehendit eam ob id non ſine ſtomacho & dementiæ inſimulavit *Ioannes Papius*: Sed proſectò in Quercetano ſe ipſe confodit, & propria, quodd dicitur, vineta cecidit.

*Deſenſo
Quercetani
adverſus
Ioannem
Papium.
ſalſugo
quid?*

Vbi inquit, ſalſugo eſt? Dicam equidem, vel pro me *Plinius* lib. 31. cap. 7, Appellatur in ſalinis ſalſugo ab alijs falſilago tota liquida, marinâ aquâ falſior, vi diſtans. Noſtrates vocant *Sœle*. Eſtque nihil aliud, quàm lixivium, quod debita cocturâ cogitur in ſalem. Si hoc facit eſſe ſalem, nihil prohibeat, vitriolum quoque protinus ſalium in familiam cooptare. Eſt enim & huic ſui generis ſive ſalſugo, ſive falſilago, ſive lixivium; ex quibus fit aut gignitur proſus eadem ratione, qua ſal ipſe: id quod docere Papium noſtrum, præter experientiam cotidianam & *Dioſcorides* poterat, & *Pli-*

*Vitriolo ſua
ſalſugo, ex
quâ ſit aut
gignitur.*

nus, & *Galenus*, & quotquot insuper fossilium auctores meminere vitrioli. Sin falsuginis nomine, ipsam intelligat salis naturam: faxo equidem illam vel manu palpet. Nam sale omni caret, quod porro sciscitatur: *Num similitudo tantū efficiat?* Similitudo enim similia facit: unitas, eadem. Iam verò non tantum simile sali vitriolum esse, sed & in unitatem cum eo venire: id verò ex ipsomet *Papio*, irrefragabiliter demonstrare, tam in proclivi est, quam, quum imber est, pluvia. Salis proprietates supra ex auctore recensuimus, quæ sunt, adstringere, esse acrem, falsuginosum, aqueæ originis, colliquari ab aëre circumfluo. Eas examussim cum vitriolo communicat sal: quidnā ergò & naturam? Adstringere vitriolum *Dioscorides* autor est, & quidem vehementissimam ejus adstrictionem *Galenus* prodidit, *Plinius* tantam etiam, ut suo tempore inventum tradiderit, urforum in arenā & lectum ora aspergere illo, tantamque vim fuisse in adstringendo, ut non quiverint mordere. Dicitur præterea eidem & sistere sanguinem narium, & hæmorrhoidas, & stringere cicatrices. Acrimoniam autem ex oraculo Hippocrateo (*lib. 6. Epid. sect. 6. aphor. 11.*) calor indicat: quem nec instrenuum, nec sine admiratione, vitriolo *Galenus* tribuit, cujus etiam gratia inter escharotica locum illi dedit *Dioscorides*. Ad hæc de acrimoniā testari poterit nihilo sequior detergendi vis, in capitis, stomachi, vulnerum, ulcerumque repurgatione, testimonio & *Dioscoridis* & *Plinii*, efficax. Nec dubium, quin falsuginosum sit. Salsedinis causam *Aristoteles* acceptam fert exhalationi siccæ, provenienti ab exustione terræ: (*lib. 2. Meteorol. cap. 3.*) Tali exhalatione & vitriolum constare, liquet ex superioribus. Adjice nunc ex *Plinio*, si lubet: quod salis natura per se ignea est, & inimica ignibus, fugiens eos, omnia erodens, corpora vero adstringens, siccans, alligans, defuncta autem & putrescentia ita vindicans, ut durent ea per secula, in medendo vero mordens, adurens, repurgans, extenuans, dissolvens: (*lib. 31. cap. 9.*) Naturæ ejusdem & vitriolum apprimè particeps esse novit, quisquis ipsum. Certè enim si quid ad rem facit, nullo nomine magis commendatur abs *Galeno*, quam efficacis salituræ. Quandoquidem

Proprietates salis à Papio attributæ & vitriolo examinant. Vitriolum adstringit.

Acre est.

Salsuginosum.

omnium maximè condire servareque carnes humidæ possit, nimirum caliditate humiditatem assumens, atque adstrictione substantiam contrahens ac constipans. Hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipsius exprimere, constringere verò, deficcare, atque contrahere in sese substantiam carnis *lib. 9. simpl. medic. facult.* Vides, ut falsuginosum sit vitriolum. Eccam tibi & aqueam originem! Dioscorides ex humoribus atramentum sutorium concinnat, genere quidem unum & idem, sed quod in specie tres differentias habeat: primum stillatitium, secundum concretitium, tertium coctile. Galenus ex aquâ viridi vitriolum promit. Plinius ex puteis stagnisve habentibus id genus aquæ. Omnes uno ore succum dicunt, ex quo primordia ducat id quod propudioso nomine sutrinæ addixit, excellentioris formæ nescia latinitas. Denique sicut coactâ falsugine sulfureâ, cogitur vitriolum: ita eadem liquefactâ, remittitur. Ac ne quidem Chymicarum mediastinis ignotum, quàm facilè aëri humido expositum illud colliquefcat. Estque dubio procul, hic sine igne liquor, in quem chalcanthon deduci, *Scaliger* annotat. *Exercit. 89.* cujus & Epistolâ ad Cratonem meminit *Hieronymus Donzellinus, lib. 6. Epistol. Medicinal. à Scholtz. edit. 40.* Quanquam gratis Donzellinus intermiscet acetum stillatum. Nam & absque aceto, per se in loco subterraneo vitriolum diffluit.

Est & originis aqueæ.

Aëri expositum colliquefcit.

Liquor chalcantibi sine igne.

Vitriolum sal est sed non sincerus.

Partem aliquam eius metallum sibi videri dicit.

Vitriolum unde dicitur.

Ita quidem hætenus per ipsum Papium, velit nolit, vitriolum sal est. Et esset omnino, modò per metallum liceret. Non aded magna æris ferrive portio, & quandoque vix binæ in singulis vitrioli libris drachmæ, communitatem vitrioli cum sale genericam dirimunt. Atque sic neque sal vitriolum est, neque metallum, sed mediæ inter utrumque naturæ, utriusque particeps. Nihilominus à majore potioreque parte denominationem captantibus, multò rectius dicetur sal, quàm vitriolum vulgò, quod in Hispaniâ vitreis acinis in quandam uvæ imaginem concrescere, vitrumque credi, testetur Plinius. Propius namque salem quàm vitrum attingit.

Demonstravimus, vitriolum compositum esse, nec alio sensu compositū, quam quod constituat *ἐκ τῶ ἀφελέκεται μόνον*, Vnum videli-

videlicet congerie partium. Neque enim unum formâ est, sed continuatione solâ. Quoniam cœpimus semel, pergemus attexere ex *Scaligero* (*exercit. 101. sect. 1.*) cœtera, quibus compositioni vitrioli clarissimam allucebimus faculam. Ergo partes vitrioli tot sunt simul, quot erant in suis totis, antequam miscerentur: Unaquæque scilicet sub pristina formâ suâ, ut falsuginis pars falsugo sit; metalli metallum; aquæ aqua; terræ terra. An vero actu sint partes illæ? Non sane actu mathematico: quoniam non sunt terminis præscriptæ atque separatæ: sed sunt actu naturali. Quia suâ quæque sub formâ propriâ. Quare non est unum ens formaliter vitriolum, sed tot entia, quot sunt intus & extra partes. Vnum verò per accidens, sicut unum est constans argento vivo & lapide cinnabrium, vel quomodo argentum ac plumbum unâ in minerâ coalescunt in unam massam, aut quomodo metalla, cum suâ quodque falsugine dissolvente unum fiunt. Hoc minus est sensibus manifestum, sapientum intellectibus minimè occultum. Idcirco sub suâ quæque formâ servatæ partes de integro possunt segregari, ac seorsim sub suâ formæ vi coire ad unionem. Quod sanè fieri non posset, nisi formæ ipsæ integræ, ipsæ partes sub suis formis actu naturali servarentur.

Ne quid circa vitrioli generationem dubii superesset, natura parens digito quasi monstrare voluit cohærentiam principiorum & orti. In fodinis Salisburgensibus & quæ propè Goslariam coluntur, sulfur, cuprum, vitriolum coquuntur ex eodem quasi succo. Sed & composito naturali artifex respondet analysis: quæ quomodo sese habeat

Sulfur, cuprum, vitriolum, ex una minerâ, ex uno unius minerâ succo.

Expediam & paucis (animos adhibete) docebo.

Partes vitrioli minimè gentium eo ordine prodeunt per analysin, quo coirere in synthesi. Etenim in ordine ad compositionem omnium primò prodit sulfuris falsuginosa anathymiasis. Hæc ab aquis hausta atque combibita succum producit, qui quacunque in minerâ prehensum æs ferrumque colliquefacit. Dat se comitem vel aquæ vel metallo faculentia terrestris. Omnibus in unam solidam compagem redactis constituitur absolviturque vitriolum. At verò aliter procedit anatome. Nec enim locum hîc habet vulgatissimum illud::

Anatomia vitrioli.

illud : Quod est primum in compositione, id est ultimum in resolutione. Quin potius cæteris propemodum intactis, metallica pars sola extrahi potest, uti ex antedictis videre est. Atque hac extractâ, & quod residuum fuerit, coagulato, copiam sui, aqua primum, deinde falsugo sulfurea facient. Est namque in analysi vitrioli perpetua hæc atque immutabilis lex, falsedini sulfureæ præire aqueam partem. Hæc namque non ita difficulter evaporat, ubi ignem senserit, atque ita vel balnei calore provocatur. At sulfurea falsedo contumacissima est, nec nisi rapidissimâ reverberij flammâ, diu multumque agitata protrahitur in aprium. Quapropter methodus anatomes vitrioli bifida est. Aut enim incipit à metallo, progreditur ad aquam, desinit in falsugine : Aut ordine inverso, orsa ab aquâ, procedit ad falsuginem, finitur metallo : Licet & hic possit exhaustâ aquâ, ipsum mox metallum antecapere. Denique tribus hisce substantiis determinatis, quicquid reliquum est vel nihil est, vel luteus quidam pulvisculus. Exemplis eorumque comparatione res fiet tum explicatior tum confirmatio.

*Methodus
anatomias
ipsius dis-
plex.*

*Anatomia
Vitrioliana-
etore A. Sa-
la.*

Angelus Sala auctor est anatomes vitrioli, in quâ octo differentes (uti ipse loquitur *lib. 1. Anat. Vitriol. cap. 9.*) substantias ex vitriolo separare docet, hoc ordine & modo :

- I. *Rorem Vitrioli* seu spiritum humidum calore balnei eliquat : *lib. 1. cap. 1.*
- II. Translato ad arenam vitro, *aquam vitrioli secundam*, & ut scribit, odoriferam exugit, quæ tamen mihi nunquam visa est olere peculiare quidquam : *cap. 2.*
- III. Liquorem vitrioli acidum primum, vulgè dictum *spiritum vitrioli* aperto proleat igne *cap. 3.*
- IV. Rectificatione hujus liquoris acidi, in balneo factâ, profert *spiritum sulfuris vitrioli*, seu *spiritum vitrioli sulfureum* : *cap. 4.*
- V. Liquorem vitrioli acidum secundum, communiter dictum *oleum Vitrioli* prodire facit : *cap. 5.*
- VI. Vitriolum albificatum, seu *sal*, uti vocant, *vitrioli* extrahit ex colcotare : *cap. 6.*
- VII. *Substantiam vitrioli metallicam* protrahit in lucem *c. 7.*

IIX. Ag-

IIX. Agmen claudit terra vitrioli : cap. 8.

Numerosum partium foetum therapeutiæ magis hîc loci aptavit, quam physicæ accurrationi. At in *Paradoxo Vitrioli*, & *Aphorismis Chymatricis* habitâ majore rei ipsius, quàm usus multiplicitate ratione, quaternario nostro subseripsit, nec difficile alioqui, octonarium quaternario cœquare, ut quaternarij sufficientia omni ex parte rata ac statâ sit.

*Anatomias
eiusdem
anatomia, &
conciliatio.*

Partes vitrioli simplices, sinceræ atque impermixtæ sunt prima, septima, octava. Reliquæ, alia aliam participant. Qui secundo, tertio, & quinto loco adducuntur liquores : si omnes permixtione partis aquosæ constant & saluginis sulfureæ attenuatæ atque resolutæ per distillationem. Qui quo magis sunt insipidi, eò & aquosiores, tantumque habent saluginis, quantum asperitatis. Plurimum aquæ, perparum saluginis secundus possidet. Quintus in perpussillâ aquâ saluginem plurimam. Tertius in medio est : accedit tamen magis ad quintum, & humore aquoso ad summum educito, acerrimum asperissimumque efficere, si velis, possis. Nec enim specie differt vitrioli spiritus ab oleo, sed solâ substantiæ crassitie. *Namque, ut eleganter Scaliger, ignis in distillationibus non tam attenuat, quàm etiam inspissat. Nam quantoperè tenuia educit, tanto relinquit terrestria : Exercit. 20.* Quare una eademque salugo sulfurea, distillatione attenuata, quantum attenuari potuit, constituit spiritum vitrioli : inspissata, oleum. Quumque in distillatione vitrioli nusquam occurrat liquor à primo, secundo, tertio, quinto distinctus : cœpit jam firma animo stare sententia, liquorem quartâ in statione locatum, gnaviter esse imaginarium. Sal autem vitrioli, totius potius, quàm partis speciem obtinet. Est enim nihil aliud, quàm vitriolum purificatum, ac distillatione nihilo fecius in spiritum resolvitur crudo vitriolo. Imò verò non spiritum tantum, sed & metallum sali chalcantino extorquere fas est.

Inter spiritum atque oleum vitrioli qualis nam differens?

Possumus simili ratione eandem cum nostrâ facere & *Quercetani* anatomen, quæ exstat lib. 1. defens. *Hermet. Med. cap. 16.* eamque ipsam quatuor nostris principijs, haut difficulter conciliare. Partem enim aqueam phlegmate elementari passivo *Quercetanus* notat : Partem metallicam falso sulfuris

*Anatomia
anatomia
Vitrioli,
quam
Quercetanus
proponit.*

sulfuris nomine protrudit : Falso, inquam ; Quia ipso deficiente Quercetano , sulfur est humidum dulce, oleaginosum viscidum, ignis pabulum. Sulfur autem, quod Quercetanus vitriolo supponit, pulvis est siccus & acris, ex quo verum metallum Vulcanus conflatur. Mihi certè pridem pulverem hunc (is erat primo modo concinnatus, nempe per lixivium tartari: ne quis putet forinsecus accessisse Martem) in igne fundenti , videre obtigit pilulam efformatam instar avellanæ , quæ ferreum habebat putamen, nucleum ex solido ære. Venitque tum in mentem ejus, quod Quercetanus alicubi affirmat, in vitriolo ferè semper & Veneris & Martis species deprehendi in ipso & inter se conjunctas. Inde non abs re thalamum Veneris ac Martis vitriolum appellavi. Quanquam appellationis rationem suggerat & tertius modus separandi ex vitriolo metalli. Porro colcotar seu sæx rubra terram haut obscurè comprehendit , particulamque & salis & metallicæ substantiæ. Sale denique & mercurio vitrioli, falsugo sulfurea ipsumque vitriolum ob oculos ponitur, perinde atque supra de sale, deque spiritu vitrioli dictum fuit.

*Vitriolum
quare thalamus
Veneris ac
Martis?*

CAP. XIV.

DE HISTORIA CHYMICA ARGENTI VIVI, & de STIBIO quædam obiter.

Differentia inter hydrargyron & argentum vivum prorsus eadem, quæ inter argentum & argyron. Quare *Plinius* perperam, quæ conjunctissima sunt, disjunxit capitibus *lib. 33.* quum ex *Dioscoride* discere potuisset, illud quod ex minio fit, nec re nec nomine discrepare ab eo, quod per se in metallis invenitur: *lib. 5. cap. 110.* Quanquam neque hoc negari possit, hydrargyri naturam ipsi etiam *Dioscoridi* minime perspectam fuisse. Neque enim aliàs metallorum domitori custodes præfecisset ex metallis, & plúmbeis, stanneis, argenteisque vasis servari docuisset pestem argenti, stanni, plumbi, metallorum omnium: quem nos eà de causa *sarnificem metallorum* vocamus, *Scaliger* eorundem *tyrannum*,

Extr-

Exercit. 88. At *Plinius* nomen ei imposuit *liquoris æterni*: in-
 vitis fortè artificibus, qui omnem lapidem moverunt, uti ca-
 ducam facerent æternitatem istam, utque veneno rerum om-
 nium, venenum, quo vivere ac fluere, salire ac currere desi-
 neret, reperirent. Idcirco plurima hydrargyro, partim te-
 merè, partim consultò, applicata sunt. Temeraria mittimus:
 atque eos non proisus à ratione aberrasse, qui ignem adhi-
 buerint primi, judicamus. Quæsi verunt enim ex contrario
 remedium. Et consumptâ exhaustaque aqueâ substantiâ, fo-
 re videbatur, uti in cineres *Proteus* collaberetur. Quumque
 duplex ignis sit: *actualis*, qui in focus fovetur; *potentialis*, qui
 hospitatur in corrosivis: neuter quidem præteritus est, sed
 nunc alterutro seorsim, aliàs utroque simul usi sunt.

Itaque primò omnium, certo carceri, qui aërem accipere
 introrsum posset, Mercurium foras emittere non posset, nu-
 dum crudumque condidère Mercurium, compuleruntque, ut
 carnificinam metallis infestam pedetentim in propria viscera
 converteret, implicatusque in furno arenoso, ignis diuturni
 compedibus, aquosum splendentemque habitum cum san-
 guineo aridoque amictu commutaret, & per se sine ullo ad-
 ditamento commigraret in *cinnabarim rubicundissimam*, quam
Beguinus in matratio curvo colli prolixioris, quadragenis die-
 bus, elaborat, non equidem sine tædio & molestijs. Simul
 enim atque ignem olfacit mercurius, conjicit se in fugaces
 pedes, evolatque ad collum matratijs, tumque in horas subin-
 de debet penicillo detergi, & ad fundum ignitum dejici at-
 que retrudi, quemadmodum ex *Gebero* rectè atque appositè
Beguinus docuit. Atque ita quidem uri Mercurium, nequa-
 quam exuri, primò capite hujus libri diximus: speciem enim
 cineris, non rem, habet, & sub formâ cadaveris vivus latet,
 nec tam ægrè ignis injuriis & sibi ipse succubuit, quam facile
 beneficio ignis & amici salis, resurget ex hoc busto atque in-
 tegrascet.

At longè citior expeditiorque per *pyrotica* obtingit calci-
 natio: eaque interdum absque actuali igne, ut plurimum ve-
 rò non nisi excitatâ per illum potestate *potentialis* ignis per-
 ficitur. Sic quando chalcântho & sali, pari ferè singulorum

*Natural.
 histor. lib.
 33. cap. 6.*

*Calcinati
 mercurii
 vivi per so-
 lum ignem
 actualem.*

*Tyrocl. lib.
 2. cap. 13.*

*Calcinati
 mercurii per
 ignem po-
 tentialem.*

pondere, mistus, in sublime agitur hydrargyrus, salisque crystallini formam assumit: uterque concurrit ignis; utriusque operâ in lucem editur tum *cinnabaris factitia*, tum *arcanum corallinum*, quod Paracelsi nomine commodabile fecit Crollius, tum *turpetum* quodque *minerale*, tum *mercurius dulcis*, tum de genere hoc innumera alia. At *præcipitatus albus Beguini*, quem mercurium catharticum, quod per inferiora tantum purget, nuncupant, secluso omni calore actuali, confit.

Calcinatio
argenti vi-
vi per so-
lum ignem
potentia-
lem,

Calcinatio
eiusdem per
ignem po-
tentialem
& actuali-
lem simul.
Primum in
humido.

Immersum stygijs liquoribus hydrargyrum currentem, si duas tresve septimanas stare in loco frigido permiseris, videbis resolvi atque compingi in sal glaciale, quod muria vel aquæ salitæ injectum, coibit protinus in pulverem cineracium, prorsus similem ei, quem aquæ fortis ministerio conficit, albumque præcipitatum Beguinus, uti dictum, appellavit. Sin actualis interveniat ignis, pulverem efficies concolorem minio aut lithagyrio: qualis est ex aquâ forti *præcipitatus rubens* Beguini, & ex oleo sulfureo *flavus* ejusdem autoris: *turpetum* item *minerale* seu *mercurius præcipitatus*, quem ex aceto sulfureo Crollius eodem modo paravit. Atque sic quidem in humido mercurius, cum vel sine igni actuali calcinatur.

Pōst in Sicc-

In sicco autem calcinatur non per humores stygios, sed per materiam, ex qua illi primitus elicitum sunt: tumque pro aquâ forti chalcantion & nitrum, pro oleo sulfuris ipsum sulfur, pro spiritu salis sal crudus usu venit. Ita sulfuri concoctus hydrargyrus gleba fit rubens, quam *cinnabarin* vocant. Crollius ex sale petrae, chalcantio, alumine, viâ sublimationis, *arcanum corallinum*, aceto tamen stillatitio intersperso, conficit. Consimiliter ex chalcantio & sale *sublimatus* vulgò, quod supra diximus, paratur: Ex sublimato hoc atque ex argento vivo, *mercurius dulcis*, arcanum, uti apparet, Crollii, quod miro & simplici artificio homogeneo fieri scripsit, ipsum artificium tacitum reliquit, cujus hæc summa est.

Asservia-
mercurio
dulcis.

Sublimatus in mortariis marmoreo, ferreo, vitreo, deglutit absorbetque vivum, beneficio diligentis trituræ, asperso subinde, ut facilius in unum coalescant, madore modico lotij. Mercurius ita subactus, ac sublimatione in furno arenoso exal-

exaltatus, concrefcit in maffam folidam ac lucidam, quæ à ffordibus in fundo remanentibus fedulò fecernitur, extenuaturque in pollinem, moxque fecundò itemque tertidò fublimatur, & ut docui, purificatur, demumque contrita *pulvis* evadit *crystallinus planè infpidus*, in quo corrofivos vitrioli & falis fpiritus, quibus fublimatus fuit, mortificatos effe, Crollius perfuafiffimum habet. Veruntamen rem penitiùs introfpecientibus, non tam mortificatio hoc effe videbitur, quam dilatatio atque extenfio fpirituum erodentium: quorum violenta afperitas, ficuti mitiffimam mercurii temperiem in fublimato vulgari fupprimat atque obliterat: ita in altero fublimato eadem, pondere mercurii duplicato, committigatur. Nec alia inter utrumque differentia eft, quàm quod in uno major corrofivi copia minorem mercurij vim obfcuret, in altero major mercurij quantitas minorem corrofivi potentiam hebetet ac frangat. Quare utrobique vivunt corrofivi fpiritus, fed illic liberi & fui juris, hîc verò fub ditione mercurij: illic dominantur & præfunt, hîc fubfunt & domantur. Terna autem fublimatio adhibetur, tum uti mercurius recens adjectus atque immixtus, cum fublimato & corrofivis decentem ac confantem unionem ineat, tum etiam ut feparatio fiat ejus, qui uniri renuit, & fordium ab uftione provenientium. Ea demum vera corrofivi mortificatio eft, quando fublimatus vulgi in aquâ communi diffolvitur, inftillatoque lixivio tartari fed herbarum, repercutitur. Ita enim cauftica vis reverà extinguitur & quali fepelitur, ac pulvis fuperfies & deciduus, depofitâ in aquam acrimoniâ, longum valedicit corrofivo, fibi vivere incipit, flavefcens inftar turpeti alicujus, & nifi parandi obftaret facilitas, nulli turpetorum poftponendus.

*Crollius ca-
figatur.*

*Facillimus
turpeti mi-
neralisp-
randimo-
dus ex fub-
limato vul-
gari.*

Posthæc tamen omnia vivit mercurius, dubiamque liquoris æterni æternitatem *reductio*, ficuti auri quoque confantiam, fancit ac firmat. Nullus eft præcipitatus, quin poffit reduci, *Crollius* ait. *Obferv. 3. ad merc. præcipit.* Mercurius vigefies fublimatus, præcipitatus, coagulatus, & panè fixus, iterum recrudescet in argentum vivum cum exiguâ aut ponderis aut fubftantiæ fuæ jacturâ, verba funt *Thome Monfieri*

*Liquoris
æterni æter-
nitatis con-
firmatur
reductione.*

Angli lib. 3. Epist. medicinal. Scholtz. 34. Ipsa autem reductio per cineres clavellatos aut tartareos commodum peragitur, quibus miscetur sublimatus quisque seu præcipitatus, misturaque ulterius cum pauculo luto pinfitur. Massa in sphæru-
las divisa in retorto vase, aperto igni, applicatoque excipulo, & juncturis bene obturatis, ne pereat quicquid mercurij pro-
volaret. Sicuti pelles integras illæsasque compressus ad mo-
dum sudoris permeat, ita quoque ex globulis exustis pro-
rumpit confluitque, ne minimâ factâ rimulâ aut fissurâ. Soleo
quandoque salem armoniacum interserere, tum inprimis, ubi
plus justo fixior est Proteus, sicuti est is, qui solo actuali igne
excoctus inaruit. Rei enim volaticæ consortio promptius
redire ad ingenium irrequietum fugitivus discet.

*Fernelius
reprehendi-
tur.*

Quapropter fallit oppidò falliturque *Fernelius*, qui ustione
putat nativam hydrargyri temperiem dissolvi, & aqueam
ejusdem substantiam consumi atque exhauriri, cineresque
hoc ipso differre ab argento vivo, quo acetum ab ejus usta
fæce: *lib. de luis vener. curat. cap. 7.* Nam usta aceti fæx reipsâ
cinis est: At hydrargyrus crematus solam cineris similitudi-
nem circumfert. Aquea autem mercurii substantia ustione
nequaquam consumitur atque exhauritur, sed absconditur
duntaxat atque obtegatur, nec ejus nativa dissolvitur tempe-
ries, sed occulta manifestatur, manifesta occultatur. Docet
hoc resuscitatio artificiosa, per quam ex cinere in vitam ver-
sipellis ille Proteus revocatur: Eademque ipsa adversus Fer-
nelium, qui pro frigidâ & humidâ hydrargyri naturâ acerrimè
dimicat, delitelcentem tacito hydrargyri sinu merum ig-
nem, velut digito monstrat.

*Mercurius
vita & Be-
zoarticus.*

Si quid loci reliquum est, horum etiam referemus tum
mercurium vita, tum qui eadem radice pullulat, pulverem be-
zoarticum mineralem. Compositio utriusque, docente *Quer-
cetano*, fit per spumam venenosam, quam evomunt duo dra-
cones, simul conjuncti, agitati, & tandem calefacti manu
Artistæ: *Pharmacop. restit. cap. xviij. Tit. 4. Theriac. cœlest.
dicta.* Duum draconum, unus *stimmi*, alter *mercurius* est subli-
natus. Qui ambo in pulverem comminuuntur, miscenturque
variâ proportionem. *Crollius tit. fl. butyr. antimon. æquales*
utriusque

utriusque partes fumpfit, libram videlicet antimonij & tantundem sublimati: At *tit. antimon. Diaphoret:* antimonij prodigus, sublimati parcus, libram hujus unam, illius tres deprompsit. Quercetanus quoque æqualiter utrumque *in fine cap. 16. Pharmac. restit.* Rectius verò illi procedunt, qui *Be-* Lib. 2 Ty-
guini proportionem secuti, libræ uni sublimati, non plùs seli- roc.oap.12.
brâ stibij adjungunt. Hoc enim pacto multùm expeditior stillatio futura est liquoris flavi, qui in arenæ foco obliquè erumpit, *spumaque venenosa* tum à Quercetano tum à Beguino appellatur, alijs *butyrum antimony* dicitur, quum tamen aluminis aut sacchari modo in excipulo indurescat, ipseque Crollius in liquore butyroso seu gummoso, ipsissimum *glaciei* instar & animadverterit & fastus sit. Quod si inter stillandum, guttæ in collo retortæ concrecant, ut sæpè fieri solet, eo apparente, mox carbonem ignitum cum forcipe adhibet Crollius, tam propè, ut vitro non noceat & tamen resolvat ac liquefaciat, idque toties iterat, quotiens necesse fuerit, ei inprimis fini, ne obstructione impediatur distillatio. At enim verò decurtatâ priùs ac decenter amputatâ retorti vasis proboscide, nullum neque in stillatione impedimentum, neque ex impedimenti remotione tædium fastidiumque futurum est. Neque etiam rectificatione materiæ stillatæ opus: Sed simul atque illi aquæ calidæ affatim affuderis, fidet paulatim lætescente in liquore pulvis niveus, qui diligenti ablutione edulcatus, *mercurii vite* nomen sortitur. Fit & in frigidâ, pulveris hujus nitidi præcipitatio, sed tum demum, quum spumam virosam modico arenæ calore liquefactam, frigidæ infundas. At aqua succo chalcanthoso ebria, miti decoctione asperimus fit liquor, qui obliquâ stillatione per focum arenæ elutriatus, puro puto vitrioli spiritui ambiguam faciat palmam.

*Butyrum
antimonij.*

*Mercurius
vite.
Eius præci-
pitandi ra-
tio gemina.*

*Spiritus vi-
trioli ex
butyro an-
timonii re-
soluto.*

Pergit in Bezoardico minerali Quercetanus: *Hæc, inquit, Bezoardi-
spuma venenata ad temperiem adducitur, & bezoardica redditur, cum Mine-
solâ admixtione illius ignis balsamici naturæ: quæ mixtio non fit si-
ne magnarum turbarum, ebullitionum, & seditionum excitatione: An-
timumium
talem imbecilliori ac fortiori superato, belloque confecto, amica & diaphore-
salutaris inducitur pax. Si rectè Sphingem hanc intelligo, per* ticum &
ignem

*Crollii:
Mercurii
aliorum
diaphoretici-
cus.
Spiritus ni-
tri ignis
naturæ bal-
samicus: &
quart.*

ignem naturæ balsamicum, spiritus nitri indigetatur (quan-
quam *Crollius* nec aquâ fortî ineptè utatur) qui balsami qui-
dem nomen cum alijs salibus commune habet, ut & commu-
nem naturam balsamicam, cujus merito *οὐκ ὀλίγαι ἰσχυρίσιν* sa-
les Dioscoridi dicuntur, Plinio verò defunctorum & putre-
scentium corporum vindices tam strenui, ut per secula ea du-
rent. At ignea vis, sicuti in nitro uberius quam reliquis sali-
bus, ita & in nitri spiritu illustrius, quam cœteris salium spi-
ritibus emicat. Utque ignem sales alij fugiunt, nitrum am-
plectitur: ita spiritus nitri, etsi per se igni inimicus, hoc ta-
men præ alijs sui generis spiritibus peculiare obtinet, ut unâ
cum salibus vegetabilibus coactus, matris ad ingenium re-
vertatur, flammamque quam alij salium latices extinguunt,
ipse ultrò tum concipiat; ut nihil nunc de mirabili flammeo
fulgore dicam, quo undique excipulus, animam agente ni-
tro, collucet, indice locupletissimo indolis, quæ in spiritu vi-
get, igneæ, quæ tanta est, ut nihil ferè in salium familiâ sit,
quod metalla ac lapides promptius atque efficacius liquefa-
ciat calcinetve. Certè quemcunque ignem nitrarius latex,
cum butyro antimoniali liquefacto confusus, immanitate fu-
rendi provocat. Et hæ sunt illæ turbæ, illa ebullitio, ea sedi-
tio, quam excitari Quercetanus scribit, admixto igne balsa-
mico: cujus admiscendi modus talis omnino est, qualis in
tartari vitriolati confecturâ, affundendi spiritûs chalcanthi-
ni ratio, quam confecto bello, initaque pace, Quercetanus
innuit, Crollius totâ materiâ planè solutâ, expressius deter-
minat. Quin & auri semunciam Crollius huic operi ingessit:
idque dum fecit homo auro corporaliter præparato tam infe-
stus infensusque, credo ædepol, eum aut nobis illudere, aut
sui ipsius oblivisci voluisse. Idem materiam solutam præcipit
indere alembico benè lutato, additoque receptaculo cum ca-
pitillo, juncturis bene munitis, servatis postea gradibus ignis
phlegma abstrahere spacio bidui, ultimò fortificare ignem, ut
fundus cucurbitę incandescat, denique calcem in fundi parie-
tibus hærentem, colore subflavo, instarque cornu adusti &
calcinati, siccissimam, hiantem, insipidam, per dimidiam ho-
ram ignire, in quâ corrosiva omnia mortua esse asseverat.

Verum

Verum enimvero quibus faciliior operandi via curæ cordique est, ij neglectâ tædiosâ destillatione, liquorem gummosum spiritu nitri combibitum, vitreâ in scutellâ super arenâ leniter decoquunt, donec indurescat: induratum, in crucibulo ustione per quinque aut sex horas continuatâ exercendo, in pulverem vertunt cretaceum, in quo quantum quoad currendi actum corrosiva mortua sunt, tantum ad figendi efficaciam, suo ipsius funeri superstites, vivunt. Sed neque eorum opera successu caruit, qui ut modo dictum pulverem bezoarticum conficerent, mercurium vitæ sumpsere in manus, eumque ter quaterque spiritui nitri immersum, tandemque excocto singulis vicibus liquore solidatum, urere non desierunt ac versare tantisper in tigillo fusorio, dum pulverem nanciscerentur eundem, quem hætenus ex spumâ venenatâ & Quercetani ænigmate eruimus.

Nunc verò videndum, an locum, quem occuparunt, tueri duo pulveres possint, quos descripsimus. Quod si enim Crollii, Beguini, Barthii, aliorumque judicijs standum, migrare hinc cum mercurio vitæ cogetur bezoarticum minerale, & hydrargyro uterque valedicere iussi, capeßere se quamprimum ad domum familiamque sibi. Nec de nihilo est controversia hæc, quum nomina rebus consentire, atque inde denominari, unde ortum duxerint, par sit. Quare immeritò atque injuriâ mercurialibus, annumerabuntur, quæ ex mediâ sibi economiâ deprompta sunt. *Beguinus* certè tum mercurium vitæ tum bezoarticum minerale inter calcinationes antimonij descripsit, secutus fortè *Crollium*, qui & ipse vitalem tit. flor. ant. correct. Basilicæ inseruit, bezoarticum nomen prætexuit antimonij diaphoretici. Caussam Crollij ac Beguini plene egit, planè dixit, *Jeremias Barthius in Not. ad Beguini cap. 12.* 2. Cujus verba, quæ consideratione dignissima sunt, non piget huc adscribere. *Doctissimi quique ac exercitatissimi Chymicorum Coryphaei pulverem hunc à mercurio sublimato provenire arbitrantur. Unde eum albissimum mercurij corpus, liquorem gummosum mercurialem, & ubi is rite preparatus est, vita mercurium nuncupant. Verum pulvis hic emeticus, nihil aliud est quam regulus antimonij, spiritu sublimati vitriolico dissolutus & calcinatus:*

*Facilis per-
randi bezo-
artici mi-
neralisra-
tio.*

*Bezoarti-
cum mine-
rale ex mer-
curio vita.*

*Nobilissima
controver-
sia de ori-
gine mercurij
vita &
bezoartici
mineralis:
sit ne ex
mercurio an
stibio.*

huius spiritus plus aut minus iste pulvis in se continet, quo magis aut minus est elotus. Spiritus autem vitriolicus extremam habet sympathiam cum metallis, excepto auro, & tanto maiorem aut minorem cum reliquis mineralibus, quanto magis aut minus ad metallorum naturam accedunt. Et quia regulus antimonij magis ad naturam metallicam accedit, quam Mercurius, fit, ut distillando Mercurium sublimatum cum antimonio, spiritus vitriolicus sublimati relinquat Mercurium, & sese associet regulo antimonij seque calore urgeri & expelli animadvertens dissolvat & calcinet regulum, abeatque per retortæ rostrum in liquorem gummosum aut oleosum; qui cum guttatim in aquam, qua in recipiente est, defluit: Spiritus vitrioli in aqua se dissolvit ac dispergit: Regulus verò ad fundum recipientis, sub pulveris albi formâ decedit. Hoc etiam sapore aque, spiritu vitriolico impregnata, & fusione hujus pulveris emetici ad ignem magnum folium, in verum regulum antimonij abeuntis, cognoscitur. Præterea toto liquore gummoso destillato, nihil amplius in cornutâ restat, quam Mercurius sublimatus & sulfur antimonij, cumque hæc magnam habeant inter se sympathiam, dando ignem suppressionis, in collo retortæ in cinnaberim sublimantur. Unde infallibiliter concludo: Pulverem emeticum nihil aliud esse, quam regulum antimonij calcinatum, per spiritum vitriolicum, qui est in sublimato. Hæc ille.

At ab alterâ parte Barthio & focijs contradicit alter Bequini scholiastes Christophorus Gluckradius, atque ita decernit, Butyrum, quod progreditur ex sublimato & antimonio simul junctis, Mercurium sublimatum potius esse, nihilque accedere de antimonio, nisi quod hoc ipsius liquiditatem promoveat, neutiquam aliàs in hac formâ progressuri absque antimonij adjectione. Nullo itaque modo ab antimonio, sed potius à Mercurio sublimato denominationem accipere. Gluckradio per omnia assentitur A. Sala Anat. Antim. Part.

2. Sect. 3. tit. Bezoart. antim. Fit etiam, inquit, pulvis quidem albus sudorificus ex oleo quodam aut liquore minerali (qui destillatur ex Mercurio sublimato & antimonio mixtis inter se) & spiritu nitri aut aquâ regis. Verum enimvero pulvis iste non debet vocari propriè antimonium sudorificum: quandoquidem benè perpenso & examinato hoc

hoc negotio, manifestè comperiamus, nihil hoc aliud esse, “
 quam Mercurium præcipitatum tali formâ: Nam distil- “
 lando dictum liquorem mineralem, omne antimonium re- “
 manet, & non procedit distillatve aliud, quam portiuncula “
 aliqua Mercurij sublimati, tametsi non velim negare, posse “
 hîc remanere exiguum aliquam proprietatem antimonij, “
 quia per medium ejus transivit. Atque hinc fit, quod hic pul- “
 vis non amplius appelletur antimonium diaphoreticum (quod “
 nomen obtinebat apud aliquos chymicos, antequam rem be- “
 nè examinatam aut exploratam habebant) sed Mercurius be- “
 zoarticus, seu nobile illud efficax ac tutissimum diaphoreti- “
 cum, quod Mercurij consortio spiritus nitrarius, eodem au- “
 ctore, producit Sect. 1. aphor. Chymiatri. 39. Citari etiam hæc “
 eius sententia potest ex Sect. 2. Aphor. Chymiatri. 34. *Ar-* “
gentum vivum ut vomitivum fiat, modus optimus preparandi est, “
cum antimonio id distillare, inque pulverem album & insipidum, “
quem Mercurium vita vulgò vocant, redigere.

Ego verò in Sublimato & Stibio videre mihi videor atque *Controven-*
 audire duas illas mulierculas litigantes coram tribunali Sa- *sia decisio.*
 lomonis, & super filio in medium posito, duo illa monosylla-
 ba, quæ universam hominum vitam versant, EST, NON, tan-
 quam ferram quandam inter se invicem reciprocantes. Ar-
 duum autem hoc in casu & difficile, legitimam prolem veræ
 matri adjudicare, veræ proli legitimam reddere matrem.
 Nec ego hîc mihi Palæmonis partes sumere ausim, sed alio-
 rum judicia maturrima expecto, qui litem non gladio, ut
 Alexander magnus nodum gordium, discindant, sed pruden-
 tia Salomonis dissolvant. Interim tamen non dissimulo, fa-
 vere me illorum sententiæ, qui uni Mercurio progeniem eam
 vindicant, fretus rationibus atque argumentis, quæ statim
 subjungo.

Credibile est, illud extillare, quod extillare aptum natum: *Concludi-*
 quod tale non est, nec extillare. Iam verò inter omnes con- *tur pro mer-*
 stat, spiritum vitrioli aptissimum esse ad stillandum, ut de eo *curio.*
 nec dubium nec lis sit, sed tantùm de comite ejus pulvere,
 quem ex mercurio, antimonio, non prodiisse: id verò à prom-
 ptitudine stillandi, quæ naturâ mercurio inest, antimonio

*Apertendo
ad stillan-
dum Mer-
curium: inop-
tando sti-
bii.*

deest firmiter, putō, concluditur. Itaque Barthio, qui regulum antimonij introduxit, non tam laborandum erat, ut doceret, quomodo spiritus vitrioli calcinaret regulum, quam demonstrandum, quomodo calcinatum secum raperet, sibi-que, cum stillat, insinuaret, sibi concorporaret. In hoc enim cardo rei vertebatur. Nec allegata sympathia aut juvare eum, aut nos erudire, potest. Videmus namque spiritum vitrioli in distillationibus vitrioli, in calcinationibus æris ac ferri, ipsum etiam Martem ac Venerem à tergo relinquere, inque vase cornuto destituere. Qui clarissima sibi dilectissimæque metalla deserit, quonam quæso pacto rei alienioris remotiorisque tam arctis tamque tenacibus implicetur amplexibus? Hoc Barthio quidem enodandum incumbit. Nos verò non angit ea difficultas, qui rem omnem ab alite mercurii ingenio deducimus, statuimusque, minimè absurdum esse, ut quemadmodum mercurius spiritu chalcantino stipatus sublimabatur, ita spiritui vitrioli ad stillandum compulso idem ipse more indivisi Achatidis, vice versâ adhærescat. Quapropter nec Glukradium improbamus, qui nullas alias hoc in negotio partes concedit stibio, quam promovendi liquiditatem sublimati: Nisi, quod nuda verba dederit, & quomodo liquiditatem eam stimmi promoveat, reticuerit. Promovet autem (meâ sententiâ) liquiditatem sublimati non aliter, ac bolus, sabulum, argilla, laterum farina silicumque aut vitreaminum, salibus intermixta, salium stillationi subsidiarias porrigunt manus.

*Stibium in
stillando
promovet
liquiditatem
sublimati.*

*Stibium
quomodo
in stillando
liquiditatem
sublimati pro-
moveret?*

Pari ratione stibium interventu suo sublimatum usque ad minimas particulas disjungit ac discontinuat efficitque soliditate ac stabilitate suâ, ut ne ex coëant, coëantes sublimentur (utique fieret, si unitæ perseverarent) sed distractæ ab invicem atque determinatæ, pro se quæque dictum sequantur emanantis spiritus chalcantini. Nam quod porrò Glukradius negat, sublimatum tali formâ progressurum absque antimonij adjectione: in hoc feret calculos & suffragia eorum, qui pro magnesiâ magnetem substituentes, & spumam venenatam nacti sunt, & ex spumâ venenatâ pulveres, de quorum natalibus omnis hæc disceptatio instituta est. Quem-

nam

nam verò ex lapide herculeo regulum finger nobis pingetve Barthius? Cui & hoc diligenter ruminandum proponimus, quod litigiosi pulveris quantitas, proportionem non stibio sed sublimato respondeat. Quoniam auctâ atque imminutâ sublimati quantitate, manente eodem antimonij pondere, pulvis quoque stillaritiis, destillatione sedulâ atque accuratâ, auge-
 tur & imminuitur: Non verò contrâ, aucto immutatove antimonij pondere, manente eadem sublimati quantitate, crescit etiam decrescitve pulvis. Ita, verbi gratiâ, ex librâ sublimati & selibrâ stibij elicui pulveris candidi trientem & duas drachmas: ex sesquilibrâ sublimati & selibrâ stibij, accepi sex pulveris uncias & tres plus minus drachmas: ex selibrâ utriusque non plus sextante nactus sum. Fortè etiam nec *Crollius* plus butyri ex librâ sublimati & tribus antimonij libris, quàm ex libra una sublimati itemque unâ stibij librâ

(*Credo equidem, nec vana fides ---*).

adipiscetur: ut proinde inconcussus sit, proportionem pulveris totiensdicti non à stibij, sed à sublimati proportionem in totum dependere. Atque, ut hoc quoque addam, quod maximi ad rem momentî est, & optimè ab Angelo Sala observatum, exstillato funditus liquore omni, omne antimonium remanet, quod ego ex pulvere in retortâ residuo, beneficio fusionis insolidum recepi: tantundem, inquam, antimonij recepi, quantum retorto vasi ante stillationem, concideram, ne granulo quidem intercepto. Etsi neque hoc diffiteor, redux hoc antimonium sicuti quantitate, pondere, liquabilitate, odore, nigredine idem fuerit cum pristino ac crudo: ita non parum variasse quoad substantiam, quæ in reduce apparuit nec ita solida nec micans, sed lacunosa, pustulosa, fragilis, obscura, plurimis undique cavernulis, instar spongiæ & ut cortex sine nucleo hians, nec tamen reguli expers, licet eum non sine labore & difficultate (& quidem per salem petræ, & salem salis petræ, carbonumque pulverem) extuderim, ut suspicio omnis, vacuefacti antimonii, egressique ex eo reguli, ab hac etiam parte, funditus sublata sit.

Ex dictis duo extruimus: Vnum, quòd pulveres contraversi rectius ad mercurium, quam ad stimmi referantur. Alter-

*Quantitas
mercurii
vix, pro-
portionem
sequitur
non stibio
sed subli-
mati.*

*Exstillato
antimonio
li butyro,
antimonium
omne in re-
torta restat.*

*Figmentum
Barthii de
mercurio
sublimato
deque sul-
fure anti-
monii, &
ex utroque
composita
cinnaba-
ri.*

*Cinnabaris
imagina-
ria, elata,
sit Mercu-
rius vitæ.*

*Vestigia ex-
pressa regu-
li antimo-
nialis apud
Dioscori-
dem & Plin-
ium.*

*Mercurii
vitæ diffi-
cillima re-
ductio seu
revivificatio.*

rum, quod manifestò falsum sit, quod Barthius prodidit, nihil amplius in cornuta restare, quam mercurium sublimatum & sulfur antimonii. Nam quisquis mercurij quidem seu vivi seu sublimati illic vel atomum videat, plusquam lynceus sit oportet. Solum antimonium in fundo relictum est; idque tale ac tantum, quale quantumque modò descripsimus. Si quid in collo retortæ elevatum est, id non cinnabaris est, sed aqua calente dissolutum, in pulverem niveum, eiusdemque omnino generis, cujus & Mercurius vitæ est, dilabitur.

Quamobrem quam frustra nos ad cornutam ablegat Barthius, ut toto liquore gummoso destillato, inibi factitiam (re-
ctius fictitiam) ex Mercurio sublimato atque antimonii sulfure cinnabarin contueamur: tam sedulò cavendum nobis erit, ne fusione seducamur, qua in verum antimonij regulum mercurius vitæ eidem auctori abire visus fuit. Rerum enim similitudines vel Argo oculatiorem decipiant: Imposueruntque, hoc ipso in negotio, *Dioscoridi & Plinio*, ut regulum antimonij uterque haberent pro plumbo. *Εάν ὀπώλειον καὶ μόλις δῶ, Dioscorides ait lib. 5. cap. 99.* Quam sententiam *Plinius* hisce interpretatur verbis: *Ante omnia autem urendi modus necessarius est, ne plumbum fiat.* Ideoque & faciem antimonij *plumbosissimam* intelligi, idem affirmavit *lib. 33. cap. 6.* Vt dixi, regulus iis innotuit, sed sub specie plumbi. Sicuti autem facillimum erat, inter utrumque discernere, & vel malleo explorare, quantum inter se invicem distent, quum mallei, quo in laminas plumbum duci amat, impatiens sit regulus, & ad primum levemque ictum in frustula diffiliat: Ita inter regulum & regulum discrimen ponere, hoc opus, hic labor est, ac ne *Sosia* quidem fas, *Sosiam* à Mercurio inter noscere: Tentandum tamen, ne aut Mercurio aut nobis ipsi defuisse videamur.

Mercurius vitæ, si pari facilitate ac modo, quo quave cœteri, quos recensuimus, pulveres sublimati ac præcipitati resuscitantur, expergisceretur, utique universa disquisitione hac supersedere possemus, & verbis parcere, ubi res ipsa loqueretur, raptoque ad sensus testimonium Barthio occinere illud Ovidii:

Nec

Nec locus ingenio est : oculi , se iudice , vincent.

Nunc ea est Mercurii vitæ conditio , ij mores , ut media ac
 modos , viresque cinerum ac salium , nec non ignis quamvis
 violentissimi potentiam , quibus alia omnia Mercùrاليا edo-
 mantur inque veterem figuram revolvuntur , ipse triumfet
 & quasi nativæ immemor mobilitatis ac vivacitatis irrequie-
 tæ , ad soliditatem stabilitatemque metallicam aspirârit , hoc
 argumento quod ad focum follesque aurifabrorym excoctus ,
 intra semihorulæ momentum liquefiat more metalli , effusuf-
 que ex candescente crucibulo concrefcet in vitrum multis ve-
 lut ex argento granulis , ijsque rotundiffimis , hinc inde in-
 terftinctum. Vitrum hoc eidem igni denuò impositum , ubi
 per horæ quaternionem præterpropter ebullierit , superiore
 quidem parte in scoriam nigerrimam , nec sine multo perpetuoq;
 fumo , comburitur , at in imo coit in massam fimillimam
 regulo , qui ex stibio conflatur , & ut hoc etiam in transitu
 moneam , plumbi imitatricem in hoc , quod facilè perforet
 vasculum fusorium , quod idcirco ea ratione , quam in capite
 de stanno ac plumbo docuimus , adversus rupturam solemus
 communire. Quare quum reguli plurimum , nec vitri mini-
 mum Mercurius vitæ habeat , considerandum etiam atque et-
 iam est antimonij patrono , quomodo vitrum regulo , regulum
 vitro conciliare velit. Totum enim vitæ Mercurium regulo
 mancipat , excluso penitus post habitoque vitro , quod ipsum
 tamen momentum non exiguum sibi in illo , uti ostensum est ,
 vendicat : Adeoque , aliquid aliud præter regulum antimo-
 nialem Mercurius vitæ erit , quum partem sui unam regulo ,
 alteram vitro debeat. Vnde jam imposterum , non tam labo-
 randum Barthio , ut inter utrumque Mercurius vitæ distribu-
 tur , quàm explicandum , quânam fieri possit , ut unum idem-
 que stibium , uno eodemq; & igne & modo , in regulum simul
 ac vitrum redigatur. Hic verò labyrinthus non intricat eos ,
 qui Mercurij partes sustinent : habent enim in promptu , quo
 sese extricent atque expediant : nempe notissimam mutabi-
 litatem Protei , tot tantarumq; formarû , etiam contrariarum ,
 quibus Mercurius subinde amicitur , paratissimum juxta ac
 locupletissimum promumcondum. Itaque nec mirantur , Mer-
 curium

*Artificium,
quo alia
Mercuria-
lia resusci-
tantur, se-
riatur in
Mercurio
vite.*

*Fusio Mer-
curij vite
in massam
constan-
tem vitro
& regulo.
Scoria mer-
curij vite.
Eiusdem
reguli in
unum coa-
ctus.*

*Vis reguli
Mercurialis
in festati-
gillo fusio-
rio.*

curium eundem vitrum fieri, qui modò sal fuerat, inque regulum solidari, qui per se & suapte naturâ nisi liquidus mobilisque regulus videbatur. Mirantur, inquam, non tam formam vitri aut reguli in Mercurio, quàm certum fixæ soliditatis, solidæ fixitatis gradum, quem certo ignis gradu Morpheus attingit. Certus enim ignis gradus requiritur: quoniam quum abhinc quinquennio, opus, remissis habenis furenti Vulcano, urgerem, duo in excipulo collegi, & mercurium vivum, & partem aliquam spumæ venenatæ, post ex spumâ pulverem vivo proximum, qui quum super fornace in stubâ desiccaretur, cochleari argenteo, quo versabatur, livorem, hydrargyro peculiarem, largè liberaliterque allinebat: prætereà nec immorigerum se præstabat, sive ipsum per se, sive spiritu nitri calcinatum, reducere tentarem. Ita scilicet hydrargyrus sublimatus moderato calore ad fixitatem deducitur, immodico partim reviviscit, partim in præcipitati levioris insolidique naturam descissit. Certi tamen modi est ea fixitas, non absoluta: neque à reducendi difficultate, impossibilitas reviviscendi inferenda est *Crollius* ipse in *antimonio* suo *diaphoretico* observavit, quòd parum ejus se sublimet, reliquum non in fundo jaceat, sed fundi parietibus adhærescat: Ac quamvis hæc terra sitiens fixa sit, negat tamen eam in cineritio, optatæ & expectatæ fixationi solere respondere. Ego quoque Mercurium vitæ, pulvisculo tartari purificati permixtum, & modico attamen diuturno calore in arenâ exercitum, vidi liquoris æterni guttulam unam atque alteram suffusse. Atque sic quidem si non infallibiliter, certè plus quàm probabiliter pro hydrargyro, in hac quæstione statûs, conclusum est. Tu verò, quisquis es, benivole lector, æqui bonique, quæ dixi, imò etiàm quæ non dixi, consule,

--- & si quid novisti rectius istis,

Candidus imperti; si non, his utere mecum

LIBRI PRIMI FINIS.

*Mercurius
vita, certo
ignis gradu,
ad certum
fixitatis
gradum
pertingit.
Mercurius
vita in ut-
ram redux
proficit.*

*Sublimatus
modico ca-
lore fixis-
simus; im-
modico vi-
vus.
Fixitas ea
non est ab-
soluta &
ex asse.*

*Mercurium
vita app-
tens pristi-
nae vivaci-
tatis &
mobilitatis.*

ANTONI GVNTHERI BILLICH
 Archiatri Oldenburgensis

OBSERVATIONVM
 AC PARADOXORVM
 CHYMIATRICORVM

LIBER II.

CAPVT I.

DE

VSV CHYMIÆ.

CHYMICA ars auro, quod quærebat, frustrata, invenit, quæ non quærebat, remedia. Dum nihil eorum, quæ vel in aperto magna mater vel in operto habet, intactum inexpertumq; liquit labor improbus, ut vilia metalla mutaret in aurum, dum singula curiosè excussit & perquisivit, industriâ atque ingenio naturæ æquaturus vires, incidit aliud agendo, in hoc artis medicæ auctarium, dicavitque humanæ saluti fructum fortuitum irritæ aurificinæ, certè non pejorem auro, si quis rectè norit uti. Utendi modum methodumque Hippocrates discipulum suum in suos mores decentemque habitum formaturus docuit: *Medicamenta, ait, tum eorum simplices facultates, tum si quæ descriptæ sunt, probè tibi memoriâ teneantur. In animi etiam notione reponantur, quæ ad morborum curationem pertinent, eorumque modi quot & quomodo in singulis se habeant. Hoc præceptum sedulò, quantum in nobis est, sequemur: quippe quod in re medicâ principium, medium & finem obtinere, divinus senex præclare sanxit,*

*Ars Al-
chymistica
quasi Al-
egmistica
vid. Catz.
in Emblem.*

*Oraculum
Hippocra-
tis.*

N

maxi-

*Attestu-
risimus i-
bis.*

*Chymico-
rum de suis
medicamē-
tis crepēis
streperis,
streperi cre-
pitum.*

*Chymico-
rum teme-
ritas flagi-
tiosa pub-
licis legibus
sacerenda.*

*Beguinū
erium suū
ante vultu-
riam.*

maximi momenti sententiam ratione non minus arduā exaggerans. Ita fiet, uti mediā inter infestos atque obnoxios viā, nec nūllum medicinis chymicis, nec minimum tribuamus, sed rem ex re arbitrari, decens amorī atque odio æquilibrium statuamus. Sicuti enim nihil moramur moram eorum morosiratem, qui superstitiosā antiquitatis veneratione demerati, recentia Chymicorum inventa superciliosē fastidiunt ac spernunt: Ita nec Paracelso nec pullis ejus assentimur, quibus nihil quidquam sapit, nisi quod fumum fumumque spagiricum redolet: Id demum extollunt ac narrant, ut pueri lunonis avem: sunt cætera nugæ. Itaque nihil ferē nisi rincturas formales, astrales, cœlestes, balsamicas, vitales, spirituales, magneticas, sidereas hiantibus crepant buccis: sibi rerum medullam nucleumque vendicant, alijs cassa putamina relinquant, inanem corticem, nauci & nescio quas relolalceas quisquilias: se frugibus & purissimā farinā frui gloriantur, reliquos non nisi glandes manere horridosque fursures: Quamque cœteri vix vitrum lambant, illi soli attingunt pulsem, soli sapiunt, reliqui velut umbra feruntur. Vnde nihil miri, quod plus hodie remedijs, quā morbis laboretur. Dum enim sacrosanctas methodi medicæ leges antiquavit conculcavitque Chymicorum temeritas, dum susque deque habitis indicationibus curativis, non cothurnum pedi, sed pedem cothurno aptavit: ecquid supererat, ni ut non cum rectā ratione, immo verō cum naturā ipsā belligeraret? Hinc humano in macello funestæ animarum negotiationes cœptæque agi per mortes experimenta, carō sæpē emptas, nec cum impunitate tantum homicidæ, sed & magno lucro. Vixque latior unquam porta aut ad infamiam medico, aut ægro ad perniciem, patuit.

Quamobrem Beguinum, qui chymicæ mercis nimis & preciosus nundinator, & gloriosus præco, & lepidus mango, tam frivole in ipso tyrocinij sui vestibulo exultat, ut non tantum suavitatem verū etiam salubritatem ac securitatem eam usitatis medicamētis longē lateq; anteferreret, dignum omnino censuerim, qui nec chartas unquam nec salutem propitias habeat, quemq; torvis semper oculis aspiciat Hygieia iratior. Quod si enim

enim meræ & perpetuæ hîc deliciæ : quid quæso de salibus fiet, quos lotij inamabile virus nunquā deferit? Sed enim nec spiritui tartari ambrosiæ odorem afflavit venusta venus, nec oleo succineo, nec cœteris omnibus oleis, quotquot sicciôr extrusit ignis. Inprimis verò genium oblectare queant stillati ex animantium partibus liquores nectarei, & odoratissima balsama, in quibus omnes suas opes liberalissimè diviniôr gratia profudit, ut nec grave olentis averni fauces jucundius, nec cloaca pestilis amœniùs spiret. Et negemus adhuc remedijs chymicis præparatione inprimi suavitatem? Nam Beguinus quidem, quando in hisce atque alijs nidorem intolera- bilem non persensit, coryzâ laborabat, nec emunxerat na- res. Si tam suavia sunt, quare ijs corrigundis student, atque in vanum student artifices. Quare abolendo empyreumati (quod tamen vix admittit, ut constantiam videas) operam eamque frustraneam ipsemet impendit Beguinus? Quir vi- trioli spiritum, quir margaritarum sales tantoperè edulcare satagunt? Quir in antimonio dejectorio laxum infelicitèr volvunt? Credo equidem, ut gratiam gratiosiore efficiant, veneremque mellitiorem. At enim verò non hanc nobis sua- vitatem commendavit Beguinus: Ea enim ipsi in ulcere ur- guis futura erat. Aliam idcirco quæsitam oportuit, quæ pro- posito reâiùs conveniret: *Cirius*, inquit, *assumuntur*. Id verò est quod sibi palmarium putat & graphicâ comparatione, non sine sarcasmo, illustrandum. Sumantur ergo facilius (neque enim impedio) quorum sæpè ne quidem odorem, caput quan- tumvis ferreum, toleret, quæque solo habitu, robustissimum quemque stomachum exsolvant. Ac de pharmaciâ vulgari splendidum, age, triumphum ducant nobiles ex stibio & hy- drargyro pulvisculi, dummodo quanto horum in fumendo fuit facilitas, tanta quoque sequatur in operando dexteritas ac felicitas. Valde enim metuo, ne quam suaviter intrant, tam laboriosè exeant. Nisi forsan in parte suavitatis ponat Beguinus, quod minimo errore, facillimaque de causâ ver- triculum subvertant, alvum resolvant, palatum inflamment atque excoriant, humores colligunt, salivæ profluvium con- citent, os erodant, gingivas exossent, mandibulas effringant,

*Vox Iacobi,
manus E-
savi.*

linguam tumefaciant ac denigrent, cerebrum nervosque effeminent, viscera corrumpant, artus debilitent, intestina exulcerent, quod cordis palpitationem, crebra animi deliquia, extremorum frigus mortuosum, mortem denique non raro atque atrociter inferant. Hujus enim tam acerbæ suavitatis, tam miseræ jucunditatis, maleficæ salubritatis, periculosæ securitatis, noxiæque innocentiae pauperrima sunt, & esse volunt Dogmaticorum pharmaca. Infelicem verò Quercetani Pharmacopœam Dogmaticam, & non restitutam, sed plane prostitutam. Postquam enim jusculum cremore seu magisterio tartari condire didicit Beguinus: generosum habemus tot apozematum syruporumque compendium, quorum plurimis longissimisque descriptionibus bonas chartas (si quid rectè Beguinus judicat) pessimè Quercetanus prodegit.

Neque verò præparationem nobis Beguinus objiciat, quæ maleficij vis omnis edometur atque expugnetur. Sæpè enim non medela in præparatione, sed aspera pestis latet. Ipseque Beguinus minimè inficias ibit, crudum vivumque hydrargyrum multò mitiùs benigniusve cum homine agere, quam faciat quomodocunq; sublimatus & præcipitatus, quod vis turpethum minerale, quævis mercurij calx; Atque aded à præparatione nequitiam contrahere, & turpes mores, præcipientes in mortem, vitæ infidos, salutem calcantes, limantesque viscera. Erit tamen fortè, ut veneni æmulam feritatem hanc ascribat efficaciam, quam præparatione suis operibus ars ingeneret, quâ efficiatur, ut remedia spagirica

Ingentes animos angusto in corpore versent.

Ego verò odi efficaciam, quæ ut vires habeat, degenerat in virus. Eademque, quantum hic exsuperat, tantum deficit in Catharticis Vegetabilibus, quæ extracta crudis, elaborata rudibus multùm ignavioraprehenduntur: ut videas, nullibi quidem perpetuum esse, quicquid demum de suorum pharmacorum prærogativâ Chymici jactitent.

Nimirum auræa mala promittunt: at, quæ præstant, plæraque fronte speciosa sunt, irrita in recessu, qualia in Sodoma cadavere nascuntur, quæ carpentium manibus in fumum cineresque vanescunt. Qui sapit aut prorsus abstineat, aut
manu

manu aded cautâ tangat, uti non tam ἐδέσματα esse, quam ἡ-
 δέσματα, magisque ad ornatum, quam necessitatem compa-
 rata existimet. Nec Paracelso fidem habeat, qui alchymia
 medicinam propemodum incumbere, sicut cœlum atlanti,
 somniat. Non columna ea est, sed fractus scipio qui non su-
 stinet innixum, sed prosternit. Avita methodus unicum atque
 inconcussum fulcrum est, quo freti, non expavescunt ruinam.
 Methodus densissimis in tenebris claram præluet facem,
 quam cum extinctam Crollius, Paracelsus haut degener catu-
 lus, concupivit, omnem unâ exoculavit medicinam. Metho-
 dus sine chymia medicum facit, chymia sine methodo carni-
 ficem, & ex remedijs vitia, tanto profectò calamitosiora,
 quanta & illa actuosiora sunt. Quibus vera medicina cordi
 est, obsurdescere discant ad illecebrosos Sirenum cantûs, &
 superbas novatorum voces non pluris æstimare, quam rau-
 cum ex tintinnabulo sonum. Ita in Chymicis versentur, ut in
 Ennij poematis, poetarum aquila: atque exsterquilinio gra-
 na legant aurea. Cogitent, summam atque unicam, primam-
 que ac postremam medicamentorum chymicorum dotem esse
 præcellentem *αεθιοπείαν*, sobolem genuinam elementi ejus,
 quo primario functionum administro ars gaudet. Unde tan-
 tum acuminis, quantum illa possident, possidere hanc potis-
 simum ob causam putent, ut eo vel hebetiora exacuantur,
 vel tardiora incitentur, vel ingratoria deliniantur. Adeoque
 pauca hîc medicamenta expectent, plures medicamentorum
 sive stimulos sive condimenta, nec nulla etiam vehicula, cri-
 mina vero tantum non infinita. Sint in pernoscendo animosi,
 in utendo timidiusculi: ac plus dextræ quàm gladio Scan-
 derbeci tribuant. Neque vel temeritatem rationi, vel auda-
 ciam consilio, vel tentamenta experientiæ dominari patian-
 tur. Suprema lex præceptum Hippocraticum esto, & ab eo
 vel latum, quod dicitur, unguem deflectere, piaculum. No-
 bis quidem in sequentibus tam sacrosancta erit præcepti me-
 moria, quam vivo Hippocrates exemplo id ipsum hîc inde
 in scriptis suis expressit, ijs præsertim libris, quos de ratione
 victûs in morbis acutis posteritati reliquit, quosque *Plinius*
 titulo voluminis ptisanæ laudibus dicatî citavit: *lib. 18. c. 16.*

*Sobriè de
Chymicis
remedijs
sentendum.*

*Methodus
dogmatico-
rum, lapis
philosopho-
rum.*

Dabimusque id operam, ut sicuti dicenti auscultamus, monenti obtemperamus, ita neque segnius sequamur præeuntem, ut quimus, si non, ut volumus, licet.

CAP. II.

DE MEDICINA EX VEGETABILIBVS.

Idem sequemur filum, quod libro præcedente duximus: Iteratoque à Vegetabilibus initio, recensēbimus ordine particulas, in quas sectione ingeniosa illa discessere. Sunt autem hæ: *Oleum, spiritus, serum, sal, fuligo, succus.*

Nullum oleum stala-
cticon fri-
get.

Mirifica de Oleis & incredibilia narrat *Quercetanus lib. 1. defns. Hermet. Med. cap. 11.* Norunt, inquit, *Chymici* arte suā frigidas essentias educere nec non olea, macerando scilicet in aquā quatuor semina frigida, ex quibus atque ex seminibus papaveris ea olea extrahunt, aut essentias, quas tu negare frigidas non ausis. Valde vereor, ne tale hūc frigus somniet, qualem ex sale saturnio extudit ignem. Sulfur gelidum nisi fallor σιδηρόφυλον est. Humor substantificus primigenius capitali odio algorem detestatur ac horret: præses ejus unicus ac custos eluit calor. Neque etiam ignem seu calorem naturalem gelu pascit sed occidit. Atque idcirco sui ipsius obliviscitur *Quercetanus*: & quando gelida olea parturit, ridiculum abortit murem. Laudo *Beguinum*, qui indolem in oleis igneam æreamque & agnovit & prædicavit: *lib. 2. Tyroc. cap. 6.* Eaque tanta esse observatur, ut vivax ac spirans aromatum genius, qualis ac quantus per integras eorum libras diffusus est, in paucas olei drachmas contrahatur, & minima olei guttula, integri sæpè manipuli compendium existat. Quare parca admodum sollicitaque manus sit, quæ propinet, & dosin non guttis, sed guttam dosibus dimetiatur. Hoc *Crato* fecit, qui cum disputationi Medicorum, de rectā theriacæ compositione Augustæ Vindelicorum interesset, atque illos de drachmis oleorum destillatorum, loco balsami & aliorum medicamentorum loqui audiret, ne ex temperatā medicinā intemperatam atque calidam efficerent, ut de guttis cogitarent, monuit. Sicuti hoc

ΜΕΤΡΑ
ΦΥΛΑΣ.
ΣΕΣΘΑΙ.

hoc ipse ad *Iosephum Scaligerum* perscripsit *Epistola Exercitar. Iulij patris* præfixâ. Vnde liquet, in auream mediocritatem haut mediocriter peccasse *Crollium* qui duas tresve olei cinnamimini guttas uni indulgit dosi. Etenim tot guttæ vel duabus tribusve dosibus, nec his tantum, sed ferè bisque terque denis sufficerent. At oleo succineo non stillis tantum aliquot temerè ludentis, sed medijs, integris, binis scrupulis & semidrachmis perniciosè grassantis, intolerabile prorsus ejusdem flagitium est. Non hoc pacto languentia frigore viscera recreantur, sed misere flagellantur, exagitatisque humoribus miræ in corpore turbæ cientur in quas cæteroqui suamet sponte prior est ignea illa tenuitas ac pernicitas, cacoehymicis ac plethoricis in corporibus pessimæ seditionis fax & tuba. Imo verò, si quis oleum succineum gustare prorsus nolit, cum eo parùm litigem. Quemadmodum enim quæ calor madidus eliquavit, in precio nobis sunt olea, subtili filo prædita, cassum atque intaminatum matris ingenium referentia: Ita quæ torridus excoxit æstus, ijs utpote nativi oblitis genij ut adulterio ignis pollutis, ut lenta crassitie squalidis, ut semiustis ac supra modum nidorosis, minimum honorem habemus, ac vix pelli, nedum palato convenire arbitramur.

Crollij prodigalitas.

Præcipua olei cujusque aromatit gloria efflorescit in balsamo. Olea aromatica (verba sunt *Crollij*) quia formâ liquida propter effusionis periculum aut vitri rupturam satis apertè & commode circumferri non possunt, cœperunt Chymiatrî cogitare de modo inspissandi. Atqui si ea fuit intentio artificum, frustra excogitata sunt balsama. Spissamentum namque hoc & quæsitâ soliditas, pulvere sacchari satis superque obtineri potest, quo & idoneè nec inutiliter excipiuntur miscenturque olea: quædam etiam necessariò, ceu illud ex virentibus mali citrei atque aurantij corticibus extillatum, quod faciliè rancescit ac vanescit, nisi saccharo, ceu numine aliquo tutelari, sartum tectum servetur. Quid? quod eidem periculo, quod olea aromatica circumstat, sint & salium acetosi spiritus obnoxij? Iidem tamen incustoditi hætenus palantur, nec in tantâ Chymicorum turbâ extitit quisquam, qui eorum misertus sit. Certius ex formâ finis æstimari potest. Balsama formam unguenti habent.

Balsama.

Balsamo-
rum neote-
ricorum cō-
paratio cū
myracopis
necernis.

habent. Quare & eundem cum unguento finem, ipso unguenti nomine significatum. Nam si veterum unguenta intentiore animo contemplemur, ea non ita multum à novitijs balsamis dissidere palam erit, hoc ferè solum interesse, quod in unguentis inchoentur balsama, in balsamis perficiantur unguenta. Accipe, quæ de unguentorum compositione *Plinius* differit *lib. 13. cap. 1.* Ratio, inquit, faciendi duplex: succus & corpus. ille olei generibus ferè constat, hoc odorum. Hæc stymmata vocant, illa hedysmata. Tertius inter hæc est colos, à multis neglectus. Huius causâ adduntur cinnabari & anchusâ. Sal aspersus olei naturam coërcet. Quibus anchusâ adiecta est, sal non additur. Resina aut gummi adijciuntur, ad continentum odorem in corpore. Celerrimè is evanescit, atque diffluit, si non sit hæc addita. Criticorum erit, vocularum apices excutere, & cum *Hermolao* super hoc controvertere: utrum stagma legendum sit, an stymmata. Nos propositi memores, de re ipsâ videbimus, quantum quidem ea ad institutam comparisonem attinget. Putamus autem non duo sed tria esse, quæ legitimâ societate initâ, conficiant unumquodque myracopon. Primum est succus unguinosus sive oleum, quod stigma per me voces licet: Alterum odoramenti summa dos, hedyisma dicunt græci: tertium stymma, quod spissamentum appellare fas sit, cui ex sale, resinâ, gummi, *Plinius* materiam sternit. Hedyisma anima est unguenti: stigma animæ vehiculum: stymma corpus præbet, custodem utriusque. Aromata, merito infusionis, macerationis, decoctionis, insolationis, suave spirantem acuminis odoriferi auram oleo afflant. Oleum vi fragrante delibutum per se coërcet, cogunt, continent, quæcumque crassamentum inducunt, per accidens verò eadem interdum student & hedysmatis. At balsami Neoterici confectio duo requirit, oleum stalacticon, quod animat, corpus, quod animatur. Ars veri stigmati magistra, olea aromatica eâ dotavit & puritate, & efficacia, & elegantia, & vivacitate, ut tantum crassam antiquorum farraginem anteeant, quantum unguenta præstant magmatis, quantum oleum ipsum fratribus & amurcæ. Nec in illis diversum ab hedysmate stigma, aut ab odoramento liquor est: sed ambo pariter sunt, &

unum

unum idemque oleum, & quod fluat, simul & quod oleat, id non aliunde quam ex ipso aromatum succo & sanguine trahit. Illud quidem in promptu est & obuium: multa auctores variant de corpore, cuius accessu condensetur. Resinæ aut gummi rarus ad id usus, aut nullus. Assueverunt ceræ, mannæ, melli, sævo, adipi, extractis. Compositioribus importarunt ambram, molchum, zibethum, balsamum Peruvianum, oleum expressum nucistæ, &c. *Philippus Mullerus* omnibus alijs rorem suum majalem antetulit, habuitque in arcanis & eo nimirum loco, ut non nisi nube densa reatum ostendarit vulgo: *Miracul. & Myster. Chymic. lib. 4. cap. 3.* Minuisset admirationem, si dixisset *butyrum*. Hoc autem tam inauspicatò sociavit oleis stillatitijs ad faciendum balsama, quàm pessimè eodem coinquinavit aromata, ut eliceret oleum ex aromatis optimum. Tu verò, quisquis es, qui butyro, adipi, sævo committis olea:

---- da qui custodiat ipsos

Custodes. ----

Crollius & Beguinus, ambo increrant balsama. Hoc improbat Mullerus, quod in usu extrinseco ob ceram occludantur pori, ne vis balsami rectè penetrare possit, neque etiam intra corpus sumi queat. Sed crassum molit, neque animadvertit, eà ratione non balsama, sed omnia omnino unguenta cerata, emplastra, quæcunque visceribus internis foris applicentur, peti: Ac vi olei igneâ atque alite multò potentiùs cutis spiracula referari, quam momento cerei glutinis obserentur. Si libare ceram nefas putat, *Dioscoridi* auriculam vellicet, affirmanti, quod detur in sorbitione dysentericis, ac milij magnitudine decem grana ceræ hausta lac in mulieribus non sinant coagulari *lib. 2. cap. 105.* Ac *Plinio* eadem ex *Dioscoride* transferenti: *lib. 22. cap. 24.* Attamen reverà aliud subest incommodi balsamis ceratis: Illic expirant, & citis moriuntur horis. Cera enim quàm facilè capit, tam ægrè tenet olea: atque indurecens hospitem quamvis charum, datâ quasi operâ, ejcit foras. Quare quisquis volucrem olei subtilitatem cum crassa ceræ densitate, apto quodam mediæ naturæ vinculo, quod oleis cognatum ceræque amicum esset,

*Rancidans
Philippi
Mulleri butyrum.*

Crassa eiusdem farina.

quod *ἀραιον*, quod sitis ac corruptelæ expers, quod olei non minus tenax quam capax, colligaret: Is & vitam durabiliorē & decoris non parum balsamis daret. Vinculum hoc glans unguentaria suppeditat oleo balanino, quod *Alexius Pedemontanus* iisdem ipsis laudibus celebravit in libro Secretorum. *Fernelius* vomitu formidabile fecit lib. 7. *methodi*, secutus *Dioscoridem*, qui *καρὸς βουάρον* dixit lib. 1. cap. 40. Quum tamen innocentia parum cedat amygdalino. Cæterum tincturam quoque aromatis uniuscujusq; per S. V. alcoholisatū extractam, & separatione ab eodem spiritu inspissatam, *Crollius* balsamo suo inferfit. Ac tolerari quidem ea possit, quatenus colorat, non aliter. Namque nec balsamorum stigmati, nec stygmati conducit, multò minus hedysmati. Non stigmati: quia, *Crollio* teste, Olea distillata extracto difficulter miscentur, & semper supernatare solent: *Secl. de Anodyno Observat.* 7. Nec stygmati: quoniam extracta, quocumq; licet modo temperata, in resinæ duriciem subito abeunt, pestem molliciei balsamicæ. Talibus socijs nec ad spissamentum cera eget, nec ad odorem olea aromatica. Quare in mare aquas portat *Crollius*, si, ut hedysmatis virtus incrementa capeffat, tincturas balsamis ingerit. Idem insulse falem obtrudit. Indignum est lepidum ferculum tam inficetore jure. Mel denique, quâ licentiâ veteres unguentis suis eâ recentiores balsamis intulere; quanquam nec desinit, quibus pro melle placuerit manna. *Quercetanus Manna celestis* optimè depuratæ meminit in penultimâ Pharmacopœas dogmaticæ paginâ. Aut fallor ego, aut hæc manna saccharum est clarificatum & debito modo inspissatum, cujus beneficio olea illa non tam in balsama, quam in essentias (ita enim ipse loquitur) gratissimas reducentur. Quod superest, colores balsamorum seu potius fucum disce ex alijs. Usus ex *Dioscoride* potius quam *Plinio*. Ecce fulmen hujus in unguenta! Hæc est, inquit, materia luxus è cunctis maximè supervacui. At *Dioscorides* modestiùs lib. 1. cap. 43. ea in nonnullis corporum vitijs, aut medicamentis mista, aut corpori perfusa aut naribus objecta; plurimum prodesse censuit. Idem tibi de balsamis dictum puta.

Flammi.

Glans un-
guentaria
Romanorū,
eadem bal-
samica chry-
socolom.
Tinctura
aromatū
in balsamis
usui.

Manna ce-
lestis *Quer-*
cetani.

Flammifero vini spiritui splendidam *Hernius* hederam *Aqua vite* suspendit. Virtutes encomijs decoravit, crimina atro carbo- *seu spiritus* ne notavit, hæc fugere, illas amplecti docuit, doctrinam ex- *inflammabi-* *lis, virum-* *tes ac vi-* *tia.* *lib. 1. Method. ad Prax.* Omnino autem tali Prometheo opus erat, qui & ignis ex cælo rapti usum hominibus monstraret, & Satyrum in oscula ruentem commonesceret, ne exurat mentum. Tullus certè Hostilius eo igni exustus dicitur cum omnibus suis. Nil ignis meruit: Ipse sibi fuit perniciæ causa. Debit temerarias manus abstinuisse. Nam Numa Pompilius eodem impunè usus est tantum in sacris. Noster quoque non suâ sed nostrâ culpâ maleficus est: Ac nisi pituita, mucus, crudaque ac flatulenta colluvies pabulum objiciant, in quo acerrima atque exurens vis sese frangat atque hebetet, protinus in ipsa vitæ bona grassabitur, nec à corpore humano arcebit putredinem, sed peditentim carnem in vivis morticinam, & nimiam consuetudine exequias, faciet ante mortem, viscera accendit, appetentiam prostermit, generat cruditates, fumosis vaporibus caput replebit, balsamum vivificum carpet & teret, franget nervos, hydropem proritabit & hypochondriacem, & cachexiam, tabem, febres acutas, apoplexiam, vertiginem, arthritin, spasmus sexcentas alias valetudinis carnifices satellitesque lethi.

Illius spurius frater, aceti spiritus, adedò invisus *Spiritus aceti, sors m-* *sors.* est *Fernelio*, ut in exilium pepulerit eum, quod non parvo periculo moveat vomitiones, ac ventriculum, intestina, omniaque interiora viscera summis cruciatibus exulceret: *lib. 5. Metho. Me. cap. 13.* Scholiastes *Fernelij Plantius*: *Ca-* *vendum*, ait, ne pro aceto albo distillatum imponatur, quod acerrimum interiora omnia ferit, non parvâ sumentis perniciæ, in 7. de *meth.* Contradixit *Theodorus Zwingerus*, *lib. 2. Epist. Medicinal. Scholiz. 13.* & non quidem injustè acetum stillatitium excusavit: quanquam excusantem nec immeritò terrere queat atrocitas exemplorum, quæ ex adverso commemorat *Crato lib. 1. Epist. Medicinal. 2.* At crudum acetum stillatitio æquiparare, id quod *Zwingerus* fecit: id verò nihil aliud est,

quam spiritui vini æquiparare vinum.

*Aquam
stillantem
drospha-
matica.*

De aquis stillatitijs judicari ex sero potest, quod *G. Lenus* 4. de simplicib. frigidum & humidum pronunciavit. At de Aliment. facultat. 3. alicujus caloris particeps fecit. Fecit & *Avicenna*; & *Mesues* non calere tantum sed & siccare prodidit. Enodavit hanc difficultatem *Hieronymus Mercurialis*, & sibi invicem repugnantes autores conciliavit, distinctione fieri in merum & mistum. Merum meram esse aquam statuit, refrigerare, humectare: mistum mistas ex aquâ & caseo facultates habere: *Comm. in lib. 1. de rat. vi&it. in morb. acut.* Distinctio hæc ab aquâ lacteâ transferatur ad serum stala&ticon: Constat, hoc ipsum, quâ sincerum, non plus virium habere eâ, quæ de cisternâ aut fonte hauritur. Spiritualium aquarum efficacior vim esse, calefacere eas, penetrare, aperire, discutere: Utque eò gnavius id faciant, calcar subdere tum liquorem macerationis administrum & stillationis vehiculum, tum iteratam interceptamque destillationem. Ex hoc perenni fonte innumerabiles scatere rivulos aquarum aperitivarum, diaphoreticarum, diureticarum apople&ticarum, epilepticarum, hystericarum, cardiacarum, alexitericarum, theriacalium, bezoharticarum, &c. Quarum quum frequens abusus sit, quando quæ natura quiescere maluisset, temerè inquietant: nusquam tamen periculosior, quam cum febre corpus flagrat, interque ipsa febris initia, humoribus crudis turgentibus restagnantibusq; in universo. Flammæ eos comparem vapidæ, atque obscuræ, qualis ex viridibus lignis incensis ab initio micat: quæ ubi absumpto penitus humore contrario libera iam erumpit, spirituum ardentium imaginem exhibet.

Salis facultates.

Sales non nostris verbis, sed *Dioscoridis* dicimus, excerptis ex lib. 5. cap. 126. Ita ibi ille: Δυσάρμυ & ἔχουσιν οἱ περιεργιμένοι ἀλλε κοίτης πολύχρησον, συ&itκινῶ & συμ&itκινῶ, & ἀποκα&itκινῶ, & δια&itκινῶ, ἐτι & κατα&itκινῶ, & ἰ&itκινῶ, & ἐ&itκινῶ. τὸ μ&itλλον & ὅτλον δια&itκινῶ. εἰσὶ & συμ&itκινῶν ἐ&itκινῶ. Sententiam hanc clarissima interpretatione explanavit *Plinius lib. 31. cap. 9.* Locum suprà, ubi de vitrioli farsedine contra Papium ageremus, attulimus, vnde repeti potest.

Com-

Communi cum salibus iure fruitur tartarus quoque herbaram, seu salsum succorum sedimentum. Etiam si enim aliquid ei privilegii anatome concefferit, ramen id omne salis dominatus oppressit, inque suam potestatem redegit.

Sed & fumos Chymici vendere pro floribus didicerunt. Nec enim alii fini Beguinus ustulavit id, quod benjovin, benzoin, seu belzoi, asa item dulcis nominatur, nec non lafer seu succus cyrenaicus, tum etiam agallochi gummi resinofum esse creditur, quanquam auctore *Scaligero*, ignotæ & amygdaloidis arboris lacrima sit, ex obliquis stillans filiquis *Exercitat. 142. sect. 5.* Fuligo, quam exhalat, albicans plurimum à propitia asæ clementiâ degeneravit, ac immitem ei acrimoniâ ustio, ut solet, affricuit. Habeat sibi inter topica locum, quem suis fuliginibus *Dioscorides* concessit. *Beguinus* valere ad asthma & omnes pulmonum morbos nimis audacter sancivit. In Asthmate quidem tolerari possit, ut frigidam viscidamque pituitam incidat atque abstergat: At qui omnibus pulmonū morbis hunc soterā dedicat, omnino mereatur, astantes peripneumoniâ pulmones nō alio refrigerio demulcere.

Sicuti autem ustione defloruit benzoinum, ita extractiōne quantum deteruntur accidunturque res, tantum & facultates rerū. Hoc in aromatis, purgātibus, narcoticis manifestū: non item in aliis, quorum substantia firmiore ac densiore texturâ cohæret. Idcirco canna cinnamomina vim spirat multum chylismate ipso vividiorem. Nam liquor extractiōnis opifex, dum exhalatur, rapit secum atque aufert plurimas partes igneas aëreasque, dissipabilis substantiæ fugaces incolas, principes acuminis aromatici autores.

Consimiliter & Purgantia constat ut coctione ita ecchylofi extabescere. Ob id crudis multo maior efficacia, quam extractis, nequidquam reclamante *Heurnio*, qui hæc ipsa, exiguâ mole validam spirare vim asseveravit: *lib. 2. Meth. cap. 25.* Quod si liquor extrahens & ipse ingenio polleat igneo ac volatico, iam magis magisque virtus purgatrix emasculabitur. Quâ de causâ Ludovico Septalio assentiri non possum, qui nigrum theta præfixit Extractis, ob aquam vitæ, medium eccriseos: *lib. 3. cant. Med. 14.* Ut maximè enim

Sal succorum seu herbaram tartarus salis ingenium habet.

Flos seu fumus Ben. Zini.

Ei fumum solum habedam suspendio Beguinus.

Lima rerū, extractio: sed & facultatum medicinarum.

Extracta aromatica aromatis insigniaviola.

Purgantia in chylismate redacta, claudicant.

aquam vitæ suspectam reddat, profectò de ipsis extractis ad soliditatem debitam redactis, panicum incutit timorem. Est illis quantulacunque subducendi alvum potestas, sed admodum debilis, & nisi adiectu extimuletur, tantum non effœta.

*Narcotica
extractione
mansues-
cunt.
Opj histo-
ria chymi-
co-medica.*

Cœterùm & narcoticorum virus extractio castigat, quantumque ignominia purgantibus, tantum gloriae opio, narcoticorum principi, conciliavit. Ut felicius esset ecchymosis, Quercetanus opium torrefecit, Crollius lavit. Lotio puritati inutilem atque superfluum operam dat: innocentia ferriò studet tostio. Hæc ferreo fiat an terreo in vase parùm referre existimo, dummodo sequatur effectus idem, & tenui foco nigerrimus papaveris cruor

----- *tenuem exhalet nebulam, fumosq; volucres.*

sive aëreum illud malignumque sulfur eiciat, quod Crollius despumando demere præcepit, longâ nimirum operosaque digestionem, cuius compendium brevi levique tostione Quercetanus monstravit. Ex pulvere opii, bidui spacio, purissimus elicitur succus, secluso abiectoque plurimo cœno. Ut illis ad id opera gemini liquoris: ignei ac acidi. Crollius spiritum vini adhibuit: Quercetano latex arrisit acidus. Nempe narcoseos perinde atque ebrietatis protelum aqua vitæ creditur: acetum, sufflumen, Sic alterutrum satisfacere potest, volenti narcosin seu promoveri seu impedire. Quamquam mihi vix spiritu vini præsentior comperta sit adversus opij maleficia antidotus. Quare sicuti aceti neminem pœniteat, ita nec spiritu vini quisquam sinistrè utetur, nec temere argumento utendi. Minimè fraudabimus recentiorum sagacitatem laude opij eleganter præparati: At culmen eos fastigiumq; antidotorum opiatarum attigisse vix crediderim quamquam non negligenter laudans suis opiatas affectarint.

*Opj anti-
dorus aqua
vica seu spi-
ritu vini.*

*Laudana
opiatæ re-
centiorum.*

Laudana enim appellant dicata quieti remedia, vocola novâ, quatenus à laude transumpta sit, barbarâ ac ineptâ: quatenus à cisti saliva, quæ ab hircorum ac caprarum barbis vilis depectitur, ineptissima, prorsus dignâ, in quâ laureolam Aureolus quærat Paracelsus. Nepenthes elegantiores dicunt, non minus incongruo vocabulo. Illud namque convivantibus unâ Menelao ac Telemacho Helena propinavit,
non

non quidem confopitum eos, sed excitum ad hilaritatem, nec ligatum spiritus obtenebratumque, sed solutum maximè ac ferenatum, teste *Homero Odyf. 4.* Nec nomine laudabilior compositio. Veteres dogmatici, intuitu tum partis affectæ, tum morbi, tum morbificæ causæ comportarunt in suas antidotos, quæ dolorum domitricem vim dirigerent ad membri læsi tutelam, simulque ad infensi hostis expulsionem animarent. Quæ Chymici cum opio consociant medicamina, plæraque magis luxui, quam rationi, & quæstui quam salutis relificantur. Sic mores nostri: & regem absque satellitio in publico conspici nefas. Quanquam Agesilaus etiam solus inter suos probabatur. Periculum erat, ne rei vilis vilesceret & operatio. Quare inutile precium additum est, adductaque in medium monoceros, lapis bezahar, perlæ, aurum, ambra, moschus, ut opulentam opium opem conferret, nec nisi opulentis. Lautum facere laudanum oportebat, & oleorum stillicitiorum unguine adipare, atque ex sepulcretis transmarinis corrasâ sanie taboque inficere, & ceteris farcire ac farcire, compilatis, ut numerus impleretur. Taceo illaudata hyoscyami & mandragoræ venena, quibus laudanum incestarunt, quasi adiutoribus opio esset opus. Satis ex seipso facultatis hypnoticæ habet, nihil alieni egens auxilii. Si socios desideret, eos *Fernelius* haut gravatè dabit. Vis, ait, opii narcotica, ne quid officiat, castorio & croco emendatur: *lib. 4. meth. med. cap. 7.* Alibi: Corrigitur castorio, myrrhâ & croco: *lib. 6. meth. cap. 5.* Vnus præ reliquis *crocus* placet. Namque & odoris gravitatem & pravitatem, quo opium horret, fragranti iucunditate compescit & obtundit, & spiritus sensusque, quos opium ligat, arctat, cogit, nec non occultâ quadam ac tenebricosâ caligine offuscât atque obnubilat: *Crocus* contrariâ potestate exsolvit, pandit, diffundit, & splendidissimâ luce, eâ videlicet, quâ ebrietati resistit, quâ crapulam mulcet, collustrat, proptereâ non gratis *cor hominis* dictus: nulli quippe gravis, nec ætati, nec sexui, nec temperamento, nec temporî, nec morbo, nec membro, ne calore quidem, quo secundo in gradu pollet, metuendus, *Plinio* sponse, qui disertè effatus est, discutere inflammationes omnes,

Comparatio eorum, cum antidotis opiat's venerandis antiquitatis dogmaticæ.

Crocus legitimum opii correctorium.

& peculiariter inflammationi partium internarum vehementer utile esse, *lib. 21. cap. 29.* Itaque non quidem effectum opii impedit retardatue crocus: ipse namque somnum facit: sed efficientiæ modum moderando contemperandoque tranquillat, sospitat, secundat. Exolevit pridem avitus error, qui ne cor narcoticis congelaret, veritus, incendium incendio correxit, atque ignearum rerum adiectu efferavit rem per se igneam, & ferientem amarissimâ urigine non nimis stupidas fauces. Inde factum, ut nonnulli solo contenti croco, interiecto tantum ob soliditatem corallino pulvere, & guttulis aliquot aceti chalcantini, ob fermentationem, quam suscitât, aspersis, ea concinnarint ex opio laudana, quæ nulli alii, quamvis preciosissimo, quamvis operosissimo, meritis ac virtutibus cedant.

*Ufus Laudani quis
& qualis.*

Magnus *Crato* desideravit in Laudano *ἐμφαντῆς ἀπολύτης*, quemq; morbum curet, & undē indicatio in curatione lumbatur, *lib. 7. Epistol. 10. & 11.* Procul lubio existimavit, non nisi à symptomatis, videlicet à dolore intolerabili atque implacabilibus vigiliis, usum eius indicari, & hoc solo prodesset, quod vinciat sensum communem. Contrà aliis videtur, crediturque non minus ipsis materiis dolorificis & irrequietis, quàm doloribus & inquietudinibus auxiliari, nec tantum sensum stimuli, sed ipsum stimulum obtundere, pangere cum morbo sæpiùs inducias, nec rarò certam quoque pacem. Certè enim quam amica est spiritibus ac humoribus coagulatis dissolutio: tam grata acceptaque dissolutis, coagulatio. Dissolutos appello, qui tenuitate, acrimoniâ, æstu, orgasmo, agitatione supra modum inquietant naturam, impotēsque sui plùs nimis ferociunt ac tumultuantur. Eos non tantum componit opium ac sedat, sed & naturam iuvat atque armat, ut strenuè debellet inimicum, eumque quod haut rarò fit, coortis sudoribus propellat ad extima. Coagulatio est, quæ subtiles halitus incrassat ac densat, efferos ichores figit ac refrænât, mordaces succos attemperat ac commitigat. Sic capiti laudana profunt, tuentur cor, recreant uterum, febrium ardores solantur: Sic epilepsiæ, melancholiæ; phrenesi, mania, vulvæ strangulatui succurrunt, & acerrimam tabificamque

que pruina, quâ pulmones madens cerebrum subinde per-
pluit, intercipiunt atque hebetant, præterea & hæmorrhoi-
dian, & alvi profluvia, & hypercatharsin sistunt. Idcirco,
quum in dysenteria theriacen recentem laudavit *Reynerus Sol-
lander Sect. 4. Consil. med. 9.* laudavit in theriacâ, nisi fal-
lor, opium. *Heurnius* autor est, idem cardiacis veteres im-
portasse narcotica, ne euanesceret vis cardialium *lib. 2. Meth.
cap. 5.* Credo equidem non tam cordialium gratiâ, quam ip-
siusmet cordis, quod narcoticorum beneficio, atque opii in-
primis operâ nescit impetum assultumque vaporum maligno-
rum, qui arcem vitæ nunc ex insidiis, aliâs apertâ vi adoriun-
tur. Quos non tantum domat opium, verum insuper abigit
atque expellit, vi fretum sudorificâ, quam & opio narcoticis-
que cæteris attribuit, & merito opii theriacæ inesse & mi-
thridatio asseruit re & nomine *Felix Platerus*. Idem theriacâ
& theriacalibus prohibuit apoplecticos: arbitratus, quod res
erat, congelationem spirituum ac humorum ingravescere o-
pio, quam rectius fortè ignitabulo Arabico solvat *Fracastorius*.
Nec enim de nihilo sunt tres illi scopuli, quos vitare in hoc
mari monet *Arrogosius lib. 4. Epist. medicinal. Scholtz. 6.* Sunt
autem, vires infirmæ, corpus impurum, humores crassi. Nos
quantum adiicimus, non minoris momenti: modum naturæ.
Vnde flagris dignam censemus *Paracelsistarum* audaciam, qui
febre periodicâ detento, horâ ante suspectam accessionem,
pilulam exhibent opiatam, sic jugulaturi febrem, quando re-
sistunt paroxysmo. Cum symptomatis fallace atque intempe-
stivo fomento adulantur ægrotis, sæviunt in naturam, huius
motum pervertunt, materiam peccantem visceribus altius
impingunt, inferciuntque tenacius: ad mala ipsâ febre dete-
riora, cachexian, arquatam, aquam intercutem, ab-
cessus, stabilem faciunt gradum: imprimis verò infamant re-
mediū per se non innoxium solummodo, sed & salutiferum,
quando manu prudente datur.

*Abusus
laudandi
& profana-
tio.*

*Flagitiosa
Paracelsi-
starum au-
dacia.*

*fallacia
quia manu
morbifica
et perniciosa
est*

CAP. III.

DE MEDICINA EX ANIMALIBVS.

ANIMANTIVM partes sædat magis vitiatque pyrotechnia, quam decorat aut nobilitat, efficitque inde plurimum corruptelæ, medelæ parum. Aërea eorum humiditas & pingue unguen affatione degenerat in illecebrabilem nidorem, squaloremq; retorridum. Ideoque axungia, adeps, sævum, butyrum, sanguis, os, cornu, extillata omnia non in oleum abeunt sed olei inquinamentum.

*Sanguinis
humani
spiritus.*

Vnus omnium optimè de valetudine humanâ humani sanguinis spiritus meretur. Magna in illo vitalitatis portio est. Neque opus iam, ex homine ipso calidum spirantemq; cruorem, & unâ ipsam animam ex osculo vulnerum sugere, ut bibentibus procul sint comitiales morbi, postquam inventa ratio, ex penitioris sanguinis recessu eruendi limpidissimum laticem, proprium spiritus vivifici domicilium, & proximum virtutis spiritualis instrumentum. In vino ea pars, quæ cæteras tenuitate, subtilitate, volatilitate antecellit, spiritus est atque anima vini: Sic in sanguine ea substantia, quæ spiritum vini æquiparat, non quidem ipse spiritus vitæ est (quem rectè negavit ex carne & sanguine extrahi *Paracels. unt. 4. Archidox.*) Attamen à spiritu vitæ secundus, particeps præ reliquis naturæ spiritualis aptæ natæ pænitrare in intima corporis, spiritumque maleficum & rosione formidabilem, qui nervos nervorumque principium vellicat & affligit, efficacissimè debellare, exarmare, dissipare, non aliâ ratione, quam in majore mundo videmus, simul atque in spiritum acrem & mordacem (sulfureus fuit an salinus, nitrarius, vitriolacius, nihil interest.) inciderit, spumam, bullas, æstum, fumum ciere, & aduersarium suum partim in aëra fugare, partim supplantare, nihil eius reliquum facere, præter liquorem fatuum & inertem.

*Et vis præ-
potens in
coagulando.*

Crollius in confectioe tartari vitriolati observavit epilepsæ generationem: imaginatus sibi, simili modo spiritum vi-

tæ in microcosmo ab heterogeniis concitatum, ebullire, quo duo illi ignes coniuncti effervescent. At longè proximior sese offert in spiritu sanguinis analogia, eademque non tantum ad desputi mali cognitionem, sed etiam eiusdem curationem, haut vulgariter accommodata.

In *antidoto epilepticâ* locum basi debitum lubens meritoque illi dedi. Addidi acorum, pœoniam, viscum quernum, caphuram, opium, castorium, fantalum, nymphæam, lavendulam, papaver erraticum, spiritum vini meracissimum. Opium effumantes ex pestili minerâ vapores conspissat, coercet, stringit, cogit, aditusque ad nobilia membra intercludit iis, ad superficiem corporis patefacit. Favent percussui papaver rhæas, nymphæa, rosa, fantalon. Discussioni acorus studet, pœonia, lavendula, castorium. Caphura ancipitis naturæ est, & studii in utramvis partem propensi. Propinquior tamen discutientibus ob plurimum ignem atque aërem, gelido licet absconditum sinu. Peculiariter epilepiæ sacra est pœonia, viscus quernus, castorium. Ipsi parti malè mulctatæ benefacit acorus, pœonia, lavendula, castorium. At vini spiritus sanguineum comitatur, ut fidus & indivisus Achates, cœterorum potestates in se avidissimè transfert, celerrimè defert, fideliter conferuat. Rationem compositionis universam haut gravatè communicabo. *℞. Rad. Pœonia, acori, ana. unc. j. Sem. pœonia, visci querni ana. unc. ℞. flor. nymphææ, lavendula, rosar. rubr. papaver errat: cuiusq; m.℞. Camphoræ scrup. iiij. Santali rubri drach. ij. Extract. castorei drach. j. Essent. opij puriss. drach. ij. Spir. sanguinis limpidissimi libr. j. Aqua vita purissima lib. ℞.* Minutatim concide concidenda, & probe permixta cuncta in ampullâ vitreâ ventriosâ, colli strictioris, calore menstruo digere in diplomate, vitro, si unquam alias, diligenter obturato. Postea liquor purus elutrietur, & ad usum recondatur, nec negligentius custodiatur. Ille præviis solennibus ac necessariis vacationibus, nec neglecto convenienti regimine diætetico, pluribus auroris ex vino, jusculis, aquis stillatitiis, multâ haustus, absolutorium haut temerè creditur epileptici mali, nisi prorsus inveterati. In cœteris mitigatorium, aliquot ante novilunium diebus pluries propinatus, aut in ipso

Liquor epilepticus & hystericus ex spiritu sanguinis.

Compositio liquoris epileptici, & hysteric.

Ufus eiusdem.

Dosis.

paroxysmodiffraeto infusus ori. Promuntur in unam dosin junioribus guttulæ quinque, sex, septem, ad summum viginti. Adultis sedecim, viginti, triginta, quadraginta, habitâ pluris minorisve secundum ætatem aliaque *mensuris* proportionē. Consimiliter adversus matricis strangulatum & suffocationes valet, & vertigini auxiliatur. Quod si à sanguine humano abhorret animus, sufficitur eius in locum cervinus. Vivacissimum animal & venenis inimicum, quod febrium morbos non sentit, quin & medetur huic timori, etsi non tam propinquū hominī quā est hominī ipse : sanguinem tamen profundit, si non laudabiliorem humano, attamen ei proximum, quē *Plinius* non pissari ex *Aristotele* scripsit, experientia docuit spiritum possidere humano copiosiore, vegetiore, succosiore, vividiorēque. *Cardano* porcinus placuit. *Galenus* quoque & *Avicenna* suillum æquiparant humano. Porcini ille destillatum celebravit in asthmate, non ignarus fortē virium, quas spiritus sanguineus in penetrando, aperiendo, tergendo, citra vehementem calefactionem, habet.

Spiritus urinæ.

Cœterum spiritus ex lotio eliciti cum spiritu sanguineo convenientia eiusmodi est, cuius modi inter spiritum aceti & aquam vitæ intercedit proportio : ex quâ facilē diiudicabuntur cœtera.

Extracta animalia.

De extractis carniū, mumia, jecinoris, splenis, pulmonum, testiculorum, non multum laboramus. Talia suos oblectent amatores. Quod è castorio fit, ob ipsum placet castorium.

Cornu cervi assum & elixum.

Cornu Cervi cinefactum impensius aperit elixo. Elixum plus cinefacto stipat. Est & elixo peculiare, odor resinaceus,

CAP. IV.

MEDICINARVM EX MINERALIBVS
VINDICIÆ.

Hic loci invidiam deprecabimur Mineralibus : sin preces nihil valeant, amoliamur vi. Traducuntur duplici crimine : uno novitatis, altero toxici. Novitatem antiquitas refellit, consuetudo quotidiana veneni suspicionem.

nem abolet. *Hippocrates* squammā æris aduersus hydropē exhibuit, redactam in cataportia, quantum specilla lata tria capiunt: *lib. de rat. viſt. in morb. acut.* Æris florem, ut rumpat abſceſſum pulmonum *lib. 2. de morb. dedit.* Eundem in præcordiorum & lateris doloribus, & ad facilitandum in morbo laterali ſputum, modo baccæ oleaſtri magnitudine, modo fabæ quantitate aſſumi præcepit: *lib. 3. de morb.* Nitrum quoq; aſſatum duplâ proportionē flori æris admiscuit promotū expectorationē, & aliquot interiectis lineis iterum ſorbendū propinavit *lib. 3. de morb.* Ad fætus expulſionem bis: *lib. 1. de morb. mulier.* Mulieribus uteri cauſariis nitrum rubrum Ægyptium ſemel offert *lib. 2. de morb. mul.* Sulfur mulierem anhelofam bibere iubet *lib. de Nat. muliebr. & lib. 1. de morb. mulier.* Hyſtericis ſimul atque tuſſiculosis idem ter exhibuit oboli unius atque alterius pondere *lib. 2. de morb. mulier.* Et aduersus hydropem uterinum, ſulfur cum anſerino adipe delingendum præbet: *eod. lib.* Quin & ſandaracham ſulfuri plærumque admiscuit, ne quis à minerali ſulfure abhorruiffe Hippocratem, cum *Cratone* arbitretur *lib. 7. Epiſtol. medicinal.* 10. Quando ne *Galenus* quidem idipſum repuſiariſ, ſecutus non tantum præceptorem *Coum*, ſed & *Aſclepiadis* & *Proxeni* & *Andromachi* more ductus *lib. 7. de compoſ. medicament.* Nec veriſimile eſt τὸ δῖον ἄνθος eſſe ambram, quod *Crato* voluit, ſulfuream: ſed eandem prorsus reſinam metallicam crediderim, quam tali nomine *Dioſcorides* deſcripſit prædicauitque, ut calefacientem, diſcutientem, celeriter concoquentem, iuantem tuſſiculosoſ, ſuſpirinoſoſ, purulenta exſcreantes in ovo ſumptam *lib. 5. cap. 124.* An vero Miſy ſulfure benignius eſſe putemus? Illud tamen Hippocrates fabæ quantitate malè quidem ad conceptum impediendum, tutò tamen potui dari aſſirmat *lib. de Nat. mulier. & lib. 1. de morb. mul.* Multò audacius *Dioſcorides* pharmacias ſubterraneę penum excuſit. Docuit ſtibium elaterio miſcere ad faciendam deiectionem *lib. 4. cap. 155.* Alumen iciffile inſpergere renum & veſicę potionibus *lib. 3. cap. 23.* quod ipſum pilulis ſumi contra lienis vitia *Plinius* autor eſt: *lib. 35. cap. 4.* Magnete trium obolorum pondere, cum muſſâ craſſoſ humoreſ elicere *lib. 5.*

Medicina-
ram mine-
ralium ve-
tuſtas aſ-
ſtruitur &
innocentia.

cap. 148. Quo lapide & *Hippocrates*, ut purgatorio usus est *lib. de intern. affect.* Chalcantho, drachmæ pondere devorato aut cum melle lincto, latas ventris tineas necare, vomitum ciere, ex aquâ poto fungorum venena infringere *lib. 5. cap. 114.* itemque *Plinius lib. 34. cap. 12.* Ex omni ferè medicamentorum genere nihil familiarius Dioscorides, nihil tritius nitro habet. Quis loca omnia enumeret? Tundi scribit ficus cum nitro ac manducari ad molliendam alvum *lib. 1. cap. 184.* hac fini & brassicæ succo idem misceri *lib. 2. cap. 146.* & succo cucurbitæ *lib. 2. cap. 162.* Et cnico *lib. 4. cap. 190.* Nec tantum *κοιλίας μαλακτικὰ* verum etiam *καθαρτικὰ* consortium nitri amare, uti in colocynthide videre est, quæ cum nitro coit in catapotia: *lib. 4. cap. 178.* Nitrum apiastri foliis addi, ut potum fungorum strangulationibus auxilietur *lib. 3. cap. 118.* Fungis quippe remedio esse nitri potum *lib. 4. cap. 83.* & *lib. 6. cap. 23.* Imo verò generalem ferè venenorum averruncum celebrat tritum & cum hydromelite sumptum *lib. 6. in præfat.* Speciatim aduersus cantharides datur *lib. 6. cap. 1.* aduersus hyoscyamum *lib. 6. cap. 15.* aduersus mandragoram *6. cap. 16.* aduersus meconium *cap. 17.* aduersus sanguinem taurinum *cap. 25.* aduersus hirudines *cap. 32.* Quid? quod in pane salis vicem fuerit nitrum, & ad raphanos usus eius, ad obsonia, ad olera *Plinio teste lib. 31. cap. 10.*

Nimirum pervetus est mineralium memoria, non hodiè demum aut nudius tertius nata. Nec Paracelsus aut aliquis de genere ciniflonum Iupiter est, ex cuius cerebro in lucem prodiit ista Pallas. Longè huic antiquior sanctiorque genitor: quanquam Vulcani securiculam ætas nostra invenerit, quâ possit Iovi parturienti obstetricari, invenerit prætereà & ægidem & hastam & cætera, quibus ad ornatum, ad usum armare valeat, quam nudam & propemodum inermem post se reliquit vetus parens. Faceßat ergo calumnia, & de re ex re fiat iudicium. Si, quod minerale est, venenum est: actum erit de medicamentis ex chalybe, actum de fontibus acidis: periclitabitur theriace, confectio alchermes, & cæteræ nobilissimæ antidoti, quæ chalcithin, lapidem cœruleum, sulfur, aurum, argentum, nec nihil cæterorum metallicorum participant.

pant. *Plinij* axioma circumfertur: *Totis corporibus nihil esse nilius sale ac sole lib. 31. cap. 9.* adeoque necessarium elementum sal est *lib. eod. cap. 7.* *Plinio* accinit *Geber* sententia tractitiâ: *In sole & sale natura sunt omnia.* At si contra mineralia præceptis illud & inconsideratum præjudicium obtineat: jam nunc altero nobis carendum fuerit. Nam quis imposterum veneno cibos condire velit? Magno atque excelsio animo dicamus contemnere contemptum vulgi, & protervas sciolorum cavillationes, qui cum fele *Æscopicâ* limam rodunt, commiseratione quam confutatione digniores reputare. In hac præsertim materiâ, quæ maiorum autoritate firmata, recentiorum inventis amplificata atque exornata, in numerato habet, quo & profit & delectet. Sic fore sperarim, ut quanto cum damno ea aut ignoratur aut negligitur, tantum & fructus & utilitatis ex eiusdem contemplatione, ad quam inoffenso jam pede progredimur, percipiatur.

CAP. V.

MEDICINÆ EX SALIBVS.

SALIVM communis natura jam plus vice simplice dicta est. Purificatio nihili ei addit, præter augmentum acritatis. Nam, autore *Dioscoride*, sal, vini fex, nitrum, calx & consimilia cruda remissiora sunt. καὶ μὲν αὖ, inquit, τὸ δυνάμει ἐμπροσθεν ὅτι γίνετ: *lib. 5. cap. 119.* Præ aliis omnibus inclaruit *Nitrum* ὀνίον Hippocratis, seu lapis *Plinii* nitrarius, dictus à barbarorum prunâ seu anginâ, cui singulariter mederi perhibetur. Nec nova est, quæcunque est ea laus. Nam & *Hippocrates* abstergendæ salivæ & muco, ac facilitandæ excreacioni nitrum anginosi obtulit, indiditque collutionibus oris *lib. 2. de morbis.* Et hoc solo forsean nomine de anginâ bene meretur nitrum, quod lentore viscoso oblitæ fauces expediat & mundificet. Refrigerii enim gloria, quæ tribuitur nitro, si experientiam consulueris, dubia est; indebita, si rationi permiseris iudicium. Quanquam non negem, nitrum minus aliis salibus calefacere. Hoc enim est, quod *Dioscorides* de salium

Sales calsinati aciores crudas.

Nitrum ar refrigeret.

lium facultatibus dixit, esse τὸ μᾶλλον ἢ ἥπιν διαρέοντες lib. 5. cap. 126. Suntque mitiores in nitro temperiēi caussa, plurimæ partes aqueæ atque aeræ, quibus abundat, quarum merito facillimè in prunis funditur, quæ vim causticam, in densâ ac terrenâ aliorum salium substantiâ liberè ferocientem, at-

Nitrum
quid confe-
rat eccopro-
ticis & ca-
tharticis, &
alexiterijs.

temperant in nitro atque obscurant. Clemens ea acrimonia, tenacium crassorumque succorum fortunata domitrix, stimuli instar est eccoproticis & catharticis. Nec venenis aliâ facultate resistit nitrum, quàm diatrâ. Hoc *Dioscorides* disertè docet lib. 6. cap. 1. ἐπιδιδόναι τε αὐτοῖς νίτρον σὺν ὕδρομέλυτι ἀπὸς τὸ καταβιβάζειν ἢ ἐνὶ ψαλτῇ ἔτι παρακείμενα τῷ σωματῶν ἢ ἐν τέρποις. Hæc ille. Neque verò *Plinius* quamquam maiorem nitro acrimoniam, quam sali assignet, videtur mitiorem nitri in medendo mordacitatem vel ignorasse vel dissimulasse. *Vtile*, inquit,

Nitri virtu-
tes quæ sint
& unde.

his quæ evocanda sunt, aut discutienda & lenius mordenda atque extenuanda. Quum hæc dixit, modum unâ dixit, quo fiat, uti hydropicis profit, discutiât tormina, suspiriosis conducât, tussim veterem sanet, forbendum in anginâ detur, regium morbum exterminet, discutiât inflationes: Tot enim ac tantas eius virtutes enumerat. Item, ut expectorantibus faveat, ut parturientibus atque hysteriis succurrat; quod nitrum facere *Hippocratis* auctoritate constat. Denique ut sudores ciere sumptum, ut renes infarctu liberare ac sospitare, ut remora-

Nitri doses.

tam pellere urinam, recentiores experti sunt. De dosi non usque aded solliciti sumus, ex quo cognovimus, etiam *Plinii* temporibus, drachmæ pondere bibi suevisse. Quamquam interim nec *Begnini* modestia displiceat, dimidiâ contenti drachmâ lib. 2. *Tyros. cap. 11.*

Acidæ salis
anima.

Aceta mineralia seu succos acidos ex salibus stillatos dicemus universim: eaque cum aceto vitigenæ laticis primum, post etiam inter se invicem comparabimus: comparatione nec obscurâ nec ambiguâ, quæ omnium ac singulorum natura sit ac facultas, docebimus.

Acetum ca-
lore simul
& frigore
p. illud idem
q; & con-
stringit &
discutit.

Variant de aceto Auctores. *Dioscorides* simpliciter refrigerare dixit & adstringere: lib. 5. cap. 21. *Plinius* quoq; summam eidem in refrigerando vim non tamen in discutiendo adscripsit lib. 23. cap. 1. Et si summa quoque discutiendi vis

ex

ex Plinio adversus Plinium demonstrari potest. Teste enim *Plinius ex*
 ipso, & conglobatum sanguinem discutit, & saxa rumpit in- *Plinio re-*
 fusum, quæ non ruperit ignis antecedens, viamque ita per *darguitur.*
 pes patefecit Annibali : Et Cleopatra aceti asperitate & vi u-
 nionem resolvit in tabem, sumptuosissimo corollario regiam
 cœnam finitura *lib. 9. cap. 35.* Et durissima ovi testa aceto ma-
 cerata usque adeo mollescit, ut per annulos ovum transeat
lib. 10. cap. 54. Manifestissima, si quid iudico, opera discus-
 sionis dissolutionisve minime languidæ & inertis, sed mascu-
 læ cum primis & præpotentis. Agnovit eam *Aristoteles*, do-
 cens aceto hausto singultum desistere, quoniam vis aceti cale-
 factoria sit : *Seç. 33. probl. 1. & 17.* quippe quâ humor cir-
 cumstans & eructationem prohibens in halitum convertatur
 & dissipetur *Seç. eiusdem probl. 5.* *Galenus* utrumque comple-
 xus, acetum mixtæ esse substantiæ decrevit, nempe frigidæ
 pariter ac calidæ : ultra hoc, quod discutiat, præcipuum quid-
 dam in se habere, quod reprimat ac repellat : iunctamque
 possidere aciditati exsuperanti acrimoniam excalescentem
 & igneam. Addidit hisce magnam desiccandi vim, quæ talis
 ac tanta aceto insit, ut in tertium desiccantium ordinem jam
 completum meruerit referri : *Vide Meth. lib. 10. 11. 14. Sim-*
pl. lib. 1. 4. 8. Copulam contrariarum qualitatum, quam in
 vitriolo tantoperè miratur, non miratur in aceto. Quod si
 vitriolum inde admirationi fuit, stupefacere eum potuisset
 vitrioli spiritus, & cœteri salium latices, in quibus cum acri-
 monia exurente acerbissima stat austeritas, *Ætneusque fervor*
Rhiphæis conciliatus rigoribus animadvertitur. Expressissi-
 mum ignis ac terræ simulacrū circumferunt, in quo duo ele-
 menta, quid quantumque uno in mixto simili per se quod-
 que possent, certatim videntur voluisse experiri. Affecla u-
 triusque nihilo sequior siccitas est : quâ tanquam communi
 vinculo aut symbolo inter sese devinciuntur, quantumque ignis
 subit, penetrat, separat, tantum hæret cogitque terra. Sic
 putredini resistitur, bilis cicuratur, pituita domatur, viscera
 vasaque obstructa expediuntur, crassa extenuantur,
 viscida inciduntur, lenta tergentur, laxa firmanentur, humida
 arescunt, fluida stringuntur, lotium atque sudores eliciuntur.

*Vis aceti
seccatoria.*

*Vires aceti,
spiritibus
salium in-
sunt in gra-
du superla-
tivo.*

Q

Quan-

*Sudoris
caussa ab i-
pso acore
derivatur.*

Quamquam autem vis tam diuretica quam diaphoretica accepta ferenda est partibus igneis serum atque humores colligantibus: diaphoreseos tamen ratio peculiaris ab ipso etiam est acore, quo fermentari palam natura est, auctore *Plinio, lib. 18. cap. 11*. Sicuti enim acetum terræ infusum spumat, id quod idem dixit *lib. 23. cap. 1*. ita sanguis qui maximam partem & ipse terrenæ indolis est, conceptu aceti rarefit & aërescit. Spiritus certè sanguinis cum spiritibus acidis confusus, quantopere bulliat, ferveat, fumet, supra haut semel commemoravimus. Consimili ratione cogitandum est, acidos atque acres latices in corpore vivo sanguineam afficere massam, quâ ferrescente spiritus oriatur, & hoc ad corporis meatus irrumperente, sudores.

*Acetum
vegetabile
mixtus mi-
nerali : &
quamob-
rem ?
Acetum
vegetabile
magis ad
gelu incli-
nat, quam
ferrorem :
Galenus te-
stimonio.*

In hac acetorum œconomia, quanta hucusque concordia viguit, tanta deinceps gliscet discordia. Gustus, sensuum certissimus, ante omnia docebit, acetum vegetabile quavis minerali acetosa lenius pungere. Causam obtusioris aculei ars separatrix reddet, ostenso phlegmate, quo ignea aceti vis ubertim circumfunditur. Hinc & Dioscorides & Plinius pro se quisque excusationem meditabuntur, quod algere acetum quam calere maluerint. Nec Galenus iis litem moveat, quo diribitore, maior in aceto frigoris vis quam caloris futura est. Quod autem caliditatem in aceto exsuperet frigus, eum ad modum exponit Galenus, ut vel Demosthenem vel Tullium provocet. *Inest, inquit, & illi acrimonia quaedam excalescens, quæ tamen satis non sit, ad superandum ab aciditate proveniente frigiditatem : verum quæ transitus modo celeritatem promoveat. Nam quantum calidum frigido facilius penetrat, tanto acris succus aptior est, qui sensibilibus corporum meatus transeat, quam acidus. Itaque ille velut præcedens viam sternit, hic verò haut ita tardè insequitur : quo tempore sensus perficitur, mixtus, & qui agere exponi queat, utpote qui nec planè frigidum acetum denunciet, quippe quum in eo ignea quaedam percipiatur acrimonia : nec planè calidum. Nam perpetuò, quæ ex præcedente sit acrimonia, calefactionem frigus, ab insequente aciditate occupans obscurat, protinusque extinguit, quo fit, ut maior multò ex frigore percipiatur sensus, quam ex calore. Sic quidem res exponitur, non causa rei, quam nos à phlegmatis cir-*

circumflui abundantia, haut abs re, opinor, deducimus. Favet nobis ipse Galenus, qui tum demum acetum in tertio deficcantium gradu iam completo collocat, quando validum fuerit. Est autem eò validius, quò parcior dilutum aqua: quo dilutius aquosiusq; eò & ignavius & à siccitate alienius. Præterea acetum fieri vappam, & mucescere, & glaciari, quotidianum est. Illud quoque quod arte extillatum est, tametsi corruptelæ non usq; ad eò obnoxium sit, à frigoris tamen iniuriis minime gentium se tueri potest.

Iam verò longe alia acetorum mineralium ratio est, atque intolerabilis eorum mordacitas paucis stillis strenuius rem gerit, quàm integro acetum acetabulo. Usque ad eò (sit venia vericulum repetenti)

Ingentes animos angusto in pectore versant.

In iis nec calore frigus, nec frigore calor superatur. Pendent in æquilibrio extrema hæc, simulq; ac semel & exurendo inflammant linguam, & constringendo exasperant, nec non cum empyreumatis insigni durabilique notâ nihilo obscuriorem fugacioremve ab atroci acerbitate post se stuporem atq; hæmodiam relinquunt, ut proinde non impunè gustentur, nisi vehiculo temperata. Quin etiam eà corporis firmitate atque integritate pollent, ut nec putredinem nec situm metuant, nec congelascant unquam. Autoritas prima spiritui chalcantino, & (si *Beguino* credimus *lib. 2. cap. 4.*) is spirituum mineralium rex est. Me Palæmone, principatus spiritui salino debeat, nec reliquorum aliquis febres acutas & malignas, viscerumque obstructions, maiore cum gloriâ, solidiore detrimento multavit. Itaque optimus ex sale, celeberrimus ex chalcantio, acutissimus ex nitro: subtilissimus ex nitro, crassissimus ex chalcantio, medius ex sale. Argumentum subtilitatis in nitrario, quod faciliè in balneo evaporet transcendatque alembicum: crassitiei in chalcantio indicium, quod non multo magis quam silex aut lapidis molaris frustum elevetur. Salinus verò quam ægrè ascendit, tam certo comprobatur, se nec levitate nitri lascivire, nec chalcantii gravitate torpere, sed modum mediumque inter utrumque obtinere. Quumque nitrarius cæteris impensius aperiat, penitret, discutiat, chal-

Phlegma circumfluit in aceto obsecurat calorem, frigus auget.

Acetum vegetabile putredini obnoxium.

Aceta mineralia parvâ mole magnâ pondus circumferunt.

Æqualitas frigoris & caloris in acetis mineralibus.

Vehiculum quod necessarium, quo diluantur.

Spiritus salinus, acetorum mineralium princeps.

chanthinus gravius stringat, hæreat, cogat : salinus æquabili studio, ad utrumque pariter paratus, neutri deest, sibi verò ipse etiam superest. Sulfureus, idem qui calchanthinus : id enim priore libro evicimus, & suo loco neutrius obliviscemur. Nunc vero digredimur hinc ad sulfur.

CAP. VI.

MEDICINÆ EX SULFURE.

Attigimus paulò ante paradoxon Cratonis de sulfure, cuius plenior atque attentior consideratio omninò huius loci est. Quo in sulfur animo fuerit, sententiæ eius, quas collegimus atque subiunximus, testatum facient. *Sulfur, inquit, nostrum, quomodocunque præparetur, etiamsi sudores propellat, & siccet valde, maxime humanis corporibus est noxium. Imo vina fumo saltem imbuta non sine periculo bibimus : lib. 1. Epistol. med. 11.* Certè ustum sulfur nihil ab arsenico differt : lib. 7. Epistol. 4. Estque sulfur inchoatum arsenicum, atque multiplici fusione, dum albescit, efficitur. Nisi enim inesset non fieret, satis est certum, etiamsi vis venenata tanta non ei insit, quanta est in isto arsenico, quod ex auripigmento sublimatione conficitur, & vulgò omnibus notum est, tanquam venenum. Noxium esse tamen, neque peritos medicos de vulgari sulfure in asthmate loqui arbitror, etiamsi imperiti ita intelligant. Et paulo post subdit hæc : Sulfur, quo magis per ignem albescit, eo propius ad arsenicum, quo vero magis rubescit, ad auripigmentum accedit : lib. 7. epist. 5. Resolvit corpora, ut statim concidant. Nec Hippocrates tale sulfur ἀπρον in morbis pectoris adhibuit, quale nostrum est. Vtcunque certè & quomodocunque tractetur sulfur, discedere ab eo omnem qualitatem noxiam, nondum potui persuaderi, vel, ut uterer, adduci. Certè nulla corporibus nostris cum istis medicamentis est familiaritas, neque ulla ratio, quæ cum periculo ijs in morbis profligandis utendum suadeat, cum tutiora in promptu sint. Ac ego veteres ἀμβρά sulfureά, quam verè chryseam appello, in morbis pectoris & alijs usus arbitror : lib. 7. Epistol. 10. Sulfur interdum vires plane exhaurire, exemplis edoctus sum. Possem

tib;

*Crato nigro
sheta insigni-
munt sulfur.*

tibi duos medicos nominare, qui ex illius usu interierunt. Alijs etiam admodum nocuisse animadverti lib. 7. Epist. 11. Sulfuri malignitas non facile adimitur, & sæpè preparatione fit deterius: nempe ex sulfure arsenicum. lib. de feb. peltil. curat.

Nę ille durus est & dignus vindice nodus! quem fuerunt qui ceu Gordium ense Alexandri discinderent potius quam solverent. Alii ne manum quidem admoverunt, etiamli ex professo de sulfure commentarentur, deterriti, credo, seu rei difficultate seu autoritate viri in re medicâ maximi. At enim- verò neutrum obstaculo esse debet veritatis studium professis, quin potius quantum illa incitamenti tantum hæc veniæ dabit ad ardua atque inaccessa tendentibus.

Sulfuris tutelam fuscipiemus, cui in foro medico diem dixit Crato, veneficii accusavit, infamiâ notavit, reclamante licet antiquitate, cuius testimonia supra adducta sunt, quæ cum mero meridie illustrius luceant, mirum, reperiri potuisse nubilum, quo obvolverentur. Sulfur illud, quod Hippocrates, Dioscorides, Plinius, Galenus, cœteraque eruditæ antiquitatis lumina ac columina litterarum monumentis consecrarunt, & posteris tanquam per manus tradiderunt, id resinâ credo esse mineralem, quam copiosè in Melo & Liparâ gigni Dioscorides testatur lib. 5. cap. 125. quam Plinius in insulis Æoliis inter Siciliam & Italiam ardentibus, nobilissimamque in Melo insulâ nasci, in Italiâ quoque, Neapolitano Campanoq; agro, collibus, qui Leucogæi vocentur, inveniri, memoriæ prodidit: lib. 35. cap. 15. Eadem inquam est, quæ nostra tempestate fodinas Hungaricas, Germanicas, Polonicas, Suedicas, Islandicas proventu ditat dotatque uberrimo. Ambra autem sulfurea seu chrysea, quam cæsareæ conjugis dono Crato possedit, quam pro vero & nativo sulfure habet, lib. de feb. pest. curat. quâ Hippocratem veteresque usos fuisse, de quâ peritos medicos in pulmonum affectibus loqui contendit: eam inquam ne cognitam quidem veteribus fuisse, auctor & intrepidè affirmo. Nullū ambrae nec in Hippocrate, nec in Dioscoride, nec in Plinio, nec Galeno vestigium, nulla ambrae umbra extat: nec magis ea illis, quam lapillus bezahar, lignum gaiacinum, sassafra, sarsaparilla, gummi guttæ, rhabarbarum,

*Apologia
sulfuris ad
Cratonem.*

*Ambra in-
cognita ve-
teribus.*

mechoanna, aliaque innumera, innotuit. *Julius Cæsar Scaliger*, quicquid de ambrâ scivit, id non aliunde, quam ex Mauritanorum scriptis, peregrinis libris, literisque Aremoricorum expiscatus est: Hoc enim ingenuâ confessione obsignavit, *Exercit. 104. sect. 1* Non potuit super eâ consulere mutos magistros suos, quorum scrinia in vanum excussisset, quippe in quibus sulfuris quidem plurimum, nihil ambræ repostum cernebat. Ambrosii succi recens memoria est, incerti natales, nomen barbarum, tamque inauditum Græciæ ac Latio cultiori, quam res ipsa ignorata. Ambra, ambar, perambar, puambar, pinambar, nomina sunt apud Mauros nata atque incolas Marocchi, Fez, Messæ, in quorum littoribus legitur ambra, etsi oceanus quoque Britannicus non parum eius suppeditat. Putant aliquid è balæna esse: ided appellationem communem esse voluerunt cum balænâ, quæ eorum linguâ ambar dicitur. Veruntamen non placet ea profapia iis, qui bitumen esse existimant ex maris fontibus eructatum, non item aliis, quibus vel marini fungi species videtur esse, in quam sententiam etiam Scaliger inclinat, vel sterces avium, quod maris allusionibus è scopulis abradatur. Quæ quam aliena sint à sulfure Latinorum & τῷ θείῳ Græcorum, vel talpa videat.

Etenim Sulfur nostrum nec nomine ignobile est, nec genere obscurum. Quod quisquis piscetur in mari morus sit, fungus, quisquis fungum arbitretur. Stirps metallica est, & germana telluris proles, non in balenæ lumbis, aut avium alvo, sed magnæ parentis utero edita sub pedibus nostris, eademque multò maior cum bitumine quam cum ambrâ cognatio intercedit. Nam quod Cratoniana ambra arsit, & maculas habuit sulfureas, rarum est, & succi alicuius bituminosi permixtu factum, nec veritas inde sulfuris adstruitur, sed similitudo, atque eiusmodi quidem similitudo, cuiusmodi & benzoinum & nonnulla alia præ se ferunt. Verum & nativum sulfur in medio positum est, non in principum gazophylaciis asservatur, idemque nec miraculo est sed usui quotidiano inservit, exultatque à thesauris vulgare mercimonium. Si aliud de sulfure locuti sunt veteres, aliud senserunt: quidnam eos *flore aris, nitro, sandarachâ, misy, stibio, magnete, alumine, chalc-*

cantho simulasse, Crato iudicabit? Certè non sunt hæc corporibus nostris sulfure amicia. An familiarior *cinnabaris*? tamen adversus epilepsiam magnoperè, nihil Fernelii reprehensionem veritus, laudat & commendat *lib. 1. Consil. medic. 4. lib. 4. Epist. 30.* Licet, sui oblitus, mox in Thessalum quendam acerbè invehatur, qui pulverem epilepticum ex cinnabari confectum puero cuidam dederit: *lib. 1. Epist. 7.* Alibi, vim ante confessam, valde dubiam faciat: *lib. 7. Epist. 10.* Si Apollinis Pythii oraculum est: metallica revera periculo non carere, quod ipsum *lib. 7. Epist. 5.* promulgatur: quur *vitrioli oleum*, & præconio & patrocínio dignatur: *lib. 4. Epistol. med. 14. 28. 29. lib. de pestil. feb. curat. eiusdemq; lib. Assert. lib. 7. Epistol. 10. & 17.* Scio, inquit, *illius præstantiam.* Aliqui ab eodem, ut *metallico & corrodeute, abhorrent, sed temerè.* In corpore humano *aliam vim & effectum habet*; *lib. 7. Consil. medic. 28.* Incertus animi, metallicum ingenium, cui in cinnabari, & oleo chalcanthi favet, pavet in sulfure. Cinnabari bono successu usus est, aliisque, ut uterentur, suasor & autor extitit. Oleum chalcanthi ad maximas putredines facere, ingenuè fassus, atque in humidioribus corporibus nihil ab eo periculi esse, id nos quotidie in gingivis exulceratis experiri: putridam enim carnem absumere, sanam abstergere & corroborare; usum mellis vitriolati tutum esse & suavem, & ventriculum humidum mirificè adjuvare, atque pituitam è corporibus removere. oleum, inquam, vitrioli sine vehemente calefactione exficcare vehementer, præsertim si detur cum refrigerantibus, tenuissimarum partium esse, & calidis commistum caliditatem, cum frigidis frigiditatem quasi augere, atque etiam celeriter omnia, etiam purgantia medicamenta ad actum deducere. Si vera dixit, deleat iniquam sententiam, quæ metallica negabat corporibus nostris esse familiaria, quæ ista medicamenta suspecta faciebat, quæ metallica in sulfure, sulfur in metallicis, parùm prudenter damnabat. Quam non tantum corporibus sed & medicamentis amica sint: testimonio Cratonis patet. Quare quid sulfur meruit tandem, ut ita graviter vituperaretur? Quum tamen oleum sulfureum Crato ipsi chalcanthino æquarit, & prodesse plurimum adversus

*Cratoni-
neralium
medicinarum
fautor ac
patronus.*

mer-

*Crato sul-
furis avens.*

mercurij noxam difertè tradiderit : *lib. 7. Epist. 10.* Quur filium amat, odit matrem? Quamquam & matri aliquando fereniore vultu arriserit : ut *lib. 6. Conf. 52. & lib. 7. Epist. 11.* Audite verba non irati sed blandientis. Si tamen est *ulcus*, inquit de ulcere pulmonum, & ad extergentia & consolidantia veniendum, nihil preparato sulfure, ex ovo sorbili, conducibilis. Item: Sulfur cum valdè exsiccat, atque omnes partes corporis penetret, in ulceribus pectoris summam efficacitatem habere, catharos etiam exsiccare edoctus sum. Verum non solida est isthæc felicitas : Nam mox maximam noxam, damnum grave, resolutionem corporum, virium exhaustionem, homicidia, veneficia, eidem obicit, usumque eius planè irrationabilem, quum tutiora in promptu sint, objurgat.

Sit venia dicto; videtur nobis hac in re paullo quam par sit, vehementior. Nullum in mundo bonum sincerum est : Sunt bonæ mista malis, & mala mista bonis. Etiam quæ tutissima tu putes, vnâ manu auxilium, alterâ periculum portant. Non nocet sulfur nisi abutentibus, neque est perniciosum, sed fit. Cicutâ homines necat, aves cibât. Ex eodem flosculo & apicula mel fugit, & aranea virus. Quis cultro aut faci imputabit, si ea instrumenta sæviendi furiosus sibi sumat? Oleum vitrioli proptereâ non desinit benefacere corporibus humidioribus, quod ex sicciore ossæ reddere valeat. Vix quicumque tot tantorumque malorum causam crediderit aquam esse, quot quantaque de eâ in *Acutis* commemoravit *Hippocrates*. Vinum ipsum, non tantum quod sulfureum fumum traxit, sed & meracissimum quodque pestis est temulentis ac febricitantibus. Ita, quando tantum sibi *Crollius* permisit, ut in peste, pleuritide, omnibus putrefactionibus, apostematis, in omnibus pulmonum affectibus, in omnibus febribus, omnibusque impuritatibus febrilibus, (quas febriculose ita vocat,) & peripneumonice levioribus, effræni ferox licentiâ, grassaretur flosculo sulfureo, utque haustum præservare diceret & curare absque omni aliâ medicinâ, *πολύχρηστον*, & quotidianum usum esse *περιφυλακτικόν* omnium morborum cum accidentibus & naturæ & sanitatis conservativum: (risum te-
neatis amici!) nihil hic sulfur peccat, sed pessimus carnifex
pessi-

*Infantia &
recordia
Crollij.*

peſſimam meretur crucem, quod Ajace lorario infanior, homines maſtare vult, ut pecora. Viſ ſulſuris fervida atque ex-calfactoria quantum gelidos madidoſque pulmones recreat, tantum aſtuantes ſicceſcentesque flagellat: Eadem tam gravi moleſtaque, peripneumonicis, febre flagrantibus, heſticis, phthiſicis ad heſticē deſciſcētibus, corporibus exuccis, tabidis euchymis, plethoricis, quam facilis tolerabilis que pituita ſcantentibus, & quiſ frigidis in peſtus deſtillationibus obnoxii, phlegmaticæ illuviēi vitio tuſſiunt & anhelant. Quare *Crollius*, qui tutelare nomen vitæ ac valetudini præfecit ex ſulfure, dignus omnino fuit, non magis id fidum experiri, ſi modo expertus eſt, quàm de *Cardani* ſententiâ, *Alœn* perſenſit *Meſues* ætatis patronam ac ſanitatis. Nec quidquam vel Meluë vel vel *Crollio* indignum fecerunt medici duo, quorum interitu ſulfur Crato infamat, ſi ex remedio vitium fecerunt, & quâ parte nocet, arripuerunt. Quicquid illi peccarunt, ſulfur iniquè pleſtitur. Flagitium medentis eſt non medicinæ, quod inconueniens ſit, quod intempeſtiva, quod immatura, quod nimia. Nimiam enim & *Crollius* fecit, integrâ drachmâ temere profundens, quod Hippocrates obolo, ſabâ, binis ad ſummum obolis cautè & frugaliter demetitur. Quid, ſi neque ſulfur neque medici deliquerint? Subeſſe enim alia perniciēi cauſſa potuit. IC^{ti}. certè in aſtionibus criminalibus non admittunt probationes niſi luce meridianâ clariores: Quo magis naturæ ſtudioſos decet & ſeponere præjudicia, & ſiniſtris ſuſpicionibus valēdicere, hoc præfertim loco, ubi pro ſulſuris innocentia, & teſtimoniorum fide dignorum & ſalutarium experimentorum copia militant. Ac cavendum maximopere, ne, dum egrorum indemnitati, tutioribus remediis conſulimus, ſinamus interim, fortiorum neglectu, periclitari ſalutem. Nec enim minus exitiabilis eſt medentis adulatio, quam vehementia medicamenti. Leviores maculas aqua eluit: At, ubi altiùs inſedit vitium, acerrimus adhibetur ſapo, ſitque ex Hippocratis præcepto, tranſitus à medicamento ad ferrum, à ferro ad ignem, atque magnis morbis magna remedia opponuntur. Ridet inſultantem Pygmæum robuſtus Hercules, nec muſca ſternit Elephantum. Niſi enim ſit inter agens &

Dofis ſulſuris.

morbum proportio, nulla profecto actio, curatio nulla futura est. Propterea coronari in Consualibus meruit aureum *Dioscoridis* axioma, quod *lib. 7. cap. 1.* promulgavit: Verba eius tibi dabo: Δεῖ γ' πρὸς τὰ κινδυνὸν ἔχοντα, διὰ τὴν ἀγωνιστικότεραν ἀρ-
νίσθαι βοηθήματα. πρὸς δὲ τὰ ἡσυχὰ χαλεπὰ διὰ τῆς ἐπιπνευστέρων.
ἀποτὼν γ' ὅτι ἡ τῶν μειζόνων μακροτέροις αἰ ἔτι τύχη χρώμενον τοῖς βο-
θήμασι, κινδύωφ ἢ διεσπνύμενον σεβοῦμαι ἐπὶ γ' ἡς μικροτέρων δ' ἀπο-
τίμι τῆς βοηθείας μάτλη ἀκρίσας τὸ σῶμα. Hæc ille.

Non tamen desistit sulfuri maledicere Crato. Itaque Ma-
ronianum illud: *Latet anguis in herba*, seridè inculcat, erep-
tum meditrinæ sulfur, adiudicat Medææ. Nihil enim ab ar-
senico differre, esse inchoatum arsenicum, quo magis albes-
cit, eo propius ad arsenicum, quo verò magis rubescit, ad au-
ripigmentum accedere, pronunciat. Quis miretur, in tantâ
rerum similitudine, aciem quoque aquilinam falli? Quis cre-
dat tantam intus differentiam abscondi, quanta foris appa-
reat unitas? Detrahat vestem sulfuri, si lubet, Crato, & nu-
dum introspiciat corpus; Videbit (solâ exceptâ patriâ com-
muni) non minus ab arsenico atque auripigmento diffidere
sulfur, quàm ab ambrâ sulfureâ distet. Age enim, si tanta hic
cognatio, ut dirum venenum nihil differat à sulfure,

Si genus amborum scindit se sanguine ab uno:

Monstret nobis ex arsenico, monstret item ex auripigmento
fuliginem succosam, ex fuligine acetum asperrimum, ignisq;
nutriculam mirabili metamorphosi in novercam perniciem-
que ignis conversam. Me quidem quod attinet, vitreæ cam-
panæ cum arsenicum tum auripigmentum supposui satis ma-
gnâ copiâ, ac utrumque concremavi. Testor fidem! non stil-
lantem aceti mordacis liquorem hausi, sed retorridum atque
exsuccum pulvisculum (qualis quoque ex stibio simili modo
surrigitur) ex vitro converri, in pulvisculo meram ac sence-
tum arsenicum atque auripigmentum conspexi. Tumq; ma-
nes Cratonianos precatus sum, liceret nobis imposterum be-
nivolentius de sulfure sentire, atque ita statuere, illud ipsum
quam simile sit dicto venenorum pari, si cortex eius & puta-
men spectentur, tam immensam nucleo & medullâ dissimili-
tudinem circumferre. Ac nisi me mea fallit opinio, propitios
eos

*Differentia
inter sulfur
& arsenicū
inter sulfur
& auripig-
mentum.*

eos habituri sumus, quod vivus quoque negarit, tantam venenatam vim sulfuri inesse, quanta sit & arsenico & auripigmento. Licet mox ad ingenium redeat, testatus, arte suppleri, quicquid naturæ desit, & præparatione non tantum deterius fieri sulfur, sed & in ipsummet arsenicum atque auripigmentum transformari. Videbimus ergo, quid monstri alat præparatio.

Sulfur uritur, funditur, sublimatur, solvitur, coagulatur. *An præparatione sulfur venenum fiat.* Tot modis præparatio eius omnis absolvitur. Vltionis opusculum asperrimus succus, tantò sulfure nobilior erit, quantò spiritu vitrioli contemptius ipsum habetur sulfur. Crato enim qui idem de oleo sulfuris, quod de chalcanthini viribus statuit, ut vires ita laudem quoque amborum æquabit, tantumque amabit sulfureum acetum, quantum sulfur oderat; nec enim arsenici atque auripigmenti maleficium septicum in illo deprehendet, sed vim causticam, sepsos & putrilaginis cuiuscunque præsentissimam pestem. Fusionis monimen sulfur est incratum, cuius Crato mentionem in *Affertione libri de Peste* facit, descriptionem *Vnzerus* exhibet *Tract. 1. de Sulf. Sect. 1. Parag. 6.* Sublimatio protrudit flores: Solutioni ac coagulationi debemus balsamum ac lac. Nullum sulfuri periculum à cera. Nam vnum illum modum, qui per multiplicem infusionem in purissimam ceram fit, dum rubescat, rectissimū esse ac tutissimum, serid Crato asseveravit. Si rectissimus, si tutissimus, liberat nos omni suspitione contagii arsenicalis. Sed neque in floribus, neque in balsamo, neque in lacte, sulfur desit esse sulfur, spondetque pro sulfuris integritate, humifer sulfuris fumus, tam constans sulfuris tessera, quam certum eiusdem ab arsenico atque auripigmento discerniculum. Neque ergo ullum ex præparatione malum, nisi quando nugatores de magnis maiora loquuntur. De floribus sulfuris, ampullas audivimus Crollij & verba sesquipedalia. Ita idem lacte sulfureo malè credulos lactat, nequaquam balsamum humidi radicalis eo refocillat, non vires naturales confortat, non hecticos insuccat, non aridos opimat, non impinguat. Esto lacti eadem, quæ sulfuri, laus. Tabidum corpusculum arbo non aliter atque sitientia Sirius arva, solantur. Imagi-

nem quidem lactis video, rem non video. Nec nutrit nec alit, quod ex sulfure emulſum eſt, ſed inſtar ignis occulti, ut Crollius ipſe loquitur, conſumit & emaciat. Itaque acres hic aſperosque aculeos metue, non gelidam ſeri dulcedinem, non pinguem butyri mulcedinem, non caſei ſuccoſum craſſamen expecta. Alia tibi ubera premenda ſunt, ut lac habeas: Sulfur mammis riget pumiceis.

CAP. VII.

MEDICINÆ EX LAPIDIBVS.

IN lapidibus primi ſe offerunt ſuccinum & tartarus. *Succini* famam amplificavit oleum, quod *Crollius* perinde ac ſimia catulos ſuos amat. Opobalſamum vocat Europæum, & ſacrum olim vocari ſolitum teſtatur propter vires nimirum admirandas & arcanas. Sacrum non negamus eſſe, ſed quomodo Maroni auri famæ ſacra dicta fuit, idemque balſamum, ſed haut quaquam palmare. Efficaciſſimum quoque at ventriculi offendiculum, & capitis flagellum, at viſcerum incendium, at humorum irritamentum. Cætera de eo & merito & in loco ſupra diximus.

Oleum ſuccinum atro
carbone
notatum.

Tartarus
acetocog-
natus; &
acetum tar-
taro.

Spiritus
tartaricon-
venientia
cum ſpiritu
ſanguineo.

Sal tartari.

Tartari vi-
riolati uſus

Tartari aciditas effecit, uti crederemus, Acetum nihil aliud eſſe, quam tartarum liquidum ac fluxum; Tartarum nihil aliud, quam acetum ſolidum ac ſiccum; Acetum, tartarum aquoſum; Tartarum, acetum terreum. Liqueorum ſtillatiorum nullus ſe magis ſpiritu ſanguineo aſſimilat, atque is, qui ex tartaro prolicitur. *Androcydes* apud *Plinium* dixit vinum ſanguinem terre, lib. 14. cap. 5. Si per aquam vitæ liceret, nos laticem tartari diceremus ſanguinis terræ ſpiritum. Certè nihil renuente oleo tartari, quod ipſum oleo ſanguineo non ſimile tantum ſed par quoque prorſus eſt. Sal tartari, cauterium eſt: credituſque ſpiritu vitrioli miſceſcere ac hebetari, quum tamen tartarus vitriolatus paullo lenius palatum aſciat candente ferro, ſalque iſte & ſpiritus diſtillatione diſſociati redeant viribus uterque integris: Quare ad expugnandos contumaces jocinoris, ſplenis, uteri, meſenterii inſarctus, quos

quos frigidiorum tenaciumque succorum foeda tartareaque colluvies procreavit, non inauspicatè in aciem producit tartarus vitriolatus, ductu apozematum decentium, quibus castè sobrieque diluitur, computatis in unum haustum granis tribus, quatuor, sex, septem, decem, non amplius. Crollius nimis prodige integrum indulsit scrupulum. Idem etiam tam verè universale digestivum appellavit quam rectè asseruit, in omnibus febribus miranda præstare. Tam miranda præstat in febribus ardentibus, quam oleum camino additum: facit ex corpore sceleton, & præsentè aut hecticâ aut hectices periculo, ipsâ peior est febre. Succos quoque morbificos incrassationis indigos, non digerit, concoquit, maturat, mitigat: sed versâ vice acerbatur, asperat, acuit, irritat. Cæterùm quod per quatuor emunctoria, vomitum, secessum, urinam, sudoremque operari eundem idem Crollius docet: id ita intelligendum est, non quod quadruplicis istius operationis ipse per se auctor sit, sed unicuique facilitandæ ac felicitandæ, crassa attenuando, viscida incidendo, lenta tergendo, obstructa referando, magnus adjutor. Ingenio tartari vitriolati gaudent, & fraxineus absinthinusque salinati, & de carduo nitratus, & ceteri quotquot horum similitudine effinguntur. Vividior tamen his, quam illi, penetrandi virtus, impensiusque sudoribus atque urinæ studens, nutu videlicet atque instinctu spirituum salis ac nitri, quos intimo gremio recepere. Præcipuè aquæ intercuti prodest, præparato prius corpore, fraxineus salinatus, mixtu largo atque effuso, distentum exinaniens aqualiculum.

Cæteros lapides, quosquos aceti vis resolvit, donavit & mordaci sale & moribus sali consentaneis. Quare splendide mendax, egregiè impudens fuit Crollius de sale margaritarum scribere ausus, quod corpus sanum conservet, læsum pristinæ sanitati restituat, lac muliebri emendet, utriusque semen sexus augeat, & corrigat, valeat contra tabem, ariduram & marcorem senilem, renovet, augeat & confirmet humidum radicale, atque etiam à senectute debilitatis summopere conducatur, fortificet humorem vitæ & naturam internam in omnibus membris, fœtum in utero etiam confortet. Sali coral-

Dosis.

Non est universale digestivum.

Quid nam possit in febribus.

Quomodo per quatuor emunctoria operetur.

Sal fraxineus salinatus in hydropse.

Crollii mendacia de sale margaritarum.

*Tum etiam
de sale Co-
ralliorum.*

liorum eam vim & naturam assignat, ut sanguinem in universo corpore sic munificet & renovet, ut in omnibus morbis & affectionibus ex sanguine corrupto ortum ducentibus, breve intra tempus sublati ac sanatis, corpori velut redintegrato alacris pristinae sanitatis vigor restituatur, cor spiritusque vitales roborentur, stomachus & calidum innatum confortetur. Et quis nugarum modus, quis finis? *Lacon* apud *Plutarchum* lusciniæ implumem conspicatus, *Ita me Di ament*, exclamavit, *nil nisi vox es*. Potuisset idem iudicare de spermologo nostro, qui instar spectri Virgiliani,

Dat sine mente sonos, dat cassa & inania verba.

CAP. VIII.

MEDICINÆ EX AVRO.

AURUM non magis famelicos facit, quam & firculosos. Famem eius poëta increpuit: Sitim *Mithridates* rex castigavit, quando capto *Aquilio* duci aurum per os infudit *Plinio* teste lib. 33. cap. 3. Nimis hæc compendiaria ad aurum potabile via est: meliorem, luxuriousimum *Antonii* scortillum, liquefactum in aceto unionem bibens, commonstravit. *Ausonius* dedit nobis hanc veniam, ut potabile diceremus, quod delicatiorēs, ferulam grammaticorum veriti, poculentum, forbile, potulentum potulenti appellitant. *Crollius* putabile, nescio cuius instinctu genii, cuius *Evestri* afflatu, neminavit. Putavit, puto, aurum, cui *Chymici* perinde atque aquis fugientibus *Tantalus*, inhiant, formæ oblitum metallicæ & absque corrosivis dissolutum, ens rationis esse, figmentum intellectus, opinionis ludibrium, cerebri maleferiati abortum, speculationis inexhaustæ fomentum. Itaque si absque menstruo universali foret, dudum imaginario, cum bonâ *Crollij* pace, issemus exequias. Nunc illa plurimorum nominum hylealis aqua, aqua sapientiæ philosophorum excogitata est, applicataque auro, ut commentum commento viveret. Sed quid non audimus ipsum?

*Aurum
Chymicorū
potabile, pra-
tabile fig-
mentum.*

Crollij phi-

Rationes, inquit, & via Alchymistarum vulgariū in confici-

ciendo auro potabili, inepta, humana natura inconducibiles, & à proposito philosophorum longissima sunt, quicquid etiam hoc nomine gloriantur & mentiantur. Nam quicquid redigitur in corpus, hoc ipsum crudum, & indecoctum est. Natura enim bonum in melius per alterationis modum transfert: Sed hoc aurum, quod ab ipsis tractatur, neque alterationem passum est, neque solutionem physicam. In melius ergo non deducitur. Et quamvis multi per spiritum salis, nonnulli per spiritum vini alcoholisatum, alij per acetum radicatam, alij prius per salia corrosiva, postea per spiritum terebinthina seu olea aromatica & similia deliramenta conantur aurum, ut stirpem metallicam, quam ab animalium & vegetabilium provinciâ immeritò excludunt, solvere in vanum tamen laborare omnes ipsa experientia testatur. Aqua sapientiæ philosophorum una est, quæ omnia metalla & lapides ab impuro puncti quaternarij coagulationis vinculo philosophicè & naturaliter liberat, nec est sub cœlo modus alius dissolvendi physicè corpus solis, quam per universale menstruum, mercuriale philosophorum totius naturæ secretissimum, quo dum per ignorantiam & difficultatem acquirendi caremus, consueverunt in defectu perdidicim, famem etiam carnes bubulæ sedare, siquidem coquus in absentia ligni querni ad coquendos cibos, utitur fagino seu betulino. Aliquot paginis interjectis hæc eius habentur verba. Hæc calx in oleo salis instar butyri liquecit, idque propter remanentiam salis niri. Vera tamen & radicalis non est solutio, quia iterum in corpus reduci potest. Circa finem ferè eiusdem Sect. de Cordial. terribile ex Lullio tonitru eiaculatur. Lullius dicit, præstare ignem ardentem comedere, cum oculis Basilisci, quam loco auri potabilis seu medicina per scientiam ignorata, venenum applicare, quia aurum sophisticatedum est totum impuritate plenum ex igne contra naturam, cum quo sophista operatur. Nam statim per res acutas ignis contra naturam (humana nature contrarias) calor naturalis mortificatur & dissolvitur, & resolvuntur cordis spiritus, in quibus calor naturalis conservatur. Qui verò Dei benignitati fontem universalis menstrui attigerit, ille ex philosophorum veridico relatu, poterit non solum omnia & singula metalla, tum etiam lapides tam nobiles quam ignobiles ac minerales etiam eiusdem beneficio naturaliter & radicaliter in sua tria resolvere, qui resolutus & potabilis liquor regeneratus, separatis sponte in fundo facibus, postea a pie docto medico usibus humanis

manis pro sua voluntate & arbitrio, secundum morbi exigentiam legitime accommodari, & stupendo successu administrari potest. Hæcenus Crollius.

Cui quantum præsidij negat veritas, tantum subsidii mittet
Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt? fortiter exaltata imaginatio: quæ quia, Crollio teste (in præfat. Basilicæ) idem producere potest, quicquid oculis videmus in maiori mundo: quidni etiam ex auro non aurum faciat, ex non auro aurum? Faciat namque & ex inanimato animatum, ex bruto rationale, ex rationali divinum. Nam *Heliophilus à Percis*, qui applaudere videtur opinioni, negantium essen-
Omnia iã medium sentiant. sificã differentiã speciali metalla differre, sed tantum ratione accidentium diversorum in mineris supervenientium, quæ diversa metalla faciunt, ideoque plumbum recte aurum leprosum dici contendit: omnino amandandus est ad scholam Quercetani & Crollii, ut vivere etiam aurum, & cum auro omnia inanimata, cadavera omnia, quicquid sit, quicquid agat, vivere, vitamque nihilo opponi, enti cœquari, addiscat.

Hoc Crollius non mirabitur, qui non erubuit, *Aurum vitam rerum omnium dicere*, cui non solum omnes celestes vires plantarum aliorumque corporum metallicorum ac mineralium, sed & vegetabilium atque animalium infusa sint: Imo receptaculum esse & subiectum omnium elementarium celestium & supercelestium virium: qua postquam à supercelesti & celesti influentia deorsum in mundum elementarem delapsæ sunt, simul in hoc metallum unicum concentrando se, confluerint, & sic finaliter in illo colligata aserventur & concludantur. Adde & hoc: *Auri spiritum secretissimum celestem*, omnibus creaturis totius mundi, vitam, substantiam, essentiam largiri, & hac ratione imaginem Dei gerere proxime. Scilicet *Hæfiodi Pandora est*, & immeritò *Persius vociferatur*,

Dicite Pontifices, in sacris quid facit aurum?

Nesciebat enim, Deo plenum esse, & *Cotyttus* in morem habere suos Baptas, in quorum numero non postremum sibi locum Crollius vendicat. Quanquam ferè cum lacrymis conqueratur, clavem sibi deesse, quæ fores horribilis sanctuarij recludat, deesse virgulam Mercurii, quæ manes det rapiatque inferis. Infans adhuc lactensq; eius imaginatio vagiebat tum in cunis, quæ si in virum adolevisset, vel cœlo lunam deduce-
 re

re valuisset, & ex nocte Orphei, ex orco Hippocratis, ex lineis & figuris Pythagoræ, ex uno Parmenidis, ex infinito Melissi, ex discordi concordia Empedoclis, ex puteo Democriti, ex ideis Platonis, ex steresi Aristorelicâ, ex atomis Epicuri, ex Paracelsi limbo, fontē prolificere, cuius conspectu Narcissus contabuit. Nam de lymphâ universali bonâ oppidò fide nobiscum agit, tabulisque Pythagoræo illo *αὐτὸς ἐστὶν* obsignatis. Philosophi dixerunt. Quis iam contra mutire vel hiscere auset, nisi qui veritatem non ex personâ, sed ex re, neque ex dicentis autoritate, sed ex dicti claritate æstimet? Nefas de menstruo catholico dubitare imposterum; Id enim non aliter in naturæ abyssu delitescit, atque in auro imago dei, anima, vita, centrum, peripheria rerum omnium. Parque omnino & tali opifice, & tali materiâ opificium est solutio auri radicalis: quam quum nullo alio liquore, quàm hyleali effici, asseveret Crollius, effecit unâ, ut eam nec aliâ fide dignam existimemus, quam ipse meretur liquor, ipsumq; aurum deificatum, aut, si hoc parum est, quam *homunculus* meretur, quem Lucina iratâ Paracelsus abortivit. Nam quod in præstatione Basilicæ suæ obtendat, ceu gorgoneum caput, experientiam Michaëlis Sendivoij, frustrâ est: Neque tam facilè in saxa transmutabit eos, qui norunt, qualibus in philosophiâ & medicinâ magistris ducibusque Crollius usus est, tales quoque fucandis nugis suis testes adhibere potuisse. Quare quam rectè alios redarguit, qui liquoribus obviis & passim cognitis formam auri metallicam abolere jactitant: tam justè ipse redarguitur, quod balneo Dianæ commentitio ac fictitio aurum mortificare simul & vivificare somniet. Idem etiam, quum deliramenta jure merito vocet solutiones auri, oleis aromaticis tentatas, terque quaterque delirus est, quando *tit. de Ol. cinnam*: fuisse scribit, qui mediantibus oleis aromaticis calci auri peculiariter præparatæ extraxerint essentiam coloratam, magno ægrotantium juvamine in usum medicum adhibitam. Didicit forsan ex *Capnionis Cabalâ*, duo contradictoria posse simul stare.

Manus nostra oculata sunt, credunt quæ vident.

Menstruum universale, merum est commentum.

Solutio auri radicalis quam meretur, reatur fide.

Libb. degenerat. Rer. Natural. & devota longâ. Contradictio Crollij.

Quamobrem substantia auri salva hæctenus atque incolomis est, atque in vanum ei excidium exitiumque meditantur,

machinis licet impigris atque industriis. Immutabilis est, triumphatrix & elementorum, & salium, liquorisque cuiuslibet, nisi qui ex cerebro chymistarum scaturit, universalis, hylealis, insipidus, erosionis expertus, qui adeo usque Crollium infatuavit, ut alias omnes auri potabilis rationes & vias, ineptas, humanæ naturæ inconducibiles, imò etiam venenosas pronunciando omnem unâ lapidum atque metallorum usitatam præparationem funditus everteret. Aurum sophisticatum appellat, quod reducibile, quodque solutum corrosivis: Si Crollio credimus, non datur illo nocentius toxicum. Atqui si ob circumfluam falsuginem malè aurum audit, quur non ipsa falsugo peius audit? Si in precio sunt spiritus salis, spiritus nitri, vitrioli, sulfuris: Si universa aded salium familia casta atque innocens habetur; quî nam, quæso, fit, ut aurum incestent, cæteros lapides ac metalla nobilitent, & decori medico appetent? Quum neque in tartaro vitriolato, neque in vitriolo, neque in sale margaritarum, neque in sale corallorum, neque in sale jovis, neque in sale nephritico, neque in sale saturni. Crollius rorsionem extimescat: quæ de auro nova eum incestit suspicio, quæ mala de corrosivo opinio? Si aurum corrosum venenum est, venena erunt, quæ recensui, omnia: omnia in vno damnabit. Instat, tamen, nec corrosu alterari aurum, nec ad melius deduci, nec physicè solui, contendit. Negat merodie lucere. Vbi naturale solvens, solutili naturali ritè applicatur: ecquid nisi physica oriatur solutio, & reciprocans in solutione alteratio? Metallum enim quodque, quantum à liquoribus corrosivis alteratur, tantum vicissim eisdem alterat, vimque dissolutione illatam ulciscitur impressione coloris saporisve metallici. Memento auri fulminantis & nega, aurum corrosione alterari. De illo Crollii verba cape. *Sunt, qui magno invamine aliquot grana huius auri volatilis ad usus medicos intra corpus loco diaphoretici exhibent.* Quare & hoc concedat, corrosione aurum deduci in melius, quando calx, corrosivorum memorandum opus, non obstante corpore metallico, quippe in quod, Crollio teste, reduci potest, deprehenditur tam salutariter efficax, tam efficaciter salutaris. Et quia exploratum mihi est, aurum ales deorsum versus non minus in

Aurum solutum corrosivis & reducibile: inique Crollius suggestit.

Corrosio metalli est physica metalli solutio. In corrosione metalli, alteratio tum metalli tum ipsius corrosivi.

micro,

microcosmo quam macrocosmo operari, neque ad superficiem sed ad medullam corporis impellere humores, alvumque non sudores ciere: hoc ipso res magis impendio magisque illustratur & confirmatur. Certissima enim securitas est, vim subducendæ alvi nec crudo auro inesse, nec spiritibus chalcanthino atque nitrario, nec armoniaco tartareoque sali. Adde, quod si maxime spiritibus illis salibusque inesset, fore tamen, ut sicuti omnem propemodum falsuginem sedula ablutio sustulit: ita minimam quoque ad purgandum potestatem reliquisset, quæ nihilominus haut imbecillis comperta fuit. Stat cum virtute fulminis imitatrice vis purgandi non instrenua: simul & cum illâ occidit. Multa ceraunochryson domant, nihil spiritu salis præclariùs. Excellentiorum affert qualitatem quam aufert, & quæ lapillo bezohar æquipolleat. Nec de nihilo est, quod antimonium diaphoreticum ratione auri additi naturam confortare Crollius fateatur. Inconstantia turbine circumactus præparationi corporali, quod unâ manu dat, id rapit alterâ. In aliis eidem æquior est. De mercurio statuit, eundem certâ præparatione, dosi, & mixturâ, divinum evadere pharmacum. At qualisnam eius præparatio? corporalis. Non est necessum, inquit, ut sit omnino fixus, eâ enim ratione amitteret vim suam purgandi. Nullus est præcipitatus, quin possit reduci, si fixus planè esset, non posset in corpus humanum operari, ratione cruditatis suas operationes perscit. Quid facilius reducitur pulvere crystallino mercurij planè insipido? Is tamen, Crollio dictatore, unum est è præstantissimis catharticis radicaliter omnia noxia è corpore pellens. In antimonio diaphoretico terram siccam & sitientem optatæ & expectatæ fixationi respondere negat; & tamen vnum è spagyricis esse perhibet maxime *πολογιστον*, arcanum summum in variis & ferè omnibus morbis. In sale margaritarum, sale corallorum, sale lapidum corpora lapidea subsistunt specie glarcolæ: & nihilominus salem margaritarum pro nobilissimo cordali venditat, ceteros non secus ac Deum manus veneratur. In Vitriolo metallum *σωματικὸς* habitare priore libro demonstravimus: Inde tamen gillam suam traxisse fertur Paracelsus, ex Paracello Crollius. Sal Jovis secretum efficacissimum dicitur in suffocatione uterinâ nec sali saturni permittitur.

Ceraunochryson, non diaphoreticum sed catharticum existit.

Pulvis bezoarticus ex auro, purpurei coloris, per spiritum salis.

Præparatio corporalis metallorum & lapidum ab ipso Crollio adferuntur.

tur, ut ferretur : Attamen nec jupiter nec saturnus animam suam aceto reddidit, sed integrum uterque corpus concedidit ei, repetendum, quando reductori visum fuerit. Et quis credat *essentiam croci martis* corpori valedixisse? Dic age, Crolli, quur deterior sit corporis aurei quam horum omnium corporum conditio?

CAP. IX.

MEDICINÆ EX ARGENTO.

Celebratur passim Lunæ in humores imperium, non eius tantum, quæ supra nos est, sed & quæ in nobis, & infra nos. Quæ in cælo fulget pro luminis motusque varietate, variis modis non maria tantum sed & quævis corpora humida afficit. Illi in minore mundo cerebrum respondet, quod instar cucurbitæ corpori superincumbens fugit pituitam. In sphaera subterraneâ argentum emicat, creditum phlegmatis ac feri microcosmum inundantis minimè segnis aut ociosus illex, ut constaret, non gratuitum esse, quod sustinet, lunæ nomen. Suscitât eas in argento virtutes latex nitrarius, efficitque ex eo coagulum chalcanthoides, seu magisterium hydragogon, quod antiquavit atque exautoravit *A Sala Sect. 2. Aphor. Chymiarr. 39.* Præfert, scio, *gummi exoticum*, quod *Monardis & Clusij* historiis proditum est, controversiâ *Hechstetteri & Remdenij* exagitatum, salubribus medentium experimentis nobilitatum, usu cotidiana receptum. At quis nescit, & illud stomachum subvertere, facere vomitiones? Si tanti est luna crystallina, quanti in libello de septem planetis terrestribus, quanti in ternario bezoarticorum, quanti in ipsis aphorismis prædicatur: certè laboris difficultatem ac diuturnitatem, fructus ubertate faciliè compensabit. Quanquam via præcedenti in libro monstratâ, æquè citò æquè faciliè ea, si non facilius, si non citius quam vitriolum veneris ac martis, quam sal margaritarum, sal corallorum, sal jovis, sal saturni, similiaque lapidum ac metallorum coagmenta saliformia, concinnetur. Nec teter sapor fastidio urit, nisi non ut iuвет, sed ut dele-

*Magisteriū
lunæ hydra-
gogon &
phlegma-
gogon.*

*Gummi
gutta, gitta,
de goā, de
Peru, gamā.
dæ, gittaie-
mon.*

*Non diffi-
lu luna pur-
gatoria præ-
paratio.*

Æter, in medicamento quærentibus, abhorrentibusque ab ipso vitriolo, cuius saporem omnino refert. Mihi ne quid dissimulem non tam aquæ fortis stygiæ mordacitatem (et si neque hæc inanè terribilementum est) formidabilis est lunæ crystallus, quam ob mercurii maleficium, quo nec leuiter nec obscure fumentibus insidiatur. Luna purgatoria viri-
tus mercurij
imitatur.

CAPVT X.

MEDICINÆ EX FERRO.

HVnc ad modum partita est natura vices, atque operas in his, quæ condidit, ut idem non solum diversis sit diversum speciebus, sed etiam eodem in corpore alias atque alias comparet affectiones, *Scaliger ait Exercit. 160. sect. 3.* Nihil ferro potentiùs aut stricta laxat, aut laxa stringit. *Cornelius Celsus* testatur, canes fabrorum ferrariorum lienes non habere, quod aquam bibant ferream, quam ob eam rem insigni epiphonemate in mirandis observationibus cohonestavit *Antonius Beniuvenius*. *Dioscorides* autem non tantum spleneticis aquam vinumque ferrata dicavit, sed & coeliacis & dysentericis, & cholera laborantibus & *σπμάχῳ ἀναλελυμένῳ*. Recentiores experti sunt, quâ ratione spleni ferrum prodest, eâ & utero, & mesenterio, & iocinori benefacere, tollere pervieaces horum locorum obstructions, genitaque ab obstructionibus vitia, aquam intercutem, malum habitum, arquatam, morbos virginæ, præcordiorum affectus, febres periodicas contumaces ac diurnas lentas atque errantes, luem scorbuticam, aliaque innumera monstra debellare, brutæ animæ stabulum Hercule præclarius repurgare, rumpere frigidos imi ventris abscessus, vomitumque purulentum per inferius guttur mundificare, stercus piceâ nigritudine inficere. Succus morbifer fixus firmatusque non nisi solido ariete percutitur; mineralis, minerali; ferreo, ferruminatus: ferreumque seculum ferrearum ferax ægritudinum, quidnî ferreis quoque remediis, seu malis, tundendum?

Porro virtutem obstructionum domitricem *Quercetanus à Quercetani*

*folia sybilli-
na; aut po-
tius ficulnea*

mercurio ferri, ab eiusdem sale volatili armoniaco, à spiritibus mercurialibus acidis, nitrosis, chalcanthosis, à sulfure nitroso atque oleoso, à sale aluminoso, aut potius ab antro sybillino derivavit. At *Hieronymus Mercurialis* effectui manifesto manifestam assignavit causam lib. 3. *Pract. cap. 21. Ferrum*, inquit, *quum sit calidum & siccum in tertio gradu, & crassæ substantiæ, ita ut seruet suam qualitatem dum penetrat ad viscera, & ob crassitiem suam tenaciter adhæreat: propterea fit, ut sicubi inveniat obstructions & vias angustas ibi adhærens incalcescat, & postquam incaluit, colliquet & resolvat humores, & hac ratione dissipet & discindat omnes tumores & obstructions.*

Nec obstructionis tantum labem eluit, verum etiam dissolutioni medetur, partim quod erumpentium humorum crimen abstergendo expiet, partim quod manantes fæda eluvie partes emendet & emundet, relaxatas siccando roboret ac firmet. Hac ratione diarrhoeam, lenteriam, cœliacem, dysenteriam, choleram, genorrhœam, menses item decolores & abundantiores, ut & salivam indecentem scorbuticorum aut mercurii maleficio implicatorum salubriter coercet, non æquè utile cataclysmis alvi epidemicis, & acutâ comitatis febri-

Ferri qualitatibus totidem respondent medicamentorum ex ferro formæ. Nam solida & sicca ad solidandum firmandumque aptior est: Liquida efficacius eluit ac terget. Croci usus, qui olim rubiginis, visque ligare, siccare, restringere, sistere, profluvia. Eâ præ aliis pollet pulvisculus ad rubedinem usque ustus, & ab adstrictione invenit nomen. Ipse tamen suspendit profluvia, non tollit, & ut tollant fluxum, raro amovet causam. Nunquam humorum, sæpè nec fontium peccata corrigit. Stipticâ vi claudit atque obturat iter, quo præceps ruit humor effusus. Qui violenter cohibitus inflat distenditque abdomen, in præcordia, pectus & alias nobiles partes regurgitat, secum trahens asthma, catharrum suffocativum, icterum, apostemata, scabiem, & affinium pestium ferale agmen. Etenim rapax reverberii ignis tenuem volatilemque ferri substantiam absumit & depeculatur, quam corrosio animat ac vegetat, proptereaque & maior pulvisculis gloria, quos causticus sal in crocum redegit. Mixtam enim potestatem

*Crocus &
rubigo in
ferro aquâ
pollent.*

*Crocus mar-
tis in proflu-
viis alvinis
non temerè
adhibendus.*

*Croci per
corrosionem
præstant eo,
qui ustione
conficitur.*

tem

tem habent, sic tamen ut adstrictoria prævaleant. Quod si cum pituitâ acrius conferendæ sint manus, putant in partem certaminis vocari posse & tartarum vitriolatum & cognatos sales. Accipe iam ut acidulas ferreas aceto martio apparet. *Implevi, inquit, dolipum mensuris triginta aquæ fontis, atque permiscui huius infusionis tantum, donec aqua aciditatem aliquam adeptâ esset, addito simul aceto albo, si non sit satis acida. Hanc in iisdem affectibus loco aquæ acida naturalis propinatam, & maxime melancholicis dedi, quibus & profuit. Sunt qui & spiritum vitrioli permiscunt, ut aciditatem acquirat, sed plurimis malè cessisse observavi.* Aquis istis artificialibus, ferrugineo odore præditis, naturaliumque saporem & vires nonnihil referentibus, non malè viscerum æstuosiorum incolumitati consulitur, quâ vinum ferreum frigidioribus gratius sit atque acceptius. Mihi demum ea vina probantur, quæ sedulâ maceratione conficiuntur ex scobe non ustâ neque sulfure contemneratâ. Hoc quoque in acidulis factitiis observatur, martem instar sedimenti rubiginosi ac turbidi lento passu decumbere, ut ob id earum usus nunquam iniri debeat, nisi vase probè prius concusso. Proindeque multò consultius recentes totiens acidulas parâris, quotiens aquæ scypho dimidium aut integrum acetî ferrei cochlear remisceas ac diluas. Quanquam interim nec alios liquores nec alia vehicula acetum martiale respuat.

Tartarus martius, vitriolatus, quandoque surpandus. Acidula ferrea artificiales Felicis Plateri.

Earundem usus.

Vina chalybeata prima nota.

CAP. XI.

MEDICINÆ EX ÆRE.

AES si quem in medendo usum præstat, in vitriolo præstat. Non fraudabitur, nec loco suo, nec meritis suis, quando ad vitriolum fuerit perventum.

Ærigenina in vitriolo micat.

CAP. XII.

MEDICINÆ EX STANNO AC PLUMBO.

QUALI ac quantâ uterum cognatione Jupiter attingat, nullus me herclè video, nisi ad poëtarum fabulas & Divinam

*Sal Iovis
Crollius in-
viam Miner-
væ applicat
affectibus u-
terinis.*

vñm adulteria recurram. Iovi enim jecur consecratum est, sin malis, jocinori iupiter. Nec aceti cum vtero rata est concordia, autore Hippocrate, qui acetum pronuntiavit ὕπεροαλγες. Nihilominus stannum aceto insuccatum, Crollius adversus suffocationem matricis in præcipuis habet, nec inunctum modo, sed & haustum ex liquoribus hystericis. Qui Crollium non odit, amet talia: Ego non sum credulus illi. Ulterior de stanno coniectura capi ex plumbo potest. Nam talis prope modum hñc affinitas, qualis inter chalybem & ferrum intercedit. Præparatio quoque utriusque eadem, nempe per acetum, quod salis tam jovialis quam saturnini anima est.

*Plumbum
venereo se-
rox mercuri-
ali.*

*Saccharum
saturninum
inflammationibus
inieris tam
bene conver-
nit, quam
quadrata
rotunda.*

*Aureos ex
plumbo mō-
tes pollicen-
tur, ne qui-
dem plum-
beos præstāt.*

Qui plumbum voraret, nemo hætenus tam fuit plumbeus, præter virgunculas fatuas ac stolidas, quibus non satis erat cerussatam habere faciem, nisi & in stomacho vim fuci experirentur, plumbarentque interranea. Sic periisse iuvat, & ob cadaverosæ formæ infelix aucupium marcescere & mori. Sic solet amicos suos beare Filivorax. Ipse licet aceto tectus dulciter deliniat palatum, non tamen sine noxâ degeritur; Nequam est, & mercuriale virus ori ac faucibus afflat:

Frigidus, ô M E D I C I, Fugite hinc, latet anguis in herbâ.

Nec Crollio auscultate, qui magnas intestinas inflammationes saccharo saturnio placat. Non extinguit eas sed faces subdit per se æstuantibus, præsertim si vini spiritus focium sese illi addiderit. Quin & colicis, & quartanariis, & lienosis, & puncturâ umbilici molestatis, & libidinosis opem fert plumbagine & acutâ salfugine dignam. Minus quoque in externorum affectuum depulsione potest, quam nutritum vulgare, licet Crollius more suo laudes illius plenis buccis effutiat. *Beguinus* modestior fuit: quumq; nutriti ipsius conficiendi subtiliorem rationem primus, quod sciam, excogitasset, *Balsamum saturninum* appellavit, quem tamen describere nequivit, nisi cum tædio non necessariæ destillationis. Salsugo aceti, ministerio destillationis, ut iam ante dictum, secedit abs saturno, inque liquorem dilabitur, quem *balsamum preciosum* *Beguinus* vocavit, ad varios morbos tam extra quam intra corpus ut iliter adhibendum, eâ forte licentiâ, qua & inflammabilem esse & odoratissimum mentitus est.

CAP. XIII.

MEDICINÆ EX CHALCANTHO.

Phlegma vitrioli in medicando respondet aquæ: terra, ter. *Vitriolum*
 ræ: metallum æri aut ferro: sal vitriolo: spiritus spiri- *nobilitate*
 tui sulfureo: Oleum crassior spiritus sulfuginosi portio est, *sal vomiti-*
 ejusque quoddam quasi sedimentum. Sal nihil aliud, quam *vus, & spi-*
 vitriolum purificatum. Purificare præstat crudum, quam u- *ritus stilla-*
 stione aut calcinatione vitiatum. *Crollius* videtur gillam Pa- *entius.*
 racelsicam cum sale vitrioli confundere, quæ tamen diversissi- *Gilla para-*
 ma esse constat ex *lib. 2. Paracelsi de virib. memb. cap. 4.* Me- *cellica non*
 cædipo, gilla illa nihil aliud est nisi luna purgans, vel aliquod *est sal vi-*
 simile ex argento vitriolum. Effectus salis chalcantini: quæ- *trioli: sed*
 que de vitriolo ipso tam intus quam foris usurpato veteris *luna salis for-*
 medicinæ procures tradidere, omnia & in salem aptè qua- *mis.*
 drant. Nec nimia dosis est, si drachmâ sumatur, quâ sumi vi- *Virtutes sa-*
 triolum *Dioscorides* docet, itemq; *Plinius*. Quanquam *Crollius* *lis chalcant-*
 intra duo scrupula se contineat, nec semidrachmam superet *hini, quæ*
Bequinius, Quercetanus & dimidio scrupulo contentus sit. *chalcantini.*
Heurnius inter validè vomitum cientia numerat, datque ei locum *Dosis salis*
 cum stibio ac melampodio communem, granulis duobus de- *chalcantini.*
 sin circumscribit: *Method. ad prax. lib. 2. cap. 21.* At qui- *ni.*
 cunq; familiaris eo remedii genere utuntur, bina grana non *Heurnius*
 dicam bimulis infantibus (quippe quibus plura tutè dantur) *iniquis*
 sed bimestribus quoq; & tenerioribus non minus salutariter *consuit de*
 quam securè promunt. Eo namque epilepsian ventriculi vitio *sale chal-*
 pullulantem, febres, cachexian, tussim, vermes feliciter ex- *chanduno.*
 tirpant, nec vniversali sed particulari vomitui studere, sæpè
 etiam nec vomitui, sed deiectioni seu potius abstersioni alvi
 utilissimam dare operam atque aded primas tantum vias e-
 verrere experiuntur, recteque lenium vomitoriorum numero
 inferi, immeritò ob vehementiam formidari, censent. Amat
 vehiculum meabile, meliusque bibitur ex aquis stillatitiis, vi-
 no, iusculis, mulsa, cervisia, oxymellite, oxysaccharo, quam
 voratur cum conservâ, cui Heurnius miscuit, itemque alii.

Spiritus vitrioli quid?

At *spiritum vitrioli* finio *salsuginem vitrioli sulfuream*, distillatione per ignem reverberii obliquâ resolutam attenuatamque in liquorem sive succum limpidum ac pellucidum, acidissimum iuxta ac acerrimum. Non improbabitur, opinor, Chymici generis loco poni *salsuginem*. Mallet mercurium, Attamen *salem* ipsi definiunt corpus siccum, salsum, purè terreum, *salis naturam* repræsentans, mirandis virtutibus præditum dissolvendi, coagulandi, detergendi, evacuandi: vide *Quercetan. Defens. Hermet. med. lib. 1. cap. 14. Beguinum lib. 1. cap. 2.* Tale corpus, quum negare non possint, quin & spiritus vitrioli habeat, fatebuntur vnâ, & *salem* esse. Nec deest opportunitas observandi, quàm facilè in *salem* compingatur acidus ille latex, quando vel cum *sale tartari* vel aliis vegetabilium salibus, ut & cum lapidibus, cum ære, ferro, hydrargyro committitur. Quin ego haut semel sponte sua in vitro concretum, vidi *salis crystallini* de se speciem præbuisse. Causaque concretionis ultroneæ, me iudice, erat humoris paucitas, abundantia *salsuginis*. Illo in aërem abeunte, fieri non poterat, quin hæc simul in id, quod erat, rediret. Cæterùm *sulfuris* additione contrahitur *salsugo* in genus propinquius definito. *Sulfureæ* autem origini fidem attulit tradita præcedenti libro generatio vitrioli. Nec *Crato* duarum acetosarum unitatem ignoravit, idem de oleo *sulfuris*, quod de *chalcantini* viribus statuens *lib. 7. epistol. medic. 10.* At vitrioli mentione sicuti *salsugo sulfurea vitriolo* arctius alligatur, ita, quando distillatione dicitur resolvi atque attenuari, ulteriore hac restrictione præscinditur ille liquor, in quem sine igne *chalcantion* disfluit. Limpitudo à definitione excluditum oleum vitrioli, tum succos quoscumque vitrioli *smaragdinos* & *subvirides*, preciosissimam quidem fumivendulorum mercem, at reverà mangonizatam. Neque enim sinceri sunt, sed abs contagio metallico viriditatem omnem traxerunt, eandemque bona cum veniâ metalli rursus deponunt, gemino artificio, nempe aut præcipitationis, aut quod utilius sit, distillatione per fornaculam sabulosam. Additur cum acrimoniâ vehemente coniunctus vehemens acor, ut significaremus, exurentem aspredinem esse prorsus inseparabilem à spiritu
chal-

chalcanthino, quippe qui non magis dulcescere possit, quam aut nix nigrescere, aut albescere æthiops.

Miratur *Andreas Tentzelius in Exegeti Chymiatricâ*, Crollium tam hospitem fuisse in olei vitrioli dulcis confectione, ut ne ipsum quidem se vidisse, fassus sit. At quis non ipsum miretur miratorem, qui pro oleo dulci dulces nugas, nil præterea aliud obtrudit? qui ut dulce oleum vitrioli funditus proster-
neret, telum inevitabile ipse subministravit? Fatetur diserte, oleum vitrioli dulce nihil aliud esse, quam oleum sulfuris in liquidam substantiam redactum, easdemque cum sulfuris oleo facultates habere. Atqui oleum sulfuris seu sulfur in liquidam substantiam redactum, idem pronunciavit acidum esse, quando in confecturâ olei sulfuris, jubet completo opere, aquam olei & spiritus sulfurei plenam in balneo maris abstrahere ad aciditatem usque, & hanc servare. Conclusio orietur mirificissima: nempe hæc: Oleum vitrioli dulce esse acidum, quâ Crollii ignorantia mirabiliter subvenitur.

Vis spiritus vitrioli omnis in ignea acrimonia & terreâ aciditate sita est: quem erodere contra sensum *Crato* negat *l. de febr. pestil. curat.* iniquè ob erosionem execrantur in *Controversiis Sylvaticis*, *Riolanus* in *Battologia*. Quanquam enim nimium odisse malim, quam nimium amare, non tamen pati possum, ut ob mordacitatem malè audiat, quum talia multa in usum quotidianum humana adsciverit necessitas, quibus si carendum sit, non id equidem fiat cum magno bono nostro. Salis naturam omnia erodere, non est veritus fateri *Plinius lib. 31. cap. 8.* Acetum mulsam inducere ramenta, intestina abradere, & exasperare, gravis in *Acutis* autor est *Hippocrates*. Acidulæ quoque stomachum *Marchionis Badensis* perforarunt, si *Pistorio* credendum, testi oculato, in *Orat. funebri*. *Allia*, raphanos, sinapi, cepas, nasturtium de mensâ tollet, quifquis à medicinâ spiritum vitrioli, quod mordicet. Recto usu non magis noxius est aceto, quod in epulis porrigit coquus. Atque adeo in spiritu vitrioli ipsum damnatur acetum, si urigo tam exosa est. Si, quod nervis inimicus est, propterea *Riolano* invisus est, chalcantinus latex: valeat iam & acetum, quod iisdem nihilo amicus. At quam prorsus pueriliter

Andreas Tentzelius pro oleo vitrioli dulci dulces ger-vas vendit.

Bruta Sylvatici & Riolani fulmina in spiritum vitrioli.

cum septico causticum Sylvaticus confundit, septeos non genitricem aut nutriculam, sed asperam trucemve novercam! quàm absurde veneni notam inurit innocenti! quam temere vim actuosam, quæ vehiculi permixtu temperatissima sit, quam frigidè calorem temperaturâ mitescentem evanescentemque exaggerat! quam frivole motum naturæ impedire calumniatur, quod impedimenta removet, humoresque rebelles subjugando, faciliori concoctioni parat viam! quàm non sobriè vomitu suspectum reddit, vomitûs averruncum! quam inepte in spiritu vitrioli metalla, in metallis spiritum vitrioli vituperat! quam veteratoriè abs novitate invidiam atque odium conflat, imò verò quam turbulentè & inconstanter! Condonabimus insanix Sylvatici, quod spiritum vitrioli supplantare non potuerit, nisi cuncta simul recentioris ævi inventa pessumdaret: Hoc quæro ex eo, quàm fiat, ut spiritum chalcanthium & antiquitati incognitum aiat, & tamen auctoritate Galeni conculcet? Si una eademque res est vitriolum, vitriolata aqua, vitrioli spiritus, quare ob novitatem spiritum vitrioli diffamat, quum & vitrioli & vitriolatæ aquæ plurima sit apud vetustos autores mentio? Sin diversa sunt, ut reverà sunt, quare culpam & peccata vitrioli & vitriolatæ aquæ devolvit in spiritum ipsum? Bruta hæc Salmonei & Veiovis fulmina sanis judiciis ridiculo sunt, terriculojîs, qui, ut poëta ait, equitant in arundine longâ.

*Crollius re-
fellit.*

Crollius cholericis & picrocholis, & stomachis biliosis, & apostemate afflictis severè interdixit vitrioli spiritu: quem cum in febribus stomachi, caloribus, & siti commendet, meminisse debebat, quâ ratione febribus, caloribus, & siti opituletur, posse & cholericis, & stomachis biliosis, & picrocholis prodesse. Similem esse & in iocinore rationem. Nam quod ebullitionem mutuamque effervescentiam metuit, quæ talis hîc sit, qualis inter oleum tartari & aquam fortem, quæ sese invicem non compatiuntur: bono animo jubemus esse Crollium. Id enim anxie quæritur, ut quemadmodum aquam fortem exarmat oleum tartareum, sic bilem ferocientem spiritus vitrioli compescat: utque olei tartari vi præcipitante & coagulante aquæ fortis evadit liquor iners & hebes: sic acidi-

aciditate spiritus vitrioli amara bilis dissolvatur, & ut Hippocrates de aceto loquitur, pituitescat. Præterea & in apostemate ventriculi suus esse locus spiritui chalcanthino potest, tum principio ad repercussionem sanguinis influentis genituri vomicam, tum genito iam apostemate & maturo, idque ut rumpatur abscessus, & ulcus purulentum abstergetur, & mundificetur, parsque subiecta à corruptela defendatur. Auctor idem acetosæ vitriolatæ haut obscurè tribuit specificam proprietatem tum adversus epilepsiam, tum ad corroborandum languentem, frigidum, debilemque stomachum, tum in febrili specifico primū illi locū defert. Nobis eā in re visus abuti vocula *specifici*, quum non nisi qualitatibus materialibus gratum acceptumque ferendum sit, quid quantumve epilepsiæ, ventriculo frigido, febribusque auxilietur.

*Specificæ
spiritus
chalcanthi-
ni virtutes,
reducuntur
ad manifestas quali-
tates.*

Epilepsiæ enim sive eius causa humor crassus ac viscidus statuatur ex mente Galeni, sive a tetris fumidisque vaporibus in cerebrum irruentibus oriri, cum Aristotele, Galeni præptore Pelope, Averroë, Avicennâ, Fernelio, dicatur: utrobique profecto latex benefacit chalcanthinus. Et illic quidem, quod attenuet atque incidat materiam peccantem: hîc vero, quod effumantes pestiles halitus retroagat, ac prorepere vetet ad sensus motusque arcem. Volatilitas spiritus vitriolacei, autoritate Paracelsi famosa, & Crollii industriâ quæsita, naviter imaginaria est. Stomachus verò, quando frigiditate marcescit, ea vel à solâ paupertate caloris innati procedit, vel à succis frigidis imprimitur. Egestati caloris tantum abest ut subveniat acetum chalcanthi, ut eum quoque iugulet atque exolvat. Vnde admodum improprie digestionem promovere dicitur Crollio. Caloris enim est digerere, coquere, cui ille nequaquam manum porrigit. Quare (quod de *oxymelite Scaliger* habet *Exercit. 157. sect. 5.*) ventriculis non paucis, non rarò, non parùm nocet. Quia ubi redundat pituita, ad incidendum, ad tergendum datur: ubi non est, in ipsa naturæ grassatur bona, vellicat, mordet, erodit. Et *Crato* fecit fidem, ventriculo humenti & pituitâ onusto opem ferre quando melle rosaceo aut syrupo bethonicæ remixtum exhibuit *lib. 7. Epistol. 17.* Absterget enim remonetque exube-

rantem pituitam, laxumque ac udum ventricululum siccando firmat. Denique febricitantibus nec aliter salutaris est, quam quod bilem exæstuantem acore suo, ceu fræno, coërceat, eamque vel proprio vitio vel pituitæ colluvione increffatam diffecet, & abstergat, putredinem infringat, sedet æstus, restinguat sitim.

Spiritus vitrioli non est alexiterius, sed alexiteriorum stimulus.

Qualitate manifestâ adversatur tum febris pestilenti, tum argenti virimaleficus.

Sed quid de qualitatibus alexiteriis dicendum ! An, quia *Crollius* spiritum vitrioli tum in peste commendat, tum Inunos & hydrargyro male-affectos solari docet : prætereà nec *Crato* nihil ei virium in peste tribuit, & auxiliari plurimum, quum à mercurio damnum est corporibus illatum, scire se affirmat: *lib. 7. Epist. 10.* propterea tum pestis tum mercurij antidoton sit, specificâ proprietate utrique infensum ? Vix credo. Et febre quidem pestiferâ correptis, quatuor in universum beneficia præstat. Namque & febris ipsi resistit refrigerando, & obstructionem causam febris expedit, & putredinem arcet, & causam præpotentem, unicum illud τὸ ὅλον Hippocraticum, quæcunque amoliri & expellere studet, iis suppetias fert, fermentando præcipuè humores, atque ita promovendo diaphoresin. Auxilium adversus hydrargyron metiri licet ex damno, quod infert hydrargyrus. Vulgatissimum est, excitare ac commovere humorum pituitosorum in universo microcosmo cataclysmum, ex quo varii varias in partes rheumatismi redundant, ptyalismus atque indeficiens saliva, tumores buccæ gulæque inflammatorii, ulcera sordida oris ac ac faucium, dentium mobilitas, gingivarum putrilago, infinitaque id genus fœda vitia enascantur. Quibus si validâ & exsiccatione, & constrictione, & mundificatione, spiritum vitrioli obviam ire dixerimus, utique rem & manifestis qualitatibus conficiemus, nec temerè multiplicabimus entia.

Coeterum utendi rationem omnem *Crollius* hisce circumscripsit cancellis. *Modus*, inquit, *exhibitionis est saporis in acidum mutatio. Dantur in aquâ acetoſa vel specificâ aliâ potanda: tot gutta, quot dentes stupidos non reddant, manifestam tamen gustui aciditatem conoſcient.* Per se nullus sit eius usus, sed cum vehiculo & parvus. Et mox: *Dum utimur, propè debet agitari cum suo vehiculo, quia gravitate suâ fundum petit.* Idem *Caut. 2. Versus*

surus hoc oleo, in vehiculo conveniente calido faciat, postea contineat se in lecto ac sudet. Interpretem agam Crollij: quo auctore, prora rei ac puppis vehiculum est. Absque vehiculo foret, non facilius spiritus vitrioli assumeretur, quam ore comprimuntur candentes favillæ. Porro vehiculi tum formam tum qualitatem quando Crollius expressit, non cogitavit, spiritum non aquis tantum stillatitiis, aut iusculis & vino dilui, sed vix ullam existere medicamenti speciem, cuius societatem abnuat. Atque idcirco non potatur tantum, sed & comestur, deglutitur, lambitur, lingitur, gargarisatur, masticatur. Nec calido semper vehiculo opus est, quum multis morbis actu frigida sint convenientissima. Febri exhausto ac siti multo certius iucundiusve levamen afferet egelidum julapium vitriolatum, quam nescio quod pulmentum medicatum à recente cocturâ etiamnum calens. Præterea ratio Crollii vehiculum calefactum efflagitans tam insolida est, ut per ipsum Crollium corruat. *Videmus, inquit, operationem eius in maiore mundo in frigido non perfici.* Quidnâ, Crolli? Quando oleum vitrioli tingit (id quod cum cæteris acetosis minerabilibus ipsi commune est) & colorat expressos succos rosarum pallidarum, violarum, florum pœoniæ, florum papaveris sylvestris. Annon est hæc operatio in maiori mundo? Attamen æquè feliciter in frigido ac calido perficitur; nec quæ in frigido fit tinctura deformior inconstantiorve est eâ, quæ in calido oritur. Qualecunque ergo fuerit vehiculum, calidum an frigidum, humidum an siccum, tenue an crassum, & actu tale an potentiâ: nihil spiritus chalcantini interest. Hic enim qualitatem vehiculi non decernit, sed iam ante constitutam supponit, sicuti ipsam quoque vehiculi formam, & ut suprâ dictum, ad medicamenta venit, ut sal ad edulia, fermentum ad panem. Itaque determinatâ prius medicamenti formâ, quantitate, qualitate, eiusdemque administrandi tempore, ordine, modo, loco, ipse demum accitur promiturque ad usum, ad quem nihil confert præter stimulum atque acumen. Atque hanc ob causam fallor an plusquam hyperbolicè Paracelsò dictus sit: **QVARTA PHARMACOPOLII PARS ET LAFIS. ANGVLARIS IN OEFCINIS. PHARMACOPOF-**

*Vehiculum
laticus chal-
cantini.*

ORVM. Nisi fortè qualem medicinæ columnam ex arte chymicâ supposuit, talem quoque ex spiritu vitriolaceo carbunculum annulo pharmaceutico voluerit inferere. Vt vehiculo suo decenter misceatur, constituendum deinceps de quantitate, quam nos pro uno demenso trium quatuorve guttularum numero definimus. Crollius divinam illud NEQVID NIMIS rectè inculcavit. Ipse tamen parsimonix oblitus, non tantum quindecim aut viginti guttas in unam dosin effundit, sed neglecto etiam numero tot unaquaque vice guttas prodigit, quod dentes non stupefaciant, manifestum tamen acorem concilient. Mixtura hæc vix habere locum potest, aut, cæteris paribus, tum demum, quando validè adstringendum, potenter adsiccandum. At verò, ut incidendum atque attenuandum, & cum primis expectorationi studendum, adversatur & scopo & Hippocrati, qui ad faciliorem sputi educationem oxymel dilutius præfert acriori. Quin imò in febribus ardentibus, quando immodico æstu deflagrat corpus, vix tutum fuerit, id quod vulgo perperam fit, ad suavissimam usque aciditatem potum condivisse, non tantum quia periculum sit, ne acerbior plus iusto obstructions in venis pariat inemendabiles, quod de usu acidorum non præter rem monuit *Ludovic. Septal. lib. 2. Cant. Med. 37.* Sed imprimis ne ad hæcticen muniamus viam, quod fit, quando & morbus & medicina ex æquo carpunt balsameum vitæ nectar. Nec vero copiam solum peccatur, sed maximè frequentia. Namque &

Stillicidi casus lapidem cavat,

Et leviter quamvis quod crebro tunditur ictu

Vincitur in longo spacio tamen atque labascit.

Liquor quoque millies iam nominatus, crebriore usione corrugat ventriculum, ac mucum, quo interanea obducta sunt, atterit ac deprædatur. Hoc autem absumpto nihil obstat, quin ipsam mox ventriculi substantiam invadat, utpote nudam & ablato naturali, quo communicabatur tegumento, inermem. Vnde minimè mirum, si marcor, tabes, cachexia, aliaque

Carnifice satatis, acerbæque tedia vitæ,

Profiliant, implacabili diritate in corpus sævitaræ. Equidem quam

Dosis spiritus vitrioli.

quàm miserabiliter stomachum Electoris Palatini corrupe-
rit, dissecto cadavere palàm fuit, estque à *Keckermanno* in
Physicis relatum. Sed & temperandi rationem minime Crol-
lius reticuit. Constat, spiritum pro eâ, quâ præditus est, gra-
vitate facilè fidere, si liquidius fuerit vehiculum. Sic rosa-
rum, violarum, flor. borraginis, pœoniæ, papaveris, malvæ,
cichorii decocta, succi, condituræ, vitrioli aceto imbuta, om-
nia inâ parte & coloratiora evadunt, & acidiora quàm su-
pernâ. Quare non sine causâ probè cum spiritu agitare vehi-
culum, præcepit usuris. Qui quam postremo loco de habitu
siruque utentis promulgat legem, ea non obligat omnes. Mul-
ti namque rectè utuntur vitrioli spiritu, etiamsi nec in lecto
sint, nec sudant. Quidam à sumpto spiritu salubriter sudant,
sed non in lecto. Quin etiam clinicorum plurimis citra sudo-
rem spiritus vitriolaceus utilis est, sudoremque non spiritus
vitrioli imperat, sed aut morbosus humor, aut ingenuus ca-
lor, sudoribus ille expellendus, hic eventilandus.

*Ratio spiri-
tum vitrio-
laceum con-
temperandi
cum vehi-
culo.*

*Nec sudor
nec deculi-
tus necessa-
rius biben-
tibus spiri-
tum vitrio-
li.*

CAP. XIV.

MEDICINÆ EX ARGENTO VIVO.

Quæreret ex *hydrargyro* remedia, ecquidnam quæso
aliud erit, quam de spinis colligere ficus, aut de rubo
vindemiare uvam? *Διδάσκει ὅτι ἔχει φαρμακὸν ποδῶν τῶ βασιλεὺς δια-
βησέσθαι τὰ ἰσθμῶς*, inquit *Dioscorides lib. 5. cap. 110.* Eodem
auctore, *hydrargyrus* potus eadem, quæ spuma argenti, in-
fert: *lib. 6. cap. 28.* Spuma autem argenti, uti capite præce-
dente monuerat, pota, stomacho, ventri, & interaneis gravi-
tatem cum magnis torminibus affert, & nonnunquam ponde-
re suo intestina vulnerat, urinamque suppressit, corpus tume-
facit, plumbeaque turpat deformitate. Nec sine causâ fortè
argentum vivum, *venenum rerum omnium* *Plinius* appellavit
lib. 33. cap. 6. At longè aliter *Crollio*, eiusque asseclis visum,
qui nil nisi *Hesperidum* mala hîc elargiuntur. Notate senten-
tiam Musis & Apolline dignam: *Mercurius est balsamum
natura, in quo est virtus incarnativa & regenerativa, que mirabili-*

*Mercurius
laudatur
ab his, cul-
patur ab
ille.*

ter renovat & clarificat ab omnibus impuritatibus. Qui talis at-
 rantus est, iure quodam suo, inter varia præstantissima cathar-
 tica, principem sibi in *Basilicâ* locum postulat. Quamquam
 enim eius impuritates profundius admixtæ sunt, attamen ingeniosâ
 adaptatione possunt tolli, eoque effici, ut *mercurius vulgaris* certâ
 præparatione, dosi, & mixturâ divinum evadat pharmacum. *Crol-
 lio* accinit *Beguinus*, nil veritus affirmare, quod *mercurius* sit
summum omnis corruptionis & putredinis alexipharmacum: lib. 2.
Tyroc. cap. 13. Dum inter se decertant deleterium virus
 virtusque alexiteria, utriusnam sit *hydrargyrum*: fit, uti
 laudetur ab his, culpetur ab illis. Si liberum cuique, quod
 sentit, proloqui, ingenuè fateor, favere me paventibus *hy-
 drargyrum*, cavere mihi à faventibus, plusque timidæ absti-
 nentiæ, quàm tumidæ audaciæ tribuere.

Consultâ
 timiditas
 præferenda
 stultæ teme-
 ritati
Anatomia
Mercur.
 lib. I. cap.
 16.

Neque tamen *Dioscoridi* adstipulor, qui potu fecit aded
 formidabilem. Reclamant ei medicæ, quas *Matthias Vnzerus*
 collegit, historix eorum, qui non drachmis aut uncis sed in-
 tegris libris *hydrargyrum* currentem sine ulla noxâ ebibê-
 runt: in quibus & gravidæ sunt, & decennis puer. Nemi-
 nem omnium læsit, nec diu in corpore hæsit, sed pondere, lu-
 bricitate ac volubilitate suâ citatam coëgit alvum regerere,
 quantus fuerat ore ingestus: non sine præsentium quandoq;
 cachinnis, quos deauratis incrustatisque caligis abunde per-
 solvit insidioso haustu circumventus ludio Fuit & per penem
 quandoque redditus atque emictus. teste *Philippo Hechstettero*
Rar. Obs. Decad. 3. casu 5. ut non perpetuum sit, quod *Dios-
 corides* scripsit, eum *ἰστέχων τὰ οὖρα*. Frustra ergo suspectus
 est potus, cuius innocentiam tot experimenta comprobant:
 Immeritò & pondus invisum, quod nec moram in corpore
 indulget *hydrargyro*, nec requiem intestinis, donec hospitem
 insolitum, labentem ac prementem, suoque impetu ad infe-
 rius guttur ruentem, celeriter excluderint projecерintque fo-
 rās. Plus nocuit corpori admotus, quàm potus: multumque
 pondere ipso gravior pernicioque fuit, volucris agilitas.
 Humor lubricus ac ponderosus, cui omnia præter aurum in-
 natant, densum spirituum confertumque agmen in non mul-
 tas coactum guttulas circumgerit: spiritibusque iis non se-

*Hydrargy-
 rus* potus
 non est per-
 niciosus.
 Non nocet
 pondere in-
 testinis.

ous ac talaribus accinctus mercurius

Omnia pervolat latè loca.

Non illi metallorum soliditas obstaculo est, non corporis hu-
mani quamvis intervallatis partibus distinetur. Incredibili
celeritate ubique se insinuat, & in intima metallorum peni-
tralia ocyus aurâ subit. Similiter & in corpus repit, & vel in-
unctione vel suffitione receptus in artûs, confestim traiectâ
cute non tantum in venas, membranas, musculos, ossa, me-
dullas penetrat, sed & viscerum reconditorum abdita rima-
tur, idque corpore tenus, non solâ vi ac *Platerus* voluit *Tract.*
1. Prax. lib. 2. cap. 3. Visus namque inunctis sæpe numerò per
os, per anum, perque vesicam, imo verò ex recisamentis os-
sium carioforum, & calvariæ exesæ cavernulis, nec non ex
venæ tufæ osculo reddi, aureumque nummum inuncti in ore
dealbasse. Huc pertinet filicernium *Beguini*, aureum num-
mum manu compressum ita dealbans, ut color eius natus
omnino desperaret. vide *l. 2. Tyroc. cap. 13.* Caustica mer-
curii vis gelidissimo sub tegumento æstuans, quo pacto me-
talla confringit, ea dissolvit & in corpore humano humores,
neque hos tantum, sed & ipsam solidam partium substantiam
corripit & digerit absumitque per salivam, per sputa, per al-
vum, per sudores, per vomitum, ossaque durissima depasci-
tur atque erodit. Quòd sit, ut corpus humanum, non minus
ravidum quam tumidum mercurius reddat, idemque veluti
plumbeâ turpat deformitate, ita & felleâ croceâque defor-
met turpitudine. Infestus quidem stomacho, ventri, intera-
neis; at partibus, quæ supra stomachum sitæ sunt, longè in-
festissimus. Itaque cum aliis maleficis medicamentis hoc com-
mune habet, quod ventriculum offendat, jecur lædat, alvum
torqueat & affligat: At putidæ putridæque salivæ flumina
in os faucesq; corrivare, guttur urere, lancinare, fauciare, lin-
guam inflammare & findere, dentes concutere & labefacta-
re, gingivas exarmare & putrefacere, buccam corrumpere
vitare & exulcerare, nervos nervorumque principium emas-
culare & nunc absolvendo nunc tendendo frangere: Hoc ve-
rò illi proprium peculiare munus est, quod felix faustumque
sit Crollio, Beguino & consortibus, qui ceu genium quen-

*Ala mercurii
rû & talia-
ria.*

*Hydrargy-
rus causi-
cus: neque-
quam con-
tradiciente
Mercuriali,
Pract. lib.
4. cap. 6.*

*Maleficiæ
hydrargyri.*

dam hospitalem venerantur fugitivum nequam. Eant, & si possunt,

Vel contra manifestas res verasque repugnent.

*Chymicâ
præparatio-
ne non fit
melior, sed
impendio
peior.*

Extollant usque in cœlum præparationes suas, & publicæ famæ tympano longè latèque laudes earum diffundant. Nihil agunt. Nescit verè mansuescere ferus mercurius, cuius

Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret.

Nec quicquam aliud mercuriis suis calcinatis, & præcipitatis, sublimatisque, ut & dulcificatis, nec non turbith seu turpethis, floribus, aquilis, auro vitæ (fallor an & fixatis?) præstant illi efficiuntque, quam ut tam sanorum quam ægrorum res calcent, præcipitent, liment, acerbent, turbent, turpent, deflorent, instarque Harpyiarum aut vulturum funesta in eas rostra acuant, mortis denique rubigine vitient vexentve. Ac quamvis mussitent sæpè dissimulentve malitiam, non tamen fidendum est iis, utpote qui sub pelle ovillâ lupinam tegant rabiem.

Non deserit natura, quas notas fecit,

Adsunt sibi ipsis, -- latere paulisper

Posunt, abesse propriis nihil possunt.

*Mercurius
ustus.*

*Is Paulo
Ægineta
cognitus.*

Mercurium ustum *Crollius* instar secretissimi mysterij, instarque cathartici præstantissimi *Beguinus* habet. Illius & *Paulus Ægineta* meminit lib. 7. de Re medicâ, ut testatum sit, ustionem mercurii cognitam fuisse, cui minùs cognita fuerit Spagyria. Verba eius sunt: *Argentum vivum ad medicum usum non ita valdè assumitur, cum venenum existat, verùm ustam ac in cineres redactum, alijsque speciebus permixtum, quidam cholicis ac iliacis bibendum dederunt.* Si ustum credit crudo tutiùs bibi, torminaque, quæ vivum dicitur inferre, auferre cinefactum, toto errat cœlo: tolerabilius tamen *Beguino* errat. Hic enim admirandas usto in medicinâ facultates adscribit, blandèque adeo alvum solvere gloriatur, ut pueris ac prægnantibus dari possit; acres humores mitigare, pituitosos expurgare, calidamque ac siccam viscerum constitutionem emendare. Et certè videtur aliquid prærogativæ sibi arrogare ustus, quod nativâ virtute, plusquam cæteræ mercurii calces, quæ materiis corrosivis pollutæ sunt, gaudeat. Veruntamen ipsis
ille

ille effectis comprobat, sobolem sese germanam esse mercurij, quam tantam purgandi vim sortitum esse *Fernelius* dicit, ut ne ultione quidem eâ spoliari privarique possit, sed in eius cinere supersit ea, multo etiam quàm antea vehementior atque efficacior : *lib. de Luis vener. curat. cap. 7.* Nec magis compertus pueris gravidisque blandiri, humores mordaces delinire, squalida mulcere viscera, quàm fratres sublimati ac præcipitati faciunt, licet neque iis suis cuique præco desit.

Nam quid de præcipitato albo *Beguini* sperandum boni sit, quem *A. Sala* utrò fassus est, ad vomitum non rarerer cogere sumentes, materiamque commovendo corpus perturbare, *Secl. 2. Aphorif. chymiatr. 34.* Unus tamen ille inter tot tantaque medicamenta sparigica dignus fuit habitus, qui in *tyrocinio chymico*, primipilum duceret adversus usitatam dogmaticorum pharmacian.

Quid de turbith seu turpeto dicam, turbine ac tempestate (etiamsi *ex optimis optimum* sit) vitæ ac bonæ valetudinis, turgido cede ac strage hominum, quos turmatim è medio sustulit? Non aded salutariter nautis procelloso in mari periclitantibus affulget fortunatissimum Castoris ac Pollucis sidus, quàm suaviter (si *Crollio* credimus) quamque benigne faventissima turpeti aura adspirat infirmitatibus caussatis ex humorum putredine, morbis deploratis, omnium vitiosorum humorum educationi, cerebri defluxionibus, purificationi sanguinis in venis & medullæ in ossibus, hydropi, podagræ, pleuresi, venenis, scabiëi, omnibus febribus cōtinuis & intermittentibus, lui veneræ, ictero, pesti : itemque morbo cuiunque contumaci, quem non minus crude maturat *Crollius* cum usu turpeti per duos dies, ante exhibitionem antimonij. Quem verò non misereat istius modi & medici & medicinæ? Ut illum sensu suo abundare patiamur, profectò qui hanc rectè concoxerit, ei & ferreum stomachum esse fatebor, & corneam gulam buccamque, & adamantinam alvum, & plusquam triplex æs circa pectus corpusque universum. Et hinc illæ lacrimæ, hinc dolor ille oritur, ille ardor gutturis ac oris, de quo ægrotantes à sumpto turpeto conqueri, ne quidem *Crollius* inficiatur. At biliosis vomitionibus omnem culpam

imputat, non mercurii malignitati, qui tamen iudicio isto satis superque se, ceu forex, prodit. Scit causæ suæ servire Crollius. Condiderat hanc legem: *Purgationes quæ symptomata venenatarum proprietatum etiamnum relictarum testimonia & virium deiectionem adducunt sunt perpetuò fugienda.* Iam verò si *Huserus* nullam aliam noxam, quam levem quendam dolorem ardoremque gutturis ac oris, ex frequentissimâ turpeti exhibitione, deprehendit, est quod Deo gratias agat. Sin *Fernelio* Crollius quam *Husero* attendere malit, audiet, quomodo assumpta mercurij calce statim ex universo corporis ambitu omnis generis humores sursum ac deorsum prorumpant, tanto impetu tamque violento, ut exhaustis spiritibus fractisque viribus, vel repentinè moriatur æger, vel aliquot dies, sine viribus, sine pulsu, sine voce jaceat mortuo persimilis: Quomodo os interdum totum inflammetur, ac gingivæ ulcera contrahant putria ac valdè fætida, faucesque interdum ita intumescant, ut æger ad multos dies nihil prorsus deglutire possit. Audiet, inquam, quomodo scelestus quidam & pharmacopæus ad quartanæ curationem tria catapotia ex præcipitato mithridatio confecta exhibens, iuvenem quadratum paucis diebus, exortâ dysenteriam & delirio, è medio sustulerit. Durum, relinquere amata. Extruso in exilium turpeto, quid erit, quod lacunam in Basilicâ expleat? Satius Crollio, indulgentissimos imitari patres, qui filiolos peccantes non tantum conniventibus oculis contuentur, sed & arrident applauduntque delinquentibus, ipsaque peccata extenuant, excusant, declinant, imò vero palpant atque exosculatur.

Qualem se in sincerâ cinnabari factitiâ mercurius præbuit, talis quoque est in eâ quæ sulfuri concocta est: idemque in sublimato unoquoque, qui fuit in præcipitatis. Nil mercurio indignum agunt omnia. Unde iterum succensere Crollio cogimus, qui mercurium dulcem, unum ex præstantissimis catharticis dixerit, radicaliter omnia noxia è corpore pellens. Utinam verò & stultitiam aliquando pelleret tam noxia scribentium! Quem ille præstantissimis catharticis accenset, eum *A. Sala* vix cathartici nomine dignatur. *In adultioribus*, inquit, *parùm operatur, nisi magnâ dosi exhibitum, ac tum salivationem*

*Turbæ Turpith mine-
ralis ex Fernelio.*

*Mercurius
vulgo-cin-
nabari facti-
tus, & sub-
limati.
Mercurij
dulcis ama-
re merx.*

tionem facile concitat, h. e. ut ego interpretor, virus mercuriale ejaculatur, minimè tutâ fide, siue adultis siue junioribus propines. Tametsi enim pueris vnicè destinetur, exhibeaturque adversus omnis generis ægrotudines chronicas, indigas vacuationis per alvâ, tum imprimis adversus vermes, quorum singulare everticulum creditur, ipsiusque simul mineræ in quâ nidulantur: mihi tamen vix ac ne vix quidem visus puerilem ætatem præstitisse indemnem. Multavit alios salivatione, vacillatione dentium, ardore tumore nec non exulceratione oris ac palati: Alios læso capite catharris obnoxios fecit ruentibus ad organa spiritalia & suffocatione minacibus: Iecur his accendit, illis perfrigeravit, atque ita aut asciti aut leucophlegmatix aut cachexiæ latam aperuit fenestram, plerosque interemit, sicque officio purgantis specifici defunctum est nec prospero nec pacifico.

Frigidas, & pueri, fugite hinc, lateat angus in herbâ.

Vt verum fatear nulli omnium, quæ hucusque recensui, credo. Nullâ sunt fide, sed quam promptè in foco reviviscere vidimus, tam facilè, stomacho recepti, ut primum incaluère recrudescunt, recrudescentes, effumant, effumantes percellunt membra, veneno mercuriali præ aliis obnoxia, ex quibus deinde imbres, nimbi, procellæ, turbines, reliquæque tempestates calamitosæ in corpus humanum ingruunt.

Crollius inquit: Praecipitatus ratione cruditate suâ operationes perficit addo, & maleficia perpetrat ratione cruditate.

Laudo pulverem mercurii stillatitium, quem non secus induisse, ac si ingenitam vivacitatem prorsus eierasset, priore libro diximus. Cognomentum à vitâ habet, fortè quod pertinacissimos extirpans morbos vitam faciat beatiorē, divinâ potens virgulâ, quâ animos orco interpretes divûm evocant. Exiit ille unâ cum levitate malignitatem mercurii, & cum soliditate substantiæ solidas in medicando vires acquisivit. Non terreant quenquam incunabula eius. Spuma, ex quâ ortus, non venenata sed summoperè caustica est, aded ut Fallopiū crediderim, quum mercurium sublimatum causticum omnium causticorum vocaret, nullumque reperiri medicamentum, quod magis exurat, affirmaret, *Tract. de Metall. & Fossibil. cap. 37.* spumam hanc ignorasse, quæ erodendi strenuitate sublimatum longis post se intervallis relinquit, & una inter omnia caustica caput extulit,

Mercurius vitæ ante alios laudabilis omnes. Commendatur a fixitate. Butyrum, antimoni dictum, non est venenatum, sed causticum.

Imò vero
causticorum
princeps.

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Cauterium
Solenan-
di.

Heurnius caustici felicis titelo donavit lib. 1. *Meth.* Et profecto certare possit cum altero illo sanctissimo preciosissimoque *Heurnii causterio*, cum indolente *Plateri ruptorio*, cum *pyrpyro* *Theod. Zwingeri*: possit præconium numeris omnibus exæquare, quo suum commendavit *Reynerus Solenander Sect. 1. Consil. med. 11.* Neque enim par tantum est, sed si quid rectè suspicor, idem: potuitque eadem licentiâ *Solenandro* dici ex antimonio confectum, quâ *Crollius*, *Beguinus*, *Barthius*, satum ex antimonio tradunt. Hinc & *Quercetanus* discat moderari atrocem sententiam, quæ spumam totiens nominatam pronunciavit venenum esse vel ipso viperino longè deterius & nocentius. Nocet, ut ignis; non nocet, ut viperaurit, non venenat: elotaque acerrimâ chalcanthi falsugine, caustica vis, quæ in spumâ fervet ac riget, in pulvere vergit ac friget, nec minus in pulvere eviratam atque efferatam in spumâ persentiscimus. Ideoque in mercurio vitæ frustra formidamus & fugitivi nequitiam, quippe quam fixatio refrænavit, & spumæ seu venenositatem, quæ nulla est, seu exurentem violentiam, quam aqua restrinxit: imò verò potius ille, ceu humorum pervicacium malleus, pertinaciumque morborum averruncus, non tam favore nostro, quàm suis ipsius meritis celebrabitur: fiet hoc invito *Cratone*, cui nihil prope modum isthoc pharmacorum genere invisus.

Zelotypia
Cratonis.

Neque enim, credo, secus de mercurio nostro sensurum, atque de turpeto minerali olim judicavit. *Quod humorem pituitosum & adustum expurgat, nature beneficio fit, insurgentis adversus venenatam, medicamenti qualitatem, & simul etiam cum eâ humores pravos reiicientis*: Certè naturâ duce, arte, non medicamentorum robore victoriam in morbis, rectè atque tuto consequimur: Verba sunt *Cratonis lib. 7. Epist. 10.* *Mesuës* enim illi in animo est, qui velut oraculo edidit, istum esse gradum sapientiæ, ne ad medicinas fortes deveniamus, nisi ubi debiles non contulerint. Atque inde persuasum sibi unâ cum *Mesuë* *Crato* habet, idem facere debile medicamentum repetitum, quod forte semel & confertim facit, facere, inquam, meliore modo & minore periculo. Hoc enim experientiâ multorum annorum

rum esse didicit, nec veras causas, cur aliud sibi persuaderi patiatur, cum tuta semper sint medicis præsidia eligenda, videt, *lib. 2. Consil. medicinal. 16. & lib. 6. Consil. 71.* idem axioma ad quodvis agens debile extendit.

Piaculum quidem, tanti viri iudicium contemnere; interrim tamen nec integrum mihi, patrocinium deferere pulveris mercurialis, qui vitali potens auxilio, visus totiens debellasse plura immania & rebellia monstra, quæ circa ventriculum, sub diaphragmate & præcordiis, circa iecoris cava, lienem, pancreas, omentum, ac mesenterium stabulantur, aut inde aliis partibus communicantur: febres putà intermittentes lentas diurnas, cachexian, leucophlegmatiam, melancholiam, icterum, asthma vitio putrilaginis occultæ sub septo enatum, incubum, epilepsiam, ventris animalia, cæterasque id genus beluas quas vel pituita tenax, vel mobile serum procreavit. Hoc nomine publicam promeruit laudem, quod ubi reliqua omnia succubuerint, ipse solus ab hoste retulerit palmam. Quin etiam mulierculis periculosissimè parturientibus, felicissimè obstetricantem vidi: & quum debitos puerperio dolores crudelis Lucina negaret, iamque ferè triduum irritis conatibus matrem foetumque defatigasset, ut tenui filo amborum res penderet, imò omnium opinione, conclamatum utrinque videretur: in hoc discrimine non deseruit me pulvis familiarissimus, sed pondusculo filiquæ, cum vini momento propinatus, effecit, fortunante Deo, intra horulam, ut pro justis funebribus foteria usvenirent, & pro parentalibus celebrarentur natalicia. Implevit mensuram agnominis, quantumque vitæ studeat, non sine miraculo, demonstravit. Si venenatâ qualitate, grafsatur in corpus humanum, non pepercisset tenellæ proli non puerperæ doloribus exhaustæ benefecisset, sed afflictas afflixisset, & pænè morientibus accelerasset mortem. Nunc secus accidit; utramque iavit, neutram læsit: vimque omnem expultricem non alio vorsum atque in uterum convertit, & ceu copias quasdam subsidiarias naturæ nutanti & defectæ submisit, nullo post se relicto nec noxæ nec veneni vestigio. Hoc cine est naturâ duce consequi victoriam? Neq; vero etiam in

*Mercurium
vita multo-
rum morbo-
rum pignus
quos.*

Qualis &
quantus
morborum
auctum.

morbis profligandis suo pte impetu fertur, sed ductum sequitur nutumque naturæ imperatricis, humoresque vitiosos non alia vi, quam quæ electivè purgantibus peculiaris est, exterminat: nec aliâ viâ, quam quò maximè vergunt, nec alios quam quos oporteat, nec aliter quàm cum emolumento (certe sine nocumento) egrotantium. Ex eo fit, quòd nunc vomitu corpus cacochymia scatens depleat, nunc in offenso stomacho per sentinam publicam emungat, nunc utrâque pariter viâ exoneret. *Plinius* testatur, *Herophilum* antiquissimum medicum, duci fortissimo æquasse helleborum, ut qui concitatis intus omnibus ipse primus exiret. Talis & mercurius meus. Quanquam enim morum comitate non tantum helleboro sed & scammonio & colocynthidi præferre se non temerè ausit, in hoc tamen helleborum imitatur, quod degeneres in universo succos, quasi classico quodam ad signa convocet, ipse præeat erupturis. Comitantur eum ac sequuntur in primo agmine pituita & mucus, in ultimo fervida atque exulta bilis plurimo perfusa sero. Ut dixi, clementer perficit susceptum munus, & rectâ cum ratione exhibitus, culpa vacat, fructu abundat. Nec quicquam ab eo periculi, quando vires firmæ sunt, vitalia integra, viæ patent, meabile corpus, humor maturus, morbus chronicus, medicus ante omnia prudens atque animosus. Sicuti enim infrunitam temeritatem armare nolumus, ita nec intempestivæ temeritati patrocinari mens est.

Pharmaca
drastica &
cum Crato-
ne reconci-
liantur, &
cum Ecco-
proticis.

Quamobrem, quoniam Cratoni ita placet, esto prima laus medicamentis eccoproticis & imbellibus: proximæ certè autoritatis erunt drastica & fortia. Et, juxta Mesuæi præceptum, ubi illis nihil proficitur, ad hæc ritè transitur, nec abnuente Hippocrate, cuius hoc oraculum extat, ad summos morbos summas ad unguem curationes adhibitas optime valere, *sect. 1. aphor. 6.* Nam quod Crato credi vult, debile agens actuum iteratione idem præstare, quod validum simul ac semel efficit: id nec in physicâ nec in medicinâ perpetuum est, sed tum demum locum habet, ubi inter agens & patiens, inter medicamentum & morbum idonea datur proportio. Non datâ proportionem, ociatur actio, sanatio feriat, nisi per gradum

gradum sapientiæ Mesuæ ab imbecillioribus atque ἰπικασίας
 pois ad ἀγοριστικώτερον & vehemētiora, aut per climacē Hippocra-
 tis ultimumq; aphorismū à medicamentis ad ferrum, à botani-
 cis ad metallica ascendamus, & duro nudo durum cuneum a-
 digamus. Supra Dioscoridis divinam sententiam inculcavi-
 mus, quæ quia rem eam omnem absolutissimè explicat, pre-
 cium operæ fuerit, illam hîc loci iterum adducere, ex versio-
 ne Ruellianâ. Oportet autem ea quæ pericula ferunt, pervicaciori-
 bus auxiliis expugnari: & minus infesta, mitioribus. Quippe ab-
 surdum fuerit, in gravioribus, segnioribus medicamentis homines in
 discrimen adducere; in minoribus verò vehementium auxiliorum
 iniuriâ corpus lacescere. Hac Anazarbei regulâ & Cratoni con-
 ciliabitur mercurius vitæ, & drastica cum eccoproticis redi-
 bunt in gratiam. Quod si iam precium addere rei placeat, pro-
 dibit in medium Victorius Algarotta empiricus Veronensis, & Algarotta
 testabiturque ultrò, mercurium vitæ non tantum ad præstan-
 dam ægris opem, verùm etiam ad opes sibi comparandas plu-
 rimùm valuissè, utpote ex quo aliquot aureorum millia lucra-
 tus sit, quæque divitiis infinito præstat, nominis immortal-
 itatem. Atque ita revocabit nobis in materiam illud Esdræ c.
 4. v. 2. Parvus autem pulvis ex quo aurum fit. Minimus sit o-
 portet, cuius quantum semel satis sit, tantillum quinis aut ad
 summum senis granulis dependitur. Neque enim cum Gluck-
 radio ad XII. grana ascendere ausim: multo minus cum Ja-
 cobo Mosano consulere viro principi, ut mercurij vitæ dosin
 IV. granorum singulis diebus accipiat post lunæ mutationem,
 idque quater in mense. Ante oculos mihi versatur ab unâ par-
 te aureum illud Hippocratis: πᾶν τὸ πλὺν, τῇ φύσει πολέμιον; Ab al-
 terâ Pythagoras adstat, & μετρίωτην ἐστὶ πᾶσιν ἀείρων διδάτ. Sumi-
 tur autem mercurius vitæ ex vino aut alio liquore congruo,
 aut reconditus cavo cerasi prunive exossati devoratur, aut
 placentulæ vino madefactæ involutus deglutitur, aut excipi-
 tur succo liquiritiæ puro aut spisso, aut aliquo alio extracto
 purgante aut alterante simplici aut composito in massam fin-
 gendis aptam pillulis cogitur. Efficax est substantiâ: infuso
 parùm valere, in me ipso semel, in aliis sæpius expertus sum.
 Hoc ipso tam se antimonii sobolem esse negat, quam eo, quod

La polvere
 d'Algarotta.

Mercurij
 vitæ dosis
 & utendi
 modus.

Mercurius
 vitæ infuso
 inefficax.

parturientes iuvat, conscius arguitur naturæ argenti vivi, cui laudem eam ne *Matthiolus* quidem invidit.

*Mercurius
diaphoreti-
cus pretio-
sissimo pre-
cio prostat.*

Superest bezoarticum minerale *Quercetani*, seu antimonium diaphoreticum *Crollij*, seu, quod nos, malumus, mercurius diaphoreticus: cui non miror quod *Crollius* grande precium fecerit; namque & cardo emerat. At *Quercetani* miror, nudâ *Hartmanni* commendatione concitatum, spumante caballo in laudes illius equitasse: ac lupato egere censeo immodestiam, quæ talia ebuccinavit: *Bezoarticum minerale*

*Ampulle
Quercetani*

magnum est alexiterium, cui vix aliud equiparari potest: omnis generis venena & pestilentes corruptiones è corpore nostro abigit & expellit: stupendi planè imò divini eiusdem sunt effectus: summa theriaca est, summum alexiterium, summamque saluberrimum remedium bezoarticum, quod tantum sudores provocando, effectus demonstrat suspiciendos in omnibus pestilentibus & venenatis affectionibus. Si verbis facta respondent, non poeniteat nec *Crollium*

*Gluckradij,
nota.*

ducentium thalerorum, quos eam in rem impendit, nec *Beguini* scholiasten argumenti, quo concludit, bezoarticum minerale longè antecellere bezoar animali, siquidem expresse fateatur *Crato*, lapidem bezoar in febribus pestilentialibus nil sibi profuisse. Hoc quidem ille de minerali minimè pronuncian- dum asseruit: Assertioni nullam fecit fidem, ne aut *Querce- tano* aut *Crollio* altius sapere videretur, aut *Chymicorum* prodere vaniloquentiâ. Quam verò temerè ad mineralia tran- silimus, ubi botanica nec ignava deprehendimus, nec infida!

*Adversus
venereum
virus virtus
mercurialis.*

Superiorem librum nobili controversiâ clausimus: Hunc quoque simili decorabimus coronide, vimque vestiga- bimus, quâ adversus luem veneream polleat hydrargyrus. Pulchrum erit, audere, quod arduum; neque nullum operæ precium, colligere ex diffidentium authorum opinionibus & constituere, iu quo amans scientiæ mens certè acquiescat.

*Dissensiones
aphorism.*

Quum tria insint *Sphilliti Fracastoreæ*, quæ medicam ma- num opemque efflagitent, nempe qualitas malefica peculiaris lui, tum minera qualitatis diversorium, denique utriusque pulluli fæda ac molesta accidentia: ita quidem cum hydrar- gyro actum est, uti id remedii genus pars universo malo op- ponerent, pars solis dicarent accidentibus. *Hieronymus Mer- curia-*

curia-

rials eorum ex numero est, qui non ut morbum ipsum extirpent, mercurio utuntur, sed ut iam ante sublatis & per communes autidos extirpati reliquias, dolores videlicet articulorum & periostiorum nec nō dira ac dura gummata, propriā hac & privata antidoto aboleant: *lib. 4. Pract. cap. 6.* Secutus in hoc Arabas, quos constat, hydrargyrum ad ulcera maligna & cacoëthea coërcenda, ad resolvendos tumores contumaces, atque ad scabiem omnem siccam persanandam usurpasse: ac, si Fernelio & Mercuriali credimus, primos usurpasse, ne forsā novitiis inventis usum argenti vivi adscribamus, qui ex *Rhasis* atque *Avicennæ* scholā profectus est. At *Felix Platerus* lūem veneream hydrargyro integrè sanari credit, utpote qui non tantum vitia externa absumat, sed & venenatam qualitatem retundat, & mineram manifestis proficuisque vacuationibus expurget. Proinde non miretur quispiam, tantos à Platero titulos reportare fugitivum, ut cū veneni venerei alexipharmacū & lūis antidotum summum celebretur *Tract. 3. Prax. lib. 1. cap. 4.* Platero peramanter applaudunt quotquot sectæ Paracelsicæ addicti sunt, hydrargyrumque ut verum & unicum lūis ἀλεξίφαρμακον εἰς ὅτι μὲν extollunt, nihil morati, quicquid contra blaterent mirabilis & divini medicamenti ofores & rofores, verba sunt *Gluckradij Nor. ad merc. vitæ.* Vehementer reclamitat *Fernelius*, atque hoc mordicū tenet, argentum vivum nequaquam malignam humoris qualitatem ipsumque lūis venenum manifestā contrarietate aliavè occultā proprietate extinguere, ideoque ipsius alexipharmacum aut antidoton dici non posse, nisi fortè vim facere vocabolo placeat: *lib. de lūis ven. curat. cap. 7.* Idemque & hoc capite, & præcedenti, diris devovit vacuationes, quasunque hydrargyrus molitur. In cutaneis affectibus aliquid ei tribuit, quibus feliciter admotū & ab Arabibus fuisse censet: in cætero cane peius & angui odit. Cuius quidem iudicium minimè repudiandum arbitror, etsi rarum invenit asseclam, atque adversus gravissimas rationes frox præpotuit audacia.

Illud inprimis rectè ac sapienter facere videtur, quod neget hydrargyrum lūis antidoton esse; venenum, veneni. Nam alexiteria proprietas, quàm nudè à Platero asseritur, tam facile

*Mercurius
non est
morbi veneni
rei antidoton*

ton à xpi-
 βūs loquen-
 do: & quo-
 modo affi-
 ciat infe-
 ctos.

cilè à Fernelio deferitur, eademque effectis atque operatio-
 nibus mercurij cognitis, tantum abest ut astruatur & colliga-
 tur, ut non aliunde solidius destruat ac refellatur. Confessi
 ac solemnes remedii mercurialis effectus tres in universum,
 nisi calculus fallit, enumerantur, nempè ptyalismus seu salivæ
 ac sputi proluvium, agonistica catharsis, & vitiorum externo-
 rum depulsio. Nam quum quartum addit Platerus, ac pro-
 prietate lui adversâ venenatam illius qualitatem retundi cre-
 dit, supponit scilicet, quod demonstrare debebat, & magis
 ex affectu suo, quam hydrargyri meritis iudicat, quæ profe-
 ctò talia ac tanti non sunt, uti antidoti honorem argento vivo
 habeamus. Etenim si alexiterij opus est vel atrox salivatio vel
 violens purgatio: abundum nobis præproperè erit, ut ip-
 sius antidoti antidoton quæramus. Sin, quòd sputatione co-
 piosâ aut drasticâ excretionem fontem luis exhauriat, nomen
 antidoti promeruisse putes, poteris & febrium antidoton di-
 cere rhabarbarum, quia fervidam excludat bilem, & agari-
 cum tussium alexipharmacum, quia pectus expediat, & colo-
 cynthidem distillationum alexicacon, quia phlegma & serum
 ducat, atque aloën cruditatum alexiterium, quia stomachum
 tergat & primas vias. Non tolerat istiusmodi locutiones lo-
 quendi usus, nec ratio sanior in alexiteriorum ordine compu-
 tat, quod vi vel deleteriâ vel deleteriæ proximâ, oris inflam-
 mationem exulcerationem fætorem, dentium inquinatio-
 nem & labefactionem inducit. Nam quod veneno venereo
 hæc mala, Platerus, quàm mercuriali malitiæ imputare mal-
 lit, frustra est, audietque statim à Fernelio, eadem corpori-
 bus etiam exquisitè sanis ab hydrargyro affricari. Denique
 quod vitia externa dolores ulcera, gummi, tubera, tophos,
 pustulas, scabiem absumat atque extirpet, propterea non ma-
 gis luis alexipharmacum est, quam ipsa vitia luis sunt pecu-
 lium. Namque & in aliis morbis, Platero teste, facit idem,
 & eisdem malis, etiam non infectos, liberat. Et quid quæso
 alexiteriam circumsonamus potentiam, ubi actuali frigore &
 potenciali calore, occulto igne & manifesto gelu, res confici-
 tur? Nemo hætenus cerussam alexiteriam dixit, quod ace-
 to & rosacco subacta inflammationes exustionesque compe-
 scat,

scat, scabiei & pruritus ardorem, omnesque biliosas eruptiones restinguat. At præduros scirrhusosque tumores non aliâ facultate dissolvit mercurius, quàm quâ metalla confricat & exterit: quæ si alexipharmaca est, gaudeant metalla, vitamque sibi haut iniquè à *Cardano* assertam gratulentur, cû eam carnifex noster non leviter lacerat ac labefactat.

Negavimus, hydrargyrum propriè loquendo esse luis antidoton, vique alexiteriâ eidem resistere: hocque ita negavimus, ut rationem unâ doceremus, quâ mercurius afficiat infectos. Afficiat, aio, non reficiat. Neque enim cum Platero affirmare ausim, sphillitin hydrargyro frequentius & integrè sanari. Terrent me vestigia. Ac ne cutaneis quidem affectibus satis tutò admoventi arbitror, quod vel tibi affrictu è corpore etiam exquisitè sano crassum lentumque mucum sputione violenter proritare testatus est *Fernelius*. At Platerum non terret expuitio, quin hoc autore, ea curationis caput est, nec tantum plurimum confert, sed & nisi hydrargyri usu concitetur, tandemque superveniat, cura non succedit. Cura, inquam, quam omnium curationum acerbissimam esse affirmat *Fernelius*, tam duram, ut perire morbo quamplures malint, quam tanto periculo tam acerbo discrimine levare; quanquam vix centesimus quisque levatur, recidivo ut plurimum ægro, tumque iteratæ curationi obnoxio, quam alius bis, alius ter aut quater, non nulli decies, alii etiam undecies aut duodecies experiantur, tantâ cum doloris acerbitate & malorum acervo, ut credi possit, nimium vivendi cupidos, qui non mori maluerint, quam sic vitam proferre: adeoque paucos, omnino ita convalescere, eosque validos & robusto corpore, quibus malum inter initia consistat, solusque corporis spiritus vel humor, non autem partium substantia obsideatur. Atque illos hoc periculo, hac amaritudine, his malis affligi. Nam cum initium præterlapsa lues ipsam iam partium substantiam occupet, ut argentum vivum symptomatis tanto periculo opem ferat, mali tamen radicem haut evellere. Et si quid iuvamenti eius afferat usus, id profectò vix ad paucos menses ne dicam dies durare consuevisse. Sic nempe hydrargyrum *sputatorem* conspuat *Fernelius*, ut præ illo vel Phalaris humanus sit,

*Hydrargy-
rus ne qui-
dem pellē
tutò appli-
catur.*

*Hydrargy-
rus sputator*

*Fernelius
conspuat con-
spuatorem.*

ac vel fera Erinnyes merus eros. Si cui placeat ex suppliciis ancipitem lucrari salutem ac velur ex naufragio animam redimere perituram: id ei per Fernelium integrum esto. Talibus quidem ad solem cæcutientibus ipse longum vale præfatur, inventaque meliori fruge rigidam relinquit ex glande offam.

*Hydrargy-
rumpurgans.*

Nec verò *purgans* purior à Fernelio discessit: constatque ex superioribus, ut purgationem mercurio institutam parùm spartatione laudabiliorem Fernelius habuerit. Ipse etiam Platerus periculum, quod in expuitione extenuat, exaggerat in purgatione. Etsi enim affirmat, præcipitatum purgando tantum luem profligare, idque non longo tempore, uti verò alia purgantia, usurpatum, sed brevissimo, ut bis terve vix ultra propinatum, unde copiosi & alvi fluxus & vomitiones simul concitantur, aliquando & sudores urinæque simul promoven-
tur, morbusque brevi spacio, veluti miraculo, abigatur: Non tamen sine periculo id eum facere negat, sed violenter naturam irritando, deiectiones vehementes concitare fatetur, atque ut Fernelius annotavit, per iugulum sumentis redivas.

*Historia
curæ per sa-
livationem.*

Supereſt modus medicationis, quæ salivatione peragitur, quem nos non aliter trademus, ac pictores magna oppida exigua in tabellâ exhibent, notatis tantum summis fastigiis.

*Plumbum
et argen-
tum prædita
sunt quali-
tate saliva-
riâ.*

Creditum vulgò est, atque à Platero assertum, mercurium vi quadam peculiari, expuitiones provocare, quum alia quæ hoc pacto illud faciant, hætenus non fuerint cognita. Veruntamen & in plumbo simile maleficium deprehenditur, & vix quisquam lunæ magisterium assumpsit, quin copiosam inde salivam profunderet. Ideoque nec sine causâ utrumque veneno mercuriali supra infamavimus. Quod ipsum & Fernelius in plumbo videtur cognovisse, quando amicum arthriticum commemorat, sumpto pulvere plumbi saccharino tantam ventriculi dissolutionem, tantam oris oblæſionem passum esse, ut ne contactum vel blandissimum ferre posset, utque quæcunq; ingererentur, vel in plumbeum nidorem vel in mucorem tenuissimum versa mox revomerentur. Salivationem, quam obscurius Fernelius prodit, & truculentiorum malorum densâ quasi nube tegit, apertiùs explicatiusque *A. Sala detegit Sect.*

2. *Aphor. Chymiat. 35.* Hoc enim auctore, *Aqua Aesculapij Zapata* (quæ nihil aliud est quam phlegma aceti saturnium) humores cerebri ac stomachi phlegmaticos per exspuitionem eliminare fertur, sicque epilepsij pituitosæ mederi. Vt ita constet, dari præter hydrargyrum alios metallica in tribus, sputi ac salivæ illices: Etsi eos merito insiti cognativè hydrargyri agere dicent, quotquot metalla ex hydrargyro docent nasci, adeoque vim sputatricem primitivo iure hydrargyro, metallis non nisi secundario competere pronunciabunt: quam nos nullibi strenuiorem quàm in argento vivo reperiri scimus. Nam quum cætera non nisi exhibita sputum, idque tardius, cieant, unus hydrargyrus tam foris applicatus, quam intra corpus assûptus, efficit citò, ut plenis labris ora spument.

Argentivivi strenuitas in movenda exspuione.

Applicatur autem corpori multivariam: videlicet per unguenta, per suffumigia, per emplastra, per epithemata, per cingula, per monilia, per armillas, &c.

Hydrargyri corpori multivariè applicatur. Cura alpitosa.

Antiquissima omnium & famosissima maximeq; solemnis applicandi ratio est per inunctionem. Unguentis alij simplicibus utuntur, quidam & compositis: & vel usitatis vel noviter excogitatis: quibus hydrargyrus vel extinguitur, vel iam ante extinctus, idemque nunc crudus, aliàs præparatus, permiscetur. Miscendi modus certus quibusdam est, ut uni unguenti libræ adiciant hydrargyri uncias duas, sic tamen ut ultra citrave subsistere, prout res postulat, permittent. Alij incerto prorsus pondere eum inferciunt, tantum videlicet, quantum eius extingui unguento possit. Omnes unguentorum mercurialium formulas curiosius excutere, hominis fuerit ocio abundantis. Pluris refert cognovisse de usu. Multa auctores de modo variant: at de loco apprimè inter eos convenit. Vno ore omnes conclave calefactum, stibam aliudve æstuarium poscunt: in quod ceu carcerem conditur impuræ venenis crimen expiaturus. Alius multiplicibus atque exquisitis purgationibus emaciatus iam & poto plurimo ligno prope modum ligneus: Alius recens à vulnere, quod solo hydrargyro, tanquam divinitus concessio medicamine, sanari sperat & optat. Astat formidolosus aliptes, & nudatum frictumque homuncionem, alius cibatum, alius jejunum, nunc semel die,

nunc bis, aliàs tertio iterum die, quandoque & quarto, aliàs mane & vesperi, aliàs mane solo gnaviter perungit. Et alius quidem universum corpus, alius internodia brachiorum, manuum, genuum, pedum, alius spinam & cervicem & tempora & ventrem perlinat. Alius partibus parcat, quæ visceribus vicinæ sunt: Alius pectore & capite intacto, extremitates primum, manus & pedes, maximè in volis & plantis, deinde spinam dorso, sensim ab inferioribus ad cervicem ascendendo, itemque emunctoria sub axillis & circa inguina, & iuncturas quoque: Alius totum brachium & crura tota: Alius plures, alius pauciores partes tractat. Inunctum alius linteis involvit stragulis, alius partes duntaxat perlitas stupâ cannabinâ aut fasciis cooperit. Mox eum calefacto in lecto alius duas horas, alius sesquihoram recubare, & sudoribus operam dare, ut & somno, jubet. Inde absterfis sudoribus, surgere, obambulare, apricari, cibum capere, si quis afflicto ore capi, aut inermi gingivâ frangi potest. Victum alii tenuem præscribunt, alii pleniorē indulgent. De vino quoque anceps sententia est, aliis cane peius & angue fugientibus, aliis admittentibus, idque aut purum potensque, aut debile dilutumque, aut ligno infectum. Numerus dierum, quibus continuatur interrumpiturve inunctio, ipse etiam incertus est: Alii impendunt novem dies, alii duodecim, alii etiam quindecim. Quidam alternant vices. Inungunt primis tribus diebus, deinde unâ aut alterâ die feriantur. Alii inunctionem ad octiduum usque vel decendium, vel etiam plures paucioresve dies, desistendo, quum expuere incipit æger, usque affici, quod nisi prædicto tempore fiat, tum aut addito argento vivo fortificant unguentum, aut geminant in die unctionem, donec sputa prodeant, nec finem faciunt, antequam vel sublatum sit malum, vel saltem valde imminutum. Quod si malum non minuat, quod plerumque (proh dolor!) fit, & superingruant sæva accidentia, ab hac curâ ferè inseparabilia, alvi fluxus, suffusiones pravæ, dentium defluvium, palati erosio, si magna sint hæc mala, desistere præcipiunt, & naturæ parere: Sin exigua, progredi, naturâ tamen prius recreatâ, simulque vitiis, quantâ fieri potest, diligentia, occurrere, purgatio-

gationibus interea minimè neglectis, sed die quo inducias aliptes facit, nisi quid obstat, decenter institutis. Diligentiores describunt inter cœtera, quantum unguenti unaquaque vice infumi debeat. Etsi enim quantitas eius pro subiecti varietate & ipsa varia est, religio tamen illis, unâ vice duas argenti vivi drachmas excedere. Malunt in defectu delinquere, quam in excessu: caussati hoc unum, quod defectus emendatio arbitrii nostri sit: excessus peccata corrigere, non item.

Suffumigiū porrò fit pastillis ex cinnabari confectis. Quorū *Suffumigiū mercuriale.* fumū ac nidorē infaustæ reus veneris certę & nō uni inclusus caveæ seu tectorio seu conopéo, toto corpore excipit nudus, eodē ferè servato regimine, quo celebrati consuevit inunctio.

Emplastris quoque mercurialibus fasciatur infectum corpus, & linteis madefactis aquâ mercuriali, seu *lavatorijs* (ita enim *Fernelius* nominat) imbuitur. Emplastrata eodem, quo unguenta, ingenio concinnantur, artubusque potissimum admoventur. Hæreere eorum omnis circa cutim vis creditur, non tam efficax ad sputationem, atque est ipsa inunctio. Sed & aquam dissoluto exasperatam, tibiæ & brachia ex pannis madefactis non secus atque unguentum bibunt. Sicque non saliva tantum sed & privatim mala externa inveniunt viam, exulceratâ per pyroticam sublimati vim cute.

Cinguli, armillarum, monilium non est admodum subtilis confectio. Mercurius sævo aut salivâ extinctus & albumine ovi exceptus, gossypio illinitur, quod insuitur corio vel panno, componiturque in formam cinguli aut aliam. *Mercurialia, cingula, armilla, monilia.*

Scripsit *Fernelius*, salivationem nunquam intrò sumpto hydragryo tentari. Nec mirum. Forte enim ei non innotuerant *Barbarossa pillula*, & quibus *Rondeletius* ac *Platerus* crudum mercurium intrivere: quas eo pacto distribuerunt, ut unam in dosin caderent grana sex, octo aut decem mercurij, quam ferè cottidiè versus diluculum offerre solent, continuo usu, donec calere bucca & fætere cœperit, & salivæ scatebra emicare. Quod ad dies triginta sæpè produci, curamque sic perfici tradunt, non omissis tamen præviis catholicis purgationibus, & victus moderamine congruo.

Eviluit autem crudus, ex quo chymici adinvenere præparatio-

*Mercurij
præcipitati
vis ad spu-
tationem.*

rationem. Nec enim audiendus est *Felix Platerus*, quando præcipitatum negat expurgationes per os movere. Quasi verò cum purgandi facultate exquisitissimâ stare simul & expuitio & salivatio nequeat. Caput rei dosis est: quæ si iusta sit ac plena, tum per vomitum perque alvum, præcipatus exhaurit corpus. At media doseos pars, aut si & hæc nimia sit, tertia aut quarta, salivationem ciet absque catharsi violentâ: exhibitæ tot vicibus & tali ordine ac methodo, quot & quali vel inunctio adhibita fuit, vel pilulæ superiores administratæ. Omnino enim maior ad purgandum mercurij requiritur quantitas, minor ad salivam. Ipseque Platerus determinans dosin mercurii crudi ad salivandum porrecti, substitit in granis eius, decem, quæ vix alvum movere fatetur, nisi extimulata catharticiis. At crudi hydrargyri, non drachmæ potæ, sed uncie, & quod prodigii loco sit, libræ alvum demum sufficienter solvisse compertæ sunt. Sit loco exempli præcipitatus ruber & flavum turpetum: quæ granis quodque sex conficiunt justam dosin pharmaci vomitorii pariter ac purgatorii. Quod si grana tria exhibueris, dimidiata erit ut quantitas ita potestas purgatrix. Si granum unum cum dimidio præbeas, magis adhuc accides utrumque: Si paulo minus grano des, omnem salivæ operam impendent. Quare ut utile fortean sit, evellendæ radicitus universali cacochymix, primâ curæ salivariæ die, justam exhibere dosin præcipitati; altera die mediam, tertiâ tertiam doseos partem, quarta quartam, quibus exactis sputum plerumque profluere consuevit: Necessarium tamen non est, ita semper procedere, sed si vehementiam purgationis & vomitus formidas, integrum tibi est, principio statim ita circumcidere dosin, ut præviâ rectâ corporis præparatione, plus expuitioni, quam vomitioni aut purgationi studeat. Hoc fini, aut dimidia dosis aliquot continuis auroris semel in die exhibetur, aut quarta pars bis in die, nempe & ante prandium & ante cænam: vel tertia pars præbebitur, eaque vel continuis auroris alternis vespersis, vel continuis vespersis alternis auroris. Quarto ut plurimum die, ceu diximus, saliva erumpit, quandoque etiam tertio, & prout sunt diversæ hominum humorumque naturæ, citius quidam expuunt. Sputis

moue-

moveri cœptis, ociatur pharmacum, tum denuò ad opus rediturum, quando segnior saliva meditatur serias. Novi clarissimos medicos, qui hoc modo non vererentur ipsum usurpare sublimatum. Qui cum erosione non immeritò sit metuendus, didicit præcipatione atque edulceratione mitescere, nihil attritis ad sputa viribus. Quod si ne sic quidem præcipitatis fidit Platerus, clementiora Chymici offerunt, nempe aut præcipitatum album, aut mercurium dulcem, aut quicquam simile: quæ non subitò ac violenter copiosas alvi fluxiones ac vomitiones concitando instar præcipitati præcipitare humores, sed absque tali ac tanto periculo, negotium expuitionis feliciter conficere gloriabuntur.

Ego verò ablineo & fugio, nec nauseo tantum sed & totus horreo: Nec nisi eorum in gratiam, qui eiusmodi sputum avido ore lingunt, historiam *diaboli* (hoc nomine *Mercurialis* mercurium honorat) pertexui. Hic verò sistit se tum studium nostrum tum præsens liber: qui si angustioribus quàm par sit arctioribusque terminis ac finibus *Chymiatrician* circumscribere videbitur, poterit feliciora ingenia excitare, uti augustius eos amplient, latiùs proferant. Nam *antimonium* quidem, ut & *arsenicum* atque *auripigmentum*, & similia, consultò præterij, nec nisi obiter tantum & quasi in transitu attigi. Remedia enim dare, non monstra, animus erat. Stimmi verò multum mihi ipso hydrargyro invisus est, ob arsenicale virus, quo, fumo indice, scatet. Nec credo, si quid virtutis medicæ stimmi obtineat, id & mercurium vitæ participare: non, etiamsi per medium transierit antimonium. Namque & aurum per medium transit antimonium, quando funditur ac repurgatur; Ipsum tamen non tantum incontaminatum, sed purius etiam illustriusque revertitur. Consimiliter & hydrargyrus ex mediis antimonij complexibus integer atque illibatus profilit, non tantum antimonij sed & suimet ipsius oblitus, uti patet ex superioribus. Finio, & quisquis altiùs se hisce rebus immergere aveat, eum seridò hortor, caveat etiam atque etiam, ne obtingat sibi, quod in proverbio est, *carbo thesaurus*, neve, quod Scaliger *Epidorp.* 4. ait,

In mari seratque spem, metatque fraudis umbras.

C O R O N I S.

ANGELVS SALA auctarij & superpondii loco aphorismis Chymiatricis apposuit: studiosum medicinæ intra menses sex tantum in chymicâ arte proficere posse, quantum sufficiat medico elegantiori: At si quis tempori preciosissimæ rei parcere malit, poterit totidem septimanis cursum omnem absolvere. Ac primam quidem septimanam structuræ fornacum & organorum apparatus dare, alteram anatomix vegetabilium & animalium impendere, tertiâ tractare sales, quartâ lapides excutere, quintâ denique & sextâ metallorum theorian cognoscere. Ita fiet, ut elapso sesquimensi, vastum artis mare, deo duce, comite methodo nostrâ, transfretet, & secundo vento in portum appellat cognitionis medico non indignæ.

A D L I B R V M.

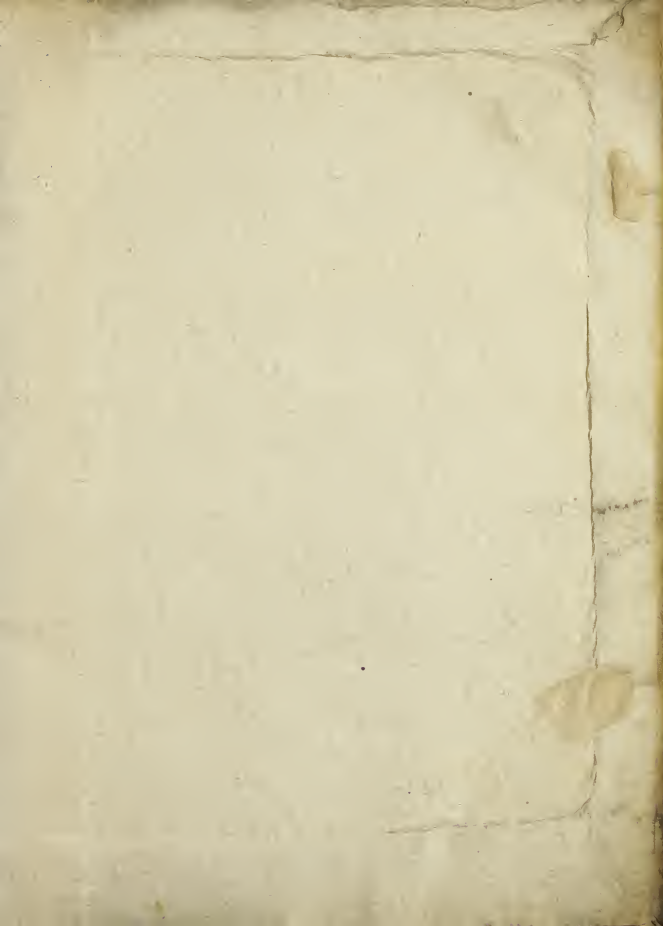
*Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu
Si sætura gregem suppleverit aureus esto.*

F I N I S.

1049
p. 104
4

(1049)
(1049)